

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
AKDENİZ UYGARLIKLARI ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ

AKDENİZ'İN MİTOLOJİK ROTALARI

Deniz AKDENİZ

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Nurşah ŞENGÜL

Akdeniz Eskiçağ Araştırmaları Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2020

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
AKDENİZ UYGARLIKLARI ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ

AKDENİZ'İN MİTOLOJİK ROTALARI

Deniz AKDENİZ

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Nurşah ŞENGÜL

Akdeniz Eskiçağ Araştırmaları Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2020

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
AKDENİZ UYGARLIKLARI ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Deniz AKDENİZ'in bu çalışması, jürimiz tarafından Akdeniz Eskiçağ Araştırmaları
Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Doç. Dr. Nihal TÜNER ÖNEN

Üye (Danışmanı) : Dr. Öğr. Üyesi Nurşah ŞENGÜL

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Gülcan KAŞKA

Tez Başlığı: Akdeniz'in Mitolojik Rotaları

Onay: Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi : 07/01/2020

Mezuniyet Tarihi : 10/01/2020

Prof. Dr. Tuncer DEMİR
Müdür

AKADEMİK BEYAN

T.C

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ

AKDENİZ UYGARLIKLARI ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ;

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Akdeniz’in Mitolojik Rotaları” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımda yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını beyan ederim.

Deniz AKDENİZ

İÇİNDEKİLER

HARİTA LİSTESİ.....	iv
RESİM LİSTESİ.....	vi
KISALTMALAR LİSTESİ.....	vii
ÖZET	viii
ABSTRACT	ix
ÖNSÖZ	x
GİRİŞ	1
1. IASON VE ARGONAUTLAR'IN ROTASI	3
1.1 Altın Post Efsanesi	3
1.2 Iason ve Argonautlar	5
1.3 Iason ve Argonautların Gidiş Rotası (Iolkos =Ἰωλκός – Kolchis =Κολχίς)	8
1.3.1 Iolkos (=Ἰωλκός)	8
1.3.2 Lemnos (=Λήμνος) – Limni Adası.....	9
1.3.3 Samothrake (=Σαμοθράκη) – Semadirek Adası.....	10
1.3.4 Kyzikos (=Κύζικος) – Balkız	11
1.3.5 Mysia (=Μυσία) Kıyıları – Gemlik (=Κίος / Προυσιάς).....	12
1.3.6 Khalkedon (=Χαλκηδών) – Kadıköy.....	13
1.3.7 Phinopolis (=Φινόπολις)	14
1.3.8 Symplegades Nēsoi / Petrai (= Συμπληγάδες Νήσοι / Πέτραι) – Çarpışan Adalar / Kayalar	15
1.3.9 Thynias (=Θυνιάς) / Apollonia (=Ἀπολλωνία)	17
1.3.10 Mariandynia (=Μαριανδυνία) / Herakleia Pontike (= Ἡράκλεια Ποντική) Karadeniz Ereğli.....	18
1.3.11 Themiskyra (=Θεμίσκυρα) – Terme.....	18
1.3.12 Aretias (=Ἀρητιάς) / Khalkeritis (Χαλκερίτις) – Giresun Adası.....	19

1.3.13	Aia (=Aἴα) / Kolkhis (=Κολχίς)	20
1.4	Iason ve Argonautların Dönüş Rotaları (Kolkhis =Κολχίς – Iolkos =Ἰωλκός).....	25
1.4.1	I. Rota.....	26
1.4.2	II. Rota	33
1.4.3	III. Rota	36
1.4.4	IV. Rota.....	42
1.5	Argonautların Iolkos'a Dönüşü ve Yaşananlar	47
ODYSSEUS'UN ROTASI.....		49
2.1	Odysseus (=Ὀδυσσεύς)	49
2.2	Odysseus'un Rotası	51
2.2.1	Troia (=Τροία) – Tenedos (=Τένεδος) – Troia (=Τροία).....	54
2.2.2	Ismaros (=Ἴσμαρος)	54
2.2.3	Lotophagoi (=λωτοφάγοι / Lotosyiyenler).....	55
2.2.4	Kykloplar (=Κύκλωπες).....	57
2.2.5	Aiolos (= Aἴολος)	60
2.2.6	Telepylos (=Τηλέπυλος)	62
2.2.7	Aiaia (=Aιαία)	63
2.2.8	Hades (= Ἅδης / Ölümler Ülkesi).....	66
2.2.9	Aiaia (= Aιαία)	68
2.2.10	Seirenler (=Σειρήνες).....	69
2.2.11	Skylla (=Σκύλλα) – Kharybdis (=Χάρυβδις)	70
2.2.12	Thrinakia (=Θρινακία).....	72
2.2.13	Ogygie (= Ὠγυγίη).....	75
2.2.14	Skheria (=Σχερία)	77
2.2.15	Ithake (=Ιθάκη).....	79

AENEAS'IN ROTASI	83
3.1 Aeneas – Aineias (=Αἰνεΐας)	83
3.2 Aeneas'ın Rotası	88
3.2.1 Troia (=Τροΐα).....	90
3.2.2 Antandros (= Ἄντανδρος)	91
3.2.3 Aenos / Ainos (= Αἴνος).....	92
3.2.4 Delos (= Δήλος).....	93
3.2.5 Crēta / Krete (= Κρήτη)	94
3.2.6 Strophades (=Στροφάδες).....	94
3.2.7 Actium / Action (=Ἄκτιον)	95
3.2.8 Buthrotum / Bouthroton (=Βουθρωτόν)	96
3.2.9 Castrum Minervae – Castro.....	96
3.2.10 Aetna / Aitna (=Αἴτνη).....	98
3.2.11 Drepanum / Drepana (=Δρέπανα)	98
3.2.12 Carthāgō / Karkhedon (=Καρχηδών).....	99
3.2.13 Drepanum / Drepana (=Δρέπανα)	100
3.2.14 Cumae / Kume (=Κύμη)	101
3.2.15 Cāiēta / Kaiete (=Καιήτη)	102
3.2.16 Lavinium / Laouinion (= Λαουΐνιον).....	103
AKDENİZ'İN DİĞER MİTOLOJİK ROTALARI	106
4.1 Aleksandros'un Rotası / Troia (=Τροΐα) - Sparta (=Σπάρτα) – Troia (=Τροΐα).....	106
4.2 Nostoi (=Νόστοι) – Dönüşler	108
SONUÇ	114
KAYNAKÇA	117
EKLER	138
ÖZGEÇMİŞ.....	143

HARİTA LİSTESİ

- Har. 1. 1 Pagasai – Iolkos (*D. Akdeniz*)
- Har. 1. 2 Iolkos – Kyzikos Rotası (*D. Akdeniz*)
- Har. 1. 3 Kyzikos - Symplegades Rotası (*D. Akdeniz*)
- Har. 1. 4 Symplegades – Kolkhis Rotası (*D. Akdeniz*)
- Har. 1. 5 Iolkos – Kolkhis Rotası (*D. Akdeniz*)
- Har. 1. 6 Pindaros'un Dönüş Rotası (*D. Akdeniz*)
- Har. 1. 7 Tritonis Gölü (*D. Akdeniz*)
- Har. 1. 8 Hesiodos ve Antimakhos'un Dönüş Rotası (*D. Akdeniz*)
- Har. 1. 9 Hekataios'un Dönüş Rotası (*D. Akdeniz*)
- Har. 1. 10 Herodoros'un Dönüş Rotası (*D. Akdeniz*)
- Har. 1. 11 Diodoros'un Dönüş Rotası (*D. Akdeniz*)
- Har. 1. 12 Apollonios'un Rotası (*D. Akdeniz*)
- Har. 1. 13 Orpheos Argonautika'da Verilen Rota (*D. Akdeniz*)
- Har. 2. 1 Troia - Ismaros Rotası (*D. Akdeniz*)
- Har. 2. 2 Ismaros – Lotophagoi Rotası (*D. Akdeniz*)
- Har. 2. 3 Lotophagoi – Aiolos Adası Rotası (*D. Akdeniz*)
- Har. 2. 4 Aiolos Adası'na Geri Dönüş Rotası (*D. Akdeniz*)
- Har. 2. 5 Aiolos Adası – Aiaia Rotası (*D. Akdeniz*)
- Har. 2.6 Aiaia – Hades - Aiaia Rotası (*D. Akdeniz*)
- Har. 2. 7 Aiaia – Thrinakia Rotası (*D. Akdeniz*)
- Har. 2. 8 Thrinakia - Ogygie Rotası (*D. Akdeniz*)
- Har. 2. 9 Ogygie - Skheria Rotası (*D. Akdeniz*)
- Har. 2. 10 Skheria - Ithake Rotası (*D. Akdeniz*)
- Har. 2. 11 Odysseus'un Rotası (*D. Akdeniz*)
- Har. 3. 1 Troia - Aenos Rotası (*D. Akdeniz*)
- Har. 3. 2 Aenos - Strophades Rotası (*D. Akdeniz*)
- Har. 3. 3 Strophades - Castro Rotası (*D. Akdeniz*)
- Har. 3. 4 Castro - Drepanum Rotası (*D. Akdeniz*)
- Har. 3. 5 Drepanum – Carthāgō - Drepanum Rotası (*D. Akdeniz*)
- Har. 3. 6 Drepanum – Lavinium Rotası (*D. Akdeniz*)
- Har. 3. 7 Vergilius'un Eserinde Aeneas'ın Rotası (*D. Akdeniz*)

- Har. 4. 1 Apollodoros'a Göre Aleksandros'un Sparta – Troia Rotası
(*D. Akdeniz*)
- Har. 4. 2 Herodotos'a Göre Aleksandros'un Sparta – Troia Rotası (*D. Akdeniz*)
- Har. 4. 3 Menelaos'un Troia – Sparta Rotası (*D. Akdeniz*)
- Har. 4. 4 Diomedes'in Troia – Argos Rotası (*D. Akdeniz*)
- Har. 4. 5 Nestor'un Troia – Pylos Rotası (*D. Akdeniz*)
- Har. 4. 6 Agamemnon'un Troia – Mykene Rotası (*D. Akdeniz*)

RESİM LİSTESİ

- Res. 1. 1 Argonautların Toplanması
(<https://www.louvre.fr/en/oeuvre-notices/attic-red-figure-calyx-krater-known-niobid-krater>)
- Res. 1. 2 Kabeiroi Tapınağı
(<http://www.myrine.at/Amazons/mobilSamo2004e.html>)
- Res. 1. 3 Kral Amykos
(https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Amykos_Argonautes_Cdm_Paris_442.jpg)
- Res. 1. 4 Kalais, Zetes ve Phineus
(https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Phineus_Boreads_Louvre_G364.jpg)
- Res. 1. 5 Iason ve Medeia
(<https://www.metmuseum.org/art/collection/search/253427>)
- Res. 2. 1 Kyklop Polyphemos
(<https://www.ancient.eu/image/999/odysseus-blinding-the-cyclops/>)
- Res. 2. 2 Kirke'nin Büyüsü
(https://www.cornellcollege.edu/classical_studies/myth/mythsyll07.shtml)
- Res. 2. 3 Odysseus ve Seirenler
(<https://sites.google.com/site/odysseypresentations/slide-e>)
- Res. 2. 4 Odysseus'un Dönüşü
(<https://www.metmuseum.org/art/collection/search/253053>)
- Res. 3. 1 Roma Sikkesi
(<https://www.numisbids.com/n.php?p=lot&sid=277&lot=379>)
- Res. 3. 2 Troia'dan Kaçış
(<https://www.fotocommunity.de/photo/aeneas-und-anchises-canson/36349471>)

KISALTMALAR LİSTESİ

bk.	bakınız
Çev.	Çeviren
Ed.	Editör, Edisyon
et al.	et alii (ve diğerleri)
fr	Fragman
Har.	Harita
km	kilometre
krş.	karşılaştırınız
Lat.	Latince
MÖ	Milattan Önce
MS	Milattan Sonra
mt.	metre
no.	numara
Res.	Resim
Trans.	Translator
vd.	ve devamı
vdd.	ve devamının devamı
vol.	volumen
yak.	yaklaşık

ÖZET

Antik Dönemden günümüze sayısız uygarlığa ev sahipliği yapmış olan ve iklimi, yeryüzü şekilleri, uygarlıkları ile bütün dünyanın minyatürü olarak görülen Akdeniz'in mitolojide de önemi büyüktür. Akdeniz coğrafyasında gerçekleşen mitolojik yolculukları, rotalar ve dönemin özellikleri göz önüne alındığında, tarihsel ve coğrafi gerçeklerden tam olarak ayırmak mümkün değildir. Nitekim Iason ve Argonautlar, Odysseus, Aeneas ve Akdeniz'de gerçekleşen diğer mitolojik rotalar bizlere dönemin Akdeniz coğrafyası, madenciliği, ticaret ağları, yaşam şekli, siyasi algısı, dinsel inançları, denizciliği ve gemi yapımı ile ilgili eşsiz bir hazine sunmaktadır.

Bu tezin amacı, sayısız kaynak vasıtasıyla günümüze kadar aktarılmış ve günümüzde hala birçok bilim dalı açısından ilham kaynağı olan mitolojik Akdeniz yolculuklarının gerçekleşme nedenlerini – sonuçlarını, rotaların reel Akdeniz coğrafyası ile bağlarını, antik ve modern kaynaklar ışığında ortaya çıkarmaktır. Ayrıca Akdeniz'de gerçekleşen mitolojik yolculuklar sistemli bir hale getirilerek tek bir kaynak çatısı altında birleştirilmiş ve literatürde bu alanda bulunan eksikliği tamamlamak amacı güdülmüştür. Özellikle Iason ve Argonautların yolculuk rotalarına yoğunlaşan çalışmaların eksikliği göz önüne alınarak Antik ve modern kaynaklar derinlemesine incelenmiş ve karmaşık bilgiler daha sistemli bir hale getirilmiştir. Akdeniz'in mitolojik rotaları ele alınırken, muğlak olan yerlerin günümüzdeki lokalizasyonları kanıtlar ve olasılıklar ekseninde tartışılmıştır. Bu rotalar ile ilgili kaynakların çoğunluğu lokalizasyonlar yerine olaylar üzerine yoğunlaştığından; güzergâh ve lokalizasyonlar esas alınarak hazırlanan bu çalışma haritalarla da desteklenmiştir.

ABSTRACT

MYTHOLOGICAL ROUTES OF THE MEDITERRANEAN

The Mediterranean, which has been home to countless civilizations from ancient times to the present day and which is seen as a miniature of the whole world with its climate, landforms, civilizations, is also important in mythology. It is not possible to fully distinguish the mythological voyages that took place in the Mediterranean geography from the historical and geographical facts, given the routes and characteristics of the period. Indeed, Iason and the Argonauts, Odysseus, Aeneas and other mythological routes in the Mediterranean offer us a unique treasure of the Mediterranean geography, mining, trade networks, way of life, political perception, religious beliefs, shipbuilding and seafaring of the period.

The aim of this thesis is to reveal the reasons and results of the mythological Mediterranean journeys, which have been transferred to the present day through numerous sources and which are still inspiring for many branches of Science, the connections of the routes with the real Mediterranean geography, in the light of ancient and modern sources. In addition, the mythological voyages in the Mediterranean were made systematic and combined under a single source and the aim was to complete the lack of literature in this area. Especially considering the lack of studies focusing on the travel routes of Iason and Argonauts, ancient and modern sources have been studied in depth and complex information has been made more systematic. While the mythological routes of the Mediterranean were discussed, the present-day localizations of the ambiguous places were discussed on the basis of evidence and possibilities. Since the majority of the resources related to these routes are focused on events rather than localizations, this work, which is based on routes and localizations, has also been supported by maps.

ÖNSÖZ

Antik ve Modern Dönem yazınında ve sanatında önemli bir yere sahip olan mitolojik yolculuklar ve rotalar üzerine yoğunlaşan bu çalışma, Akdeniz’de gerçekleşen mitolojik rotaları tek bir kaynak altında birleştirme amacı gütmektedir. Troia Savaşı kahramanlarının bir önceki neslinden oluşan Argonautların rotası ile çalışmaya başlanmış ve Troia Savaşı sonrası Odysseus’un, Aeneas’ın ve diğer kahramanların yolculukları antik ve modern kaynaklar ışığında tartışılmıştır.

Bu çalışmanın hazırlanmasında içeriğin tespit edilmesi sürecinden araştırma aşamasının sonuna kadar teşvik edici ve yol gösterici tavırlarıyla önemli katkılarda bulunan tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Nurşah ŞENGÜL’e; tezin adının ve içeriğinin belirlenmesi sürecindeki katkıları nedeniyle Prof. Dr. Murat ARSLAN’a, Doç. Dr. Nihal TÜNER ÖNEN’e, Prof. Dr. Burhan VARKIVANÇ’a; çalışmayı hazırlama sürecinde yoğunluğumu anlayışla karşılayıp desteklerini esirgemeyen eşime ve kızım Dafne’ye; tez üzerindeki sohbetlerimiz vasıtasıyla yeni bakış açıları da kazanmamı sağlayan arkadaşım Umut ARSLAN’a gönülden teşekkürlerimi sunuyorum.

Teknik Noktalar

Metinde kullanılan yer ve kişi adları Hellenice ve Latince asıllarına uygun olarak verilmiştir. Metin içinde kullanılan kısaltmalar, haritalar, tablolar ve resimler çalışmanın başındaki listelerde; Antik Dönem yazarlarının ve eserlerinin kısaltmaları ise kaynakçada verilmiştir. Hellenice kelimelerin transkripsiyon listeleri tezin başına eklenmiştir. Süreli yayınlarda, *L'année Philologique (Revue des Publications épigraphiques Relatives a l'antiquité romaine)*'in LXIV. cildinin (1996) 17-39. sayfalarındaki kısaltmalar kullanılmış; ancak burada bulunmayan bazı periyodikler için farklı kaynaklardaki kısaltmalardan yararlanılmıştır. Alıntı ya da gönderme yoluyla doğrudan doğruya kullanılan antik yazarlar ve eserlerinin kısaltmalarında Türkçe ortografyadaki farklılıkları da göz önünde tutularak, H. G. Liddle-R. Scott (1968, *A Greek-English Lexicon*) adlı sözlüğün XVI-XXXVIII ve *Das Grosse Lexikon der Antike* adlı eserin I. cildinin (1971) 20-41. sayfalarındaki ilgili kısaltmalar esas alınmış ve eserlerin değerlendirilmesinde kullanılan metin ve çeviriler ayrıca gösterilmiştir. Bibliyografya kısmında ise, metinde geçen tüm monografya ve makaleler yazarın soyadı - yayın yılı biçiminde kısaltılmıştır. Metindeki Hellenice ve Latince alıntılar “Perseus Digital Library” den alınmıştır. Türkçe’ye çevrilmiş olan Hellenice ve Latince metinlerin çevirileri de, ilgili kaynak referans gösterilerek dipnotta belirtilmiştir. Haritalardaki rotalar “Google Earth” vasıtasıyla tarafımdan çizilmiştir.

**METİNDE KULLANILAN HELLENCE HARFLERE İLİŞKİN TRANSKRİPSİYON
LİSTESİ**

A, α	= a	E, ε	= e	M, μ	= m	Σ, σ, ζ	= s
αι	= ai	ει	= ei	N, ν	= n	T, τ	= t
αυ	= au	ευ	= eu	Ξ, ξ	= ks	Υ, υ	= y
B, β	= b	Z, ζ	= z	O, ο	= o	Φ, φ	= ph
Γ, γ	= g	H, η	= e	οι	= oi	X, χ	= kh
γγ	= ng	Θ, θ	= th	ου	= u	Ψ, ψ	= ps
γκ	= nk	I, ι	= i	Π, π	= p	Ω, ω	= o
γχ	= nkh	K, κ	= k	P, ρ, ρ̂	= rh		= h
Δ, δ	= d	Λ, λ	= l				

GİRİŞ

Tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapan Akdeniz, Cebelitarık kayalığından başlayıp İspanya ve Güney Fransa boyunca, İtalya ve Yunanistan çevresinde dolaşarak Türkiye, Suriye, Lübnan ve İsrail'e ulaşan; ardından bütün Kuzey Afrika'yı izleyerek Cebelitarık'ın hemen karşısında, Fas'ın uç noktasında bulunan Septe (=Ceuta) kentine varan kıyı şeridiyle¹ ve barındırdığı onlarca ada ile çok geniş bir coğrafyayı kapsamaktadır. Değişen dünya koşullarında coğrafi sınırları çok kolay tanımlanıp çizilen Akdeniz'in tarihteki boyutları, bugün bizim kafamızda uyandırdığı boyutlardan binlerce kat fazladır. Tarihteki Akdeniz'den söz ederken konjonktürel düşünmek ve tek başına bir evren olarak algılanan bu coğrafyayı sınırsız olarak tasavvur etmek en önemli unsurlardandır (Braudel, 2015: 35). Bu yüzden Antik Dönem Akdeniz çalışmalarında, anakronizm tuzağından alabildiğine kaçınarak Antik Dönem'deki Akdeniz algısı göz önüne alındığında karşımızda bambaşka bir resim belirmektedir.

Akdeniz'de gerçekleşen mitolojik yolculuklar siyasal, dinsel, sanatsal, ekonomik ve coğrafi özellikleriyle Antik Dönem'deki Akdeniz'i anlamamız açısından önemli ipuçları barındırmaktadır. Argonautlar Efsanesi'nde ticaret ağlarının, bilinen dünyanın sınırlarının, dinsel inançların, ekonomik faaliyetlerin, denizciliğin ve Kolonizasyon Çağı'nın şafağının izlerini sürmek mümkündür. Yine Argonautlar Efsanesi, Karadeniz'in "konuk sevmez deniz" anlamındaki "*Pontos Akseinos* (=Πόντος Ἀξεινος)" tan, "konuksever deniz" anlamındaki "*Pontos Eukseinos* (=Πόντος Εὔξεινος)"a dönüşme süreci ile ilgili birçok ayrıntı barındırmaktadır. Bu çalışmanın motivasyon unsurlarından en önemlisi özellikle Iason ve Argonautlar'ın rotalarına ve bu rotaların lokalizasyonuna yoğunlaşan ulusal ve uluslararası kaynakların yetersiz oluşudur. Iason ve Argonautların Iolkos – Kolchhis rotası hemen hemen tüm kaynaklarda aynı şekilde verilmesine rağmen dönüş rotaları ile ilgili oldukça fazla teori bulunmaktadır. Genellikle Apollonios'un "Argonautika" adlı eseri esas alınarak ele alınan Argonautların dönüş rotası daha geniş bir çerçevede değerlendirilmiş ve antik kaynaklarda verilen tüm bilgilerden yararlanılarak sistemli ve anlaşılabilir bir sonuca ulaşılmak istenmiştir.

Odysseus'un ve diğer kahramanların Akdeniz yolculukları ve uğradıkları rotalar dönemin Akdeniz dünyasına dair önemli ayrıntılar içermektedir. Odysseus'un yolculuğu gemi yapımı ile ilgili verdiği bilgilerle, Akdeniz rüzgârları ve yıldızlardan yön tayini gibi ayrıntılarıyla önemli bilgilerle bezelidir. Öte yandan Antik Dönem'den itibaren Odysseus'un yolculuğunun alegorik olarak ele alınması, insanın tekâmül evreleri ve içsel yolculuğu ile

¹ Abuliafia, 2005: 11.

paralel olarak yorumlanması da bu yolculuğun önemini gözler önüne sermektedir.

Özellikle Vergilius'un vermiş olduğu Aeneas'ın Akdeniz'deki rotası ise Akdeniz coğrafyasının daha fazla biliniyor hale geldiği, deniz ticaret ağlarının çok daha fazla geliştiği bir döneme tekabül etmektedir. Aeneas'ın yolculuğu da dönemin coğrafi, siyasi ve dinsel durumuna ve Akdeniz dünyasının ruhuna aşina olmak açısından önemlidir. Aeneas'ın Troia'dan İtalya'ya yolculuğu ele alınırken, dönemin konjonktürü analiz edilmiş ve rota bu bağlamda değerlendirilmiştir. Aeneas ile İtalya bağlantısı, Vergilius öncesi Antik Dönem yazarlarından ve arkeolojik kalınlardan da yararlanılarak ele alınmıştır. Yolculuktaki rotaların özellikleri ve neden seçtikleri, eserdeki özellikle Homeros ve Rhodoslu Apollonios etkilerine de değinilerek, açıklanmıştır.

Bu çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci Bölümde, Jason ve Argonautlar'ın Iolkos – Kolkhis, Kolkhis – Iolkos rotası ele alınmıştır. Önce “Altın Post Efsanesi” ve efsanenin kökenine ilişkin teoriler üzerinde durulmuştur. Daha sonra Iolkos – Kolkhis rotası hemen hemen tüm çalışmalarda benzer verilmiş olduğundan tek tek rotalar ve lokalizasyonları üzerinde durulmuştur. Argonautların dönüş rotası olan Kolkhis – Iolkos rotası ise birçok antik yazar tarafından farklı şekillerde verilmiş olması nedeniyle en fazla üzerinde durulan dört farklı ana rota başlıklarında verilmiştir. İkinci Bölümde ise Odysseus'un Troia Savaşı sonrası ülkesi İthake'ye dönüş yolculuğu üzerinde durulmaktadır. Odysseus'un bir arketip olarak Antik Dönemlerden günümüze kadar ulaşmış olan tipolojisi çizilmiş ve rotası ile ilgili bilgilere yer verilmiştir. Odysseus'un güzergâhındaki rotaların olası lokalizasyonları antik ve modern kaynaklar ışığında tartışılmıştır. Üçüncü Bölüm Aeneas'ın rotasını içermektedir. Aeneas'ın Roma için neden önemli bir figür haline geldiği dönemin koşulları bağlamında değerlendirilmiştir. Daha sonra zaten diğer rotalardan farklı olarak muğlak olmayan, lokalizasyonları belli olan yerler ile ilgili bilgiler verilmiştir. Dördüncü Bölüm iki ana başlıktan oluşmaktadır. İlk başlık Troia Savaşı'nın nedeni olarak kabul edilen Aleksandros'un Sparta kralı Menelaos'un eşi Helene ile beraber kaçarken izledikleri güzergâh ile ilgilidir. Çünkü antik kaynaklarda Aleksandros'un Sparta'dan Troia'ya dönüş rotası farklı şekillerde verilmiştir. İkinci başlıkta ise Troia Savaşı sonrası kahramanların ülkelerine dönüş yolculukları üzerinde durulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. IASON VE ARGONAUTLAR'IN ROTASI

1.1 Altın Post Efsanesi

Iason (=Ιάσων) ve Argonautlar'ın (= Ἀργοναῦται) yolculuğunun temeli Altın Post (=Χρυσόμαλλον Δέρας) Efsanesi'ne dayanmaktadır. Altın Post Efsanesi'nin ortaya çıkışı ile ilgili antik ve modern kaynaklarda muhtelif görüşler bulunmaktadır. En yaygın teori altın postun Karadeniz kıyılarındaki altın madenciliğini sembolize ettiği ile ilgili teoridir. Strabon (xi.2.19) Kolkhislilerin, Phasis Nehri'nde altın toplamak için taranmamış koyun postları kullandığını, altın post efsanesinin adını bu yüzden almış olabileceğini belirtmiştir. Nitekim koyun postunun elektriklenme nedeniyle parçacıkları çekme ve biriktirme özelliği sonucu zamanla biriken altın parçacıklarının postu altın gibi göstermesi ihtimali vardır. Braund (1994: 62) Kolkhis Bölgesi'ndeki altının MÖ 5. yüzyıldan önce en önemli maden kaynağı olduğunu ve Yunan kuyumcularının bölgede aktif olduklarını belirtmiştir. 1984 yılında Argo benzeri bir gemiyle ve elli mürettebatla Argonautların Iolkos – Kolkhis rotasını takip eden Tim Severin, Gürcistan'ın tarihi bölgelerinden biri olan Svaneti'de koyun postlarıyla altın arandığına şahit olduğunu belirtmiştir (Severin, 1985: 222). Ayrıca Lordkipanidze de (2001: 26) yakın tarihlere kadar Gürcistan'da koyun postu ile altın toplandığını ve efsanedeki altın postun da bununla ilgili olabileceğini belirtmiştir.²

Altın Post Efsanesi ile Antik Dönem'de çok önemli bir ticari değeri olan Hellenlerin Porphyra (=πορφύρα) adını verdikleri, Roma İmparatorluğu Dönemi'nde ise değerli oluşundan ve imparatorların resmi kıyafetlerinde kullanılmasından dolayı “*imparatorluk moru*” denilen boya arasında bağlantı kuran kaynaklar da bulunmaktadır. Bu boya *murex brandaris* isimli Akdeniz'e özgü kabuklu bir deniz salyangozundan elde edilmekteydi (Radwin and D'Attilio, 1986: 93). Lübnan'ın Tyros (=Τύρος)³ kentinde ilk olarak Fenikeliler tarafından üretilen porphyranın ticari değeri oldukça yüksekti. Bu teori efsanenin Bronz Çağı ekonomik faaliyetleri ile ilgili ipuçları verdiğini, Argo gemisinin mor renkli kumaş taşıyan bir ticaret gemisi olduğunu, Kolkhis'te bu kumaşları üzeri altın dolu olan postlarla değiştirdiğini ve Yunanistan'a döndüğünü ileri sürmektedir.⁴

² Efsanenin altın madenciliği ile bağlantısını veren kaynaklar için bk. ve krş. Plin. *Nat.* 33.15; Gibbon, 1901: 372; Mitchell, 1945: 149-150.

³ Günümüzde Lübnan sınırlarında bulunan Sur şehri.

⁴ Altın Post Efsanesi ve Bronz Çağı ekonomik faaliyetleri arasında bağ kuran teoriler için bk. Öztürk, 2011: 65; Silver, 1992: 151; Hale, 1768: 292.

Altın Post ile ilgili diğer teoriler altın postun bir kurmacadan ibaret olduğunu,⁵ Karadeniz'deki altın madenciliği ile ilgili rivayetlerin Yunanistan'da bilindiği varsayılarak hazine arayışı için yapıldığını,⁶ altın yapımının formüllerini veren bir kitap olduğunu,⁷ yağmur bulutunu simgelediğini,⁸ “*kraliyet gücü*” anlamına geldiğini⁹ ileri sürmektedirler. Bacon (1925: 168–170) Altın Post'un Hellen denizcilerinin Akdeniz ve ötesindeki keşiflerini ve ticaret yolları aracılığıyla doğudan gelen zenginlikleri temsil ettiğini belirtmiş ve bunu arkeolojik kanıtlara dayandırmıştır.

Bu efsaneye göre Boiotia kralı Aioloşoğullarından¹⁰ Athamas'ın Nephele'den Phriksos ve Helle¹¹ adlı çocukları doğmuştur. Athamas daha sonra Ino ile de evlenmiş ve ondan da Learchos ve Melikertes doğmuştur. Ino tahta kendi oğullarından birinin değil de Phrikos'un geçeceği düşüncesi ile bir nevi Hybris'in¹² (=ὕβρις) pençesine düşerek çetrefilli bir plan hazırlamış ve Nephele'nin çocuklarına kumpas kurmuştur. Kadınları organize ederek buğdayın tohumlarını kavurmaları için ikna etmiş, haliyle kavrulmuş buğdayın ekildiği toprak ürün vermemiş ve kıtlık başlamıştır. Athamas kıtlığa çözüm bulabilmek için kehanet merkezi Delphoi' ye (=Δελφοί) elçiler göndermiştir. Ino, Delphoi'ye giden kralın elçilerine rüşvet vererek mahsulün tekrar yetişmesi için Athamas'ın oğlu Phriksos'u kurban etmesi gerektiğini söylemeleri yönünde onları ikna etmiştir. Kral yıkılmış bir halde olmasına rağmen başka bir seçenek olmadığı için oğlunu kurban etmeye razı olmuştur.¹³ Daha sonra Nephele çocuklarını bu kumpastan kurtarabilmek için oğlu Phriksos ile kızı Helle'ye Hermes'ten aldığı altın postlu bir koç vermiştir.¹⁴ Phriksos ve Helle koçun sırtında Ege Denizi'ni aşarak Anadolu kıyılarına ulaşmışlardır. Sigeion¹⁵ (=Σίγειον) ile Khersonesos¹⁶ (=Χερσόνησος) arasındaki denizin

⁵ Fisk, 1921: 53-54; Zwingle, 2002: 80; Sterenberg, 2007: 150.

⁶ Casson, 1991: 57.

⁷ Faivre, 1933: 15.

⁸ Ploetz, 1883: 46.

⁹ Diod. iv. 47. 1.

¹⁰ Aioloşoğulları ile ilgili kapsamlı bilgi için bk. Apollod. *Bibl.* ii.

¹¹ Athamas, Phriksos ve Helle ile ilgili olarak bk. Agizza 2001, 257; Bulfinch 2012, 119. Ayrıca Sophokles ve Euripides'in Phriksos adında tragediyaları vardır. Ancak bu tragedyalardan günümüze ulaşan kısımlar kesin sonuçlar çıkarmak için yeterli değildir. Bk. Sophokles 1889, fr.654-656; Euripides 1889, fr.819-838.

¹² Hellenlerdeki hybris çemberi “yükseliş, kibir ve çöküş” döngüsünün yanında “aşırılık” anlamına da gelmektedir. Aşırılık tanrılar tarafından cezalandırılır ve lanetleri bazen tüm sülaleyi kapsar. Nitekim Ino çocuğu Melikertes ile birlikte kendini denize atmış; Athamas ise Hera'nın gazabıyla Ino'nun çocuklarından da yoksun kalmış, bir delilik nöbetinde çocuğu Learchos'u okla vurmıştır. Bk. Apollod. *Bibl.* i. 9. 2.

¹³ Smith, 2013: 7.

¹⁴ Koçun Tanrı tarafından gönderilmesi başka anlatılarda da yer almaktadır. Tanrı'nın Hz. İshak yerine gönderdiği koç için bk. Tekvin 22.13.

¹⁵ Troia Bölgesi'nde Skamandros (Küçük Menderes) Irmağı ağzında bir deniz kıyısı kenti. Hdt. iv.38; v. 65, 91, 94, 95; Strab. xiii.1.

¹⁶ Yarımada anlamına gelmektedir. Burada Gelibolu Yarımadası anlamında kullanılmıştır. Bk. Hdt. iv. 137, 143; vi. 33-41, 103, 104, 140.

üzerinde Helle koçun sırtından düşüp boğulunca, düştüğü yere Hellespontos¹⁷ (=Ἑλλησποντος) adı verilmiştir. Phriksos yolcuğuna devam ederek Kolkhis'e ulaşmış ve kral Aietes¹⁸ Phriksos'u ağırlayarak, onu kızı Khalkiope ile evlendirmiştir. Phriksos altın postlu koçu Zeus'a kurban ederek postunu Aietes'e vermiş, Aietes de postu Ares Korusu'nda bir meşe ağacına asmıştır.¹⁹

1.2 Iason ve Argonautlar

Altın Post'u getirmek için Argo (=Ἄργώ) Gemisi²⁰ ile sefere çıkan Iason,²¹ Athamas'ın oğlu Phriksos'un da mensubu olduğu soydan geliyordu. Athamas'ın erkek kardeşi Salmoneus'un, ileride Iason'un büyükannesi olacak Tyro adında bir kızı vardı. Tyro'nun Poseidon'dan Neleus ile Pelias adında ikizleri, amcası Kretheus'tan ise birçok oğlu oldu. Oğullarından ilkinin adı Aison'du.²² Iolkos'u yöneten Kretheus öldükten sonra, Pelias hakkı olmamasına rağmen Iolkos (=Ἰωλκός) tahtına oturmuş, kardeşi Neleus'u saraydan uzaklaştırmış, üvey kardeşi Aison'u ise saraya hapsedmişti. Hesiodos (*Theog.* 995) Tyro'nun oğlu olan Pelias'ı “korkunç, mağrur, belalı bir kral” olarak tanımlamıştır. Aison'un karısı Polymede bir oğlan çocuk doğurmuş fakat çocuğun hayatından endişe ettikleri için bebeği Kentaurların²³ en zeki ve medenisi olan Pelion Dağı'nın (=Πήλιον) eteklerinde yaşayan Kheiron'a göndermişlerdir. Kheiron çocuğa “Iason” adını vermiş ve yetiştirmiştir.

Pelias, krallığının akıbeti ile ilgili kehanet merkezine danıştığında tek sandaletli

¹⁷ Çanakkale Boğazı. Hom. *İl.* ii. 845; Hom. *Od.* xxiv. 82; Hdt. i. 57; iii. 90; Strab. xii. 1; xii. 8.

¹⁸ Helios'un oğlu, Odysseus'u misafir eden Kirke ile Girit Kralı Minos'un karısı Pasiphae'nin kardeşidir. Daha kapsamlı bilgi için bk. Apol. Rhod. *Argon.* i. 172-175; Apollod. *Bibl.* ix.

¹⁹ Apollod. *Bibl.* i.9. 1.

²⁰ Apollodoros (*Bibl.* i. ix.16) gemiyi inşa eden Argos'tan dolayı Argo isminin verildiğini belirtmiştir. Ayrıca Argo “hızlı” anlamına gelmektedir. Euripides (*Med.* 5) geminin yapımı için Pelion'daki çam ağaçlarının kesildiğini belirtmiştir. Tim Severin dönemin gemilerini model alarak yapılan Argo adlı gemiyle 1985 yılında 50 kişilik mürettebatıyla Iolkos'tan Kolkhis'e kadar Argonautların rotasını takip etmiştir. Tim Severin tarafından verilen Argo gemisinin tasarım ve planları için bk. Severin, 1985: 238 vd. Argo gemisinin özellikleri için ayrıca bk. Apol. Rhod. *Argon.* ii. 1194; iii. 191; iii. 337; Diod. 4. 41. 3; Bass, 1972: 204.

²¹ Aison'un oğlu. Kretheus Iolkos kralıydı. Iason, Kretheus'un oğlu Aison ve Polymede'den doğmuştu. Kentavros (=Κένταυρος) olan Kheiron (=Χείρων) tarafından Teselya Bölgesi'nin güneydoğusundaki Pelion (=Πήλιον) Dağı'nda yetiştirilmiş ve kendisine Iason (iyilik, şifa getiren) adı verilmiştir. Veliht Iason vicdansız ve gaddar bir amcaya sahip olması açısından Shakespeare karakteri Hamlet ile benzerlik taşımaktadır (bk. Shak. 2008). Iason hakkında daha fazla bilgi için bk. ve krş. Apollod. *Bibl.* i.ix.16; Hes. *Teog.* 995-1000; Agizza, 2001: 262-263; Powell, 2018: 528-529; Smith, 2013: 6-8; Erhat, 2018: 151; Sears, 2017: 202; Hansen, 2018: 337-340; Kerenyi, 2018: 510-516; Bayladı, 2005: 234-235. Ayrıca Euripides'in ve Seneca'nın Medea adlı tragediyalarında da Iason'un Kolkhis'ten dönüş sonrası hikayesi ayrıntılı olarak verilmiştir (bk. Eur. *Med.* 2018; Sen. *Med.* 2017).

²² Iason'un ayrıntılı soyağacı için bk. Apollod. *Bibl.* 40; Kerenyi, 2018: 612-613.

²³ Yarı insan yarı hayvan bedenli yaratıklar. At adamlar. Kentaurlar ve Kheiron ile ilgili ayrıntılı bilgi için bk. ve krş. Hansen, 2018: 354-358; Estin and Laporte, 2003: 116; Erhat, 2018: 170; Bayladı, 2005: 268-269. Iason'un Kheiron'a eğitim için gönderilmesi ile ilgili olarak, Machiavelli'nin liderlik ile ilgili olarak işaret ettiği (büyük liderlerin insani erdemler yanında hayvansal içgüdülere de sahip olmaları gerektiği) tezin etkili olmuş olabileceği de belirtilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bk. Obregon, 2002: 43.

(=μονοσάνδαλος)²⁴ adamdan sakınması uyarısı almıştır.²⁵ Pelias'ın Iolkos'ta Poseidon (babası) ve öteki tanrılar için hazırladığı kurban töreninde Iason tek sandaletli haliyle ortaya çıkmıştır. Pelias tek sandaletli Iason'u görünce kehaneti hatırlamış ve ona, iktidarda kendisi olsaydı ve vatandaşları arasından belirli bir kişi tarafından öldürüleceği kendisine önceden söylenmiş olsaydı ne yapardı, diye sormuştur. Iason, "Altın postu getirmesini emrederdim" cevabını vermiştir. Pelias da Iason'un hemen yola düşmesi için emri vermiş ve yolculuk hazırlıkları başlamıştır (Powell, 2018: 530).

Iason dönemin ünlü gemi ustası Argos'tan²⁶ yolculuk için bir gemi yapmasını isteyince; Argos elli mürettebat²⁷ alabilen büyük bir gemi inşa etmiştir. Geminin yapımından sonra Iason Yunanistan'daki en iyi adamları toplamak için çalışmıştır.

Antik yazarlar Argonautlar ile ilgili farklı listeler vermişlerdir. Akastos, Herakles, Hylas, Kalais ve Zetes (Boreadlar = Βορεάδα), Kastor ve Polydeukes (Dioskourlar = Διόσκουροι), Argos, Kepheus, Lynkeus, Meleagros, Orpheus, Peleus, Polyphemos, Telamon, Tiphys gibi kahramanlar Argonautlarla ilgili tüm versiyonlarda yer alırken; Atalante, Theseus, Idas, Laertes gibi kahramanlar sadece bazı versiyonlarda yer almışlardır. "Argonautika" adlı eserinde Rhodoslu Apollonios (EK-1), yine "Argonautica" adlı eserinde Gaius Valerius Flaccus (EK-4), "Bibliotheke" adlı eserinde Pseudo-Apollodoros (EK-2), "Fabulae" adlı eserinde Gaius Julius Hyginus (EK-3) mürettebatın sayısından katılan kişilere kadar ayrıntılı açıklamalar yapmışlardır.

Ayrıca yazarı bilinmeyen ve Orpheus'un anlatımıyla yazılmış olan (MS 4. yy. veya sonrasına tarihlenen) "Orpheos Argonautika" adlı eserde de Argonautlar ile ilgili bir liste verilmiştir (EK-5). Geminin ilk mürettebatını Minyeliler (=Μινύη) oluşturmasına rağmen,²⁸

²⁴ Iason ile ilgili bütün öyküler tek sandaletli olarak ortaya çıkışını anlatmıştır. Apollodoros (*Bibl.* I. 9.16) ve Apollonios (*Argon.* i. 5-17) Iason'un Anauros (=Ἀναυρος) Irmağı'nı geçerken akıntıda tek sandalını kaybettiğini belirtmişlerdir. Valerius Flaccus (Val. Flacc. *Argon.* i. 83) ise Enipeus (Ἐνιπέυς) Irmağı olarak eserinde belirtmiştir. Hyginus (*Fab.* 13) Hera'nın kendisine yeterince saygı duymayan Pelias'a kızgın olduğunu açıklamış; Iason'un yaşlı kadın kılığına girmiş olan Hera'yı tanımadığını ve onu ırmağın karşı kıyısına geçirirken tek sandaletini çamurda bırakmak zorunda kaldığını belirtmiştir. "Tek sandaletli adam" yalnız Iason ile ilgili öykülerde görülmektedir. Tek sandaletli adam, sanki başka bir dünyadan, büyük olasılıkla yeraltı dünyasından geliyor izlenimi bırakıyordu. Öteki sandaleti rehin ve bir ayağıyla oraya ait olmasının işareti olarak yeraltı dünyasında bırakmıştı. Konu ile ilgili ayrıntılı bilgi için bk. Kerényi, 2018: 511.

²⁵ Apol. Rhod. *Argon.* i.5. Öykünün Pindaros tarafından anlatılan farklı bir versiyonu için bk. Pind. *Pyth.* iv. 71 vdd.

²⁶ Argos gemi yapım ustasıydı ve yolculuk boyunca olası zararlara karşı gemiyi onarmak için Argonautlar'a katıldı. Ayrıntılı bilgi için bk. Diod. 4. 41. 3.

²⁷ Apollod. *Bibl.* i. 9. 16.

²⁸ Apollonios (*Argon.* i. 230) Minuas'ın oğlu Athamas'ın bir zamanlar krallık yaptığı topraklardaki bazı şehirlerin sakinlerinin gemi mürettebatını oluşturduğunu belirtmiştir. Goethe (*Faust* 7365 vdd) Argonautlar'ın erdemleri ile ilgili Kheiron'un ağzından bilgiler vermiştir : "Yüksek Argonautlar topluluğunda/ her biri, kendi yöntemince doğru, içtendi/ özel gücü oranında başarılıydı/ başkalarının yapamadığını yapıyordu/ dioskurlar hep üstünlük sağlamışlardı/ genç etkinliği, güzellik etkisiyle/ işinde direnç, başkalarına iyilik/ en güzel özelliklerinden biriydi boreadların/ dengeli, güçlü, kavrayışlı, iyi bir öğütçü/ bu özellikler sevdi"

yolculuğa Hellas'ın (=Ἑλλάς) hemen hemen her yerinden gelen kahramanlar katılmıştır.

Res. 1. 1. Argonautların Toplanması. Yak. MÖ V. – IV yüzyıllar (Louvre Müzesi).

Ayrıca Pindaros ve Diodoros eserlerinde Argonautların yolculuğunda bulunan kahramanların bazılarından söz etmişlerdir.²⁹

Argonautların yolculuğu Yunan Mitolojisi'nin kahramanlar çağında (Troia Savaşı'dan önceki kuşakta) gerçekleşmiştir. Casson (1991: 57) bu yolculuğun Girit deniz gücünün yok edildiği, Myken Uygarlığı'nın gücünü kaybetmeye başladığı, Yunanların Karadeniz'e Ege

kadınlara Iason'u/ Orpheus ince ruhlu, saygılı, sessiz, hep düşünceli/ üstün bir beceriyle çalardı çalgısını hep/ keskin görüşlü Lynkeus/ gece gündüz geçirmişti kutsal gemiyi kayalık, sığ yerlerden/ elbirliğiyle göğüs gerilir sakıncalara/ biri başarınca, ötekiler yüceltir onu."

²⁹ Pindaros'un ve Diodoros'un Argonautlar ile ilgili verdiği liste için bk. Pind. *Pyth.* iv. 171 vdd.; Diod. iv. 41.

Denizi kadar aşına olmaya başladığı dönemden önce yaşandığını belirtmiştir.

Iason ve Argonautların Altın Post yolculuğundaki rotalar birçok Antik Dönem yazarı tarafından bambaşka şekillerde aktarılmıştır. Efsanenin çağlar boyunca destan anlatıcılarının anonim konularından biri olduğu ve Homeros'tan itibaren işlendiği bilinmektedir. Özellikle Rhodoslu Apollonios gibi bazı yazarların yazdıklarında görülen yoğun Homeros etkisi efsaneye kurmaca unsurların da eklendiğini göstermektedir. Ancak bu durum efsanenin tamamen geçersiz ve hayal ürünü olduğu anlamına gelmemelidir. Çünkü Homeros'tan itibaren birçok antik kaynakta bu konuya yer verilmiştir.

1.3 Iason ve Argonautların Gidiş Rotası (Iolkos =Ἰωλκός – Kolkhis =Κολχίς)

Argonautlar yolculuklarına başlamadan önce Apollon - Embasios³⁰ için bir sunak inşa etmiş ve kurban sunmuşlardır.³¹ Argo gemisi Pagasai (=Παγασαί) kentinde inşa edilip koya indirilmiş ve Orpheus'un açılış müziği³² ile Argonautların yolculuğu³³ başlamıştır. Argonautların bu seyahati dünyanın kayıt altına alınmış ilk deniz aşırı keşif yolcuğudur (Casson, 1991: 55). Ayrıca Plinius (*Nat.* vii. 56. 6) “büyük bir gemi ile ilk yolculuk yapan kişinin Iason olduğunu Philostephanos'an öğreniyoruz” demiştir. Argonautların Kolkhis'e gidiş rotası dönüş rotalarının aksine Antik Dönem tarihçileri ve şairleri tarafından birbirlerine benzer bir şekilde verilmiştir.

1.3.1 Iolkos (=Ἰωλκός)

Argo gemisi Pagasai (=Παγασαί) Limanı'nda inşa edilmiştir. Pagasai Limanı Thesselia (=Θεσσαλία)³⁴ Bölgesi'nde bulunur. Pagasetikos Körfezi'nde deniz kıyısındaki kentlerden biridir.³⁵

Argo gemisi Pagasai'de inşa edilip tamamlandıktan sonra Iolkos'a getirilmiştir. Iolkos bugünkü Volos kentinin yakınlarında bulunan bir şehirdir (Har. 1. 1). Homeros'un tasvir ettiği gemilerin en erken dönemdeki hali Iolkos'ta bulunmuştur ve bugün Volos Athanasakeion Arkeoloji Müzesi'nde görülebilir (Obregon, 2002: 29).

³⁰ Apollon gemide mürettebata kılavuzluk eden tanrı olarak düşünülmüş ve “güvenli yolcuğu sağlayan” anlamında Embasios (=Ἐμβάσιος) olarak da adlandırılmıştır. Ayrıntılı bilgi için bk. ve krş. Paus. ii, 32.1; Apol. Rhod. *Argon.* i. 404.

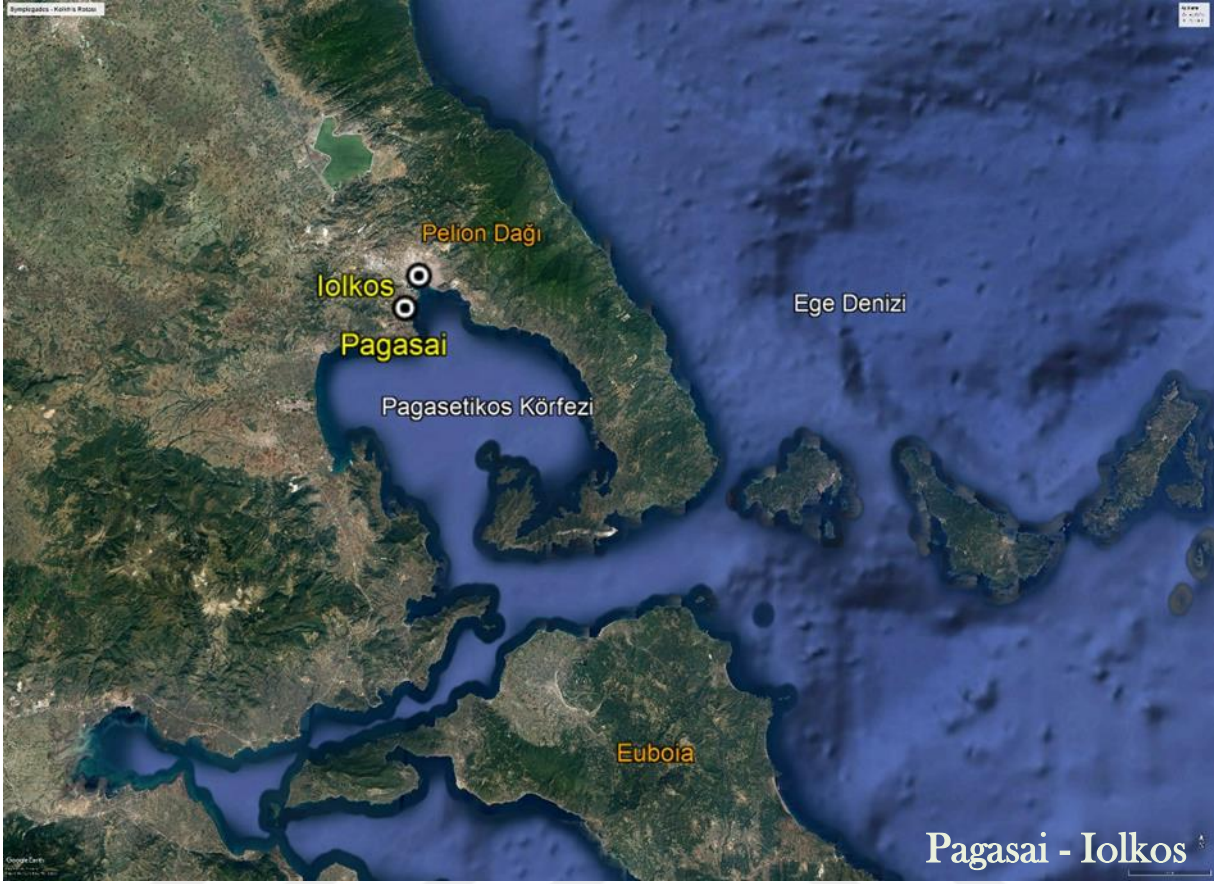
³¹ Apol. Rhod. *Argon.* i. 359.

³² Apol. Rhod. *Argon.* i. 494.

³³ Iason ve Argonautların yolculuklarının ve yaşadıkları maceraların metaforik açıdan ve karşılaştırmalı mitoloji açısından anlatımı için bk. Campbell 2018, 187 vd.

³⁴ Doğuda Pelion ve Ossa, kuzeyde Olympos, batıda Pindos, güneyde Othrys dağlarının ortasında leğen biçimindedir. Ayrıntılı bilgi için bk. Hdt. vii. 123.

³⁵ Skylaks *Periplus* 64.

Har. 1. 1. Pagasai – Iolkos.

1.3.2 Lemnos (=Λήμνος) – Limni Adası

Doğuya doğru yola çıkan Argonautların ilk durağı Kuzeydoğu Ege’de, Gökçeada’nın güneybatısında bulunan ve günümüzde Yunanistan’a bağlı olan Lemnos Adası olmuştur. Adayı Thoas kızı Hypsipyle yönetiyordu. Lemnos kadınları Aphrodite’ye saygıda kusur ettikleri için Tanrıça tarafından kötü bir koku ile cezalandırılmışlardı. Bu durum üzerine kocaları Thrake ülkesinden kadınları esir alıp onlarla birlikte olunca; Lemnos kadınları babalarını ve kocalarını, Kral Thoas hariç, öldürmüşlerdi.³⁶ Argonautlar Lemnoslu kadınlarla birlikte oldular. Hypsipyle ile Iason’un Euneos ve Nebrophonos adlarında iki oğulları oldu.³⁷

Homeros Ilyada adlı eserinde de Lemnos Adası, Iason, Hypsipyle ve çocukları Euneos geçmektedir:

³⁶ Apollod. *Bibl.* i. 9. 17. Lemnosluların Atinalı çocukları öldürmesinden ve Lemnoslu kadınların kocalarını ve erkekleri öldürmesinden dolayı ortaya çıkan “Lemnos Suçu” tabiri için ve Lemnosluların bu toplu cinayet suçundan arınmak için her yıl düzenledikleri törenler hakkında bk. Hdt. vi. 138; Phil. *Her.* xx. 24. Lemnos kadınlarının erkek düşmanlığı, Amazonlar ve Danaos’un kızlarında varolan erkek düşmanlığını da akla getirmektedir.

³⁷ Apollod. *Bibl.* i. 9. 17. Aiskhylos ve Sophokles de Argonautlar’ın Lemnos’u ziyaretlerini bazı oyunlarının teması yapmışlardır. Bkz. *Tragicorum Graecorum Fragmenta*, ed. Nauck 79; *The Fragments of Sophocles*, ed. Pearson ii. 51 vd. Argonautların Lemnos Adası’nı ziyareti ile ilgili ayrıntılı bilgi için ayrıca bk. Apol. Rhod. *Argon.* i. 607 vd. ; Val. Flacc. *Argon.* ii. 77 vd; Hom. *Il.* vii. 468.

“Şarap taşıyan bir hayli gemi geldi Lemnos’tan, şarabı Iasonoğlu Euneos gönderiyordu. Erlerin güdücüsü Iason’dan Hypsipyle doğurmuştu onu.”³⁸

Pindaros Argonautların Lemnos Adası’nı ziyaretlerini sadece dönüş yolculuğunda³⁹ göstermiştir. Diodoros ise Lemnos Adası’nı yolcuğun rotalarından biri olarak belirtmemiştir.

1.3.3 Samothrake (=Σαμοθράκη) – Semadirek Adası

Argonautlar Lemnos Adası’ndan sonra Samothrake Adası’na gelmişlerdir. Samothrake Adası Ege Denizi’nin kuzeydoğusunda bulunan Yunanistan’a bağlı bir adadır. Burada Orpheus’un öğütlerine uyararak Iason, Dioskurlar ve Herakles adadaki Kabeiroi (=Κάβειροι)⁴⁰ Gizemleri’ne hâkim olmuşlardır.⁴¹ Herodotos (II. 51) Kabeiroi sırlarının Samothrake’ye Pelasglardan miras kalmış olduğunu belirtmiştir. Adada Kabeiroi Tapınağı bulunmaktadır (Res. 1. 2).

Res. 1. 2. Kabeiroi Tapınağı

³⁸ Hom. *Il.* vii. 467-469. “νῆες δ’ ἐκ Λήμνοιο παρέσταν οἶνον ἄγουσαι πολλαί, τὰς προέηκεν Ἴησονίδης Εὐνήος, τὸν ῥ’ ἔτεχ’ Ὑψιπύλη ὑπ’ Ἴήσωνι ποιμένι λαῶν.”

³⁹ Pind. *Pyth.* iv. 250-255.

⁴⁰ Babaları Hephaistos, sayıları üç olan tanrısal varlıklar. Bu tanrısal varlıklara Samothrake ve Lemnos Adalarında tapınılmış ve bunlara ithafen tapınaklar yapılmıştır. Ayrıntılı bilgi için bk. ve krş. Erhat, 2018: 165; Bayladı, 2005: 255.

⁴¹ Diod. v. 49. 6 ; Erhat, 2018: 52.

1.3.4 Kyzikos (=Κύζικος) – Balkız

Samothrake'den sonra Argonautlar Thrakike Yarımadası (=Θρακική Χερσόνησος)⁴² ve Imbros (=Ἰμβρος) Adası⁴³ arasından geçerek yarımadanın ucuna gelmiş ve Hellespontos'u geçerek Propontis'e (=Προποντίς)⁴⁴ girmişlerdir.⁴⁵ Ardından Propontis'te bugünkü Kapıdağ Yarımadası'na⁴⁶ ulaşmışlardır (Har. 1. 2). Kapıdağ Yarımadası'nı Apollonios şöyle tasvir etmiştir:

“Propontis içinde ovaları verimli Phrygia sahillerine yakın, kayalık bir ada denize yaslanır. Önündeki geniş kıstak dalgalarla kaplıdır ve Aisepos (=Αἴσηπος)⁴⁷ Nehri'nin ıslattığı karşılıklı iki sahili vardır. Ada “Ayılar Dağı” olarak bilinir.”⁴⁸

Kapıdağ Yarımadası'nda, Dolionların⁴⁹ yaşadığı Kyzikos (=Κύζικος) kentinde karaya çıkmışlardır. Kyzikos kenti günümüzde Balıkesir'in Erdek⁵⁰ ilçesine bağlı, Kapıdağ Yarımadası'nın güney ucuna yakın kısmında Erdek'ten 9 km. doğuda yer almaktadır.⁵¹ Balkız (Belkis) olarak adlandırılmaktadır. Argonautlar kral Kyzikos tarafından iyi karşılanmışlardır. Fakat Kyzikos'tan gece vakti yola çıkıp ters rüzgârlarla karşılaştıklarından dolayı tekrar Dolionların arasına dönmüşlerdir. Karanlıkta birbirlerini tanıyamayan Argonautlar ve Dolionlar arasında, Pelasglar Dolionlara sürekli saldırdıklarından,⁵² savaş başlamıştır. Argonautlar, Kyzikos dâhil, Dolionların çoğunu öldürmüş ve gün ağarınca durumu kavrayarak ağıtlar yakmış ve Kyzikos'u törenle gömmüşlerdir.⁵³

⁴² Antik dönemde Gelibolu Yarımadası'na Thrakike Khersonesos (Θρακική Χερσόνησος) adı verilmişti.

⁴³ Bugünkü Gökçeada.

⁴⁴ Marmara Denizi. Προ: Ön, Πόντος: Karadeniz. Marmara Denizi'ne Karadeniz ile ilintili bir ad verilmiştir. Propontis ile ilgili Herodotos'un verdiği ayrıntılı bilgiler için bk. *Hist.* iv. 85.

⁴⁵ Apol. Rhod. *Argon.* i. 922-936.

⁴⁶ Kapıdağ Yarımadası Antik Dönemde Arktonnessos (Ayı Adası) ya da Arkton Oros (Ayılar Dağı) olarak anılmıştır. bk. Strab. xii.575; Apol. Rhod. *Argon.* i. 941.

⁴⁷ Bugünkü Gönençay, Marmara Denizi'ne dökülen ırmak. bk. Hom. *Il.* ii. 825; iv. 91; Hes. *Teog.* 342.

⁴⁸ Apollonios *Argon.* i. 937-942. “Ἔστι δὲ τις αἰπεῖα Προποντίδος ἔνδοθι νῆσος τυτθὸν ἀπὸ Φρυγίης πολυληίου ἡπειροῖο εἰς ἄλλα κεκλιμένη, ὅσον τ' ἐπιμύρεται ἰσθμὸς χέρσῳ ἐπιπρηγῆς καταειμένος: ἐν δὲ οἱ ἄκται ἀμφίδυμοι, κείνται δ' ὑπὲρ ὕδατος Δισίηποιο. Ἀρκτων μιν καλέουσιν ὄρος περιναειάτοντες.”

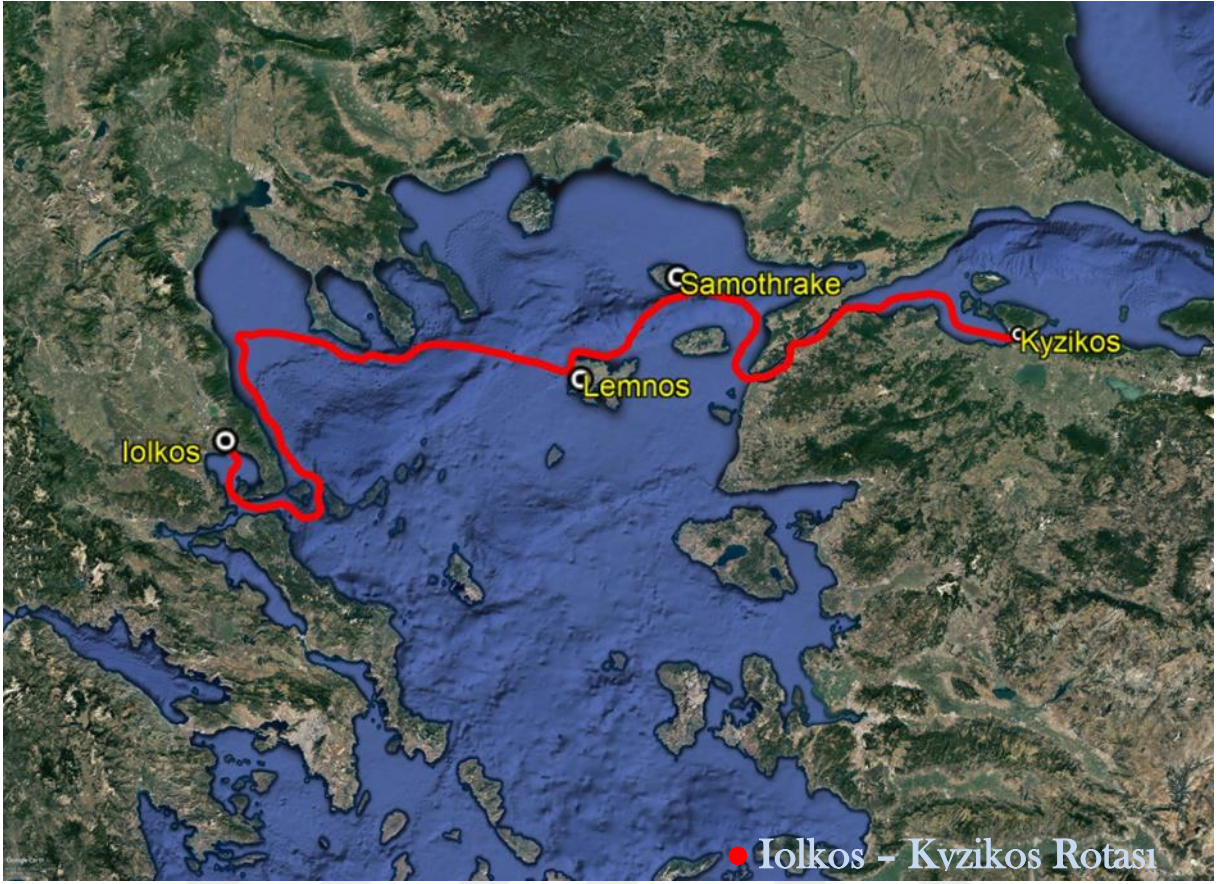
⁴⁹ Teselya kökenli, Kyzikos'a en erken yerleşen halk. Dolionlar ile ilgili ayrıntılı bilgi için bk. Koçhan, 2014: 69-91; Strab. xii.575.

⁵⁰ Erdek ilçesi Antik Dönem'de Artake (Ἀρτάκη) olarak adlandırılmıştı. Artake ile ilgili bk. Hdt. iv. 14; vi. 33.

⁵¹ Koçhan, 2014: 71. Kyzikos kenti ile ilgili ayrıntılı bilgi için bk. Hasluck, 1910: 157-162.

⁵² Apollod. *Bibl.* i. 9. 18; Hyg. *Fab.* 14.

⁵³ Argonautların Kyzikos'u ziyareti, Kral Kyzikos'un ölümü, eşi Kleite'nin intiharı için bk. ve krş. Apol. Rhod. *Argon.* i. 935-1152; Orphica *Argon.* 486 vdd.; Val. Flacc. *Argon.* iii. 1 vdd; Apollod. *Bibl.* i.9. 18.

Har. 1. 2. Iolkos – Kyzikos Rotası.

1.3.5 Mysia (=Μυσία) Kıyıları – Gemlik (=Κίος / Προουσία)

Kyzikos'tan yola çıkan Argonautlar Herakles'in küreğinin kırılması⁵⁴ sonucu yeni bir kürek yapmak için Mysia⁵⁵ kıyısında bulunan Kios'ta karaya çıkmışlardır. Kios bugünkü Gemlik ilçesinin bulunduğu yerdir.⁵⁶ Burada Herakles'in sevgilisi⁵⁷ Hylas su getirmek için gönderilmiş ve güzelliğinden dolayı Nympheler (νύμφη)⁵⁸ tarafından kaçırılmıştır. Polyphemos onun ağladığını duyarak, Herakles ile karşılaştığında olanları anlatmıştır. İkisi Hylas'ı ararken Argo gemisi denize açılmıştır.⁵⁹ Hylas ve Herakles ile birlikte Argonautlara

⁵⁴ Apol. Rhod. *Argon.* i. 1163 vd.

⁵⁵ Kuzeybatı Anadolu'da kuzeyde Propontis ve Bithynia, güneyde Lydia, doğuda Phrygia ve batıda Ege Denizi ile çevrelenmiş bölge. Strabon (Geog. xii.4.3) Bithynialılar, Phrygialılar ve Mysialılar hatta Kyzikos dolayındaki Dolionlar, Mygdonlar ve Troialılar arasındaki sınırı belirtmenin zor olduğunu söylemiş ve her kabilenin diğerinden ayrı olduğunu açıklamıştır. Phrygialılar ve Mysialılar arasındaki "Mysialıların ve Phrygialıların sınırları ayrıdır" atasözüne değinmiş ve bu atasözüne rağmen aralarındaki sınırları belirtmenin zorluğundan söz etmiştir.

⁵⁶ Strab. xii.4. 3; Skylaks *Periplus* 93.

⁵⁷ Apollod. *Bibl.* i. 9. 19.

⁵⁸ Sularda, kırlarda, ormanlarda yaşayan doğal ve tanrısal varlıkların dışı olanlarına verilen isim. Homeros'a göre Nympheler Zeus'un kızlarıdır. Nympheler ile ilgili ayrıntılı bilgi için bk. ve krş. Hom. *Il.* xx. 6. vd; Erhat, 2018: 151; Bayladı, 2005: 369-370.

⁵⁹ Herakles ile Hylas konusunda bk. ve krş. Apol. Rhod. *Argon.* i. 1207; Apollod. *Bibl.* i. 9. 19; Val. Flacc. *Argon.* iii. 521 vd; Orphica *Argon.* 486 vd; Hyg. *Fab.* 14.

katılmayan Polyphemos Mysia'da Kios kentini kurmuştur.⁶⁰ Herakles ise görevlerini tamamlamak için Argos'a geri dönmüştür.⁶¹

1.3.6 Khalkedon (=Χαλκηδών) – Kadıköy

Argonautlar Kios'tan sonra Bosporos'a (Βόσπορος)⁶² girerek Bithynia'da (Βιθυνία)⁶³ bulunan Bebrykler'in (Βέβρυκες)⁶⁴ ülkesine, Khalkedon⁶⁵ kıyılarına, gelmişlerdir. Bebryklerin mağrur kralı Amykos (Ἄμυκος)⁶⁶ güçlü bir kraldı ve ülkesinde karaya çıkanları kendisiyle boks maçı yapmaya zorluyor, yabancıları bu yolla öldürüyordu. Polydeukes boks maçında Amykos'u öldürmüştür.⁶⁷

Pindaros'un ve Diodoros'un eserlerinde Kyzikos'ta, Mysia'da ve Khalkedon'da yaşananlar yer almamaktadır.

⁶⁰ Apol. Rhod. *Argon.* i. 1325 vd; Apollod. *Bibl.* i. 9. 19. Strabon (xii. 4.3.) Kios kentini Herakles'in arkadaşlarından olan ve onunla birlikte seyahat eden Kios'un, Kolkhis'ten döndüğü zaman burada kaldığını ve kendi ismine izafeten, kurduğunu belirtmiştir.

⁶¹ Apol. Rhod. *Argon.* i. 1317 vd. Herodotos (i. 193) Herakles'in Argo'dan su getirmek için indiği sırada, Aphetai'de, Argonautlar tarafından bırakıldığını belirtmiştir.

⁶² Propontis (=Marmara Denizi) ile Pontos Eukseinos'u (=Karadeniz) birleştiren boğaz. İstanbul Boğazı. Bosporos hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Hdt. iv. 85-89.

⁶³ Anadolu'nun kuzeybatısında; kuzeyinde Karadeniz, güneyinde Phrygia, Galatia, doğusunda Paphlagonia ve Galatia, batısında Propontis ile sınırlı olan bölge. Bithynia ve Bithynialılar için bk. Strab. xii. 3. 3.

⁶⁴ Strabon (xii. 3.4) Bebryklerin Thrak halklarından biri olduklarını ve göç ederek Mysia'ya yerleştiklerini belirtmiştir.

⁶⁵ Bosporos'un girişinde, Asya kıyısında, Byzantion'un karşısında Megaralıların kurduğu bir koloni. Herodotos (iv.144) Darcios'un komutanlarından Megabazos'un, Khalkedonluların kentlerini Bizanslılardan on yedi yıl önce kurmuş olduklarını öğrendikten sonra, Khalkedon'u "Körler Ülkesi" olarak adlandırdığını belirtmiştir. Ona göre gözleri kör olmasaydı, Byzantion yerine o kadar güzel olmayan bir yeri seçmezlerdi.

⁶⁶ Poseidon ile Bithynia nymphesi Melia'nın oğlu. bk. Apol. Rhod. *Argon.* ii. 1.

⁶⁷ Apollod. *Bibl.* i.9. 1. Theokritos (22. 27) Polydeukes'in Amykos'u öldürmediğini, sadece oradan geçen yabancıları bir daha rahatsız etmeyeceğine dair yemin ettirdiğini söylemiştir.

Res. 1. 3. Kral Amykos kayaya bağlı. Yak. MÖ 425- 400. (Cabinet des Médailles Museum, Paris).

1.3.7 Phinopolis (=Φινόπολις)

Argonautların Khalkedon kıyılarından sonra geldiği Thrakia kralı Phineus'un (=Φινεύς)⁶⁸ boğaz yakınındaki sarayının lokalizasyonu belli değildir (Arslan, 2010: 24). Apollodoros (*Bibl.* i. 9. 21) Phineus'un ülkesini Salmydessos (=Σαλμυδησσός)⁶⁹, Apolonios Rhodios (*Argon.* ii. 177) Bithynia topraklarının karşısı, Strabon (xii.6.1) Salmydessos'un sınır komşusu, Plinius (*Nat.* iv. 11) ise boğazın son bulduğu yer olarak göstermişlerdir. Obregon (2002: 53) bugünkü Tarabya'nın bazı eski haritalarda Phinopolis olarak gösterildiğini ve İstanbul Boğazı'nın en iyi yat havzası olduğunu belirtmiştir.

Kehanet yeteneği olan, Zeus tarafından körlükle ve sonsuz yaşlılıkla lanetlenen Phineus⁷⁰, sofrasındaki yiyecekleri de Harpyalardan (=άρπυια)⁷¹ dolayı yiyemiyordu. Rüzgâr tanrı Boreas'ın kanatlı oğulları Kalais ve Zetes Harpyaları kovarak Phineus'u bu dertten

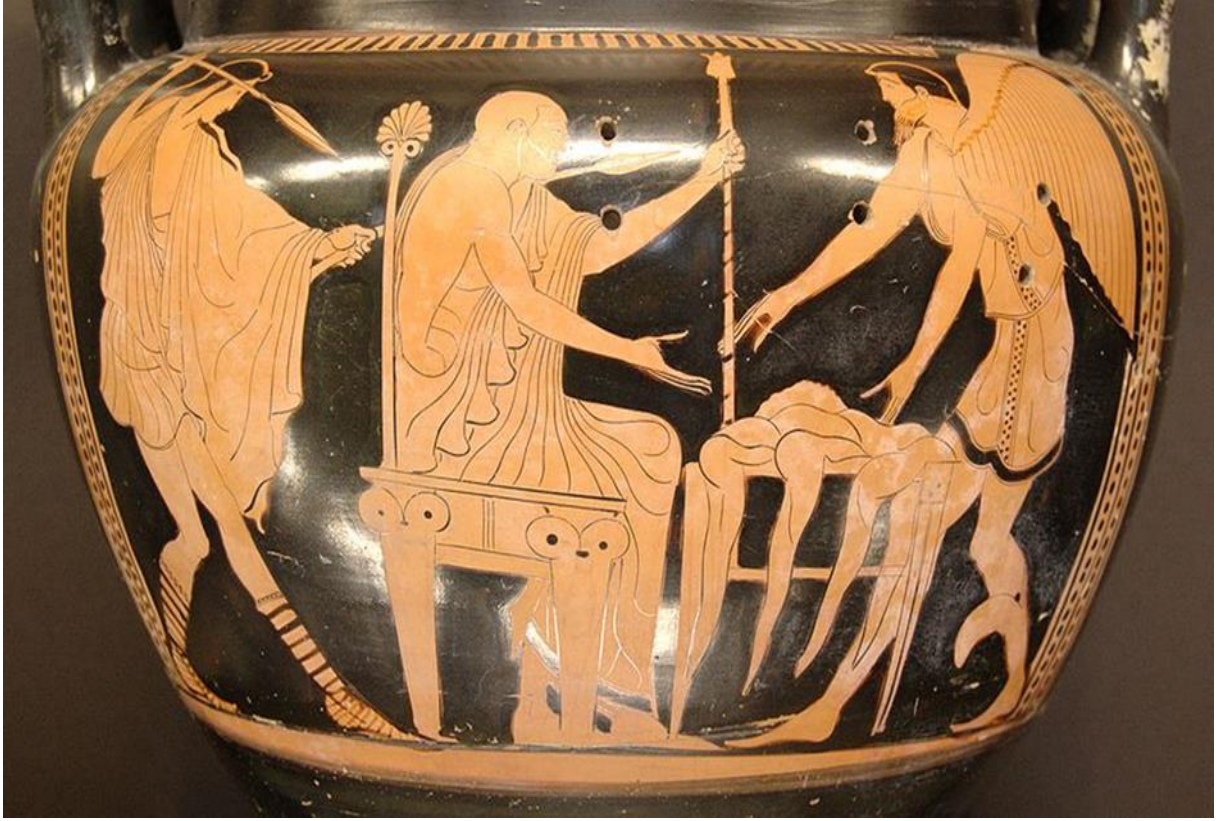
⁶⁸ Apollonios (*Argon.* ii. 178) ve Hyginus (*Fab.* 19) Phineus'un Agenor'un (=Fenikeli kral) oğlu olduğunu belirtmiştir. Apollodoros ise (*Bibl.* I. 9.21) Phineus'un babasının farklı kişiler tarafından Agenor veya Poseidon olarak söylendiğini belirtmiştir.

⁶⁹ Karadeniz kıyısında bir Thrak kenti (Kıyıköy - Midye).

⁷⁰ Apol. Rhod. *Argon.* ii. 183 - 184

⁷¹ Adları "kapıp kaçanlar" anlamına gelir. Çocukları kaçıran ve ölülerin ruhlarını Hades'e götüren kadın yüzlü, yaygın kanatlı, sivri pençeli yırtıcı kuşlardır. bk. ve krş. Hom. *Od.* xx. 66; Hyg. *Fab.* Xiv; Ovid. *Met.* vii. 4 vd. Ayrıca İlahi Komedyada adlı eserinde Dante'nin Vergilius ile beraber cehennem seyahatinde yaptığı Harpya tasviri için bk. Alighieri, 2011: 118.

kurtarmışlardır. Phineus da Argonautların bu iyiliklerine karşılık rotaları ile ilgili ayrıntıları vermiş; özellikle Symplegadlar konusunda uyarmıştır.⁷²

Res. 1. 4. Kalais ve Zetes Phineus'u Harpyalardan kurtarıyor. Yak. MÖ 460. (Louvre Müzesi).

1.3.8 Symplegades Nēsoi / Petrai (= Συμπληγάδες Νήσοι / Πέτραι) – Çarpışan Adalar / Kayalar

Argonautlar Phineus'tan rota ile ilgili tavsiyeleri⁷³ aldıktan sonra yola çıkmış ve boğazın Karadeniz ile birleştiği yer olan Symplegades'e⁷⁴ varmışlardır. Symplegadlar aralarından bir gemi geçtiği zaman yerlerinden oynar ve çarpışarak kapanırlardı. Bosporos'taki yoğun akıntı bazı kayaların oynak olmasına yol açmıştı ya da olağanüstü akıntılar ve anafolar Symplegadlar'ın efsaneye bu tarz bir imge ile yansıtılmasına neden olmuştu (Erhat, 2018: 52-53). Arslan (2010: 468) Symlegades'in lokalizasyonu ile ilgili şu bilgileri vermiştir:

⁷² Phineus ve Harpyalar konusunda bk. ve krş. Val. Flacc. *Argon.* i. 422 vd. ; Hyg. *Fab.* xix; Apollod. *Bibl.* i. 9. 21.

⁷³ Apollod. *Bibl.* i. 9. 21.

⁷⁴ Homeros (*Od.* xii. 55-72) bu kayaları Planktai (Gezinen Kayalar) olarak adlandırmış ve Argonautların Aietes'in ülkesinden dönüş yolculuğunda geçtikleri güzergah olarak göstermiştir. Symlegades ile ilgili olarak bk. ve krş. Hdt. iv. 85; Val. Flacc. *Argon.* i. 60; ii. 317-318; Apollod. *Bibl.* i. 9. 22; Orphica *Argon.* 682; 708-709; Eur. *Med.* 1263; Apol. Rhod. *Argon.* i. 2-3; ii. 317-318; 329; 412-413; 420-421; 576-577; Strab. xii. 6. 1; Ptol. *Geog.* iii. 11. 8; v. 1. 15.

“Hellenlerin ‘karanlık, siyaha yakın / koyu lacivert renkli adalar/kayalar’ (=Kyaneai nēsoi/petra [Κυάνεαι νῆσοι/πέτραι]); ‘çarpişan adalar/kayalar’ (= Symplēgades nēsoi/petra [Συμπληγάδες νῆσοι/πέτραι]) olarak tanımladıkları; Latinlerin ise, kutsal/tapınak (Fanari) adını verdikleri bu adalar, boğazın Karadeniz’e çıkışında ve birbirinden yaklaşık 20 stadia uzaklıktadırlar.”

Symlegades’in lokalizasyonunu Kavaklar (Anadolu Kavağı-Rumeli Kavağı)⁷⁵, Rumeli Kavağı ile Anadolu Hisarı⁷⁶ ve Rumeli Feneri⁷⁷ olarak gösteren kaynaklar bulunmaktadır. Apollonios (*Argon.* iv. 787) bölgeyi “ἔνθα πυρός δειναὶ βρομέουσι θύελλαι / korkunç ateş fırtınalarının kükrediği yer” olarak tanımlamıştır.

Argonautlar yoğun sisli ve rüzgârlı Symlegades’ten geçmeden önce Phineus’un tavsiyesine istinaden kayaların arasından önce bir güvercin⁷⁸ uçurmuşlardır. Kayalar kapanırken kuşun yalnızca kuyruk teleği kopmuştur. Argonautlar kayalar yeniden ayrıldıktan sonra küreklerine hızlıca asılarak kayaların arasından geçmişler ve Argo gemisinin sadece pupasının ucu kopmuştur.⁷⁹ Apollodoros (*Bibl.* i. 9. 22) Symlegadların Argo gemisi geçtikten sonra sabit durduğunu, çünkü aralarından bir gemi geçerse hiç hareket etmeyeceklerinin önceden belirlendiğini söylemiştir (Har. 1. 3).

Diodoros (iv. 45) Symplegades’e değinmemiş ve Argonautlar’ın rotasını Bithynia sonrası direkt Kolkhis olarak göstermiştir.

⁷⁵ Kabağaçlı, 2017: 36-37.

⁷⁶ Obregon, 2002: 54.

⁷⁷ Baedeker, 1911: 560.

⁷⁸ Thompson (2018: 58) Argonautların kayaların arasından uçurduğu kuşun güvercin değil, özellikle Athena ile özdeşleştirilen balıkçıl (ἑρφιδίος) olduğunu belirtmiştir.

⁷⁹ Apol. Rhod. *Argon.* ii. 316 vd; Apollod. *Bibl.* i. 9. 22.

Har. 1. 3. Kyzikos - Symplegades Rotası

1.3.9 Thynias (=Θυνιάς) / Apollonia (=Ἀπολλωνία)

Symplegadlar'dan sonra Argonautlar tamamen Karadeniz'e⁸⁰ girmişlerdir. Apollonios bu noktadan sonra Karadeniz kıyılarının güzelliğini ve özelliklerini ayrıntılarıyla tasvir etmiştir. Argonautların Karadeniz'e girdikten sonra Symplegadların artık hareket etmeyeceği ve bu yolun artık gemiciler için güvenli bir yol olduğunun belirtilmesi,⁸¹ Karadeniz'in "Misafir Sevmez Deniz" anlamındaki epithetonu olan Akseinos Pontos'tan (=Ἀξεινος Πόντος), "Misafir Sever Deniz" anlamına gelen Eukseinos Pontos'a (=Εὐξεινος Πόντος) dönüşümünün mitolojik anlatımını göstermesi bakımından önemlidir (Emir, 2017: 19). Nitekim antik kaynaklarda Karadeniz'de koloniler kurulmaya başlamadan önce, bölgeye seyahat yapılmamış olduğu belirtilir (Carpenter, 1948: 1-3).

Argonautlar Karadeniz'de Rhebas (=Ῥήβας)⁸² ve Phyllis (=Φύλλις)⁸³ nehirleri ile

⁸⁰ Karadeniz ve bu denizle ilgili adlandırmaların detaylı analizi için bk. Arslan, 2006: 75-87.

⁸¹ Apol. Rhod. *Argon.* ii. 593-610.

⁸² Bugünkü Riva Deresi. Ayrıntılı bilgi için bk. Skylaks *Periplus* 92; Plin. *Nat.* vi. 1. 4.

⁸³ Gök Su. Lokasyon ile ilgili olarak bk. Arr. *Periplus.* xii-xiii; Obregon (2002: 55) Ağva'da denize dökülen akarsu olarak belirtmiştir. Adalı (2017: 57) ise eski adı Phylee olan Şile'nin bir başka adı olabileceğini belirtmiştir.

Kalpe (=κάλη)⁸⁴ Deresi'nin önünden geçtikten sonra Thynias Adası'na (=Θυνιάς)⁸⁵ varmışlardır. Burada Orpheus Apollon'u gördüğünü söyleyerek, bir sunak yapılmasını istemiştir. Ayrıca adanın Apollon'a adanarak, adaya onun adının verilmesini salık vermiştir.⁸⁶

1.3.10 Mariandynia (=Μαριανδυνία) / Herakleia Pontike (=Ἡράκλεια Ποντική) Karadeniz Ereğli

Tekrar yola çıkan Argonautlar Sangarios (=Σαγγάριος)⁸⁷ Nehri'ni geçerek, o dönemlerde "Mariandynialıların⁸⁸ Ülkesi" olarak bilinen Herakleia Pontike'ye (=Ἡράκλεια Ποντική)⁸⁹ gelmişlerdir. Mariandynia kralı Lykos kahramanlıklarından önceden haberdar olduğu Argo gemicilerini coşkuyla karşılamıştır. Burada, Apollonios'un anlatımıyla (*Argon.* ii. 752-773), Argonautların onuruna büyük bir şölen yapılmış ve sonrasında kral Lykos armağanlarla onları yolculamaya gelmiştir. Ancak bilici Idmon'u bir yabandomuzu saldırısında ve dümenci Tiphys'ü hastalıktan dolayı kaybetmişlerdir. Obregon (2002: 56) Herakleia Pontike çevresinde yabani hayvanların hala bulunduğunu ve Apollonios'un tasvir ettiği gibi Baba Burnu'nun ötesinde yassı taş resiflerinin görülebileceğini belirtmiştir. Severin (1985: 132) Idmon ve Tiphys'ün gömülü olduğu höyüğün, üstü çimenlerle ve küçük ağaçlarla kaplı, bugün askeri bölge olarak kullanılan yer olduğunu belirtmiştir. Mariandynia'da on iki gün daha kalmışlardır. Gemi yolculuğa çıkarken dümene Ankaeos geçmiştir.⁹⁰

1.3.11 Themiskyra (=Θεμίσκυρα) – Terme

Phineus Argonautlara geçmeleri ve ziyaret etmeleri gereken yerleri söylemişti. Argonautlar Herakles ile birlikte Amazonlar seferine çıktığında bir okla yaralanan ve daha sonra da Karadeniz kıyılarında ölen Sthenelos'un (=Σθένελος)⁹¹ mezarı başında kurban

⁸⁴ Sangarios (=Σαγγάριος) ve Psilis ırmaklarının batısında Karadeniz'e dökülen akarsu. bk. Strab. xii.3.7. Ayrıca Kalpe Limanı için bk. Ksen. *Anab.* iii. 14.

⁸⁵ Antik ve modern kaynaklardaki tasvirlerden Thynias Adası'nın bugünkü Kefken Adası olabileceği anlaşılmaktadır. Kefken Adası bugün Kocaeli sınırları içerisinde bir Karadeniz adasıdır. Konu ile ilgili olarak bk. ve karşı. Skylaks *Periplus* 92; Strab. xii. 3. 7; Plin. *Nat.* v. 44. 1; Arr. *Periplus.* xiii-xiii; Ptol. *Geog.* v. 1. 15; Obregon 2002, 55; Adalı 2017, 57.

⁸⁶ Orpheus'un Apollon'u görüşü, sunak yapımı, Apollon'a sunmak için yapılan av etkinliği ve şenlik için bk. Apol. Rhod. *Argon.* ii. 686-719.

⁸⁷ Bugünkü Sakarya Nehri.

⁸⁸ Karadeniz kıyısında, Paphlagonia'nın (=Παφλαγονία) doğusunda yaşayan halk. bk. Strab. xii.3. 4; Skylaks *Periplus* 91. Ayrıca Strabon (xii. 3. 2) bazılarının Mariandynlara "Kaukonlar" dediklerini de yazmıştır.

⁸⁹ Anadolu'nun kuzeybatısında Karadeniz kıyısındaki Ereğli şehri. Herakleia Pontike kenti Arrianus (*Periplus.* xii. 3) ve Pausanias'a göre (v. 26.7) Megara'dan gelen kolonistler tarafından; Strabon'a göre (xii.3.4) ise Miletoslular tarafından kurulmuştur.

⁹⁰ Argonautların Mariandynia'da kaldıkları süre boyunca yaşadıkları için bk. ve karşı. Hyg. *Fab.* xiv-xviii; Val. Flacc. *Argon.* v. 13 vd; ; Orphica *Argon.* 729 vd; Apol. Rhod. *Argon.* ii. 851-898; Apollod. *Bibl.* xii. 9. 23.

⁹¹ Sthenelos hakkında daha fazla bilgi için bk. Bayladı 2005, 466 vd; Amm. Marc. 22. 8. 22; Apol. Rhod. *Argon.* ii. 911.

kesmişlerdir. Apollonios (Argon. ii. 904) Sthenelos'un mezarınının Kallikhoros (=Καλλίχορος)⁹² Irmağı'na yakın bir yerde olduğunu belirtmiştir.

Daha sonra Sesamos (=Σήσαμος)⁹³, Karambis (=Κάραμβις)⁹⁴ ve Sinope'yi (=Σινώπη)⁹⁵ geçen Argonautlar Amazonların⁹⁶ ülkesinde (Themiskyra [=Θεμίσκυρα])⁹⁷, Thermodon'un (=Θερμώδων)⁹⁸ denize döküldüğü yerde konaklamışlardır. Amazonlarla aralarında çatışma çıkmadan oradan ayrılıp Khalybes (=Χάλυβες)⁹⁹ halkının ülkesini, Zeus Burnu'nu (muhtemelen bugünkü Iason Burnu),¹⁰⁰ Tibarenoi (=Τιβαρηνοί)¹⁰¹ ve Mossynoikoi (=Μοσσύνοικοι)¹⁰² halklarının ülkelerini geçmişlerdir. Argonautlar Phineus'un önerisine uyararak Aretias'ta (=Ἀρητιάς) karaya çıkmışlardır.¹⁰³

1.3.12 Aretias (=Ἀρητιάς) / Khalkeritis (Χαλκερίτις) – Giresun Adası

Argonautlar Ares Adası (=Ἄρεος νῆσος)¹⁰⁴ olarak da adlandırılan ve bugün Giresun'a (=Κερασσοῦς)¹⁰⁵ bağlı olan adada, Apollonios'un (Argon. ii. 1030) anlatımıyla Herakles'in Arkadia'dan kovduğu Stymphalos Gölü kuşlarıyla¹⁰⁶ mücadele etmiş ve büyükbabaları Athamas'ın hazinesini getirmek için Boiotia'daki Orkhomenos'a doğru yola çıkmış olan

⁹² Paphlagonia'da Herakleia Pontike ile Tieion (=Filyos) arasında kalan nehir. bk. Skylaks *Periplus* 90; Amm. Marc. 22. 8. 23.

⁹³ Paphlagonia'da, Herakleia Tiranı Dionysos'un karısı olan Amastris'in kurduğu Amastris kentini oluşturan dört demostan (Sesamos, Kytoron, Kromna, ve Tieion) biri. bk. Strab. xii. 3. 10; Skylaks *Periplus* 90.

⁹⁴ Paphlagonia kıyısında bir burun. Kerempe Burnu. bk. Skylaks *Periplus* 90; Strab. xi. 2. 14; xii. 3. 10; xii. 3. 11; Plin. *Nat.* ii. 112; iv. 26.

⁹⁵ Sinop şehri. bk. Hdt. i. 76; ii. 34; iv. 12; Ksen. *Anab.* iv. 8; v. 3.

⁹⁶ Birçok efsanede Thermodon (Terme) Çayı'nın kıyısında bulunan Themiskyra şehrini kurdukları ve orada yaşadıkları anlatılan savaşçı kadımlar. Fakat yaşadıkları yer ile ilgili ortak görüş yoktur. bk. ve krş. Aiskh. *Eu.* 625; 681; Amm. Marc. 22. 8. 17; Erhat, 2018: 32 vd; Bayladı, 2005: 53 vd.

⁹⁷ Amisos'ta (=Samsun) Amazonların Yurdu olarak gösterilen ova. bk. Aiskh. *Pr.* 700; Hdt. iv. 86; Aristot. *HA.* an. 5.22.12; Strab. i. 3. 7; ii. 5. 24; xi. 2. 15; xi. 5. 2.

⁹⁸ Terme Çayı. Themiskyra Ovası'nı boydan boya geçen ırmak. bk. Strab. xii. 3. 15; Aiskh. *Pr.* 700; Hdt. ii. 104; iv. 86; iv. 110; ix. 27; Ksen. *Anab.* v. 6; vi. 2; . Diod. 2. 45. 1.

⁹⁹ Sinope ve Amisos'un doğusunda yaşayan demircilikle uğraşan Khaldai kavminin eski adı. Adalı (2017, 61) bu halkın demiri işlemekten başka işleri olmadığını, tarım ve hayvancılıkla uğraşmadıklarını, demir endüstrisinin yaratıcısı olarak bilindiklerini söylemiştir. bk.ve krş. Apol. Rhod. *Argon.* ii. 1007; Aiskh. *Pr.* 700; Hyg. *Fab.* xiv. 4; Strab. xi. 14. 5; xii. 3. 19.

¹⁰⁰ Iason Burnu Ordu ili, Perşembe ilçesi, Çaytepe Köyü'ndedir. Obregon (2002: 56) Apollonios'un yazmış olduğu Zeus Burnu'nun bugünkü Iason Burnu olabileceğini belirtmiştir.

¹⁰¹ Pontos'ta, Karadeniz kıyısında yaşayan halk. Apollonios (Argon. ii. 1011) bu kavimde kadınların doğururken erkeklerin yataкта yattıklarını belirtmiştir. Ayrıca bk. Skylaks *Periplus* 87; Strab. xii. 3. 1; xii. 3. 18.

¹⁰² Mosyn denilen ahşap kulelerde yaşayan halk. Strabon (xii.3.18) bunların vahşi hayvan eti ve ceviz yiyerek yaşadıklarını ve kulelerinden atlayarak yolculara saldırdıklarını belirtmiştir. Ayrıca bk. Skylaks *Periplus* 86.

¹⁰³ Apol. Rhod. *Argon.* ii. 1030.

¹⁰⁴ Giresun Adası. Bugünkü Giresun kentinin 1.7 km. açığında, Sinope ve Trapezus (Trabzon) arasındaki deniz rotasının ortasında bulunmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bk. Doksanaltı et al. 2013: 175-190.

¹⁰⁵ Antik Dönem'de Doğu Pontos Bölgesi'nin Grek koloni yerleşimlerinden biri. Giresun (=Κερασσοῦς) kenti için bk. Ksen. *Anab.* v. 3. 1; Skylaks *Periplus* 89; Diod. 14. 30. 1; Strab. xii.3. 17; Plin. *Nat.* vi. 4. 1; Ptol. *Geog.* v. 6. 5; Arr. *Periplus* 24.

¹⁰⁶ Herakles ve on iki görevi için bk. ve krş. Sears, 2017: 186 vdd.; Erhat, 2018: 137 vdd.; Bayladı, 2005: 198 vdd.

Phriksos'un dört oğluyla (Argos, Kytissoros, Phrontis, Melas) karşılaşmışlardır. Phriksos'un oğulları Kolkhis'e kadar onlara rehberlik etmiştir.¹⁰⁷

Aretias Adası ve yaşananlar sadece Apollonios ve Hyginus tarafından anlatılmıştır. Bacon (1925: 80) bu hikâyenin orijinal Argonautlar hikâyesinde olmayabileceğini Herakles'in gôevlerinden biri olan Arkadia'dan Stymphalos Gôlô kuşlarını uzak bir Karadeniz adasına kovma içinden haberdar olan Apollonios'un bunu rotaya eklemeyi zorunlu hissetmiş olabileceğini belirtmiştir.

Apollonios'un Argonautika adlı eserinde Aretias Adası ile ilgili en önemli unsur Stymphalos kuşlarıdır. Giresun Adası, günümüzde de yoğun kuş popôlasyonuna (26 kuş türô) ev sahipliği yapması, faunistik çalışmaların daha çok kuşlar üzerine yoğunlaşması, gôçmen kuşların önemli duraklarından olması ve kuşların üreme dönemlerinde ziyarete kapatılması açısından önemli bir adadır (İncekara, 2017: 66-75).

1.3.13 Aia (=Αἴα) / Kolkhis (=Κολχίς)

Aretias'tan yola çıkan Argonautlar Philyra (=Φύλυρα)¹⁰⁸ Adası'nı, Makronları (=Μάκρωνες),¹⁰⁹ Bekheirike'yi (=Βεχειρική),¹¹⁰ Sapeires (=Σάπειρες)¹¹¹ ve Byzeres (=Βύζηρες)¹¹² halklarını geçerek Kaukasos (=Καύκασος)¹¹³ Dağları'nın önüne gelmişlerdir. Apollonios (Argon. i. 936-941) burada Kaukasos Dağları'na zincirlenmiş Prometheus'tan (=Προμηθεύς) da söz etmiştir.¹¹⁴ Geceleyin, Argos'un rehberliğiyle, Phasis (=Φᾶσις)¹¹⁵ Nehri'ne ulaşarak bir müddet ilerlemişler ve bir sazlıkta demir atmışlardır. Bôylelikle Argonautlar Kolkhis (=Κολχίς) şehri Aia'ya (=Αἴα)¹¹⁶ ulaşmışlardır (Har. 1. 4 – Har. 1. 5).¹¹⁷

¹⁰⁷ Apol. Rhod. *Argon.* ii. 1093.

¹⁰⁸ Kheiron'un annesi. Apollonios (*Argon.* ii. 1231-1241) Kronos'un nymphelerden Philyra ile birlikteliğini karısı Rhea'nın gôrdôđü yeri Philyra Adası olarak adlandırmıştır. Obregon (2002: 60) bu mağaranın Trabzon'da bir askeri bôlge olabileceğini belirtmiştir.

¹⁰⁹ Moskhici Dağları (=Yalnızçam) civarında yaşayan ve Makrokephaloî (=Μακροκεφαλοῖ) olarak da adlandırılan bir Karadeniz halkı. Ayrıntılı bilgi için bk. ve krş. Öztürk, 2011: 325 vd; Hdt. ii. 104; iii. 94; vii. 78; Strab. xii. 3. 18; Hippokr. *Aer. Ner. Ter.* 14; Skylaks *Periplus* 85; Ksen. *Anab.* iv. 8.

¹¹⁰ Bekheiroi halkının yaşadığı yer. bk. ve krş. Skylaks *Periplus* 84; Plin. *Nat.* vi. 4.

¹¹¹ Apollonios (*Argon.* ii. 360; ii. 1242) bu halkın Bekheiroi ve Byzeres halkları arasında yaşadığını belirtmiştir.

¹¹² Karadeniz halklarından biri. W. Smith (1870: 461) Byzeres halkından bahseden kaynakların bir limandan da söz ettiğini (Βύζηρικὸς λιμὴν); bundan Byzeres halkının deniz kıyısında yaşadığını veya en azından denize kıyısı olan bir yerleşkeye sahip olduklarını çıkarabileceğimizi belirtmiştir. Strabon (xii. 3.18) "vahşi" olarak gôrdôđü Heptakometlerin bir kısmını Byzeres halkının oluşturduğunu belirtmiştir.

¹¹³ Bugünkü Kafkas Dağları.

¹¹⁴ Burada Apollonios "Zincire Vurulmuş Prometheus (=Προμηθεύς Δεσμώτης)" un Zeus tarafından cezalandırılmasına ve çığlıklarına ayrıntılı olarak değinmiştir.

¹¹⁵ Günümüzdeki Rioni Nehri. Vergilius (*Geor.* 4.367) burayı gidilebilir denizlerin doğudaki en son noktası olarak; Platon (*Phaedo.* 109 a, 109 b) ise Phasis Nehri ile Herakles Sütunları'nı dünyanın batı ve doğuda iki uç sınırı olarak gôstermiřtir. Hesiodos (*Theog.* 337-340) Phasis'in en büyük nehirlerden biri olduğunu belirtmiştir. Ayrıca Phasis Nehri'nden ilk kez Hesiodos söz etmiştir.

¹¹⁶ Phasis Irmağı kıyısında bulunan, Kolkhis Kralı Aietes'in kraliyet merkezi. bk. ve krş. Strab. i. 2. 39; Apol.

Iason, Telamon ve Augeias, Phriksos'un oğullarıyla beraber Kolkhis Kralı Aietes'in (=Αιήτης)¹¹⁸ sarayına çıkmışlardır. Sarayda Medeia (=Μήδεια) Iason'a âşık olmuş ve Argonautlar'ın bundan sonraki serüvenlerinde ana karakterlerden biri olmuştur.¹¹⁹ Valerius Flaccus'a göre (*Argon.* v. 519) Aietes ilk önce kendisine karşı isyan etmiş olan Perses'e karşı Iason'dan yardım istemiştir. Apollonios'a göre (*Argon.* iii. 401-421) ise Aietes altın postu talep eden Iason'dan ateş püsküren, tunç ayaklı iki boğayı boyunduruğa koymasını, bir ejderi öldürmesini ve dişlerini ekmesini şart koşturmuştur. Medeia'nın yardımıyla¹²⁰ Iason bu görevleri başarıyla tamamlamış ancak Aietes altın postu vermek istememiştir. Medeia tekrar Iason'a yardım ederek Altın Post'u bekleyen ejderi uyutmuş ve postu ele geçirmişlerdir.¹²¹ Medeia'yı da yanlarına alan Argonautlar hemen yola çıkmışlardır. Apollodoros (*Bibl.* i. 9. 24) Aietes kızı Medeia'nın cesurca işler yaptığını anladığında hemen Argo gemisinin peşine düşünce, Medeia'nın küçük kardeşi Apsyrtos'u doğrayarak parçalarını denize attığını ve Aietes'in çocuğun parçalarını toplarken geride kaldığını belirtmiştir. Fakat Apollonios, Valerius Flaccus ve Hyginus Apsyrtos'un yetişkin olduğunu ve Argo gemisini takip eden Kolkhislilere önderlik ettiğini belirtmişlerdir.

Argonautların Kolkhis yolculuklarında Apollonios'un Prometheus'tan söz etmesi önemli bir detaydır. Beall (1991: 355-371) Prometheus mitinin Hellen ve Romalıların Kolkhis ve Karadeniz'in doğusundaki yerleri haritalarına koymalarına yardımcı olduğunu belirtmiştir.

Kolkhis Bölgesi, Anadolu'nun kuzeydoğusunda, batıda Pontos Eukseinos, kuzeyde Kafkas Dağları, doğuda İberia (=Gürcistan), güneyde Doğu Anadolu ile sınırlı olan alandır (Ünsal, 2010: 131).

Herodotos zamanında Pers İmparatorluğu'nun kuzey sınırı, Ksenophon zamanında Hellen şehri Trapezous'un (=Τραπεζοῦς) doğu sınırında bağımsız kabileler topluluğu, Mithridates döneminde Pontos Krallığı'nın bir parçası olmuştur (Öztürk, 2011: 712).

Kolkhis Bölgesi ve Phasis Nehri Argonautlar Efsanesi'nin ana eksenini oluşturmaları

Rhod. *Argon.* ii. 1140-1155; Plin. *Nat.* vi. 4. 13.

¹¹⁷ Apol. Rhod. *Argon.* ii. 1242-1276.

¹¹⁸ Kolkhis Kralı Aietes mitolojide güneş tanrısı Helios ile Perseis'in oğlu; Kirke ve Pasiphae'nin kardeşi ve Medeia ile Apsyrtos'un babasıdır. Pausanias (*Des.* ii. 3. 10) şair Eumelos'a atıfta bulunarak Aietes'in Peloponnesos Yarımadası'nda Krinthos başkent olmak üzere Ephyrai Bölgesi'ni yönettiğini, daha sonra krallığını Bounos'a bırakarak Kolkhis'e gittiğini ve burada Phasis Nehri ağzında yeni bir koloni kurduğunu belirtmiştir.

¹¹⁹ Mitolojide Medeia Aietes'in kızı, Hekate'nin yeğenidir. Tragedyanın en çarpıcı kahramanlarından biridir. Hem Euripides hem de Seneca'nın "Medeia" adlı tragedyaları vardır.

¹²⁰ Apollonios (*Argon.* iii. 828-890) Medeia'nın Iason'a boğaların ateşinden korunması için "Prometheus Merhemi" verdiğini belirtmiştir.

¹²¹ Kolkhis'te yaşananlar ve Altın Postun alınması konusunda daha ayrıntılı bilgi için bk. ve krş. Apol. Rhod. *Argon.* ii. 1260 vd., . iii. 1 vd., . iv. 1-240; Diod. 4. 48. 1-5; Val. Flacc. *Argon.* v. 177, viii. 139 vd.; Ovid. *Met.* vii. 1-158. Ayrıca Sophokles'in "Kolkhisli Kadımlar" adlı oyunu da Iason'un Kolkhis'teki maceralarını anlatmaktadır. bk. Soph. *Frag.* ii. s. 15 vd.

bakımından önemlidir. Argonautlar Efsanesi MÖ II. binyılın ortalarından itibaren Kral Aietes'in egemenliğinde Kolkhis'te merkezi ve güçlü bir krallığa işaret etmektedir.¹²² Fakat mitsel içerikli antik kaynaklar Troia Savaşı öncesi dönemdeki Kolkhis'ten söz etseler de, bölgede Hellen kolonisasyonuna dair arkeolojik buluntular daha geç tarihlidir. Kolkhis Bölgesi'ndeki en erken çok az sayıdaki tarihi kalıntılar genellikle MÖ VII. yüzyılın sonu ile MÖ VI. yüzyılın ilk çeyreğine tarihlendirilmektedir (Tsetskhladze, 1999: 101). Fakat bölgenin özellikle Tunç ve Demir Çağları'ndaki gelişmiş teknolojisi merkezi bir krallığın kurulmuş olabileceğini de göstermektedir. MÖ 1800 – 700 yılları arasında Batı Gürcistan'da "Kolkhis" adında özgün bir kültür gelişirken, Doğu Gürcistan'da MÖ 1500 yıllarında Trialeti kurgan kültürü zirveye ulaşmıştır (Demir, 2016: 138). MÖ II. binyılın son yüzyıllarına doğru Kolkhis Bölgesi'nde demir işlendiği görülmektedir (Suny, 1994: 4-6).

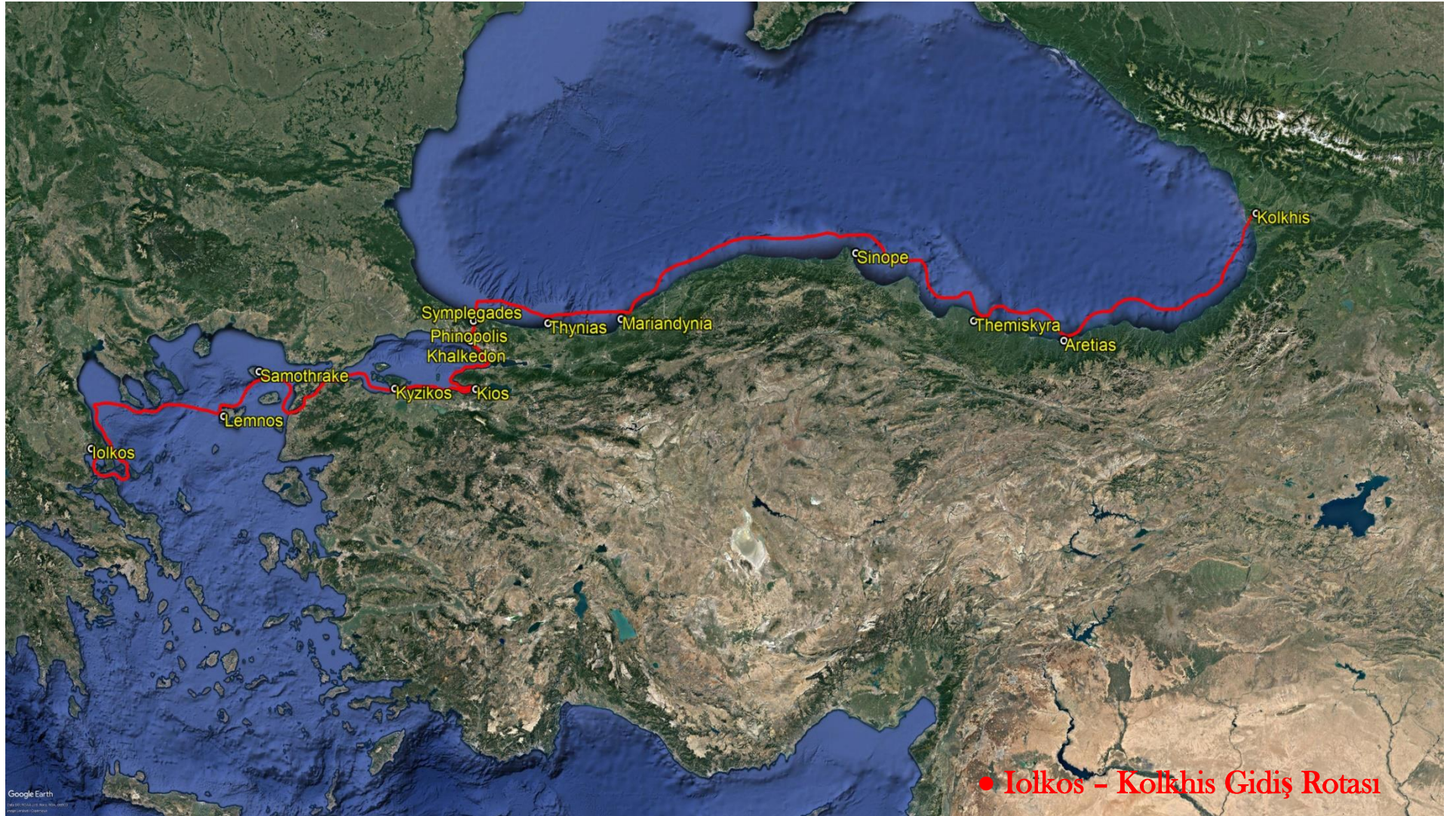
¹²² Demir, 2016: 138. Kolkhis ile ilgili olarak ayrıntılı bilgi için bk. ve krş. Arslan, 2000: 26-41; Regan, 2009: 56 vd.; Arr. *Periplus*. ix-xi; Strab.1.2.39.

Res. 1. 5. Iason ve Medeia Altın Post'u ele geçiriyor. Yak. MÖ 470 - 460. (New York Metropolitan Müzesi).

Har. 1. 4. Symplegades – Kolkhis Rotası Rotası.

Har. 1. 5. Iolkos – Kolkhis Rotası.

1.4 Iason ve Argonautların Dönüş Rotaları (Kolchis =Κολχίς – Iolkos =Ιολκός)

Iolkos – Kolchis rotası ile ilgili tüm kaynaklar benzer fikirde iken; dönüş rotası ile ilgili birçok kaynakta farklı görüşler yer almaktadır. Konu ile ilgili yazan neredeyse tüm antik yazarlar farklı rotalar vermişlerdir. Özellikle dönüş rotası göz önüne alındığında bazı antik yazarların coğrafi olarak pek mümkün görünmeyen fantastik güzergâhlar da çizdikleri görülmektedir. Mitolojik öğeler ve coğrafi olarak imkânsız görünen rotalar dönüş yolu anlatılırken çok daha fazla kullanılmıştır. Elbette Kirke, Gezen Kayalar gibi anlatılardan şüphe duymak makuldür ancak tüm bunlardan bu yolcuğun kesinlikle gerçekleşmediği sonucu çıkarılmamalıdır. Efsaneye olağanüstü olayların ve doğaüstü güçlerin eklenmesini yorumlayan bazı araştırmacılar olmuştur. Butcher (1904: 47) bu tarz mit üretimini Fenikelilere dayandırmış; Fenikelilerin coğrafi keşiflerinin, ticaret rotalarının, deniz rüzgârlarının ve deniz akıntılarının sırlarını korumak için bu yola başvurduklarını belirtmiştir. Bu tarz efsanevi ve korkutucu hikâyelerin rakiplerinin kendi izlerini takip etme konusunda caydırıcılık yaratacağını düşündüklerini söylemiştir. Shewan (1919: 66) bu tarz anlatının, keşiflerin ödülü olan zenginlikten diğerlerini mahrum bırakma arzusu ve öz yüceltme motivasyonu nedeniyle, bilerek tercih edildiğini ileri sürmüştür. Bu yüzden Homeros sonrası lokalizasyonların efsanenin orijinalinde bulunduğu kabul edilemez,¹²³ ancak özellikle bambaşka şekillerde verilen dönüş rotaları ilginçtir ve dönemin coğrafik algısını anlamak açısından öğreticidir.

MÖ 7. ve 6. yüzyıllarda yaşanan Karadeniz kıyılarının kolonizasyonu Argonautlar Efsanesi'nin çerçevesinin çizilmesine etkide bulunmuştur. Kolonizasyon döneminde coğrafi bilginin artması merakı da arttırmış ve bilinen coğrafya dışındaki alanlara rağbet edilmesine neden olmuştur. MÖ 5. yüzyılın erken dönemlerinde Pindaros, daha sonra Apollonios ve diğer yazarlar birçok kaynaktan ve mitlerden yararlanarak elde ettikleri bilgileri efsaneye eklemişlerdir. Stymphalos Kuşları, Prometheus gibi birçok mitolojik konu da efsaneye dahil edilmiştir.

Argonautların Phasis'ten Iolkos'a dönüşleri birçok farklı rota içermesine rağmen ana güzergâhlar göz önüne alındığında dört farklı rota söz konusudur. Birincisi Phasis Nehri vasıtasıyla Hint Okyanusu – Libya – Akdeniz - Iolkos rotasıdır. İkincisi geldikleri güzergâhı aynen takip ettikleri rotadır. Üçüncü rota Apollonios'un "Argonautika" da anlattığı -daha sonra bazı antik yazarların taklit ettiği- Homeros etkileri taşıyan, en karmaşık rotadır.

¹²³ Bacon, 1925: 110.

Dördüncü rota ise Don Nehri vasıtasıyla Rusya içinden Baltık Denizi (hatta daha kuzeyi) ve Avrupa'yı çevreleyerek Herakles Sütunları'ndan (=Cebelitarık Boğazı) Akdeniz'e ulaşan rotadır.

Coğrafi ihtimaller göz önüne alındığında en rasyonel rota Kolkhis'e geldikleri yolun benzerini takip ettikleri direkt rotadır. Diğer rotalar değerlendirilirken dönemin coğrafya bilgisi de göz önünde bulundurulmalıdır. Rotalar değerlendirilirken de değineceğimiz üzere Hazar Denizi'nin okyanus olarak düşünüldüğü ve Phasis'in okyanusa döküldüğü, Nil Nehri'nin Akdeniz ile okyanus arasında aktığı, Libya'nın güneyinin okyanus olduğu gibi coğrafi yanlışlıklar vardır. Bilinen dünyanın sınırlarının ötesinin okyanus olarak tasavvur edildiği anlaşılmaktadır.

1.4.1 I. Rota

Argonautlar Efsanesi'nin tamamını öyküleştiren ilk yazar Pindaros'tur (MÖ 528 - MÖ 446). Bu efsanenin başlama nedeninden sonuna kadar olan süreci düzenli bir şekilde veren en erken kaynak Pindaros'un Epinikoi (=ἐπινικοί) adlı eseridir ve Argonautlar seferini bu eserin Pythia IV bölümünde anlatmıştır. Bu bölüm iki tekerlekli at arabası müsabakasının muzaffer olan, Argonaut Euphemos'un soyundan geldiğini düşündüğü Kyranalı Arkesilas'a methiye olarak yazılmıştır.

Pindaros'un Pythian IV'ü MÖ 462'de yazdığı düşünülmektedir. Pindaros'a göre Argonautlar Phasis Nehri vasıtasıyla Okeanos'a (=Ὠκεανός)¹²⁴ ve oradan Kızıldeniz'e (=Ἐρυθρά Θάλασσα) girmişlerdir. Kızıldeniz'den sonra gemilerini karada on iki gün taşıyarak mitolojik Tritonis Gölü'ne (=Τριτωνίδα λίμνην) gelmiş ve Akdeniz'e bir çıkış yolu bulmuşlardır. Ayrıca Iolkos öncesi Thera (=Θήρα)¹²⁵ ve Lemnos (=Λήμνος) Adalarını da dönüş rotasında göstermiştir (Har. 1. 6).¹²⁶

Pindaros'un Phasis Nehri - Okeanos – Kızıldeniz rotası, aslında kara parçası olan birçok yerin okyanus olarak tasavvur edildiğini açıkça göstermektedir. Bu rotada bulunan Tritonis Gölü'nün lokalizasyonu tam belli değildir ancak özellikle Herodotos ve MÖ 4. yüzyılda yaşamış olan Karyandalı Pseudo-Skylaks bu göl ile ilgili ayrıntılı bilgiler vermişlerdir. Herodotos (iv. 179) Iason'un Argo gemisini bitirdikten sonra Delphoi'ye gitmek için yola çıkınca kuzey rüzgârlarının Argo'yu Libya kıyılarına, Tritonis Gölü'nün yakınına,

¹²⁴ Antik Yunan düşünüşüne göre Okeanos bütün yeryüzünü çevrelemekteydi. Okeanos Pygmelerin, güneş yüzü görmeyen Kimmerlerin ülkelerinin ve Habeşistan'ın sınırlarını oluştururdu. Bütün ırmakların Okeanos ve Tethys'ten oluştuğuna inanılırdı. Ayrıntılı bilgi için bk. ve karşılaştır. Erhat, 2018: 227 vd.; Bayladı, 2005: 377 vd.

¹²⁵ Yunanistan'ın 200 km güneydoğusunda yer alan volkanik ada. Bugünkü Santorini.

¹²⁶ Pind. *Pyth.* iv. 20 vdd.

attığını yazmıştır. Gölün lokalizasyonu ile ilgili Libya’da bulunması dışında herhangi bir şey yazmamış, büyük bir göl olduğunu¹²⁷ ve göçebe Libyalılar ile tarımla uğraşan Libyalılar arasında sınır olduğunu¹²⁸ belirtmiştir. Pseudo-Skylaks’ın tasviri ise çok daha fazla aydınlatıcıdır. Pseudo-Skylaks (*Periplus* 109-110) Syrtis Maior¹²⁹ – Syrtis Minor¹³⁰ bölgelerini ve çevresini ayrıntılı olarak tanımlamış ve Tritonis Gölü’nü Syrtis Minor’a konumlandırmıştır. Syrtis Minor’un daha küçük olmasına rağmen diğerinden çok daha tehlikeli ve yelken açılması çok daha zor bir körfez olduğunu belirtmiştir. Bu tanımlamalar baz alındığında ve coğrafi değişiklikler de değerlendirmeye alındığında, Tritonis Gölü’nün günümüzdeki Chott el Djerid Gölü olma olasılığı yüksektir (Har. 1. 7).¹³¹ Antik yazarların Tritonis Gölü’nün lokalizasyonu ile ilgili verdikleri bilgiler ışığında, Argonautların Argo Gemisi’ni Kızıldeniz’den 12 gün boyunca Tritonis Gölü’ne karada taşıdıkları ile ilgili Pindaros’un yazdıkları imkânsız görünmektedir.

Antik yazarlardan Hesiodos ve Antimakhos sadece dönüş rotası ile ilgili bilgiler vermişlerdir. Hesiodos (Schol. Apol. Rhod. *Argon.* iv. 259; 284) Argonautların Phasis ve okyanus vasıtasıyla Libya’ya geldiklerini ve gemilerini taşıyarak Akdeniz’e ulaştıklarını belirtmiştir. Aynı şekilde Antimakhos Lyde adlı elegeiasında¹³² Argonautların okyanus vasıtasıyla Libya’ya geldiklerini ve gemilerini taşıyarak Akdeniz’e ulaştıklarını belirtmiştir (Matthews, 1995: 227) (Har. 1. 8).

Coğrafyacı Miletoslu Hekataios (MÖ 550- MÖ 476) da benzer bir rotayı (*FGrH* 1 F18a; Schol. Apol. Rhod. *Argon.* iv. 259) anlatmıştır. Ancak Phasis – Okyanus sonrası diğer yazarlardan ayrılarak Argonautların okyanus ile Akdeniz’i birleştirdiği düşünülen¹³³ Nil Nehri vasıtasıyla Akdeniz’e girdiklerini belirtmiştir (Har. 1. 9). Fakat Eratosthenes (*Geog.* iii. F120-1) buna karşı çıkararak Phasis’in dağlardan aktığını ve Okyanus’a bağlanmadığını belirtmiştir. Argonautların Phasis Irmağı’ndan sonra Hyrkanion’a (=Υρκάτιον / Hazar Denizi) dökülen Kyros (=Κύρος / Kura)¹³⁴ Irmağı’na girdikleri düşünülse bile Hazar Denizi sonrası rota belirsizdir.

¹²⁷ Hdt. iv. 178.

¹²⁸ Hdt. iv. 186-193.

¹²⁹ Libya sınırlarında bulunan bugünkü Sirte Körfezi.

¹³⁰ Tunus sınırlarında bulunan bugünkü Gabes Körfezi.

¹³¹ Tritonis Gölü ile ilgili ayrıntılı bilgi için ayrıca bk. ve krş. Ptol. *Geog.* ii-vi. 4. 3; Paus. ii. 21.5-6; Strab. xvii. 3. 20.

¹³² Ağıt. Sevilen veya tanınmış bir kişinin ölümünün ardından duyulan üzüntüyü anlatan şiir.

¹³³ Diod. i. 37. 7; Hdt. ii. 21, 23.

¹³⁴ Ardahan’dan başlayarak Azerbaycan’ın Sabirabad şehrinde Aras Nehri ile birleşir ve Hazar Denizi’ne dökülür.

Zaten bu rotada Phasis sonrası okyanusa girildiği ve güneye inilerek Libya ya da Nil Nehri zerinden Akdeniz'e girildiği belirtilmiştir. Bu da büyük bir alanın okyanus olarak düşünüldüğünü göstermektedir. Coğrafi ihtimaller göz önüne alındığında bu rotada böyle bir seyahat pek imkân dhilinde görünmemektedir.

Har. 1. 6. Pindaros'un Dönüş Rotası. Phasis'ten sonra takip edilen rotanın ve Libya'nın güneyinin okyanus olduğu düşünülmüştür.

Har. 1. 7. Tritonis Gölü.

Har. 1. 8. Hesiodos ve Antimakhos'un Dönüş Rotası. Libya'nın güneyinin okyanus olduğu düşünüldüğünden Argonautların Libya'ya vardktan sonra gemilerini taşıyarak Akdeniz'e ulaştıklarını belirtmişlerdir.

Har. 1. 9. Hekataios'un Dönüş Rotası. Hekataios Nil Nehri'nin Akdeniz ile Okyanus'u birbirine bağladığını düşünmüştür.

1.4.2 II. Rota

Argonautların dönüş rotalarının da gidiş rotaları ile aynı olduğunu savunan teori en olası teoridir ve Bacon'un da (1925: 117) belirttiği gibi hikâyenin orijinal gelişimi böyle olmalıdır. Kolkhis – Iolkos arası dönüş rotalarının geliş rotaları ile aynı şekilde olduğunu belirten antik yazarlar da bulunmaktadır.

MÖ V. yüzyıldan mitoloji yazarı Herodoros Argonautlar adlı eserinde Argo mürettebatının Kolkhis'e geldikleri aynı denizden evlerine geri döndüklerini (Schol. Apol. Rhod. *Argon.* iv. 259) belirtmiştir (Har. 1. 10). Herakleialı Herodoros, (*FGrH* 31 F 51) Herakleia'nın agorasında bir yabancı zeytin ağacının yanında yer alan bir mezarın Akheron dağında bir domuzun öldürdüğü Argonautlardan Idmon'un iskeleti olduğunu ileri sürmüştür.

Sicilyalı Diodoros da (iv. 49) geldikleri rotadan Hellespontos vasıtasıyla geri döndüklerini belirtmiştir. Diodoros ayrıca Argonautların Kolkhis'ten dönerken Karadeniz'in ağzında karaya çıktıklarını ve o sırada Byzantion'da kente ismini veren Byzas'ın egemen olduğunu belirtmiştir. Argonautların Byzantion'da sunaklar diktiklerini ve burayı kutsal saydıklarını ve kendi zamanında bile buradan geçen denizciler tarafından bu yerin onurlandırıldığını belirtmiştir (Har. 1. 11).

Miletoslu Hekataios daha önce Phasis – Okyanus – Nil Nehri – Akdeniz rotasını vermiş olmasına rağmen daha sonra (*FGrH* 1 F18b), Hesiodos'un Phasis vasıtasıyla gittikleri tezini, Phasis'in okyanusa dökülmediğini öne sürerek reddetmiştir ve direkt rotayı vermiştir.¹³⁵

¹³⁵ Konu ile ilgili ayrıntılı bilgi için bk. Bacon, 1925: 117.

Har. 1. 10. Herodoros'un Dönüş Rotası. Herodoros memleketi olan Herakleia Pontike üzerinde özellikle durmuştur.

Har. 1. 11. Diodoros'un Dönüş Rotası. Eserinin başka yerlerinde farklı rotalara da değinen Diodoros direkt dönüş rotasında Byzantion ile ilgili bilgiler vermiştir.

1.4.3 III. Rota

Bu rotayı Apollonios “Argonautika” adlı eserinde yazmış daha sonra bu güzergâhı Bibliothekede’de Apollodoros, Fabulae’de Hyginus ve bitmemiş çalışması olan Argonautica’da Gaius Valerius Flaccus neredeyse aynı şekilde kabul edip anlatmışlardır.

Pearson (1938: 456-459) Apollonios’un “Argonautika”sını değerlendirirken, eserin sadece yazarın coğrafi bilgiye olan ilgisini açığa vuran ve hikâyeye hiçbir şey eklemeyen coğrafi ayrıntıların gereksiz yere doldurulduğu bir yapıda olduğunu belirtmiştir. Apollonios’un o dönemdeki kaynağını bilmememize rağmen dönüş rotasını Istros Nehri (=Tuna) üzerinden başlatması, Delage’ye göre (1930: 279-281), Timagetos’u (=Τιμάγητος)¹³⁶ ve MÖ 4. yüzyılın lokal tarihçilerini takip ettiğini göstermektedir. Adriyatik Denizi sonrası ise Homeros’un Odysseus için yazmış olduğu rotanın neredeyse taklididir. Fakat Apollonios’un dördüncü kitabı ile Homeros’un Odysseia adlı kitabı karşılaştırıldığında gidilen birçok güzergâh aynı olmasına rağmen olaylar farklıdır.¹³⁷

Aslında Kolkhis – Paphlagonia – Istros Nehri (=Ἰστρος / Tuna) – Adriyatik Denizi (=Ἀδριατική θάλασσα) – Iolkos (=Ἰωλκός) nispeten makul bir güzergâh olarak gözükmektedir. Ancak bu noktadan sonra Apollonios güzergâhı ilginç hale getirmiş ve Eridanos Nehri (=Ἐριδανός / Po) – Rhodanos Nehri (=Ῥοδανός / Rhone) - Tiren Denizi’ni rotaya eklemiştir. Bundan sonraki süreçte ise eserindeki Odysseus etkisi bariz bir hale gelmiştir. Özellikle Kirke (=Κίρκη), Seirenler (=Σειρήνες), Skylla ve Kharybdis (=Σκύλλα - Χάρυβδις), Planktai (=Πλαγκταί), Thrinakia (=Θρινακία), Skheria (=Σχερία) bölümleri Odysseus’un rotasını takip ettiğini açıkça göstermektedir. Ayrıca Argo gemisinin karadan Tritonis Gölü’ne kadar taşınması ve buradan Akdeniz’e girilmesi Pindaros’un rotasından da etkilendiğini göstermektedir.

Apollonios (*Argon.* iv. 253-256) Phineus’un Argonautlara Aia’dan dönüş rotalarının farklı olacağını söylediğini belirtmiştir. Altın postu alan Argonautlar önce Paphlagonia’da, Halys Irmağı’nın (=Ἁλυσ)¹³⁸ ağzına, Bafra Burnu’na, gelmişlerdir. Burada Medeia’nın salık vermesiyle Hekate’ye kurbanlar sunmuşlardır. Devam edecekleri rota ile ilgili Argonautika’da Argos şunları söylemiştir:

“Okeanos’un en ucunda geniş ve ticaret teknelerinin rahatça yol alabileceği kadar derin bir nehir vardır. Adı Istros’tur ve çok uzaklarda çizilmiştir. Bu nehir eskiden uçsuz bucaksız toprakları tek başına

¹³⁶ MÖ 4. yüzyılın ilk yarısında yaşadığı düşünülen Περὶ λιμένων (=Limanlar Üzerinde) kitabının yazarı.

¹³⁷ Apollonios’un “Argonautika” eserinin 4. kitabı ile Homeros’un “Odysseia” adlı eseri arasındaki benzerlikler için bk. ve krş. West, 2005: 39-64; Bulloch, 1985: 589; Dufner, 1988: 56-244; Knight, 1995: 123;152-160.

¹³⁸ Bugünkü Kızılırmak.

katederdi, çünkü kaynakları sularını kuzey rüzgârının ötesinden, Rhipaian Dağları'ndan¹³⁹ akıtırlar. Ama Trakyalılarla İskitlerin sınırını geçtikten sonra nehir ikiye ayrılır. Kollarından biri sularını bizim denize gönderirken, diğeri karşı tarafa yönelir ve Trinakria Denizi'ne açılan derin bir körfeze dökülür. Akheloos (=Ἀχελῷος)¹⁴⁰ gerçekten de sizin ülkenizde akıyorsa bu deniz topraklarımızın yanı başında uzanır."¹⁴¹

Apollonios'un fantastik coğrafyasında Istros Nehri(=Tuna), Thrakia olarak adlandırılan yerin kuzeybatısında Adriyatik Denizi'ne dökülen başka bir nehirle birleşmektedir. Aietes Argonautları takip etmeleri için filusunun bir bölümünü güneye, Bosporus'a; Apsyrtos komutasındaki diğerk bölümünü ise Istros Nehri'ne göndermiştir. Argonautlar kendilerini takip eden Aietes'in oğlu Apsyrtos (=Ἀψυρτος) ile Adriyatik Denizi'nde karşı karşıya gelmişlerdir. Medeia'nın işbirliğiyle Iason Apsyrtos'u öldürmüş ve gömmüştür.¹⁴² Bu noktadan sonra Apollonios'un rotası tamamen gerçeküstü bir hale bürünür. Kolkhis ordusundan kurtulan Argonautlar Apenin Yarımadası'nın¹⁴³ kuzeyine yönelip önce Eridanos Nehri'ne (=Po Nehri),¹⁴⁴ daha sonra Rhodanos Nehri'ne (=Rhone Nehri)¹⁴⁵ ve oradan da Tiren Denizi'ne girmişlerdir. Rhodanos Nehri'nden Tiren Denizi'ne giren Argonautlar Ligus (=λίγυς)¹⁴⁶ ve Kelt uluslarını geride bırakıp, Apsyrtos'u öldürme günahından arınmak için Kirke'nin (=Κίρκη)¹⁴⁷ yaşadığı yer olan Aiaia'ya (=Αἰαία)¹⁴⁸ gelmişlerdir. Kirke tarafından arındırıldıktan¹⁴⁹ sonra Seirenlerin (=Σειρήνες)¹⁵⁰ adası

¹³⁹ Batı Rusya'da kuzeyden güneye uzanan ve bir bölümü Avrupa ve Asya kıtalarını birbirinden ayıran dağ sırası olan bugünkü Ural Dağları'nın kastedildiğine inanılmaktadır. Ancak bu dağları Karpatlar ile özdeşleştiren görüşler de mevcuttur. Ayrıntılı bilgi için bk. "Dictionary of Greek Roman Geography", erişim: 05 Haziran 2019, <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus:text:1999.04.0064:entry=rhipaei-montes-geo>.

¹⁴⁰ Batı Yunanistan'ın Akarnania – Aitolia bölgeleri arasında akan en uzun ırmağı ve ırmak tanrılarının kralı. Ayrıntılı bilgi için bk. Erhat, 2018: 23.

¹⁴¹ Apol. Rhod. *Argon.* iv. 282-294. "ἔστι δέ τις ποταμός, ὕπατον κέρασ Ὤκεανοῖο, εὐρύς τε προβαθῆς τε καὶ ὀλκάδι νηὶ περῆσαι: Ἴστρον μιν καλέοντες ἐκάς διετεκμήραντο: ὅς δὴ τοι τείως μὲν ἀπείρονα τέμνετ' ἄρουραν εἷς οἶος: πηγαὶ γὰρ ὑπὲρ πνοιῆς βορέας Ῥιπταίοις ἐν ὄρεσσιν ἀπόπροθι μορμύρουσιν. ἀλλ' ὀπότεν Ἐθηκῶν Σκυθέων τ' ἐπιβήσεται οὐρουσ, ἔνθα διχῆ τὸ μὲν ἔνθα μετ' ἠφῶν ἄλα βάλλει τῆδ' ὕδωρ, τὸ δ' ὀπισθε βαθὺν διὰ κόλπον ἴησιν σχιζόμενος πόντου Τρινακρίου εἰσανέχοντα, γαίη ὅς ὑμετέρη παρακέκλιται, εἰ ἐτεὸν δὴ ὑμετέρης γαίης Ἀχελῷος ἐξάνησιν."

¹⁴² Apol. Rhod. *Argon.* iv. 224 vd; 303-481. Apsyrtos konusunda başka yazarların farklı anlatıları vardır. Hyginus (*Fab.* 23) ve Orpheusçu şair (Orphica *Argon.* 1027 vd.) de Apollonios'un anlatısını takip etmişlerdir. Apollodoros (*Bibl.* i.ix. 24) Aietes'in Medeia'nın yaptıklarını öğrenince hemen Argonautların peşine düştüğünü, Medeia'nın da kurtulmak için erkek kardeşini doğrayarak parçalarını derinlere attığını ve Aietes'in oğlunun parçalarını toplarken gerilerde kaldığını yazmıştır. Euripides de (*Med.* 1334) hikayeyi bu şekilde anlatır.

¹⁴³ İtalya Yarımadası.

¹⁴⁴ Mitolojide bütün ırmaklar gibi Okeanos ve Tethys'ten doğmuş olduğu söylenen bugünkü Po Irmağı. Ayrıntılı bilgi için bk. ve krş. Hes. *Teog.* 334-345; Hdt. iii. 115; Ovid. *Met.* ii. 367-380; Strab. v. 1. 9.

¹⁴⁵ İsviçre Alplerinden doğup Fransa'da Arles ve Marsilya şehirleri yakınında Akdeniz'e dökülen nehir.

¹⁴⁶ Kuzeybatı İtalya'da bulunan Liguria bölgesi.

¹⁴⁷ Argonautlar Destanı'nda Kolkhis kralı Aietes'in ve Giritli Minos'un karısı Pasiphae'nin kızkardeşidir.

¹⁴⁸ Mitolojide Kirke'nin Aiaia Adası'nda yaşadığı belirtilir. Aia, toprak (=Γαῖα) anlamına gelmektedir. İtalya'nın Sardinya Adası karşısındaki Etruria kıyılarında bulunan Capo Circeo adlı burun olduğu düşünülmektedir.

¹⁴⁹ Apol. Rhod. *Argon.* iv. 702; 727.

¹⁵⁰ Yunan mitolojisinde yarısı kuş, yarısı genç kız olan ve sesleriyle büyüleyen deniz yaratıkları.

Anthemoessa'yı (=Ἀνθεμόεσσα)¹⁵¹ Orpheus'un çaldığı lirin büyüleyici sesiyle geçmişlerdir. Seirenlerden sonra Skylla (=Σκύλλα) ile Kharybdis (=Χάρυβδις)¹⁵² yerine, bu efsanenin Symplegatlardan – Bosporus'taki “çarpişan kayalar/lacivert kayalar” - ayırt ettiği gezinen kayalar Planktai'nin (=Πλαγκται)¹⁵³ arasından geçmişlerdir. Planktai'den mitolojide ve tragedyalarda çok sık karşımıza çıkan “ἀπὸ μηχανῆς θεός = Makineden Çıkan Tanrı”¹⁵⁴ olayı sayesinde (Thetis ve Nereidlerin yardımıyla)¹⁵⁵ kurtulmuşlardır. Sakin sulara gelen Argo gemisi Helios'un (=Ἥλιος)¹⁵⁶ sığır sürüsünün bulunduğu Thrinakia Adası'nı (=Θρινακία)¹⁵⁷ geçerek Phaiakların (=Φαίαξ)¹⁵⁸ adası Skherie'ye (=Σχερίη [Korkyra (= Κόρκυρα)])¹⁵⁹ ulaşmıştır.

Phaiakların kralı Alkinoos (= Ἀλκίνοος) Argonautları iyi karşılamıştır. Buraya gelen Kolkhis ordusu kraliçe Arete'nin (= Ἀρήτη) himayesindeki Medeia'yı istemişlerdir. Ancak Medeia ve Iason evlenmiş ve Aietes'in gazabından korkan Kolkhisliler Korkyra'ya yerleşmişlerdir.¹⁶⁰

Skherie Adası'ndan ayrılan Argonautlara Peloponnesos (=Πελοπόννησος) Yarımadası görünmüş ancak şiddetli bir fırtına onları sığ ve tehlikeli Syrtis Körfezi'nin (=Σύρτις)¹⁶¹ derinliklerine sürüklemiştir. Burada Argonautlar gemilerini on iki gün ve gece boyunca taşımışlar¹⁶² ve sonunda Triton'un (=Τρίτων)¹⁶³ rehberliğinde Tritonis Gölü'ne (=Τριτωνίδα

¹⁵¹ Lokalizasyonu ile ilgili farklı görüşler bulunan, Seirenlerin yaşadığına inanılan küçük, kayalık adalar.

¹⁵² İtalya ile Sicilya'yı ayıran Messina Boğazı'na konumlandırılan mitolojik iki deniz canavarı.

¹⁵³ Apollonios gidiş rotası üzerinde Symplegatlari, dönüş rotası üzerinde ise Planktai'yi (=Gezen Kayalar) göstermiştir. Planktai genellikle Etna Yanardağı'nın dumanlarının ve alevlerinin görülebildiği Sicilya dolaylarına konumlandırılır. Homeros'un Odysseia adlı eserinde (xii. 78-80) Kirke Odysseus'a buradan hiçbir geminin geçemediğini sadece Aietes'in ülkesinden dönerken Argon'un Here'nin yardımıyla aşabildiğini belirtmiştir. Symplegades ve Planktai arasındaki benzerlikler-farklılıklar, buldukları lokasyonlar birçok tartışmaya konu olmuştur. Konu ile ilgili ayrıntılı bilgi için bk. Seaton, 1887: 433-440.

¹⁵⁴ Deus ex machina. Genellikle sahnenin üzerine tellerle sarkıtılmış kutsal varlıklardır. Antik tiyatrodaki Tanrıyı oynayan aktör bir makine yardımıyla havada tutulurdu ve özellikle işler sarpa sardığında gökten iner ve sorunları çözerdi. Euripides'in de (*Med.* 1414) yazdığı gibi Medeia'nın korkunç cinayetlerinden sonra uçan arabasıyla uzaklaşması buna en uygun örneklerdendir. Bu tabir modern dönem tiyatrosunda ve sanatında içinden çıkılmaz durumlarda devreye giren durumlar için de kullanılmaya başlanmıştır.

¹⁵⁵ Apol. Rhod. *Argon.* iv. 930.

¹⁵⁶ Mitolojide altın saçlı, yakışıklı, güçlü-kuvvetli olarak tasvir edilir. Her sabah Şafak'ın hemen arkasından Hindistan'dan Okeanos'a geceye kadar dolaşır dururdu.

¹⁵⁷ Helios'un adası.

¹⁵⁸ Hem Odysseia'da hem de Argonautların destanlarında geçen konuksever halk. Apollonios (*Argon.* iv. 1170-1227) Iason ile Medeia'nın düğünlerinin de Phaiaklar ülkesinde yapıldığını belirtmiştir.

¹⁵⁹ Antik kaynaklarda Korkyra (= Κόρκυρα) ve Drepane (=δρεπάνη) olarak da geçmektedir. Günümüzdeki Korfu Adası olduğu düşünülmektedir. Thukydides (I. 13. 4) Korkyra'nın Arkaik dönemde Korinthoslular tarafından kurulan bir koloni olduğunu ve kayıtlı ilk deniz savaşının Korkyra ve Korinthos arasında olduğunu belirtmiştir. Thukydides (I. 36. 3) ayrıca Korkyra'nın MÖ 5. yüzyılda Atina ve Korinthos ile beraber en büyük üç deniz gücünden biri olduğunu yazmıştır.

¹⁶⁰ Apol. Rhod. *Argon.* iv. 1170-1227.

¹⁶¹ Apollonios burada K. Afrika'da bulunan iki Syrtis'ten Pseudo-Skylaks'ın (*Periplus* 109-110) da belirttiği gibi yelken açılması zor, daha sığ ve tehlikeli olan Syrtis Minor'u (=Gabes Körfezi) tasvir etmiştir.

¹⁶² Apol. Rhod. *Argon.* iv. 1384.

¹⁶³ Mitolojide Poseidon ile Amphitrite'nin oğlu bir deniz tanrısı. Birçok kaynakta Tritonis Gölü'nde yaşadığı

λίμνην) gelerek Akdeniz'e açılmışlardır.¹⁶⁴ Karpathos Adası'nı (=Κάρπαθος)¹⁶⁵ uzaktan gören Argonautlar Girit Adası'nı (=Κρήτη) geçerken Medeia'nın maharetiyle adanın koruyucusu Talos'u (=Τάλως) alt etmişlerdir.¹⁶⁶ Anaphe Adası'nda (=Ἀνάφη)¹⁶⁷ geceledikten sonra yola çıkmış oldukları Pagasai'ye gelmişlerdir (Har. 1. 12).¹⁶⁸

Diodoros da Istros Nehri rotası ile ilgili bilgiler vermiştir. Diodoros üzerinde durduğu ve öne sürdüğü gerekçelerle reddettiği bu rota ile ilgili şunları yazmıştır:

“Argonautların Istros Nehri'nin (=Tuna Nehri) kaynağına kadar yukarı çıktıklarını ve ters yöne akan kolu vasıtasıyla Adriyatik Körfezi'ne çıktıklarını kabul eden tarihçileri reddetmek için burada değiliz. Fakat zaman açık bir şekilde bir ve aynı kaynaktan çıkan Istros'un birkaç yerden Karadeniz'e ve başka koldan Adriyatik'e döküldüğünü savunanların hatalarını gösterdi. Nitekim Istria'nın Romalılar tarafından fethedildiğinden beri nehrin çıkış noktasının denizden 40 Stadiondan fazla olmadığı deneyimle bilinir. Fakat nehir isimleri ile ilgili tarihçiler arasında hatalar olmuştur.”¹⁶⁹

Diodoros bu rota ile ilgili Adriyatik Denizi'ne kadar olan rotadan söz etmiş fakat Adriyatik sonrasına değinmemiştir. Onun da belirttiği gibi gerçekten de Istros – Adriyatik arası nehirler, isimleri ve Argonautların geçişleri ile ilgili muğlaklıklar vardır. Günümüzde Istros'un (= Tuna Nehri) kollarından Istria (=Ἰστρία)¹⁷⁰ Bölgesi'ne ve Adriyatik'e en yakın olanı Sava Nehri'dir.¹⁷¹ Obregon (2002: 67-68) Sisak'ta¹⁷² Kupa Nehri'nin Sava Nehri'ne döküldüğünü; Argonautların Sava ve Kupa¹⁷³ Nehirleri vasıtasıyla Adriyatik Denizi'ne sadece 30 km olan Hırvatistan'daki Brod na Kupi'ye¹⁷⁴ kadar ilerleyip, göllerle ve küçük tepelerle çevreli yerde Apollonios'un orda bulduklarını belirttiği Keltlerin de yardımıyla Adriyatik Denizi'ne girdiklerini belirtmiştir. Günümüzde bile Istria Yarımadası'ndaki Pula¹⁷⁵ şehrinin Argonautlar tarafından ziyaret edilmelerinin gururunu yaşadığını eklemiştir. Apollonios'un

belirtilir.

¹⁶⁴ Argonautların kara yolculukları ve Tritonis Gökü'nde yaşadıkları için bk. Apol. Rhod. *Argon.* iv. 1393-1586.

¹⁶⁵ Günümüzde Yunanistan'a bağlı olan Kerpe Adası.

¹⁶⁶ Mitolojide Girit Adası'nda gözcülük yapan, Hephaistos'un Minos'a armağanı olduğu düşünülen Talos Medeia'nın maharetiyle öldürülmüştür. Talos ve öldürülüşü konusunda ayrıntılı bilgi için bk. ve karşı. Apol. Rhod. *Argon.* iv. 1639-1693; Orphica *Argon.* 1358-1360.

¹⁶⁷ Antik Yunan'ın kutsal adası Delos'un etrafında (κυκλάς=etrafında) olmalarından dolayı Kyklad Adaları (=Κυκλάδες) olarak adlandırılan adalar topluluğuna dahil olan bir ada.

¹⁶⁸ Apol. Rhod. *Argon.* iv. 1781.

¹⁶⁹ Diodoros iv. 56. 4-6. “οὐ παραλειπτέον δ' ἡμῖν ἀνεξέλεγκτον τὴν ἱστορίαν τῶν ἀποφηναμένων τοῦ ἀργοναυτᾶς ἀνὰ τὸν Ἰστρον πλεύσαντας μέχρι τῶν πηγῶν κατενεχθῆναι διὰ τῆς ἀντιπροσώπου ῥύσεως πρὸς τὸν Ἀδριατικὸν κόλπον. τοὺτους γὰρ ὁ χρόνος ἤλεγε ἐπιλαβόντας τὸν ἐν τῷ Πόντῳ πλείοσι στόμασιν ἐξερρυγόμενον Ἰστρον καὶ τὸν εἰς τὸν Ἀδρίαν ἐκβάλλοντα τὴν ῥύσιν ἔχειν ἀπὸ τῶν αὐτῶν τόπων. Ῥωμαίων γὰρ καταπολεμησάντων τὸ τῶν Ἰστρων ἔθνος, εὐρέθη τὰς πηγὰς ἔχων ὁ ποταμὸς ἀπὸ τετταράκοντα σταδίων τῆς θαλάττης. ἀλλὰ γὰρ τοῖς συγγραφεῦσιν αἰτίαν τῆς πλάνης φασὶ γενέσθαι τὴν ὁμωνυμίαν τῶν ποταμῶν.”

¹⁷⁰ Adriyatik Denizi'ndeki en büyük yarımada. Günümüzde Hırvatistan sınırlarındadır.

¹⁷¹ Belgrad'da Tuna Nehri ile buluşan, Tuna Nehri'nin sağ kollarından biri.

¹⁷² Orta Hırvatistan'da bir şehir.

¹⁷³ Hırvatistan – Slovenya sınırını oluşturur. Gorski Kotar Dağları'ndan doğar ve Sisak şehri yakınlarında Sava Nehri'ne katılır.

¹⁷⁴ Kupa Nehri'nin kıyısında bulunan Hırvatistan kasabası.

¹⁷⁵ Istria Bölgesi'nin en büyük şehri ve Antik Roma'dan beri Istria'nın idari merkezi.

rotası bu noktadan sonra Adriyatik Denizi'nden Yunanistan'ı çevreleyerek Iolkos'a ulaşacak bir şekilde verilmiş olsa Homeros etkileri taşımayan daha rasyonel bir rota ortaya çıkacaktır.

Argonautların dönüş yolunda Istros rotasından gittikleri Aristoteles (*Mir.* 27.105) tarafından da paylaşılmış ve şöyle tarif edilmiştir:

“Iason'un Karadeniz'e Kyaneai'den girdiğini fakat çıkışının Istros Nehri vasıtasıyla olduğunu söylerler ve oldukça fazla sayıda kanıtlar sunarlar. Özellikle Iason'un adadığı altarları ve Adriyatik'teki adalardan birinde Medeia tarafından inşa edilen tapınağı gösterirler.”

Har. 1. 12. Apollonios'un Rotası.

1.4.4 IV. Rota

Bu rota, Argonautları Tanais Nehri (=Τάναϊς)¹⁷⁶ vasıtasıyla Rusya içlerinden kuzeye doğru Baltık Denizi'ne, hatta daha kuzeye götürüp; Avrupa Kıtası'nın batısından Herakles Sütunları'na (=Cebelitarık Boğazı) ve Akdeniz'e ulaştıran rotadır.

Daha önce Argonautların direkt rotadan döndüklerini yazan ve Istros rotasını veren tarihçilere değinen Diodoros eserinin başka bir yerinde bu rotaya da değinmiştir:

“Antik Dönem tarihçilerinin, sonraki dönem tarihçilerin ve bunlardan biri olan Timaios'un söylediği gibi, Argonautlar postu ele geçirdikten sonra Karadeniz'in ağzının Aietes'in donanması tarafından kapatıldığını öğrenince, bu durumdan söz edilmeye değer şaşırtıcı bir yarar elde ettiler. Tanais Nehri'ne (=Don Nehri) girerek kaynağına kadar ilerlediler ve belli bir noktada gemilerini karada taşıyarak okyanusa akan başka bir ırmağa girdiler. Daha sonra denize açıldılar ve kara sol taraflarında olacak şekilde kuzeyden güneye ilerleyerek Gadeira'nın (=Cadiz) yakınına geldiler ve bizim denize (=Akdeniz) girdiler.”¹⁷⁷

Diodoros (IV. 56. 4) Argonautların bu rotayı kullandıkları ile ilgili yazarların çeşitli kanıtlar ileri sürdüğünü; okyanus boyunca yaşayan Keltlerin Dioskurlara tapındıklarını ve okyanusa kıyısı olan yerlerin isimlerinin Dioskurlardan ve diğer Argonautlardan ilham alınarak konulduğunu belirtmiştir.¹⁷⁸

Tanais Nehri (=Don) rotası ile ilgili Diodoros kaynağının Timaios (=Τιμαῖος)¹⁷⁹ olduğunu belirtmiştir. Timaios'tan önce Tanais rotası ile ilgili bilgi veren herhangi bir kaynak elimizde bulunmamaktadır.

Orpheos Argonautika'nın yazarının, Apollonios'tan oldukça fazla etkilenmesine rağmen, dönüş rotası baştan itibaren farklıdır. Verilen rotalar içerisinde Orpheos Argonautika en fazla mitolojik unsurlar barındıran rotayı vermiştir. Bu eserde belirtilen güzergâhta bulunan çoğu lokasyonun ve kavmin kimlikleri tespit edilememiştir. Bu yüzden rotada muğlaklıklar oldukça fazladır. Bacon (1931: 172) coğrafi rotanın da metin gibi düzensiz ve sıkıcı olduğunu ancak rotanın bazı detaylarının incelenmeye değer olduğunu belirtmiştir.

¹⁷⁶ Moskova'nın güneydoğusunda bulunan ve Tula olarak adlandırılan bölgeden doğar ve yaklaşık 2000 km boyunca akarak Azak Denizi'ne dökülür.

¹⁷⁷ Diodoros iv. 56. 3. “οὐκ ὀλίγοι γὰρ τῶν τε ἀρχαίων συγγραφέων καὶ τῶν μεταγενεστέρων, ὧν ἐστὶ καὶ Τιμαῖος, φασὶ τοὺς Ἀργοναύτας μετὰ τὴν τοῦ δέρου ἀρπαγὴν πλοιομένους ὑπ' Αἰήτου προκατελιῆσθαι ναυσὶ τὸ στόμα τοῦ Πόντου, πρᾶξιν ἐπιτελέσασθαι παράδοξον καὶ μνήμης ἀξίαν. ἀναπλεύσαντας γὰρ αὐτοὺς διὰ τοῦ Τανάιδος ποταμοῦ ἐπὶ τὰς πηγὰς, καὶ κατὰ τόπον τινὰ τὴν ναῦν διεκκύσαντας, καθ' ἑτέρου πάλιν ποταμοῦ τὴν ῥύσιν ἔχοντος εἰς τὸν ὠκεανὸν καταπλεῦσαι πρὸς τὴν θάλατταν, ἀπὸ δὲ τῶν ἄρκτων ἐπὶ τὴν δύσιν κομισθῆναι τὴν γῆν ἔχοντος ἐξ εὐώνυμων, καὶ πλησίον γινομένων Γαδείρων εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς θάλατταν εἰσπλεῦσαι.”

¹⁷⁸ Diodoros (IV. 56. 5-6) ayrıca Gadeira'nın hala Argonautlardan izler taşıdığını, Argonautların ardından Tiren Denizi'ndeki Aithale(=Αἰθάλη) Adası limanına Argoon, Tyrrenia'daki (=Τυρρηνία) limana Telamon (=Τελαμών), Phormia'daki limana Aietes (=Αἰήτης) isimlerinin verildiğini ve bazılarının kendi zamanında bile kullanıldığını; Argonautlar döneminde Libya kralı olan ve kendilerine yol gösteren Triton'a saygı için yaptıkları bronz tripodun kendi dönemine yakın zamana kadar orada bulunduğunu yazmıştır.

¹⁷⁹ MÖ 4. yüzyılın sonları ve 3. yüzyılın başlarında yaşamış Tauromenionlu (=Ταυρομένιον) tarihçi.

Orpheos Argonautika'da (1038 – 1143) Argonautların Phasis Irmağı'ndan yolculuğa başlaması akla Pindaros'un başlangıç güzergâhını getirmektedir ancak Phasis'ten sonra rota tamamen farklılaşmaktadır. Phasis Irmağı'ndan yelken açarak, Kafkas Dağları'nda, Phasis Nehri'nin ikiye ayrıldığı, Erytheia adı verilen dar geçide kadar ilerlemişlerdir. Burada ikiye ayrılan ırmağın Saranges (=Σαράγγης) adı verilen ve Maiotis Denizi'ne (=ἡ Μαίωτις λίμνη / Azak Denizi) dökülen diğer koluna girmişlerdir. Saranges adı verilen ırmağın hangi ırmak olduğu belli değildir. Arrianos (*Ind.* iv. 4. 8) Saranges adlı bir Hindistan ırmağından bahsetmiştir. Fakat coğrafi özellikler göz önüne alındığında aynı ırmak olmalarına imkân yoktur. Bahsedilen özelliklere en uygun ırmak, Phasis Irmağı'na yakınlığı ve Azak Denizi'ne dökülmesi bakımından, Hypanis (=Ἵπανις)¹⁸⁰ Nehri'dir. Bu ırmaktan ilerleyen Argonautlar Azak Denizi ile Karadeniz arasındaki Kerç Boğazı'na (=Κιμμερικὸς Βόσπορος) gelmişlerdir. Eserin diğer birçok yeri gibi bu bölümünde de Gymnoi (=Γυμνοί), Bouonomai (=Βουονόμαι) ve Arkyes (=Ἄρκυες) gibi kimlikleri tespit edilememiş milletlerden söz edilmiştir. Burada adı anılmayan bir ırmağa girerek kuzeye yelken açmışlardır. Azak Denizi'nin kuzeyde okyanusa bağlandığının düşünüldüğü ve Rusya'nın kuzeyi ve Polonya'nın olduğu yerlerin okyanus olarak tasavvur edildiği açıktır. Argonautların Azak Denizi'nde adı verilmeyen ırmağın ağzına gelip yukarı doğru yelken açmaları Orpheos Argonautika'da (1067 – 1069) şöyle açıklanmıştır:

“Suyun alçak bataklık setleriyle sınırlandığı ve yukarı doğru büyük bir gürültüyle aktığı, okyanusun kuzey sınırlarının olduğu ve büyük bir ormanın yankılandığı yer. Ve esintinin geçmesiyle Argo ırmağın ağzından ilerledi.”

Argonautların girdikleri ve kuzeye yelken açtıkları ırmak Azak Denizi'ne dökülmesi bakımından Tanais (=Don) Nehri olabilir fakat kuzeybatıya yöneldikleri göz önüne alındığında Borysthenes (=Βορυσθένης)¹⁸¹ Nehri olma ihtimali daha yüksektir. Kuzeye doğru ilerleyen Argonautların karşılaşmış oldukları birçok milletin adları verilmiştir. İskit (=Σκύθοι), Hyperborei (=Ἵπερβόρει), Nomad (=Νομάδας), Kaspion (=Κάσπιον) kavimlerini geride bırakıp dokuz günlük yolculuktan sonra mitolojik Rhipaia (=Ῥίπαϊα) Dağları'na gelmişlerdir. Burada dar bir boğazdan geçerek okyanusa, Hyperborei halkının Kronion (=Κρόνιον) veya Ölü Deniz dedikleri yere, girmişlerdir. Hyperborei halkına ve Rhipaia Dağları'na değinilmesi efsanevi unsurların ve lokasyonların da metin içinde verildiğini

¹⁸⁰ Bugünkü Kuban Nehri. Kafkasya'nın kuzeybatısından Elbruz Dağları'ndan doğar ve Azak Denizi'ne dökülür. Bu nehir Antik Dönemde yine Hypanis (=Ἵπανις) olarak adlandırılan günümüzde Ukrayna sınırlarında bulunan ve Karadeniz'e dökülen Güney Bug Nehri ile karıştırılmamalıdır.

¹⁸¹ Rusya'daki Valday Tepeleri'nden doğup Odessa şehrinin doğusundan Karadeniz'e dökülen 2290 km uzunluğundaki bugünkü Dinyeper Nehri.

göstermektedir. Bu da güzergâh ile ilgili tam bilgi elde etmemizi engellemektedir. Hyperborei kavmi antik eserlerde kuzey rüzgârının ve karlı Rhipaia Dağları'nın ötesine lokalize edilen,¹⁸² uzun ömürlü ve mutlu yaşadıkları tasavvur edilen mitolojik bir halktır. Nomadlar göçebe oldukları için her yerde bulunabilirler fakat Kaspion halkı esas yaşadıkları yer olan Hazar Denizi (Hyrkanion =Υρκάνιον) çevresinden çok uzak bir yerde gösterilmiştir.

Bacon (1931: 180 vd) dar bir boğazdan geçerek okyanusa girdikleri yer ile ilgili dört farklı alternatif öne sürmüştür:

1. Daugava (=Batı Dvina)¹⁸³ Nehri'nin Riga Körfezi'ne döküldüğü yer.
2. Baltık Deniz'inin kollarından biri olan Finlandiya Körfezi.
3. Rusya'nın kuzeybatısında bulunan ve Barents Denizi'nin kıta içine doğru uzanan bir uzantısı olan Beyaz Deniz.
4. Apollonios'un (*Argon.* iv. 320-337) Kronion Denizi'ni konumlandığı Adriyatik'in kuzeyi.

Buranın Beyaz Deniz olması durumunda çok daha kuzeye yönelen, İskandinav Yarımadası'nı çevreleyen bambaşka bir rota ortaya çıkmaktadır. Kronion Denizi Apollonios'un da (*Argon.* iv. 320-337) belirttiği gibi Adriyatik'in kuzeyi ise, çok daha kısa ve Apollonios'un vermiş olduğu rotaya yakın bir rota ortaya çıkmaktadır. Fakat güzergâhın böyle olduğu varsayılırsa Orpheos Argonautika'da verilmiş olan Ierne (=Ἰέρνη / Ἰβερνία),¹⁸⁴ Tartessos (=Ταρτησσός),¹⁸⁵ Herakles Sütunları (=Ἡράκλειαι Στήλαι), Sardinia (=Σαρδίνια), Sicilya (=Σικελία) gibi lokasyonların devre dışı bırakılması gerekmektedir.

Makrobionları (=Μακροβίοι),¹⁸⁶ Kimmerleri (=Κιμμέριοι),¹⁸⁷ ve Ierne'yi (=Ἰέρνη) geride bırakan Argonautlar Kirke'nin Adası Aiaia'yı (=Αιαία), Tartessos'u (=Ταρτησσός)¹⁸⁸

¹⁸² Pindaros (*Pyth.* x. 29 vd.) bu kavmin yaşadığı yerle ilgili şunları yazmıştır: “Ne gemilerle ne de yayan bulunabilir Hyperborealıların toplandığı yere giden harikulade yol.” Yaşadıkları yerle ilgili farklı görüşler bulunmaktadır. Aiskhylos (*Agam.* 193;651); Sophokles (*Ant.* 980-987); Simonides (Schol. on Apollonius Rhodius, 1. 121) Boreadları Trakya'da göstermişlerdir. Pausanias (v. 7.8) Hyperborei ülkesinin Boreadların evinin ötesinde olduğunu belirtmiştir. Hyperborei halkının yaşadığı yer ile ilgi ayrıntılı bilgi için bk. Bridgman, 2005: 31-80.

¹⁸³ Letonya'nın başkenti olan Riga şehrinin ortasından geçen ve Baltık Denizi'ne dökülen nehir.

¹⁸⁴ Bugünkü İrlanda. Antik kaynaklarda geçen coğrafi konumu için bk. ve krş. Plin. *Nat.* vi. 30. 1; Strab. ii.1. 17-18; ii. 5. 8; Caes. Gall. 5. 13.

¹⁸⁵ Iber Yarımadası'nda İspanya şehri Huelva çevresine konumlandırılan şehir. Ayrıntılı bilgi için bk. ve krş. Hdt. i. 163; iv. 152; iv. 192; Diod. xxv. 10. 1; Strab. iii.2. 11; Arr.. *Anab.* ii. 16. 1; Paus.. *Des.* vi, 19.2-3.

¹⁸⁶ Pomponius Mela (iii. 85) ve Plinius (*Nat.* vi. 35. 7) Makrobionların Afrika Kıtası'nda yaşadıklarını belirtmişlerdir. Orpheos Argonautika'da verilen konumları bu açıklamalarla tamamen çelişmektedir.

¹⁸⁷ Homeros (*Od.* 11. 14) Kimmerlerin ülkesinin okyanusun ötesinde bol sis ve bulutla örtülü olduğunu belirtmiştir. Herodotos (i. 6, 15,16) Kafkas Dağları'nın kuzeyinde ve Karadeniz çevresinde yaşadıklarını ve buralardan İskitler tarafından çıkarıldıklarını belirtmiştir. Kökenleri hakkında farklı görüşler bulunmaktadır. Liverani (2014: 604), Harmatta (1996: 181) İran kökenli olduklarını; Frye (1984: 70) farklı milletlerin karışımından oluştuklarını, Kafkas Dağları'nın kuzeyinde ve Güney Rusya'da yaşayan Trakyalılar olduklarını belirtmiştir. Rolle (1977: 291-339) yaşadıkları yer ile ilgili arkeolojik bir kanıtın bulunmadığını belirtmiştir.

¹⁸⁸ Iber Yarımadası'nda, Guadalquivir Irmağı'nın ağzında, bulunan liman şehri. Herodotos (i. 163; iv. 152)

geçip Herakles Sütunları'ndan (=Ἡράκλειαι Στῆλαι) Akdeniz'e girmişlerdir. Kirke'nin Adası Aiaia'nın Herakles Sütunları'nın ötesine konumlandırılması ilginçtir. Bu noktadan sonra Orpheos Argonautika'da takip edilen güzergâh Apollonios'un rotasıdır. Fakat çok daha kısa bir şekilde anlatılmıştır (Har. 1. 13).

şehrin Herakles Sütunları'nın ötesinde olduğunu belirtmiştir. Tartessos şehri için bk. ve krş. Strab. iii. 2. 11; Plin. *Nat.* 3. 7; Brandherm, 2016: 179.

Har. 1. 13. Orpheos Argonautika'da Verilen Rota.

1.5 Argonautların Iolkos'a Dönüşü ve Yaşananlar

Apollodoros'a göre (*Bibl.* i. 9. 27) Argonautların yolculuğu dört ay sürmüştür. Argonautların artık dönmeyeceğini düşünen Pelias Iason'nun babası Aison'u öldürmeyi planlamış ancak Aison boğa kanı içerek¹⁸⁹ intihar etmiştir.¹⁹⁰ Iason'un annesi Polymede de Pelias'a lanetler yağdırarak kendisini asmış ve Pelias geride bıraktığı oğlunu bile öldürmüştür.¹⁹¹ Iason'un hem altın postu getirmesi sonuçsuz kalmış hem de Pelias babasının, annesinin ve küçük kardeşinin ölümüne sebep olmuştur. Iason Istmos'a giderek Argo gemisini Poseidon'a adadıktan¹⁹² sonra Medeia'dan Pelias'ı cezalandırmasını istemiştir. Bunun üzerine Medeia bir plan yaparak bir koç kesmiş ve parçalarını kazanda kaynattıktan sonra kuzu olarak çıkarmıştır. Pelias'ın kızlarını, babalarını da böyle ilaçlarıyla gençleştirebileceğini söyleyerek, ikna etmiştir. Kızlar da babalarını doğrayarak, parçalarını kaynatınca Pelias'ın sonu korkunç olmuştur.¹⁹³ Bunun üzerine Pelias'ın oğlu Argonautlardan Akastos Iason ve Medeia'yı sürmüş ve onlar Korinthos'a kaçmışlardır. Korinthos'ta kral Kreon¹⁹⁴ kızı Glauke'yi Iason ile evlendirmeyi ve Medeia'yı ülke dışına sürmeyi düşünmüştür. Iason bunu kabul etmiştir. Euripides'e (*Med.* 551) göre Iason burada güneş soyundan gelen bir kraliçeyle tahtı paylaşan biri gibi değil, kralın kızıyla evlenerek kendisine çıkar sağlamak isteyen bir dalkavuk gibi davranmıştır. Tüm bu yaşananlar Medeia açısından bardağı taşıran son damla olmuş ve tragedya tarihinin en etkili temalarından biri ortaya çıkmıştır. Medeia Glauke'ye zehirli bir giysi göndermiş ve Glauke bu giysiyi giyince kendisine yardım etmeye gelen babasıyla beraber korkunç bir şekilde can çekişerek ölmüşlerdir.¹⁹⁵ Medeia Iason'dan olma iki çocuğunu da öldürerek, Helios'un gönderdiği¹⁹⁶ arabayla Atina'ya giderek kral Aigeus ile evlenmiştir. Medeia daha sonra Aigeus'un oğlu Theseus'u öldürmek için komplo kurunca,¹⁹⁷ Aigeus'tan olma oğlu Medos¹⁹⁸ ile birlikte

¹⁸⁹ Antik dönemde boğa kanı içmenin ölüm nedeni olduğunu, çünkü boğa kanının zehir içerdiğini düşünürlerdi. Nitekim Plutarkhos (*Them.* 31) Themistokles'in boğa kanı içerek kendini öldürdüğünü birçok insanın söylediğini belirtmiştir.

¹⁹⁰ Ovidius (*Met.* 250-290) bu olayı farklı anlatmıştır. Aison'un Medeia tarafından kırk yıl gençleştirildiğini yazmıştır. Shakespeare Venedik Taciri adlı oyununda (2013: 23;89;129) Medeia'nın Aison'u gençleştirmek için tılsımlı otlar topladığını belirtmiştir. Ayrıca altın postla tasvirler yapmış ve eserde tüccarlar kendilerini Iason'la özdeşleştirmişlerdir.

¹⁹¹ Apollod. *Bibl.* i. 9. 16. Diodoros (iv. 50. 1) ise Iason'un annesinin adını Amphinome olduğunu ve kendini hançerlediğini belirtmiştir.

¹⁹² Apollod. *Bibl.* i. 9. 27.

¹⁹³ Pelias'ın ölümü ile ilgili hikaye için bk. ve krş. Paus. viii. 11.2; Diod. iv. 51 vd; Hyginus *Fab.* 24; Cic. *Sen.* X xxiii. 83.

¹⁹⁴ Kreon (=Κρέων) yönetici, hükümdar anlamına gelmektedir. Bk. Bayladı, 2005: 290.

¹⁹⁵ Eur. *Med.* 1136 vdd. Glauke'nin acı çekerken kendini çeşmeye attığı ve bu çeşmeye onun adının verildiği Pausanias (*Des.* ii. 2.6) tarafından yazılmıştır. Bu çeşme ve yapılan kazılar için bk. Elderkin, 1910: 19-34.

¹⁹⁶ Eur. *Med.* 1321.

¹⁹⁷ Ovidius'a göre (*Met.* vii. 406 vdd.) Medeia Theseus'u zehirlemek için boğanotu kullanmıştır.

sürgün edilmiş ve Kolkhis'e gitmişlerdir. Kolkhis'te amcası Perses'in Aietes'in krallığını elinden aldığını görmüş ve Perses'i öldürerek tahtı babasına iade etmiştir.¹⁹⁹ Iason ise, Medeia'nın kehanette bulunduğu gibi,²⁰⁰ çürümüş olan Argo gemisinin gölgesine uzandığı sırada gemiden bir kalasın düşmesiyle ölmüştür. Apollonios (*Argon.* i. 936-941) o dönemde Yunanistan'da Iason'un ününün Nympheler tarafından beslenen ve kentaur Khiron'un yanında olan Akhilleus'un ününün gölgesinde kaldığını belirtmiştir.

¹⁹⁸ Medler adının kaynağının Medeia'nın oğlu Medos olduğu bazı kaynaklarda verilmiştir. Etimolojik olarak bk. ve krş. Strab. xi. 13. 10; Diod. iv. 55. 5, 7; Hyg. *Fab.* xvii; Paus. ii. 3. 6.

¹⁹⁹ Perses'in öldürülmesi ve Kolkhis'te olanlar için bk. ve krş. Hyg. *Fab.* xvii; Diod. iv. 56. 1; Cic. *Tusc. Disput.* iii. 12. 26.

²⁰⁰ Eur. *Med.* 1387.

İKİNCİ BÖLÜM

ODYSSEUS'UN ROTASI

2.1 Odysseus (=Ὀδυσσεύς)

Homeros'un *Odysseia* adlı eserinde Odysseus; Ithaka Adası'nın kralı Laertes ile Antikleia'nın oğlu, Penelope'nin eşi ve Telemakhos'un babası olarak verilmiştir.²⁰¹ Homeros Troia Savaşı'nın sonunda yurdu Ithake'ye (=Ἰθάκη) dönmek için yola çıkan Odysseus'un on yıl süren maceralarını anlatmıştır.

Odysseus genellikle gerçeğin peşinde koşan, zeki, tanrısal bir kahraman (Isotheos / ἰσόθεος), çok seyahat eden ideal insanın arketipi olarak kabul edilirken, bazen de güvenilir bir yalancı, binbir düzenli (=πολύτροπος), yüreğinin isteklerine oldukça fazla değer veren bir düzenbaz olarak addedilmiştir. Klasik tragedyada daha çok kurnaz, fırsatçı ve alaycı bir profili çizilen Odysseus,²⁰² Latin filozoflar ve yazarlar tarafından ise tüm sınavlara ve tehlikelere göğüs geren, tutkularının esiri olmayan bilgeliğin sembollerinden biri olarak gösterilmiştir (Nappi, 2018: 657). Fakat Odysseus özellikle Vergilius'un *Aeneis* adlı eserinde "kötülüğün mucidi" ve "zalim"²⁰³ gibi sıfatlarla adlandırılmıştır. *Aeneis*'te verilmiş olan kötücül Odysseus imgesinin altında yatan neden, Troialı Aineias'ı Romalıların atası olarak gösteren Vergilius'un Odysseus'u düşman ve rakip olarak görmesidir.

Odysseus Antik Dönemlerden günümüze felsefe, din, coğrafya, edebiyat, sanat gibi alanların sayısız çalışmalarında iz bırakmış ve farklı şekillerde yorumlanmış bir figürdür. Homeros'un destansı anlatımı, Odysseus'un karakteri ve yolculukları Antik Yunan Dönemini, Hellenistik ve Roma Dönemlerini, özellikle 15. yüzyılda yaşanan Rönesans'tan sonra tüm Avrupa'yı etkileyen önemli motiflerden olmuştur. Dante Alighieri (1265-1321) "İlahi Komedi" adlı eserinde Odysseus'u klasik olmayan bir dilde anlatan ilk yazardır. Eserin Cehennem (=Infernum) bölümünde Dante ve kendisine rehberlik eden Vergilius hilebaz avukatların ve hainlerin olduğu hendeğin başına gelmişlerdir. Hendeğin derinliklerinde, alevler içinde Ulixēs (=Odysseus) de bulunmaktadır. Vergilius, Troia'nın yok oluşuna neden olan tahta atı icat edenin ve şehre gizlice girip koruyucu Athena heykelini (=Palladion)

²⁰¹ Hyginus (*Fab.* 13) Sisyphos'un Antikleia'yı Laertes ile evlenmeden önce baştan çıkardığını, Odysseus'un Sisyphos'un oğlu olduğunu ve akıllılığını, açıkgozlülüğünü Sisyphos'tan aldığını belirtmiştir.

²⁰² Sophokles'in *Philoktetes* (=Φιλοκτήτης) ve *Aias* (=Αἴας); Euripides'in *Iphigenia Aulis'te* (=Ἰφιγένεια ἐν Αὐλίδι), Troialı Kadımlar (=Τρωάδες), *Rhesos* (=Ῥήσος), *Kyklolar* (=Κύκλωπες), *Hekabe* (=Ἑκάβη), *Orestes* (=Ὀρέστης) adlı tragedyaları Odysseus'a değinen tragedyalardır.

²⁰³ Verg. *Aen.* 2.145; 3.209.

Diomedes ile birlikte çalanın Ulixēs olduğunu söylemiştir.²⁰⁴ Bu bölümde Vergilius etkisi görülmesine rağmen Dante, Odysseus'un bilme arzusunu (= libido sciendis) da vurgulamıştır. Ateş dile gelerek Odysseus'un Ithake'ye hiç dönmediğini, Herakles Sütunları'nın ötesine geçerek hala bir şeyler arayıp durduğunu belirtmiştir.²⁰⁵ Yeni Platonculara göre Odysseus kökenine dönen bir ruhun imgesiyken, Dante'de bu imge ters yüz edilmiş Odysseus artık geri dönmek istemeyen bir göçmen olarak verilmiştir (Cassin, 2018: 45). Herakles Sütunları'nın ötesinde “aramak, bilmek ve keşfetmek” dışında başka arayışı olmayan bir sembol haline gelmiştir. Bu sembol bir bakıma bilmenin, keşfetmenin ana katalizörlerden olduğu Rönesans, Reform, Aydınlanma Çağı Avrupası'nın şafağının habercilerindedir. Ayrıca 15. yüzyılın son çeyreğinde ilk kıvılcımları ortaya çıkan coğrafi keşifler çağının habercisi gibidir ve Antik Yunan ve Roma kâşiflerinin Avrupa üzerindeki etkilerini göstermesi bakımından önemlidir.

Odysseus modern dönemde de birçok alanda referans noktası olarak alınmış ve yeni ufukların açılmasında ilham kaynağı olmuştur. Frankfurt Okulu'nun en önemli temsilcilerinden Adorno ve Horkheimer (1995: 64-66) Odysseia'da bireyin yazgısına karşı savaştığını, laik dünyaya yöneldiğini ve “Ben”in özbilinç olarak oluşma yolunda olduğunu belirtmişlerdir. Odysseus tüm tehlikelere karşı kendini, geleceğini aklıyla ve direnciyle ellerine alan, Batı dünyasının ilk habercisi, gerçekçi insan olarak görülmüştür Aydın, 1997: 461).

Odysseia modern sanatın birçok kolunda günümüzde bile takdir ve taklit edilen bir şaheserdir. Dünyayı derinden etkilemiş bir mitostur. Odysseus'un 20. yüzyıldaki en ünlü yorumu olan James Joyce'un yazmış olduğu *Ulysses* adlı roman da kurgusunu Odysseus'un rotaları ve destandaki karakterlerin özellikleri üzerine kurmuştur. Bir İrlanda Yahudisi olan Leopold Bloom'un Dublin sokaklarında geçen bir gününü anlatan kitap büyük yankı uyandırmıştır. Yunan şair Konstantinos Kavafis'in “*Ithake*”,²⁰⁶ Melih Cevdet Anday'ın ise “*Kolları Bağlı Odysseus*”²⁰⁷ adlı şiirleri Odysseia'yı alegorik açıdan yorumlayan ve edebi olarak önemli izler bırakan şiirlerdendir. İnsanın varoluş serüvenini Odysseus üzerinden aktaran Theo Angelopoulos'un “*To Vlemma tou Odyssea (=To βλέμμα του Οδυσσέα)*” ve “*Taxidi sta Kythera (=Ταξίδι στα Κύθηρα)*” adlı filmleri ve Francis Ford Coppola'nın, Vietnam Savaşı sırasında kahramanın tehlikeli bir görevi yerine getirmek için çıkmış olduğu ırmak yolculuğu sonunda ruhsal bütünlüğüne kavuşmasını anlattığı “*Apocalypse Now*” filmi modern Odysseus hikâyeleridir. Dünyada bıraktığı etki ve yarattığı ilham göz önüne

²⁰⁴ Alighieri xxvi. 58-63.

²⁰⁵ Alighieri xxvi. 91-106.

²⁰⁶ Kavafis, 1999: 27-28.

²⁰⁷ Anday, 2000: 142.

alındığında Odysseia Destanı'nın ve Odysseus'un insanı, yaşam serüvenini ve toplumu yorumlamak açısından engin bir kaynak olduğu ortaya çıkmaktadır.

2.2 Odysseus'un Rotası

Odysseus'un rotası değerlendirilirken Antik Yunan literatüründe kullanılan "*hyponoia* (=ὕπνοια)" kavramı da göz önünde bulundurulmalıdır. Hyponoia kavramı ile bazı hikayelerin gizli, mecazi anlamlarının olduğu ve öyle yorumlanması gerektiği anlatılmak istenmektedir. Homeros metinlerinin Antik Dönemlerden günümüze alegorik yorumları göz önüne alındığında Modern terminolojide "*alegori*" olarak kullanılan "*hyponoia*" kavramının önemi daha iyi anlaşılmaktadır. Sokrates öncesi dönemden itibaren pek çok filozof ya da şair Homeros yorumcusu konumundadır (Karadağ, 2017: 233). Anaksagoras, Homeros'un şiirlerini alegorik olarak ilk yorumlayanlardandır ve bu şiirlerin ahlaki öğretiyi temel aldıklarını iddia etmiştir (Brisson, 2004: 36).

Mitolojiyi alegorik olarak yorumlayan ve bu alanda sayısız eser bırakan Campbell, Odysseus'un rotasını değerlendirirken Lotosiyenler bölümünü "zihnin mitsele / içe dönüşü", Odysseus'un Polyphemos'a kendisini "Hiçkimse" olarak tanıtmamasını "ötedünyaya geçişte kendinden soyunma", Aiolos Adası'na tekrar savrulmalarını "kişisel kazanımın ortaklaşa iradeyle yok edilmesi", Odysseus'un Kirke, Kalypso ve Nausikaa ile karşılaşmalarını ise "ruhun arketip mitsel diyardaki psikolojik maceraları" olarak yorumlamıştır.²⁰⁸

Sonuçları bakımından bir nevi Pyrrhos (=Πύρρος) Zaferi'ni²⁰⁹ andıran Troia Savaşı sonunda kahramanların geri dönüş yolculuğu (=Νόστοι) başlamıştır. Diğer kahramanlar yurtlarına dönmüş²¹⁰, sadece Odysseus yurduna oldukça geç (=ὄψε)²¹¹ dönmüştür. Odysseus'un geri dönüş yolculuğu en çetrefilli olan, muğlak ve tehlikeli karakterlerin çokça bulunduğu bir yolculuktur. Tüm zorluklarla genelde tek başına mücadele etmiş, tüm mürettebatını kaybetmiş ve vatanına yalnız dönmüştür.

Antikçağ'dan günümüze Odysseus'un yolculuğu tartışılmış, anlatılan şeyler birçok yazar tarafından sorgulanmıştır. Coğrafyacı Eratosthenes Homeros'un sözünü ettiği lokasyonların tamamının hayal ürünü olduklarını belirterek, "*rüzgâr çuvalı diken bir terzi*

²⁰⁸ Campbell'in Odysseus'un rotaları ile ilgili yapmış olduğu alegorik yorumlar için bk. Campbell, 2016: 166-179.

²⁰⁹ Epeiros (=Ἠπειρος) kralı Pyrrhos MÖ 280 – 279'da Roma ile yaptığı Asculum Savaşı'nı kazanmış ancak kendi ordusunun kayıpları da çok fazla olmuştur. Bu yüzden bu deyim "zafer çok pahalıya mal olduğu için neredeyse yenilgi ile aynı olduğu" anlamında kullanılmaya başlanmıştır. Troia'da geçirilen on yıl, kayıplar ve sonuçlar bakımından değerlendirildiğinde Akhalar açısından Pyrrhos Zaferi olgusundan söz edilebilir.

²¹⁰ Hom. *Od.* i. 11-13.

²¹¹ Hom. *Od.* ix. 534; xi. 113-114; xii. 141.

çırağı bulursanız, Odysseus'un yolculuk duraklarını da bulursunuz"²¹² demiştir. MÖ 2. yüzyılda Pergamon Kütüphanesi'nin yöneticiliğini de yapan Stoacı filozof Kratesli Mallos, Odysseus'un yolculuklarının tamamının Cebelitarık Boğazı'nın ötesinde gerçekleştiğini belirtmiştir (Schoder, 1987: 319). Strabon (i. 2. 29) yolculuğun gerçekten gerçekleştiğini, Homeros'un bu yolculuğa hayal mahsülü unsurlar katarak anlatıya tat ve renk kattığını belirtmiştir. Pindaros Odysseus'un macerasının Homeros tarafından abartıldığını ve insanları etkilediğini şu dizeleriyle açıklamıştır:

“Homeros'un tatlı dizeleri sayesinde Odysseus'un yaptığı yolculuğun hikâyesinin, yolculuğun kendisini aştığını; yalanlarında kanatlı bir ustalık, kesin bir ciddiyet olduğunu ve şiirsel becerinin bizi aldattığını, hikâyelerinin baştan çıkardığını düşünüyorum. Ve insanların çoğunun kalbi kördür.”²¹³

Antik Dönemlerde Odysseus'un rotalarının lokalizasyonu ile ilgili bazı teoriler üretilmiştir ancak günümüze kadar ulaşan herhangi bir harita yoktur (Wolf, 2004: 309). MS 85 – 165 yılları arasında yaşamış olan Ptolemaios (=Κλαύδιος Πτολεμαῖος) Lotos Yiyenler,²¹⁴ Seirenler,²¹⁵ Kirke²¹⁶ ve Skylla²¹⁷ gibi rotaların lokalizasyonlarını belirtmiş ve bu lokalizasyonlar 15. ve 16. yüzyıllarda çizilen Ptolemaios haritalarında gösterilmiştir.

Odysseus'un yurduna dönüş yolculuğundaki duraklarından bazıları (Troia, Maleia Burnu, Ismaros vb.) tarihsel ve coğrafi gerçeklere uygundur ve kesindir. Fakat bu kesinliği taşımayan rotalarla ilgili onlarca teori vardır ve bu teorilerden bazılarında rotalar aynı zamanda harita üzerinde de gösterilmiştir.²¹⁸ Rotalar değerlendirilirken gözönünde bulundurulması gereken en önemli unsurlardan biri Homeros'un coğrafyacı veya araştırmacı değil bir ozan olduğu gerçeğidir. Rota ile ilgili Odysseia'nın çevirmenlerinin yanı sıra haritacılar, coğrafyacılar, tarihçiler, arkeologlar, denizciler, bilim adamları, hukukçular ve birçok amatör meraklı bilgiler verip haritalar çizmişlerdir.

Odysseus'un rotası ile ilgili bilinen en eski harita Abraham Ortelius (1527-1598) tarafından çizilmiştir. Ortelius *Parergon*'unda Odysseus'un yolculuğunu İtalya Yarımadası ve

²¹² Strabon i. 2.15. “διότι φησὶ τὸτ' ἂν εὐρεῖν τινα ποῦ Ὀδυσσεὺς πεπλάνηται, ὅταν εὐρή τὸν σκυτέα τὸν συρράψαντα τὸν τῶν ἀνέμων ἄσκόν.”

²¹³ Pind. *Nem.* vii. 20-24. “ἐγὼ δὲ πλέον' ἔλπομαι λόγον Ὀδυσσεὺς ἢ πάθαν διὰ τὸν ἀδυεπῆ γενέσθ' Ὅμηρον: ἐπεὶ ψεύδεσι οἱ ποτανᾶ τε μαχανᾶ σεμνὸν ἔπεστι τι: σοφία δὲ κλέπτει παράγοισα μύθοις: τυφλὸν δ' ἔχει ἦτορ ὄμιλος ἀνδρῶν ὁ πλεῖ-στος.”

²¹⁴ Ptol. *Geog.* iv. 3. 22.

²¹⁵ Ptol. *Geog.* iii. 1. 79.

²¹⁶ Ptol. *Geog.* iii. 1. 5.

²¹⁷ Ptol. *Geog.* iii. 1. 11.

²¹⁸ Wolf (2004: 309) araştırmaları sonucunda Odysseus'un rotası ile ilgili yaklaşık seksen teori ve otuz harita ile karşılaştığını belirtmiştir.

doğusuyla sınırlı tutmuştur.²¹⁹ Fransız coğrafyacı Pierre Duval (1618-1683) Odysseus'un sadece maceralar yaşadığı yerleri değil tüm rotasını çizen ilk araştırmacıdır. Özellikle 19. yüzyıldan sonra Odysseus'un rotasını Akdeniz'in dışına da taşıyan birçok teori ve harita ortaya çıkmıştır. Odysseus'un Afrika kıtasını dolaşarak Amerika'yı keşfettiğini, Aiaia'da üretilen şarabın saf İskoç viskisi olması gerektiğini öne sürüp Odysseus'un Cornwall ve İskoçya'ya kadar gittiğini, Macellan Boğazı ve Avustralya'yı keşfettiğini, yolculuğun Baltık Havzası'nda gerçekleştiğini, Odysseia ile Çin efsaneleri arasında bağlantı kurarak yolculuğun Çin, Japonya, Kore çevresinde gerçekleştiğini, Homeros anlatısının Akdeniz'de Fenikelilerin gerçekleştirdiği yolculuklara dayandığını ileri süren birçok teori vardır (Eco, 2015: 70-71). 1969'da Gilbert Pillot Odysseia'nın Atlantik'te gemiyle seyretmek için hazırlanmış, birçok karmaşık ve sofistike şifre barındıran kitaplar dizisi olduğunu iddia etmiştir (Huler, 2010: 40). 1984'te Argonautların gemisinin benzeri olan ve aynı adı vermiş olduğu Argo gemisiyle Iolkos'tan Kolkhis'e kadar elli mürettebatıyla yolculuk yapan Tim Severin, daha sonra Odysseus'un güzergâhını takip etmiş ve destanda geçen rotaların birçoğunu Yunanistan ve bağlı adalarda göstermiştir.²²⁰

Genel olarak kabul edilen teoride güzergâhtaki rotalar İon Denizi ile Cebelitarık Boğazı arasındaki alana konumlandırılmışlardır. Kikonlar Trakya'da, Lotos Yiyenler Tunus'taki Djerba Adası'nda, Kykloplar Sicilya'da, Aiolos Doğu Sicilya'nın kuzeyinde bulunan Aiolos Zinciri olarak anılan adalarda, Laestrygonianlar Korsika Adası'ndaki Bonifaccio Limanı'nda, Kirke Latium Bölgesi'ndeki Monte Kirkeo'da, Sirenler Napoli'nin güneyindeki Li Galli Adaları'nda, Skylla ve Kharybdis Messina Boğazı'nda, Thrinakia Sicilya'daki Taormina'da, Phaiakların ülkesi Korfu Adası'nda gösterilmektedir. Bu rotalara gidenler Umberto Eco'nun (2015: 68) deyimiyile "*Homerik bir heyecan*" duyarlar fakat buraların gerçekten Odysseus'un uğradığı duraklar olup olmadığıyla ilgili yoğun tartışmalar yaşanmıştır.

Odysseia'da yolculuk ile ilgili bilgiler V. bölümden sonra başlamıştır. Kalypso Adası'ndan ayrılan Odysseus şiddetli bir fırtınaya yakalanmış ve gemisi batmıştır. Phaiakların adasına sığınan Odysseus başından geçen maceraları anlatmaya başlamıştır. Phaiakların adasına gelene kadar yaklaşık yirmi yıldır Ithake'den uzaktadır. On yıl Troia'da savaşmış olan Odysseus, Troia'dan on iki gemi ile yola çıkmış ve ülkesi Ithake'ye ancak on yıllık uzun ve

²¹⁹ Haritacı ve coğrafyacı Abraham Ortelius aynı zamanda 1570 yılında basılan, yetmiş harita içeren ve ilk modern atlas olarak kabul edilen *Theatrum Orbis Terrarum* (Yerkürenin Sahnesi) adlı eserin de sahibidir. Ortelius eserinde ayrıca Aeneas'ın ve Aziz Paulus'un yolculuklarını da göstermiştir. Ortelius'un haritaları için bk. *The Parergon Theatri Sanders of Oxford*: <https://issuu.com/sandersofoxford/docs/ancientworldmaps2018issuu>. Erişim tarihi: 2 Ağustos 2019.

²²⁰ Tim Severin'in vermiş olduğu rota için bk. Severin, 1986: 197-225.

maceralı bir Akdeniz yolculuğu sonrası varabilmiştir.

2.2.1 Troia (=Τροία) – Tenedos (=Τένεδος) – Troia (=Τροία)

Troia Savaşı sonrası kentin yağmalanmasının ardından kahramanların dönüş süreçleri başlamıştır. Dönüş başlamadan önce yaşanan ihtilaflar Odysseia’da Pylos (=Πύλος) kralı Nestor’un ağzından anlatılmıştır. Sparta (=Σπάρτα) kralı Menelaos Akhaların hiç vakit kaybetmeden ülkelerine dönmeleri gerektiğini düşünmektedir. Oysa Mykene (=Μυκῆνη) kralı Agamemnon Athene’nin öfkesinin dindirilmesi için yüz kurban kesilmesini, ondan sonra yola çıkılmasını istemiştir. Akhaların yarısı Agamemnon ile kalmış, diğer yarısı ise Menelaos’la beraber yola çıkmış ve Tenedos’ta (=Τένεδος)²²¹ tanrılara kurban kestikten sonra gitmişlerdir. Odysseus da Menelaos ile Tenedos’a kadar gitmiş ancak daha sonra Agamemnon’un gönlünü almak için Troia’ya geri dönmüştür.²²²

2.2.2 Ismaros (=Ἴσμαρος)

Ilion’dan (=Ἴλιον) yola çıkan Odysseus rüzgârdan dolayı Troia Savaşı’nda Troialıların müttefiklerinden olan Kikonların (=Κίκονες) kenti Ismaros’a ulaşmıştır. Burayı yağmaladıktan sonra adamlarına ayrılımlarını salık vermesine rağmen, adamları dinlememiştir. İç kesimlerde oturan Kikonlar yardıma gelmiş ve şiddetli çarpışmadan sonra Odysseus’un altı adamını öldürmüşlerdir. Odysseus ve arkadaşları çareyi kaçmakta bulmuştur.²²³ Odysseus Ismaros’ta Apollon rahibi Maron’un canını bağışladığını ve onun tarafından şarapla ödüllendirildiğini de belirtmiştir.²²⁴

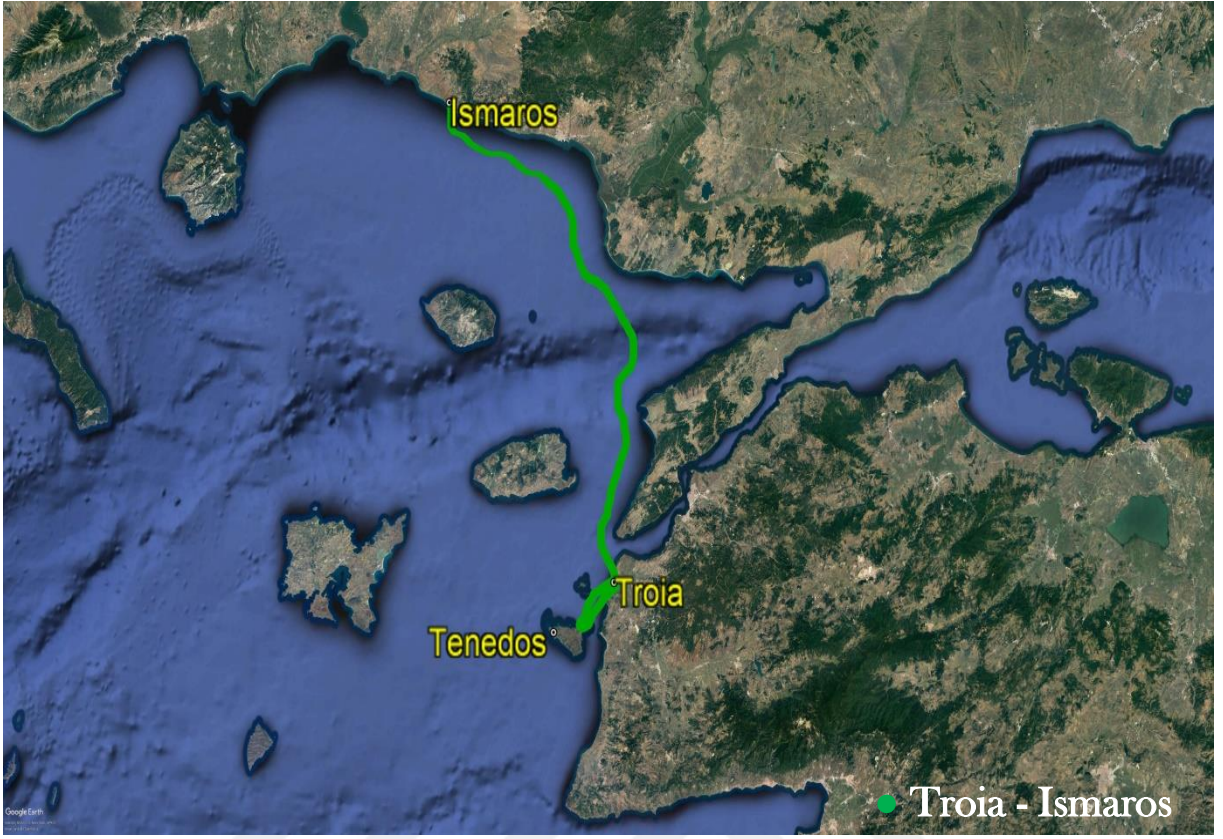
Kikonların yaşadığı Ismaros’un lokalizasyonu ile ilgili gerek antik kaynaklarda, gerek modern kaynaklarda ihtilaf yoktur. Herodotos (vii. 59;110) ve Strabon (vii.8.43 vd.) Kikonların Trakya halklarından olduklarını belirtmişlerdir. Yörenin ismini Plinius (*Nat.* vii. 56. 6) Ismaron, Vergilius ise (*Aen.* 10. 351) Ismara olarak vermiştir. Ismaros Bölgesi günümüzde Yunanistan sınırlarında bulunmaktadır. Ismaros Dağı eteklerinde Maroneia (=Μαρόνεια) adlı bir belde olması, Odysseus’a rahip Maron tarafından şarap hediye edilmesi ve günümüzde de Ismaros Bölgesi’nde şarapçılığın çok gelişmesi destan ile bölgenin özellikleri arasındaki paralellikleri göstermektedir.

²²¹ Bugünkü Bozcaada.

²²² Dönüş zamanı ile ilgili yaşananlar için bk. ve krş. Hom. *Od.* iii. 130-164; Apollod. *Bibl.* xv. 6. 1.

²²³ Kikonların ülkesinde yaşananlar için bk. Hom. *Od.* ix. 38-65; Apollod. *Bibl.* xvi. 7. 2.

²²⁴ Hom. *Od.* ix. 197.

Har. 2. 1. Troia - Ismaros Rotası.

2.2.3 Lotophagoi (=λωτοφάγοι / Lotosiyenler)

Ismaros'tan kaçan Odysseus ve adamları tam Malea (=Μαλέα)²²⁵ Burnu'nu dönecekken akıntı ve rüzgâr sonucu Kythera (=Κύθηρα) Adası'nın²²⁶ ötesine sürüklenmişlerdir. Kythera Adası ile Malea Burnu arasındaki boğaz 1893 yılında Korinthos Kanalı açılıncaya kadar Antik Dönemlerden beri denizcilerin kâbusu olmuştur (Freely, 2018: 198). Strabon (xiii. 6. 20) bu konuda Kythera Adası ile Malea Burnu arasındaki boğaz ile ilgili bir Yunan atasözünü aktarmıştır: “*Malea Burnu'nu dönüyorsan evini unut.*” Dokuz gün rüzgârlarla savrulup Afrika kıyılarına, Lotophagosların yaşadıkları yere, gelmişlerdir. Odysseus burada bir haberciyle beraber üç kişiyi keşif için Lotophagosların yanına göndermiştir. Yöre halkı Odysseus'un adamlarına lotos (=λωτός)²²⁷ ikram etmiştir. Lotos bitkisini yiyen adamlar sılayı unutup bir daha gemiye dönmek istemeyince Odysseus adamlarını zorla getirerek zincire vurmuş ve yolculuk tekrar başlamıştır.²²⁸

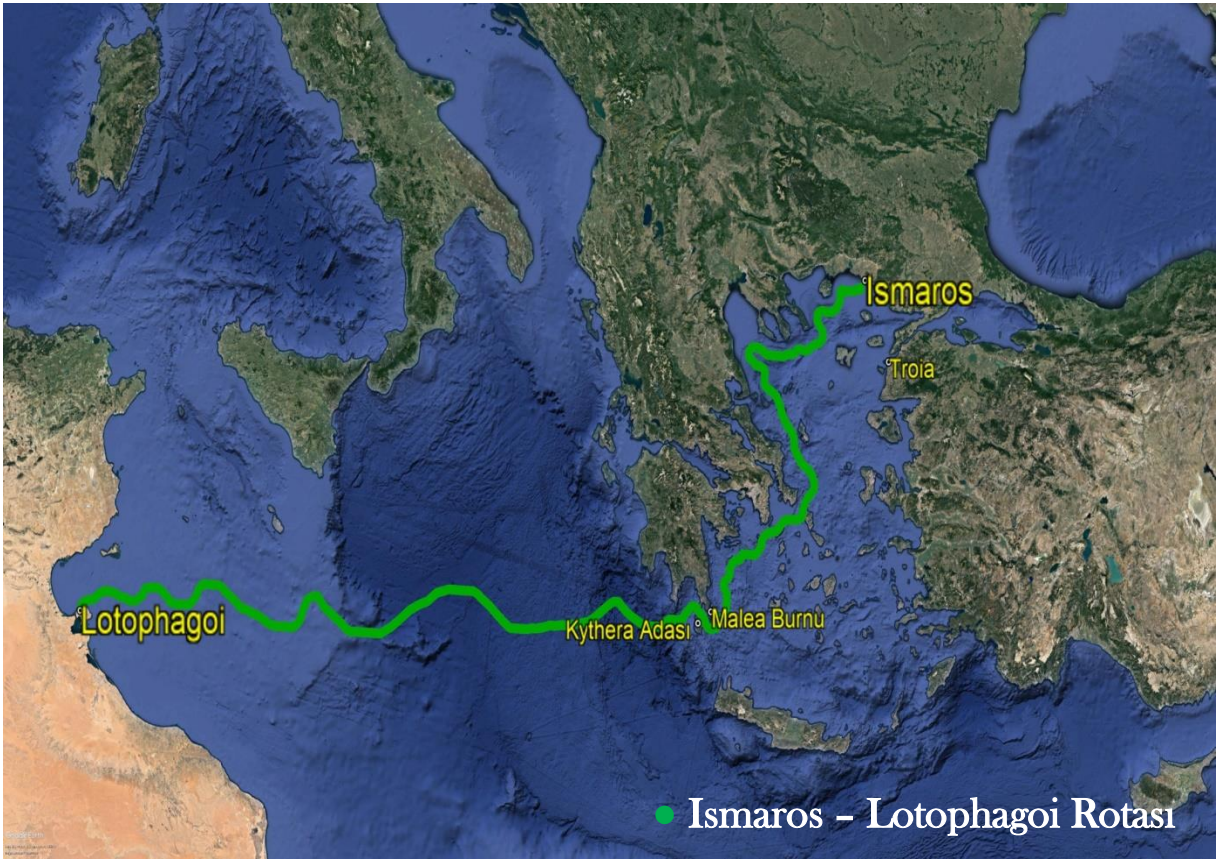
²²⁵ Yunanistan'da Peloponnesos (=Πελοπόννησος) Yarımadası'nın güneydoğusunda bulunan burun.

²²⁶ Yunanistan'a bağlı olan bugünkü Çuha Adası. Peloponnesos Yarımadası'nın hemen güneyindedir.

²²⁷ Botanikçiler tarafından *Zizyphus Lotus* olarak adlandırılır. Theophrastos (*Lap.* iv. 3. 1 vd.) bu bitkinin Kuzey Afrika'da yaygın olduğunu ve Kartaca'ya giden bir ordunun bu ağacın tek meyvesiyle günlerce dayanabildiğini belirtmiştir.

²²⁸ Lotosiyenlerin ülkesinde yaşananlar için bk. Hom. *Od.* ix. 75-105; Hyg. *Fab.* 125; Apollod. *Bibl.* xvi. 7. 3.

Lotophagosların ülkesi birkaç istisna dışında²²⁹ hemen hemen her kaynakta Kuzey Afrika kıyılarına konumlandırılmaktadır. Herodotos (iv. 177 vd.), Pseudo-Skylaks (*Periplus* 110), Plinius (*Nat. v.* 28) Lotosiyenleri Kuzey Afrika kabilesi olarak göstermişlerdir. Bölgenin lokalizasyonu günümüzde Tunus'a bağlı olan Meninks (=Μήνιγξ / Djerba Adası)²³⁰ olarak gösterilmektedir. Strabon (xvii. 3. 17) günümüzde Gabes Körfezi olarak adlandırılan Syrtis Minor'da bulunan Meninks (=Djerba) Adası'nın Lotosiyenlerin ülkesi olduğunu ve burada bulunan Odysseus Sunağı'nın ve Lotos bitkisinin de bunun işaretleri olduğunu belirtmiştir.

Har. 2. 2. Ismaros – Lotophagoi Rotası.

²²⁹ Odysseus'un rotası ile ilgili bilinen en eski haritayı çizen Abraham Ortelius Lotosiyenlerin ülkesini Sicilya'da göstermiştir. bk. *The Parergon Theatri / Sanders of Oxford*: <https://issuu.com/sandersofoxford/docs/ancientworldmaps2018issuu>. Erişim Tarihi: 2 Ağustos 2019,

²³⁰ Polybios da (i. 39. 1) Lotosiyenlerin Meninks Adası'nda yaşadıklarını belirtmiştir. Ayrıca modern kaynaklar da bölgeyi Tunus'un Djerba Adası olarak göstermektedirler. Bk. Bradford, 1967: 51; Halliburton 2011, 99; Huler, 2010: 147; Braudel, 2016: 26.

2.2.4 Kykloplar (=Κύκλωπες)

Odysseus ve adamları Lotosiyenlerin ülkelerinden ayrılıp engin denize yelken açmışlardır. Kyklopların (=Κύκλωπες)²³¹ topraklarına varmadan limanlarının karşısında bulunan keçileri bol bir adaya varmışlardır. Homeros (*Od.* ix. 117) burayı “Kyklopların toprağına ne yakın, ne uzak” olarak tanımlamıştır. Burada şölen yapıp eğlenmişlerdir. Daha sonra Odysseus yanına oniki adamını alıp Kyklopların ülkesine geçmiş ve burada girdikleri bir mağaranın oğlak, kuzu, peynir gibi gıdalarla dolu olduğunu görmüşlerdir. Akşam olunca Kyklop Polyphemos (=Πολύφημος) mağaraya dönmüştür. Odysseus Zeus adına konukseverlik (=ξενία) beklemesine rağmen, Polyphemos hybris duygusuyla kyklopların tanrılara aldırış etmediğini ve onlardan güçlü olduklarını belirtmiş ve her öğün ikişer olmak üzere Odysseus’un altı adamını parçalayıp yemiştir. Odysseus Polyphemos’a Ismaros’tan getirdiği şaraptan vermiş, kendisini “Hiçkimse (=Οὔτις)”²³² olarak tanıtmıştır. Burada Odysseus’un polytropos (=πολύτροπος / kurnaz, binbir hileli) özelliği de açığa çıkmaktadır. Polyphemos şarhoş olduktan sonra Odysseus adamlarıyla beraber hazırladığı ve ateşte ısıttığı kazıkla Polyphemos’u kör etmiştir. Yardım isteyen Polyphemos arkadaşlarına “Hiçkimse”nin kendisine zarar verdiğini söyleyince yalnız bırakılmıştır. Polyphemos Odysseus ve arkadaşlarını yakalayabilmek için mağaranın kapısındaki büyük kayayı kaldırıp dışarı çıkanları elleriyle yoklayınca, Odysseus ve arkadaşları koyunların altına gizlenerek mağaradan kurtulmuşlardır. Gemilerine geçtikten sonra Odysseus bağırarak kendini Polyphemos’a tanıtmıştır. Polyphemos da gemiye büyük kaya parçaları fırlatmış ve babası Poseidon’dan Odysseus’u cezalandırmasını istemiştir.²³³

Odysseia’daki en uzun bölüm 450 mısra ile Kyklopların ülkesinde yaşanan bölümdür. Homeros (*Od.* ix. 108-115) Kyklopları anlatırken ekin ekmediklerini, çift sürmediklerini, yasalarının olmadığını belirtmiştir. Platon da (*Leg.* iii. 680) Homeros’un anlattığı Kyklopların yaşam biçiminin medeniyetin ilk aşamasını, yasaların olmadığı dönemi yansıttığını ileri sürer.

Kyklopların yaşadıkları yer ile ilgili öne çıkan üç farklı teori bulunmaktadır:

1. Sicilya’nın doğusu, Etna Yanardağı çevresi.
2. Siciya’nın batısı. Bugünkü Trapani Bölgesi.

²³¹ Mitolojide tek gözlü devler.

²³² Campbell (2016: 171) Odysseus’un kendisini “Hiçkimse” olarak tanıtmamasını “kendi dünyasal niteliğini açığa vurmadığı için, egonun hiç kontrolünün olmadığı kişi üstü güçler evrenine girmesi” olarak yorumlamıştır.

²³³ Odysseus ve adamlarının Polyphemos ile yaşadıkları maceralar için bk. Hom. *Od.* ix. 105-542; Hyg. *Fab.* 125; Apollod. *Bibl.* xvi. 7. 4-9. Strabon (i. 2. 10) Homeros’un Kyklop efsanesini İskitlerden almış olabileceğini belirtmiştir. Bu efsane aynı zamanda birçok milletin halk masalıdır. Efsanenin farklı uygarlıklardaki versiyonları için bk. Frazer, 2017: 551-604.

3. Syrtis Minor'da (=Gabes Körfezi) bulunan Tunus'un bugünkü Safakes kenti.

Sicilya Adası ve Güney İtalya antik ve modern kaynakların Odysseia'daki birçok rotayı burada göstermeleri bakımından önemlidir. MÖ 8. yüzyılın ilk çeyreğinden itibaren buralara yerleşen Hellenler Güney İtalya ve Sicilya'yı Büyük Yunanistan (=Μεγάλη Ἑλλάς) olarak adlandırmaya başlamışlardır. Antik gelenek Kyklopların yaşadıkları yeri Sicilya Adası'na yerleştirmiştir.²³⁴ Modern kaynaklarda bu anlamda birçok ihtilaf bulunmaktadır. Abraham Ortelius, Coğrafyacı Pierre Duval (1618 – 1683) ve Fransız araştırmacı Louis Moulinier (1904 – 1971) Kyklopların yaşadıkları yeri, Strabon ve Vergilius gibi, Etna Yanardağı ve çevresi olarak göstermişlerdir (Wolf, 2004: 310; 312;317).

Homeros'un kadın olduğu tezini öne süren ve “*Odysseia'nın Kadın Yazarı*” adlı bir kitabı bulunan İngiliz yazar ve araştırmacı Samuel Butler (1835 – 1902) Odysseus ve adamlarının Kyklopların toprağına varmadan yaklaştıkları keçileri bol adayı Sicilya'nın batısında bulunan “Favignana Adası”, Kyklopların ülkesini ise hemen adanın karşısında bulunan Trapani Bölgesi olarak göstermiştir (Huler; 2010: 167). Bu konumlandırma birçok taraftar da bulmuştur. Halliburton (2011: 112) bu teoriyi benimsemiş ve Kyklopların ülkesinin Sicilya'nın doğusunda olması durumunda Odysseus'un Skylla ve Kharybdis'i geçmeden Aiolos Adaları'na geçemeyeceğini belirtmiştir. Bradford da (1967: 53-54) keçilerin bulunduğu adayı Favignana'ya ve Kyklopların ülkesini Trapani'ye yerleştirmiştir. Bradford ayrıca birbuçuk yıl Sicilya ve çevresinde gerçekleştirdiği deniz yolcuğundan sonra Odysseia'nın buralar ile ilgili verdiği rotanın gerçeğin izini taşıdığını belirtmiştir. Birçok yerin, hava koşullarının, coğrafi betimlemelerin aynı olduğunu, bunun da insanı Odysseus'un buralarda denizci olduğuna ya da denizci birini dikkatlice dinlediğine inandırdığını belirtmiştir.

Armin ve Hans-Helmut Wolf kardeşler “*Odysseus'un Gerçek Yolculuğu: Homeros Dünyasının Yeniden Tasarımı*” ve John Freely “*Homeros İçin Bir Gezi Rehberi*” adlı kitaplarında keçilerin bulunduğu adanın, Syrtis Minor'un (=Gabes Körfezi) kuzey burnundaki Safakes kasabası açıklarında yer alan Chergui Adası (=Antik Kerkina-Κέρκινά), Kyklopların ülkesinin ise Safakes olduğunu belirtmişlerdir. Kanıt olarak da Antik Dönemlerde işgale uğradıklarında yeraltına çekilen ve geceleri işgalcileri öldürmek için mağaralarından çıkan Berberileri ve mağaralarla delik deşik olmuş coğrafyalarını göstermişlerdir. Ayrıca Kykloplar hakkındaki Yunan mitinin kaynağının Poseidon ve Toprak Ana Gaia'nın oğlu canavar Antaios hakkındaki Libya miti olduğunu, Yunanlıların MÖ 7. yüzyılın ikinci yarısında Kuzey

²³⁴ Thuk. vi. 2. 1; Strab. i. 2. 9; Verg. *Georg.* 1.461; Verg. *Aen.* 3.548; 3.655; 8. 407.

Afrika'da koloniler kurmaya başladıktan sonra bu Libya mitini benimsemiş olabileceklerini belirtmişlerdir (Freely, 2018: 224-225).

Öne çıkan bu üç konumlandırmadan farklı olarak Odysseia'nın coğrafyası ile ilgili çalışmaları bulunan Fransız diplomat Victor Bérard (1864 – 1931) Kyklopların ülkesini Napoli yakınındaki Vezüv Yanardağı'nın eteklerine yerleştirmiştir (Wolf, 2004: 317). Obregon (2002: 77 vd.) ise Odysseus ve arkadaşlarının uğradığı keçi adasının Balear Adalarından²³⁵ biri olan Cabrera, Kyklopların ülkesinin ise yine Balear Adalarından Minorka olduğu tezini öne sürmüştür. Minorka Adası'nda harç kullanılmadan büyük taş bloklardan yapılmış tekne şeklindeki yapıları kanıt olarak göstermiş ve bu yapıların zafer kazanan İthakelilerin gemilerinin anısına inşa edilmiş olabileceklerini belirtmiştir. Tim Severin (1986: 205) ise yabani keçilerden ve Girit folklorundaki insan yiyen devlerden örnekler vererek Kyklopların ülkesini Girit Adası'nda göstermiştir.

Yolculuğun güzergâhı ve coğrafi özellikler gözönüne alındığında Kyklopların ülkesi ile ilgili en olası konumlar Sicilya'nın batısındaki Trapani Bölgesi veya Syrtis Minor'da bulunan Safakes kasabasıdır.

Res. 2. 1. Kyklop Polyphemos'un Kör Edilmesi. Bir Krater Parçası. Yak. MÖ 7. yüzyıl. (Argos Arkeoloji Müzesi – Yunanistan)

²³⁵ Beş büyük ve onların etrafındaki birkaç küçük adadan oluşan İspanya'ya bağlı özerk adalar topluluğu.

2.2.5 Aiolos (= Αἰόλος)

Odysseus ve adamlarının Kykloplardan sonraki durakları “yüzen ada” olarak nitelendirilen Aiolos (=Αἰόλος) Adası olmuştur. Burada bir ay kaldıktan sonra, mitolojide “rüzgârların yöneticisi” olarak geçen Aiolos sığır derisinden yaptığı tulumun içerisine şiddetli rüzgârları koymuş ve arkalarından Zephyros (=Ζέφυρος)²³⁶ Rüzgârı’nı göndererek İthake’ye sıkıntısız yolculuk yapmalarını sağlamıştır. Dokuz gün dokuz gece yolculuk yaptıktan sonra Odysseus İthake’nin tarlalarını ve nöbetçi ateşlerini gördüğünü düşünmüş ancak yorgunluktan uyuyakalmıştır. Adamları tulumun içindekileri merak edip tulumu açınca büyük bir fırtına kopmuş ve tekrar açık denize savrulmuşlardır. Fırtına onları tekrar Aiolos’un adasına getirmiş fakat Aiolos Odysseus’un tanrıların lanetine uğradığını söyleyerek yardım etmeyi reddetmiştir.²³⁷

Antik ve modern kaynaklarda genellikle Aiolos Adası, Sicilya’nın kuzeyinde bulunan, yedi adadan oluşan ve adını rüzgâr tanrısından alan volkanik Aiolian Adaları’ndan (=Αιολίδες Νήσοι) biri olarak verilir. Antik kaynaklarda Aiolos’un yönettiği ada, Tiren Denizi’nde bulunan Aiolian Adaları’nın en büyüğü olan Lipara (=Λιπάρα) Adası olarak verilmiştir.²³⁸ Adanın, konik ve volkanik yapısı nedeniyle Aiolian Adalar Zinciri’ne bağlı olan Strongyle (=Στρογγύλη – Modern Stromboli) Adası olduğunu öne sürenler de bulunmaktadır.²³⁹ Homeros’un eserlerinin mütercimlerinden Johann Heinrich Voss (1751 – 1826) Homeros’un dünyasından ilham alarak, coğrafi gerçeklerden tamamen bağımsız olarak çizmiş olduğu haritada Aiolos Adası’nı, yüzen ada olduğunu vurgulamak için, iki farklı yerde göstermiştir (Wolf 2004, 311-312). Bradford (1967, 73) Lipara Adası’nın yaklaşık 160 km batısında bulunan Ustica Adası’nın Homeros’un tasvir ettiği gibi Akdeniz’in mavi sisinde ufukta yüzen yalnız bir ada gibi görüldüğünü ileri sürerek, Aiolos’un Adası’nın Ustica Adası olabileceğini belirtmiştir.²⁴⁰

Aiolos Adası’nın konumu ile ilgili olarak, küçük bazı farklar dışında,²⁴¹ antik ve modern kaynaklar aynı fikirdedir. Aiolian Adaları ve çevresi genel olarak bölgenin lokalizasyonu olarak kabul edilmiştir.

²³⁶ Mitolojide batı rüzgârı. Astraios ile Eos’un oğlu.

²³⁷ Aiolos Adası’nda ve sonrasında yaşananlar için bk. Hom. *Od.* x. 1-76; Hyg. *Fab.* 125; Apollod. *Bibl.* xvi. 7. 10-11; Ovid. *Met.* xiv. 223-232.

²³⁸ Strab. i.2. 9; vi. 2. 10; Plin. *Nat.* 3.14. 7; Diod. v. 7. 5.

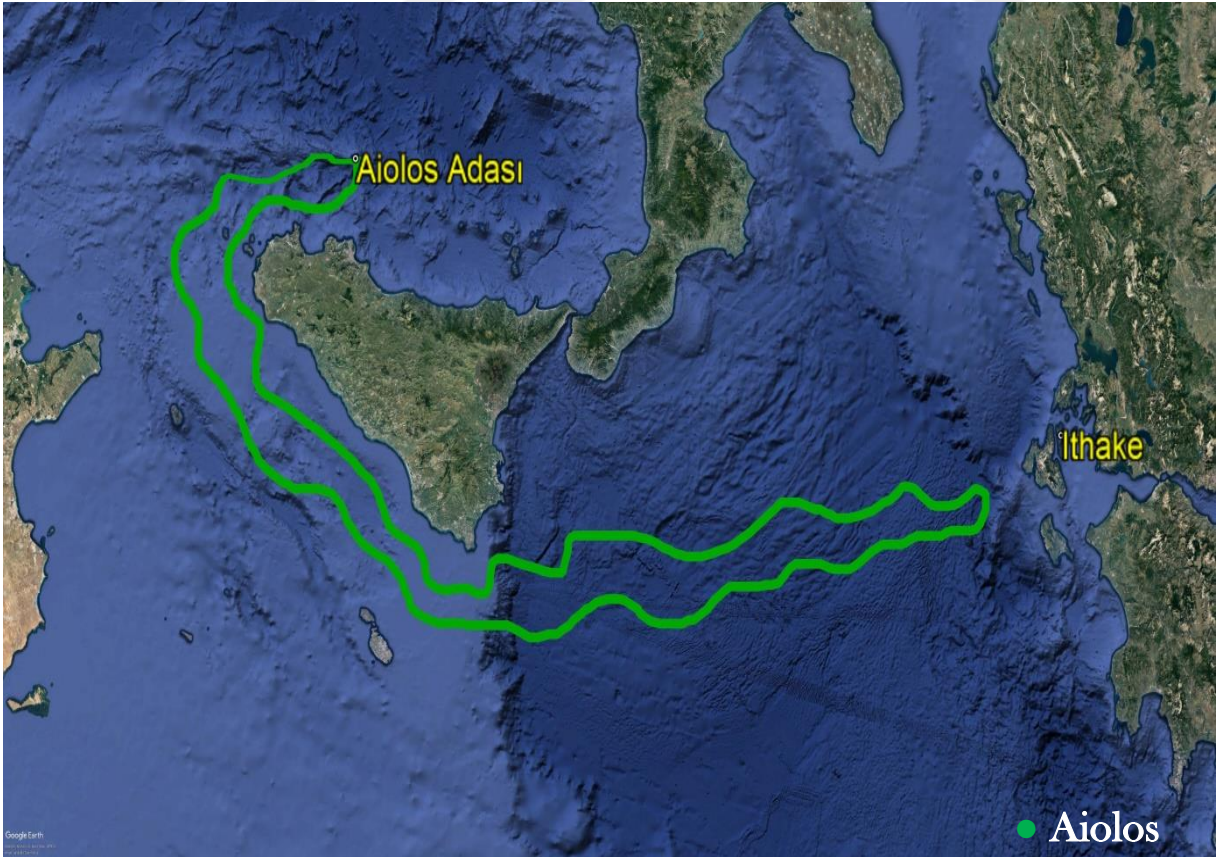
²³⁹ Schoder, 1987: 320; Halliburton, 2011: 121.

²⁴⁰ Freely, Akdeniz’in rüzgârlarını ve akıntılarını bilen biri olduğunu, bu yüzden Ustica Adası’nın Aiolos Adası olabileceği konusunda Bradford’a katıldığını belirtmiştir; bk. Freely, 2018: 229.

²⁴¹ Severin, deniz korsanlarının sığınaklarından olan Girit Adası’nın kuzeybatısındaki Grambousa Yarımadası’nı Aiolos’un ülkesi olarak göstermiştir; bk. Severin, 1986: 207.

Har. 2. 3. Lotophagoi – Aiolos Adası Rotası.

Har. 2. 4. Aiolos Adası'na Geri Dönüş Rotası.

2.2.6 Telepylos (=Τηλέπυλος)

Homeros (*Od.* x. 80-82) Odysseus ve adamlarının Aiolos Adası sonrası Telepylos kentine ulaşmalarını “*Altı gün aralıksız gittik geceli gündüzlü / Lamos’un sarp kalesine vardık yedinci günü / vardık Laistrygonların Telepylos kentine*”²⁴² şeklinde açıklamıştır.

Odysseus’un adamları iki yanı boydan boya yüksek kayalarla çevrili limana girdikten sonra gemilerini bağlamıştır. Sadece Odysseus gemisini limanın dışında bırakmış ve iki adamını bir haberciyle beraber şehre göndermiştir. Adamları kente yaklaşınca Laistrygonların kralı Antiphates’in (=Ἀντιφάτης) kızına rastlayıp kralı sormuşlardır. Kız babasının evini gösterince, kralın konağına gidip karısıyla karşılaşmışlardır. Karısının haberdar ettiği Antiphates geldikten sonra Odysseus’un adamlarından birini yemek için yakalamış, diğer ikisi gemilere kaçmıştır. Kralın kentte çığırkanlar dolaştırmasıyla Laistrygon halkı büyük taşlar atarak tüm gemileri parçalamışlar ve Odysseus’un birçok adamını yemişlerdir. Homeros burada Laistrygonları dağ doruğu kadar, insandan çok deve benzeyen, insan yiyen (=anthropophagoi / ἀνθρωποφάγοι)²⁴³ gibi tabirlerle betimlemiştir. Odysseus gemisini limanın dışına bağladığından kalan adamlarıyla beraber tekrar yola çıkmıştır.²⁴⁴

Laistrygonların ülkesinin lokalizasyonu hem antik hem de modern kaynaklarda oldukça fazla tartışılmış ve birbirinden uzak çok farklı yerler verilmiştir. Thukydides (vi. 2. 1) Laistrygonların Kykloplarla beraber Sicilya’nın ilk sakinlerinden olduklarını belirtmiştir. Antik Dönem yazarlarının birçoğu Laistrygonların kentini Sicilya’nın doğusunda bulunan Leontine (=Λεοντίνη)²⁴⁵ kenti olarak vermişlerdir.²⁴⁶ Fakat Roma Dönemi yazarlarından Cicero (*Att.* ii. 13), Horatius (*Car.* iii. 17) ve Solinus (*Pol.* ii. 19) Roma’ya yakın kentlerden Hormiai (=Ὀρμιαί)²⁴⁷ kentini Laistrygonların kenti olarak vermişlerdir. Özellikle Roma Dönemi yazarlarının lokalizasyonları Roma şehrine yakın yerler olarak vermeleri dikkat çekicidir. Modern kaynaklarda üç farklı yerin Laistrygonların kenti olabileceği belirtilmiştir: Sicilya’nın Tiren Denizi kıyılarında bulunan Kephaloïdion (=Κεφαλοΐδιον),²⁴⁸ MÖ 725 yılında kurulmuş olan Fenike kolonisi Motylai (=Μοτύλαι),²⁴⁹

²⁴² Hom. *Od.* x. 80-82. “ἐξῆμαρ μὲν ὁμῶς πλέομεν νόκτας τε καὶ ἦμαρ, ἐβδομάτη δ’ ἰκόμεσθα Λάμου αἰπὸ πτολίεθρον, Τηλέπυλον Λαιστρυγονίην.”

²⁴³ Anthropophagoi terimini Plinius (*Nat.* iv. 26. 5) “yamyam” kelimesi ile aynı anlamda kullanmıştır. Ammianus Marcellinus da (31. 2. 15) “göçebe yaşayıp insan eti ile beslenenler” şeklinde tanımlamıştır.

²⁴⁴ Telepylos’ta yaşananlar için bk. Hom. *Od.* x. 77-130; Hyg. *Fab.* 125; Apollod. *Bibl.* xvi. 7. 12 vd.; Ovid. *Met.* xiv. 233-244.

²⁴⁵ Günümüzde Sicilya’nın Syrakousa (=Συράκουσαι) bölgesinde bulunan Lentini kenti.

²⁴⁶ Strabon (i. 2. 9) ve Plinius (*Nat.* iii. 14. 3) Laistrygonların Etna Dağı’nın ve Leontine’nin çevresinde yaşadıklarını belirtmişlerdir. Suda (κ. 1330) ve Silius (*Pun.* 14. 122) da Leontine kentini Laistrygonların kenti olarak tanımlamışlardır.

²⁴⁷ Günümüzde Lazio Bölgesi’nde Roma ve Napoli şehirleri arasındaki Formia şehri.

²⁴⁸ Palermo ile Messina arasında bulunan bir Sicilya kasabası. Bugünkü Cefalù. Butler ve Halliburton (2011:

coğrafi olarak Homeros'un tasvirlerine uygunluk gösteren Korsika Adası'nın güneyinde bulunan Bonifacio Limanı.²⁵⁰ Bunların yanında Arkeolog Wilhelm Dörpfeld'in Laistrygonları ve Aiaia Adası'nı Afrika Kıtası'nın en güneyine yerleştirmesi gibi ekstrem örnekler de vardır (Wolf, 2004: 311). Rotaların birçoğunu Yunanistan ve çevresine yerleştiren Severin (1986: 2013) ise 30 metreyi bulan uçurumları ve dar girişi nedeniyle Laistrygonların ülkesinin Peloponnesos Yarımadası'nın güneyinde bulunan Mezapos olabileceğini belirtmiştir.

Modern yazarların birçoğu Korsika Adası'ndaki Bonifacio Limanı'nın yüksek ve dar girişiyle Homeros'un Telepylos kenti ile ilgili yapmış olduğu tasvire uyduğunu belirtmişlerdir.

2.2.7 Aiaia (=Aiaía)

Tek gemiyle yola çıkan Odysseus ve adamlarının sonraki durağı Kirke'nin (=Κίρκη) adası Aiaia (=Aiaía) olmuştur. Koya gemiyi yanaştırdıktan sonra iki gün konaklamışlar; üçüncü gün Odysseus yüksek bir kayanın tepesinde tüten bir duman görmüştür. Odysseus ve Eurylokhos adamlarını iki gruba ayırıp Kirke'nin konağına hangi grubun gideceği ile ilgili kura çekmişlerdir. Eurylokhos kurada çıkınca yirmi kişiden oluşan grubuyla beraber Kirke'nin konağına gitmişlerdir. Eurylokhos dışında herkes Kirke'nin konağına girmiştir. Kirke Odysseus'un adamlarına büyü ile karıştırdığı peynir, bal, arpa unu karışımı şarabı vermiş ve adamlar domuza dönüşmüşlerdir.²⁵¹ Eurylokhos gemiye geri dönerek arkadaşlarına olup biteni anlatınca Odysseus kılıcını ve yayını alarak konağa doğru yola çıkmıştır. Yolda karşısına Hermes (=Ἑρμῆς)²⁵² çıkmış ve Kirke'nin büyüünden etkilenmemesi için bir çeşit ot (=moly / μῶλυ)²⁵³ vererek orada nasıl davranması gerektiğini anlatmıştır. Odysseus Kirke'nin büyüü içeceğinden etkilenmeyince Kirke onun Odysseus olduğunu anlamış ve adamlarını tekrar daha genç bir halde normal insanlara dönüştürmüştür. Odysseus, Eurylokhos gönülsüz olmasına rağmen gemideki adamlarını da konağa getirmiş ve bir yıl

130) coğrafi özellikleri bakımından Laistrygonların yaşadığı yerin Cefalù olabileceğini belirtmişlerdir.

²⁴⁹ Freely, 2018: 232.

²⁵⁰ Bonifacio'nun Laistrygonların kenti olabileceğini ileri süren yazar ve araştırmacılar için bk. Theroux, 1978: 90-93; Bradford, 1967: 87-90; Huler, 2010: 212; Obregon, 2002: 79.

²⁵¹ Homeros (*Od.* x. 237) çevrede farklı hayvanlara dönüşmüş olan büyüü insanlar olduğunu aktarmasına rağmen, Odysseus'un adamlarının yalnızca domuza dönüştüklerini belirtmiştir. Apollodoros (*Bibl.* xvi. 14-16) ise kurt, domuz, eşek, aslan gibi farklı hayvanlara dönüştüklerini belirtmiştir. Hayvana dönüştürme büyüü Gılgamış Destanı'nda da Tanrıça Ishtar'ın meziyetlerinden biri olarak verilmiştir.

²⁵² Mitolojide Tanrıların, özellikle Zeus'un, habercisi olan tanrı.

²⁵³ Homeros (*Od.* x. 237) moly bitkisinin bembeyaz çiçekli, kapkara köklü bir ot olduğunu belirtmiştir. Theophrastos (*Lap.* ix. 15. 7) molünün Arkadia'nın kuzeyinde bulunan *Allium nigrum*'a benzediğini, büyülere karşı panzehir olarak kullanıldığını belirtmiştir. Henry (1906: 434) kutsal ot söylencesinin Fenike ya da diğer doğu kaynaklarından geldiğini söyleyerek, klasik devirlerden itibaren sarı yapraklarından dolayı bir sarımsak türüne "*Allium Moly*" adı verildiğini belirtmiştir.

Kirke'nin konağında kalmışlardır.²⁵⁴ Odysseus Kirke'ye artık ayrılmak istediklerini söyleyince, Kirke önce Hades'in ülkesine gidip Thebaili kâhin Teiresias'ın (=Τειρεσίας)²⁵⁵ ruhuna danışmaları gerektiğini söylemiş ve yapmaları gerekenleri açıklamıştır.²⁵⁶

Res. 2. 2. Kirke'nin Büyüsü. Siyah Figürlü Şarap Kâsesi. Yak. MÖ 550. (Güzel Sanatlar Müzesi – Boston)

Strabon, Kirke'nin yaşadığı yeri şöyle açıklamıştır:

“Antion'dan 290 Stadia sonra deniz ve bataklıklarla izole edilmiş Kirkaion Dağı vardır. Belki de Kirke ile ilgili mitlere uydurmak için buranın sayısız bitki kökleri içerdiğini söylerler. Burada Kirke adına bir tapınağın ve Athena adına bir altarın olduğu küçük bir şehir vardır, ayrıca gösterdikleri kâsenin Odysseus'a ait olduğunu söylerler.”²⁵⁷

Ancak eserin başka bir bölümünde Strabon (v. 2. 6) Homeros'un hikâyeleri

²⁵⁴ Apollodoros (*Bibl.* xvi. 7. 16) Odysseus'un Kirke'den Telegonos adlı bir oğlu; Hyginus (*Fab.* 125) ise Nausithos ve Telegonos adlı iki oğlu olduğunu belirtmişlerdir.

²⁵⁵ Odyssea'da (x. 93-95) Kirke Teiresias'a Persephone tarafından bilinç bağışlandığını, ölümler gölgeler gibi uçururken, bir tek onun aklını yitirmediğini belirtmiştir.

²⁵⁶ Aiaia'da yaşananlar için bk. ve krş. Hom. *Od.* x. 135-575; Hyg. *Fab.* 125; Apollod. *Bibl.* xvi. 7. 12-16; Ovid. *Met.* xiv. 246-440.

²⁵⁷ Strab. v. 3.6. “μετὰ δὲ Ἄντιον τὸ Κίρκαϊον ἐστὶν ἐν διακοσίοις καὶ ἐνενηκοντα σταδίοις ὄρος νησίζονθαλάττη τε καὶ ἔλεσι: φασὶ δὲ καὶ πολύρριζον εἶναι, τάχα τῷ μύθῳ τῷ περὶ τῆς Κίρκης συνοικειοῦντες. ἔχει δὲ πολίχνην καὶ Κίρκης ἱερὸν καὶ Ἀθηνᾶς βωμόν, δείκνυσθαι δὲ καιριάλην τινά φασιν Ὀδυσσέως.”

tamamen kendisinin icat etmediğini, duyduğu sayısız hikâyelerdeki olayları başka yerlere taşıyarak mesafeleri abarttığını belirtmiştir. Nitekim Homeros (*Od.* x. 103) Kirke'nin Kolkhis kralı Aietes'in kardeşi olduğunu söyler. Bu anlamda yaşadıkları yer arasındaki mesafe Antik Çağ'da tasavvur edilen sınırlar da dikkate alındığında çok uzaktır.

Aiaia ile ilgili kaynakların, birkaç istisna dışında,²⁵⁸ neredeyse tamamı günümüzde Napoli Körfezi'nin kuzeybatı ucunda bulunan Monte Circeo'yu işaret etmektedir. Latium Bölgesi'ndeki Monte Circeo 541 mt. yüksekliğindedir ve anakaraya alçak bir düzlükle bağlanır. Bradford (1967: 91-92) İtalya'nın batı sahillerini anlatan "*Fransız Denizcilik Talimatnamesi*" ve "*Deniz Seyir Defteri*"nden de alıntılar yaparak Monte Circeo'nun kuzeybatı tarafından bakınca veya direkt olarak Bonifacio tarafından gelirken yüksek bir koni şeklinde bağımsız bir ada gibi görüldüğünü belirtmiştir.

Har. 2. 5. Aiolos Adası – Aiaia Rotası.

²⁵⁸ Obregon, Odysseus'un Bonifacio'dan güneydoğuya doğru indiğini ve Pithekoussai / Iskhia (=Πιθηκοῦσσα) Adası'nda Kirke ile karşılaştığını düşündüğünü, ayrıca adanın Homeros'un da tanımladığı gibi vahşi hayvanlarla dolu olduğunu belirtmiştir; bk. 2002:81. Powel da aynı şekilde Kirke'nin adasını Iskhia Adası olarak göstermiştir; bk. 2018: 661. Severin ise Hades'i kuzey Yunanistan'da bulunan Nekromanteion olarak kabul ettiğinden, Kirke'nin yaşadığı yer ile Nekromanteion arasındaki yolculuk süresini hesaba katarak, Kirke'nin yaşadığı yer için en uygun lokasyonun Paksos Adası olduğunu belirtmiştir; bk. 1986: 215. Ayrıca Kirke'nin adasının İskoçya'da olduğunu ileri süren teori için bk. Wolf, 2004: 318.

2.2.8 Hades (= Ἅδης / Ölüler Ülkesi)

Odyseia'nın XI. bölümü tamamen Ölüler Ülkesi'nde geçmektedir. Odysseus ve adamları kurbanlık hayvanlarını da yanlarına alarak yola çıkmış ve bütün gün yolculuk yaptıktan sonra, güneş batarken Ölüler Ülkesi'ne varmışlardır. Homeros vardıkları yeri “*derin akışlı Okeanos'un sınırlarına geldik / Kimmerlerin ülkesi ve kenti ordadır, oldum olası bol sisle ve bulutlarla örtülü*”²⁵⁹ şeklinde tanımlamıştır.

Odyseus burada ruhlara adaklar sunup önce Aiaia'da damdan düşüp ölen ve cenaze töreni yapılmayan Elpenor ile görüşmüş daha sonra kâhin Teiresias'ın önerilerini dinlemiştir. Odysseus ayrıca annesi Antikleia, Agamemnon, Akhilleus, Aias gibi birçok kişinin ruhuyla karşılaşmış ve bazılarını dinlemiştir. Odysseus mitolojide Aineias, Orpheus gibi kahramanların da deneyimlediği “yeraltına yolculuk yapmak” anlamına gelen “Katabasis (=κατάβασις)” tecrübesini yaşamış ve adamlarıyla beraber tekrar Aiaia'ya doğru yelken açmıştır.²⁶⁰

Ölüler Ülkesi'nin konumunu aramak veya olası lokalizasyonlar ile ilgili tahminde bulunmak biraz beyhude bir çabadır. Bu konuda sadece Homeros'un yaptığı tasvirlerden yola çıkarak bazı yorumlarda bulunulabilir. Homeros Ölüler Ülkesi'ni betimlerken “*Okeanos'un sınırları, Kimmerlerin ülkesi ve kenti, bol sisle ve bulutlarla kaplı, güneş ışınlarını görmeyen bir yer*”²⁶¹ gibi tabirler kullanmıştır. Bu betimlemeden antik yazarlar ve modern araştırmacılar birçok sonuç çıkarmış ve Ölüler Ülkesi'ni Kimmerlerden dolayı Karadeniz'e,²⁶² yeraltında çalışan bakır madencilerinden dolayı İtalya'nın merkezine,²⁶³ Napoli Körfezi'ndeki Ischia Adası'na,²⁶⁴ volkanik alanların ve kükürt kokusunun bol olduğu farklı yerlere lokalize etmişlerdir.

Hades'in en fazla lokalize edildiği yer, Herodotos'un sonrasını Atlas Denizi olarak belirttiği,²⁶⁵ Herakles Sütunları'nın (=Cebelitarık Boğazı) ötesidir. Bunun nedeni Odyseia'da geçen “*derin akışlı Okeanos'un sınırlarına geldik*” cümlesidir. Oysa Herakles Sütunları'nın Antik Dönemde nereye konumlandırıldığı da ihtilafli bir konudur. MÖ 1100'lü yıllarda Fenikelilerin Cebelitarık Boğazı'na ilk olarak ulaştıkları ve Akdeniz'i Atlas Okyanusu ile

²⁵⁹ Hom. *Od.* xi. 13-15. “ἡ δ' ἐξ πείραθ' ἴκανε βαθυρροῦ Ὠκεανοῖο. ἐνθα δὲ Κιμμερίων ἀνδρῶν δῆμος τε πόλις τε, ἧέρι καὶ νεφέλη κεκαλυμμένοι.”

²⁶⁰ Odysseus'un Hades'i ziyareti ve yaşananlar için bk. ve krş. Hom. *Od.* xi.; Hyg. *Fab.* 125; Apollod. *Bibl.* xvi. 7. 17. Odysseus'un Hades'e yolculuğu Homeros dönemindeki öbür dünya algısı ile ilgili de önemli ipuçları barındırmaktadır. Konu ile ilgili ayrıntılı bilgi için bk. Demiralp, 2018: 123-131.

²⁶¹ Hom. *Od.* xi. 13-15.

²⁶² Herodotos, Kafkas Dağları'nın kuzeyinde ve Karadeniz çevresinde yaşadıklarını ve buralardan İskitler tarafından çıkarıldıklarını belirtmiştir; bk. i. 6; 15-16.

²⁶³ Schoder, 1987: 321.

²⁶⁴ Powell, 2018: 661.

²⁶⁵ Hdt. i. 203.

sınırlayan yükseltilere, kentleri Tyros'un baş tanrısı Melkart'tan (=Baal) dolayı, "*Melkart Sütunları*" adını verdikleri bilinmektedir. Hellenler Melkart'ı Herakles ile eşleştirmişlerdir (Mutlu ve Alper, 2015: 177). Herodotos'un Herakles Sütunları için genellikle "Akdeniz'in batısında kalan bir yer" ifadesini kullanmasına rağmen, Karadeniz'den²⁶⁶ veya Keltlerden²⁶⁷ bahsederken Herakles Sütunları'ndan söz etmesi; Strabon'un Herakles Sütunları'nın konumu ile ilgili kafa karışıklığını dile getirmesi,²⁶⁸ Tacitus'un Kuzey Denizi'ne lokalize etmesi²⁶⁹ bu konudaki muğlaklığı göstermektedir. Diodoros (iv. 49) ise net olarak Herakles Sütunları'nın yerini belirtmiş, Herakles'in Cadiz kentine vardığında Okeanos'un her iki kıyısına sütunlar diktirdiğinden söz etmiştir. Bradford (1967: 104) Odysseia'nın yazarının coğrafi bilgisinin az olduğunu ve batı, kuzey, güney rüzgârlarını gelişigüzel kullandığını savunanlara katılmadığını; tüm rüzgârların, mesafelerin, coğrafi özelliklerin mantıklı olduğunu savunmuştur. Dolayısıyla Odysseia'da kullanılan kuzey rüzgârı vasıtasıyla Odysseus'un Kirke'nin Adası'ndan Cebelitarık Boğazı'na ulaştığını belirtmiştir. Obregon da (2002: 83-83) Hades'i, bölgenin rüzgârlarını ve akıntılarını göz önünde bulundurarak, Herakles Sütunları'nın ötesine günümüzde Fas'a bağlı olan Tanca kentinin yakınlarına yerleştirmiştir.

Vergilius (*Aen.* VI. 98) Hades'in girişi olarak Napoli yakınlarındaki Avernus Gölü'nü göstermiştir. Tüm gün yolculuk yapıp güneş batarken vardığını belirten Odysseus'un söylemine, mesafe göz önünde bulundurulduğunda, burası uymaktadır. Ancak Homeros'un betimlemeleri Kuzeybatı Yunanistan'da bulunan Epeiros'u (=Ἠπειρος) daha çok işaret etmektedir. Nitekim Kirke, Odysseus'a Hades'e yolculuğu ile ilgili bilgi verirken Akheron (=Ἀχέρων), Pyriphlegeton (=Πυριφλεγέθων) ve Kokytos (=Κωκυτός) nehirlerinden söz etmektedir.²⁷⁰ Bu nehir adları Homeros'un Thesprotia (=Θεσπρωτία) dediği, kuzeybatı Yunanistan'da, Epeiros'ta bulunan, nehirlerin adlarıdır. Pausanias (i.17.5; x.28) Homeros'un bu bölgeyi görmüş olması gerektiğini çünkü Hades hakkında yazdığı dizelerindeki nehir adlarını Thesprotia'daki nehir adlarından aldığını düşündüğünü belirtmiş; Homeros'un Hades'i ziyaret eden Odysseus'un gözünden Epeiros'taki Nekromanteion (=Νεκρομαντεῖον)²⁷¹ hakkındaki bilgilerini kullandığı sonucuna varmıştır. Epeiros'un akropolisinde yapılan kazılarda Hades'in karısı tanrıça Persephone'ye adanmış, yaklaşık MÖ 7. yüzyıla tarihlenen adak nesnelere ortaya çıkarılmıştır (Freely, 2018: 247).

²⁶⁶ Hdt. iv.8.

²⁶⁷ Hdt. ii.33.

²⁶⁸ Strabon, Büyük İskender'in seferi sırasında Hindistan'da Herakles Sütunları'na ulaştığından söz edildiğini belirtmiştir; bk. iii. 5. 6.

²⁶⁹ Tac. *Germ.* 34.

²⁷⁰ Hom. *Od.* x. 513.

²⁷¹ Nekromanteion'un Hades'e açılan bir kapı olduğuna ve ölmüş olanlarla iletişime geçildiğine inanılırdı. Nekromanteion, Yunanistan'daki Epeiros Bölgesi'ndeydi.

Odyseus'un gidiş ve dönüşünü kapsayan kısa bir yolculuğunu Cebelitarık Boğazı'na konumlandırmak ise mantıklı bir bakış açısı gibi görünmemektedir. Monte Circeo'dan yolculuk yapıldığı düşünülürse en makul yer Vergilius'un verdiği Avernus Gölü çevresidir. Fakat Homeros'un Hades'in topografyasını (ırmak isimleri) ve ritüellerini (kurban kesme, adak objeleri vb.) anlatırken kuzeybatı Yunanistan'da bulunan Nekromanteion ile ilgili bilgilerini kullandığı açıktır.

2.2.9 Aiaia (= Αἰαία)

Odyseia'da (xi. 639-640) Okeanos Irmağı boyunca akıntıya uyup, önceleri kürek çekerek sonra arkalarından esen rüzgârla ve dalgalarla Aiaia Adası'na geldikleri belirtilmiştir. Aiaia'ya tekrar geldikten sonra Elpenor'a cenaze merasimi yapılmış ve Kirke Odyseus'a güzergâh ile ilgili bilgiler vermiştir. Kirke önce Seirenlerle karşılaşacaklarını daha sonra Planktai ile Skylla - Kharybdis rotası arasında bir seçim yapmaları gerekeceğini belirtmiştir. Skylla - Kharybdis rotası üzerinde Kharybdis'i değil de, altı adamını kaybetmesi pahasına, Skylla'yı seçmesini tavsiye etmiştir. Skylla'dan sonra Helios'un sürülerinin bulunduğu Thrinakia'ya (=Θρινάκία) geçeceklerini ve orada kesinlikle bu sürüye dokunmamaları gerektiğini aksi halde gemisinin de arkadaşlarının yok olacağını belirtmiştir.²⁷²

Har. 2.6. Aiaia – Hades - Aiaia Rotası.

²⁷² Hom. *Od.* xii. 1-140.

2.2.10 Seirenler (=Σειρήνες)

Odyseus ve adamları Aiaia'dan ayrıldıktan sonra Seirenler'in (=Σειρήνες)²⁷³ Adası'na varmışlardır. Odyseus Kirke'nin tavsiye ettiği gibi adamlarının kulaklarını balmumuyla tıkamış, kendisini ise adamlarına geminin orta direğine bağlatmıştır. Seirenlerin önünden geçerken Odyseus işaretleriyle kendisini çözmelerini istemesine rağmen adamları onu, önceden verdiği direktiflere uyarak, daha sıkı bağlamışlardır.²⁷⁴

Bradford (1967: 114) Odyseus'un Kirke'nin Adası'na döndükten sonraki güzergâhının çok net ve coğrafi özelliklere uygun olduğunu; Kirke'nin vermiş olduğu rota bilgilerinin her bölgesinin modern "*Deniz Seyir Talimatnamesi*" ile karşılaştırılabileceğini belirtmiştir. Bu yüzden Kirke'nin Adası'ndan sonraki yerler birçok kaynakta genelde benzer şekillerde verilmiştir.

Strabon Seirenlerin yaşadığı yerin Campania kentlerinden olan Sorrento²⁷⁵ Burnu'nu geçtikten sonraki ıssız, kayalık adalar olduğunu belirtmiştir.²⁷⁶ Günümüzde Sorrento Yarımadası'nın hemen güneyinde yer alan bu kayalık, küçük adalar "*Li Galli Kayalıkları*" veya "*Sirenus Adaları*" olarak bilinmekte ve asırlardır Seirenler ile özdeşleştirilmektedir. Modern kaynaklarda da çoğunlukla Odyseia'da tarif edilen yerin "*Li Galli Kayalıkları*" olduğu konusunda ortak kanı vardır.²⁷⁷

²⁷³ Mitolojide kadın gövdeli, kuşkanatlı, sesleriyle büyüleyen varlıklar olarak verilmiştir. Homeros'ta bu bilgi yoktur ama Apollodoros (*Bibl.* xvi. 7. 19) ve Strabon (vi. 1. 1) Sirenlerin yanından bir gemi geçebilirse ölecekleri kehanetinin bulunduğunu belirtmişlerdir.

²⁷⁴ Seirenlerle yaşananlar için bk. ve krş. Hom. *Od.* xii. 140-200; Hyg. *Fab.* 125; Apollod. *Bibl.* xvi. 7. 18 vd.

²⁷⁵ Surrenton (=Σύρρεντον) günümüzde Napoli'nin güneyinde, Capri Adası'nın tam karşısında bulunan kent.

²⁷⁶ Strab. v. 4.8.

²⁷⁷ Seirenlerin konumunu "Li Galli Adaları" ve çevresi olarak veren bazı modern kaynaklar için bk. ve krş. Freely, 2018: 260 vd. ; Bradford, 1967: 114-124; Schoder, 1987: 321. Obregon ve Halliburton, Li Galli Kayalıklarının hemen batısındaki Capri Adası'nı konum olarak vermişlerdir. Halliburton Capri Adası'nda bulunan Mavi Mağara'nın (=Blue Grotto) en uygun konum olduğunu belirtmiştir; bk. Obregon, 2002: 84; Halliburton, 2011: 150. Seirenleri Karadeniz'de ve Küba'da gösteren teoriler için ayrıca bk. Wolf, 2004: 316-320.

Res. 2. 3. Odysseus ve Seirenler. Kırmızı Figürlü Stamnos. Yak. MÖ 480-450. (British Museum – Londra)

2.2.11 Skylla (=Σκύλλα) – Kharybdis (=Χάρυβδις)

Kirke Odysseus'a Seirenleri geçtikten sonra karşısına iki yol çıkacağını belirtmiş ve Gezinen Kayalar'ın (=Πλαγκται) özelliklerini açıklayarak, buradan sadece Kolkhis'ten dönüş yolunda Argo Gemisi'nin geçebildiğini belirtmiştir.²⁷⁸

Odysseus güneybatıya yönelerek Sicilya Adası'nı çevreleyip yolu uzatmak yerine Messina Boğazı'nı seçmiştir. Skylla(=Σκύλλα)²⁷⁹ ve Kharybdis (=Χάρυβδις)²⁸⁰ geçidine girmişlerdir.²⁸¹

Bu geçide girince günümüzde de “birbirinden kötü - korkunç iki durum arasında kalmak ve birini seçmek zorunda olmak” anlamına gelen bir deyim olan “Skylla ve Kharybdis arasında kalmak”²⁸² durumu ortaya çıkmıştır. Odysseus dümeniciye “*şu dumandan ve şu*

²⁷⁸ Hom. *Od.* xii. 55-72.

²⁷⁹ Odysseia'da geçen uzun boyunlu, altı kafalı canavar. Ayrıntılı tasviri için bk. Hom. *Od.* xii. 85 vdd.

²⁸⁰ Skylla'nın karşısında bulunan, sular yutup tekrar çıkararak anforlar oluşturan deniz canavarı. Ayrıntılı tasviri için bk. Hom. *Od.* xii. 101 vdd.

²⁸¹ Apollonios (*Argon.* iv. 922-981) Iason'un dönüş yolculuğunda “Skylla – Kharybdis” yerine “Gezinen Kayalar” güzergahını tercih ettiğini belirtmiştir. Burada ise tam tersi bir durum söz konusudur. Apollonios'un vermiş olduğu dönüş güzergahı üzerinde Homeros etkileri çok açıktır.

²⁸² Skylla ve Kharybdis ile ilgili kullanılan bir başka deyim de “yağmurdan kaçarken doluya tutulmak” anlamına gelen “Kharybdis'ten Skylla'ya düşmek” deyimidir.

dalgadan uzak tut gemiyi”²⁸³ talimatı vererek büsbütün yok olmamak için Kharybdis’ten uzak kalmalarını sağlamış; Skylla altı adamını gemiden aldıktan sonra yollarına devam etmişlerdir.²⁸⁴

Odysseus ve adamlarının Salerno Körfezi’nin girişinde bulunan Li Galli Kayalıkları’ndan (=Sirenus Adaları) güneye indiklerinde güzergâhlarını gerçekten de etkileyebilecek Aeolian Adaları’ndan Stromboli ve hemen 1,5 km. kuzeydoğusundaki Sicilya dilinde “Küçük Stromboli” anlamına gelen “Strombolicchio” volkanik adaları karşılarında çıkmaktadır. Bradford (1967: 130-133) Akdeniz’de Kirke’nin vermiş olduğu bu rota göz önüne alındığında “Gezinen Kayalar”ın konumuna en fazla uyan yerin günümüzdeki Stromboli ve Strombolicchio volkanik adaları olduğunu belirtmiş; Stromboli Adası’nın volkanik özelliklerinden dolayı “Akdeniz’in Feneri” olarak adlandırıldığını, tepesindeki kırmızı parıltının bazen görülüp bazen görülmediğini ve volkanik aktivitenin Kirke’nin de belirttiği gibi uçan kuşları dahi etkileyebileceğini eklemiştir.

Antik Dönemlerden beri yazarların birçoğu Skylla’yı İtalya Yarımadası’nın güneybatı ucuna, Messina Boğazı’nın girişine; Kharybdis’i ise Skylla’nın çaprazına, yine Messina Boğazı’na, Sicilya Adası’na yerleştirmiştir. Yani Messina Boğazı’nın en dar yeri Skylla ve Kharybdis’in karşılıklı olarak verildiği yerdir. Thukydides (iv. 24) Messina Boğazı’ndan söz ederken, Odysseus’un geçtiği rivayet edilen Kharybdis’in olduğu yerin darlığı ve akıntıları yüzünden doğal olarak hep tehlikeli olduğunu belirtmiştir. Strabon da (i. 2. 16; 36) Kharybdis fikrinin gelgit ve akıntılardan geldiğini, bu fikrin Homeros’un kendi icadı olmadığını, Sicilya Boğazı hakkında bildiklerini aktardığını belirterek; Odysseia’da Kharybdis’ten bahsedilirken “günde üç kere sularını boşalttığını” yazdığını; oysa Kharybdis’in günde iki kere sularını boşalttığını eklemiştir. Bradford (1967: 135 vd.) “*Deniz Seyir Talimatnamesi*”nden alıntı yaparak her bir ay gününde su seviyesinin iki kere boğaz boyunca kuzeye doğru maksimum eğime geldiğini ve oluşan akıntılarının boğazın en dar ve en sığ yerinde en büyük gücüne ulaştığını belirtmiştir.

Skylla ve Kharybdis günümüzde İtalya Yarımadası tarafında bulunan Punta Pezzo ile Sicilya Adası’nda bulunan Ganzirri arasına konumlandırılır. Punta Pezzo “Skylla Kayası” civarındadır ve Skilla Köyü adını buradan alır. Ganzirri’nin yaklaşık üç yüz metre açığında ise Kharybdis Kayası bulunur ve yine burada “Kharybdis” adında güçlü bir girdap oluşur.²⁸⁵

²⁸³ Hom. *Od.* xii. 219. “τούτου μὲν κεινοῦ καὶ κόματος ἔκτος ἔργε νῆα.”

²⁸⁴ Odysseus’un Skylla ve Kharybdis’in arasından geçişi ve yaşananlar için bk. Hom. *Od.* xii. 235-260; Hyg. *Fab.* 125; Apollod. *Bibl.* xvi. 7. 20 vd.

²⁸⁵ Freely 2018, 264 vd. Skylla ve Kharybdis, Messina Boğazı, akıntılar, anaförler ve coğrafi özellikleri için bk. ve krş. Bradford, 1967: 134-143; Schoder, 1987: 321; Obregon, 2002: 85; Halliburton, 2011: 162-175.

Skylla ve Kharybdis'in konumlarını farklı yerlerde gösteren bazı istisnalar da bulunmaktadır. Albert Herrmann, Skylla ve Kharybdis'i Bosporos'ta (=İstanbul Boğazı),²⁸⁶ Tim Severin ise kuzeybatı Yunanistan'da bulunan Levkas Adası ile Yunanistan anakarası arasındaki boğazda göstermişlerdir.²⁸⁷

2.2.12 Thrinakia (=Θρινακία)

Skylla ve Kharybdis'ten sonra Odysseus ve adamları Hyperion'un (=Υπερίων) sığır ve koyun sürülerinin bulunduğu Thrinakia'ya varmışlardır. Odysseus kâhin Teiresias'ın önerilerini adamlarına hatırlatmış ve bu adada durmadan geçip gitmek istemiştir. Fakat Eurylokhos yorgun ve uykusuz olduklarını, en azından adada yemek yiyip gece yola tekrar çıkabileceklerini belirtmiş ve arkadaşları da ona katılmıştır. Odysseus kabul edip adamlarından Helios'un sürülerine hiçbir şekilde dokunulmaması için ant içmelerini istemiştir. Odysseus ve adamları yiyip içtikten sonra rüzgâr ve kasırga başlamış ve bir ay sürmüştür. Ekmek ve şarapları bitince açlıktan ava çıkararak balık, kuş avlamışlardır. Odysseus bir gün adanın içlerine doğru gidip uykuya dalınca adamları Eurylokhos'un telkinleriyle Helios'un ineklerinden kesip yemişlerdir. Altı günlük şöenin sonunda yedinci gün yola çıkıp engin denize açılmışlardır. Daha sonra büyük bir fırtına kopmuş, batı rüzgârı Zephyros (=Ζέφυρος) geminin direğini kırarak dümencinin ölümüne neden olmuş ve Odysseus'un adamlarının hepsini dalgalar alıp götürmüştür. Odysseus parçalanan gemide yelken direği ile omurgayı birbirine bağlamış ve Notos (=Νότος) rüzgârı bütün bir gece sonunda onu tekrar Skylla ve Kharybdis'e sürüklemiştir. Kharybdis denizin suyunu yutarken Odysseus kendisini kökleri sağlam incir ağacına atmış ve Kharybdis'in direk ile omurgayı tekrar kusmasını beklemiştir. Omurga görününce su yüzeyinde asılı kaldığı incir ağacından atlamış ve kalaslara tutunmuştur. Dokuz gün dokuz gece boyunca sürüklendikten sonra Odysseus Ogygie Adası'na gelmiştir.²⁸⁸

Thrinakia'nın konumu ile ilgili Homeros'un vermiş olduğu en önemli veriler geminin oyuk limana yanaşması, doğudan ve güneyden esen Euros (=Εὖρος) ve Notos (=Νότος) rüzgârları ve geminin mağaraya çekilmesidir. Doğudan ve güneyden esen rüzgârların yola çıkmalarını engellemesi batı rüzgârlarına ihtiyaç duyduklarını göstermektedir. Bu da Ithaka'nın buldukları konuma göre doğuda olduğunun ve yolculuğun doğru olacağını kanıtıdır. Antik kaynaklarda Thrinakia Adası'nın konumu ile ilgili veri

²⁸⁶ Bk. ve krş. Wolf, 2004: 316.

²⁸⁷ Severin, 1986: 215 vd.

²⁸⁸ Güneş Adası Thrinakia'da yaşananlar için bk. Hom. *Od.* xii. 73-126; 222-259; Apollod. *Bibl.* xvi. 7. 22 vd.

olmamasına rağmen modern kaynaklar güzergâhı da göz önünde bulundurarak Helios'un sürülerinin olduğu yeri, günümüzde Messina Boğazı'nın hemen güneyinde bulunan "Taormina" olarak göstermektedir.

Strabon (vi. 2. 1) Sicilya'ya üçgen şeklinde olduğundan "Trinakria (= Τρινακρία)" denildiğini, fakat daha sonra kulağa daha hoş geldiği için adının "Thrinakia (=Θρινακία) olarak değiştiğini belirtmiştir. Bradford (1967: 152) 20. yüzyılda bile yazarların ve yayıncıların daha büyük hatalar yapabildiklerini belirterek "Trinakria" kelimesinin yanlışlıkla "Thrinakia" olarak yazılmış olabileceğini belirtmiştir. Fakat Homeros (*Od.* xxiv. 307) eserinin başka bir yerinde Sicilya'dan bahsederken daha eski ismi olan Sikanie (= Σικανία) adını kullanmıştır.

Thrinakia'yı Kuzey Yunanistan'da Levkas Adası'nın hemen doğusunda bulunan Meganisi Adası²⁸⁹ ve Sicilya ile Tunus arasında bulunan Lampedusa Adası²⁹⁰ olarak gösteren birkaç istisna dışında birçok kaynak Taormina Koyu'nun en uygun konum olduğu konusunda hemfikirdir.²⁹¹

²⁸⁹ Severin, 1986: 220.

²⁹⁰ Wolf, 2004: 316.

²⁹¹ Taormina Koyu'nun *Odysseia*'da verilen Thrinakia olduğu tezini öne sürenler için bk. ve karşılaştırın Bradford, 1967: 148-157; Obregon, 2002: 85; Halliburton, 2011: 176; Freely, 2018: 269; Huler, 2010: 308 vd.

Har. 2. 7. Aiaia – Thrinakia Rotası.

2.2.13 Ogygie (= Ὀγυγίη)

Odysseus ve adamlarının gemisi Thrinakia'dan hemen ayrıldıktan sonra parçalanmış ve Odysseus tek başına dokuz gün dokuz gece denizde sürüklenerek Kalypso'nun (= Καλυψώ)²⁹² yaşadığı ada olan Ogygie'ye ulaşmıştır. Odysseus bu adada yedi yıl kaldıktan sonra,²⁹³ Athena'nın talebi sonucu Zeus'un gönderdiği Hermes aracılığıyla, Kalypso'dan artık Odysseus'a ülkesi Ithake'ye gitmesi için izin vermesi istenmiştir. Kalypso gönülsüz de olsa Odysseus'a gemisini yapması için yardım etmiş,²⁹⁴ takip etmesi gereken güzergâhı anlatmış ve Odysseus Ogygie'den ayrılarak tekrar yola çıkmıştır.²⁹⁵

Homeros Ogygie Adası'ndan söz ederken “*sular ortasında bir adada, göbeğinde denizin / bol ağaçlı bir ada*”²⁹⁶ olarak tanımlamıştır. Özellikle bu tanımlamadan yola çıkılarak, doğuda Lübnan ve batıda Cebelitarık Boğazı kerteriz alınır, Malta Adası iki konuma da eşit mesafededir ve Akdeniz'in ortasındadır. Ayrıca Sicilya'dan sonra Kuzey Afrika kıyılarına kadar Malta takımadalarından başka herhangi bir ada bulunmamaktadır. Özellikle bu iki neden birçok kaynağın Kalypso'nun adası Ogygie'yi Malta Adası'na konumlandırmasına neden olmuştur. Malta takımadalarından olan Gozo Adası'nda bulunan Ramla Koyu'nun hemen üzerindeki mağara da Kalypso'nun kaldığı mağara olarak gösterilmektedir.

Strabon (vii. 3. 6) Kallimakhos'un Kalypso'nun adasını Gaulos (= Γαύλος)²⁹⁷ olarak gösterdiğini belirtmiştir. Bradford (1967: 169 vd.) meteoroloji, coğrafya, okyanus bilimi dikkate alınarak değerlendirildiğinde Malta takımadalarından başka hiçbir adanın Kalypso'nun adası olabilecek kadar ikna edici olmadığını belirtmiş ve Messina Boğazı'ndan bir salda sürüklenen birinin on günde ulaşabileceği tek adanın burası olabileceğini eklemiştir. Bradford, Sicilya'nın doğusunda bulunan Ortygia (= Ὀρτυγία) ve güneydoğu ucunda bulunan Isola Correnti adalarının da izole olmadıkları ve kara görüldüğü için Kalypso'nun adası

²⁹² Kalypso kelimesi Hellence'de “gizlemek, saklamak” anlamlarına gelen “kalypto - καλύπτω” fiilinden gelmektedir. Homeros, ona “yüce tanrıça” unvanını vermiş, ayrıca “nymphe -νύμφη” olduğunu belirtmiştir; bk. *Od.* v. 5. 1.

²⁹³ Odysseus'un Ogygie'de kaldığı süreyi Homeros 7 yıl, Apollodoros 5 yıl, Hyginus ise 1 yıl olarak göstermiştir. Apollodoros (*Bibl.* xvi. 7. 24) Odysseus'un Kalypso'dan Latinos adlı bir erkek çocuğu olduğunu belirtmiştir. Hesiodos (*Theog.* 1111-1118) ise Odysseus'un Kirke'den Latinos ve Agrios; Kalypso'dan ise Nausithoos ve Nausinoos adlı çocukları olduğunu belirtmiştir. Frazer, muhtemelen bu dizelerin Hesiodos'a ait olmadığını, Latinlere seçkin bir Yunan soyu edindirmek için Roma döneminden bir şairin araya eklemiş olabileceğini belirtmiştir; bk. Frazer, 2017:433.

²⁹⁴ Homeros burada dönemin gemi yapım tekniğiyle ilgili de önemli bilgiler vermiştir. Ancak 1982'de güneybatı Anadolu kıyılarında keşfedilen batık MÖ 1350 civarına tarihlenmiştir. Bu gemide de aynı tekniğin kullanılması Homeros'tan çok daha eski tarihlerde de aynı tekniğin kullanıldığını göstermektedir. Bu gemi yapım tekniği ile ilgili ayrıntılı bilgi için bk. Casson, 2002: 32 vd.

²⁹⁵ Ogygie Adası'nda yaşananlar için bk. ve krş. Hom. *Od.* v. 13-281, vii. 243-266; Apollod. *Bibl.* xvi. 7. 24; Hyg. *Fab.* 125.

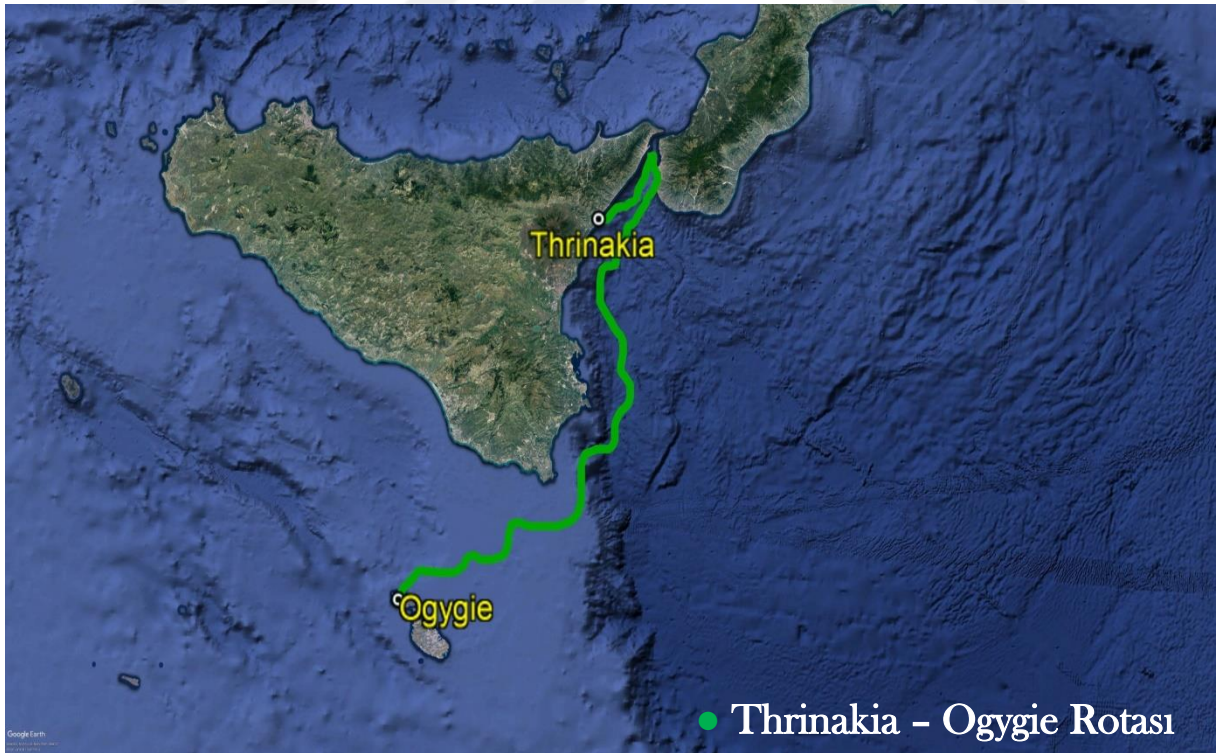
²⁹⁶ Hom. *Od.* i. 50-51. “νήσω ἐν ἀμφιρῦτῃ, ὄθι τ' ὀμφαλός ἐστι θαλάσσης, νῆσος δεινδρήεσσα.”

²⁹⁷ Malta takımadalarından en büyüğü olan günümüzdeki Gozo Adası'nın Antik Dönemdeki adı.

olamayacaklarını belirtmiştir. Halliburton da Kharybdis'ten güneye doğru olan akıntılardan dolayı Kalypso'nun adasının konumu ile ilgili ilk düşünülmesi gereken yerin Gozo Adası olduğunu belirtmiştir.²⁹⁸

Pseudo-Skylaks (*Periplus* 13) ve Plinius (*Nat.* iii. 96) Kalyso'nun adasını bölgede ada bulunmamasına rağmen Güney İtalya'da Kroton (=Κρότων) yakınlarında göstermişlerdir. Ortelius da haritasında bu adayı Kroton yakınlarına konumlandırmıştır (Wolf, 2004: 311). Schoder (1987: 322) adanın "efsanevi ve gözlerden uzak" olduğunu belirterek bu teoriyi kabul etmiş ve Güney İtalya'yı en uygun konum olarak göstermiştir.

Kalypso'nun Adası Odysseus'un rotalarından üzerinde en fazla tartışılan ve birbirinden ilgisiz çok farklı konumlarda gösterilen bir yerdir. Ogygie'yi Victor Bérard Cebelitarık Boğazı'nın yakınında göstermiştir (Wolf, 2004: 316). Bunların yanında "yeşil ve ferah" olarak tanımlanmasından dolayı İzlanda'ya, Romanya'ya, Hint Okyanusu'ndaki Seyşel Adaları'na, Portekiz kıyılarındaki Azorlar'a, Japonya'daki Kyushu'ya, Kuzey İskoçya'daki Faeroes'e yerleştiren teoriler de bulunmaktadır (Huler, 2010: 40). Ayrıca coğrafi kanıtları yetersiz bulup Kalypso'nun adasının hayali bir ülke olduğunu öne sürenler de bulunmaktadır (Severin, 1986: 221).

Har. 2. 8. Thrinakia - Ogygie Rotası.

²⁹⁸ Halliburton, 2011: 188. Ayrıca Malta Adası'nı Kalypso'nun adası olarak gösteren diğer kaynaklar için bk. ve krş. Freely, 2018: 272; Huler, 2010: 39; Obregon, 2002: 86 vd.

2.2.14 Skheria (=Σχερία)

Ogygie'den Kalypso'nun önerdiği rota doğrultusunda yola çıkan Odysseus on yedi günlük yolculuğun ardından Phaiakların ülkesinin dağlarını görecektedir kadar Skheria'ya yaklaşmıştır. Fakat denizde çıkan ani fırtınalar²⁹⁹ Odysseus'un bahtsızlığından yakınlık Troia'da ölenlere bile gıpta etmesine neden olmuştur. İki gün iki gece süren fırtınalarda sal parçalanmış ve Odysseus bir tahta parçasına tutunmuştur.³⁰⁰ Üçüncü gün fırtınalar dinmiş ve Odysseus karayı görmüştür. Dimdik, pürtüklü kayaların arasından karaya çıkabilmek için umutsuzca çabalarken bir ırmağın ağzına gelerek kıyıya varmıştır. Phaiakların kralı Alkinoos'un kızı Nausikaa hizmetçilerle beraber Odysseus'u görmüş ve saraya gitmesi için yardım etmiştir. Odysseus kral Alkinoos ve karısı Arete tarafından misafirperverlikle karşılanmıştır. Sarayda Odysseus başından geçenleri anlatmış, Phaiaklar tarafından değerli hediyelerle onurlandırılarak, Ithake'ye götürülmüştür.³⁰¹

Odysseus'un Ogygie Adası'ndan ayrılmadan önce takip edeceği güzergâh ile ilgili Kalypso'nun vermiş olduğu detay önemlidir. Kalypso, Odysseus'a Kutup Yıldızı'na göre salına yön vermesini salık vermiştir.³⁰²

Odysseus'un hep kuzeyi gösteren Kutup Yıldızı'nı soluna alması, rotasını doğu yönüne çevirdiğini ve doğuya doğru gittiğini göstermektedir. Nitekim Malta Adası'ndan doğuya ve kuzeydoğuya gidilmesi durumunda varılacak yer Peloponnesos Yarımadası veya İonia Adaları'dır. Odysseus zaten Troia Savaşı öncesi buralarda yaşadığı için Yunanistan'ın batı kıyılarını bilmesi olağandır. Bu kıyılarda kötü hava koşulları ve olağan rüzgârlar dışında Skylla - Kharybdis, Gezinen Kayalar gibi tehlikelerin bulunmadığı aşikârdır.

Antik dönemlerden beri Phaiakların yaşadıkları Skheria, günümüzde Korfu Adası olarak bilinen İonia Adaları'nın (=Ιόνιοι Νήσοι) en kuzeyindeki Korkyra (=Κόρκυρα) Adası olarak gösterilmiştir. Thukydides (i. 25) Korkyra Adası'nın ilk sakinlerini Phaiaklar olarak göstermiş ve adanın Phaiaklardan beri denizcilikleriyle ünlü bir yer olduğunu belirtmiştir. Homeros'un Phaiaklarla ilgili en fazla vurguladığı unsur da tüm meşgalelerinin seren, kürek ve gemiler yaparak denizlere açılmak olmasıdır.³⁰³ Pseudo-Skylaks (*Periplus* 22) ve Plinius

²⁹⁹ Homeros (*Od.* v. 286-290) ve Apollodoros (*Bibl.* xvi. 7. 24) Poseidon'un, Odysseus'un Phaiakların ülkesine yaklaştığını görünce bu fırtınaları çıkardığı belirtilmiştir.

³⁰⁰ Odysseia'da deniz tanrıçası Ino'nun tavsiyelerinin ve verdiği yaşmağın Odysseus'un karaya çıkmasına yardım ettiği belirtilmiştir; bk. *Od.* v. 333-355

³⁰¹ Odysseus'un Skherie'ye yolculuğu ve Phaiaklar ile yaşadıkları için bk. ve krş. Hom. *Od.* v. 262-493, xii. 1-24; Apollod. *Bibl.* xvi. 7. 24-25; Hyg. *Fab.* 125.

³⁰² Hom. *Od.* v. 276 vd. "Yüce Tanrıça Kalypso öğüt vermişti ona; o yıldızı hep solunda tut demişti / τὴν γὰρ δὴ μὴ ἄνωγε Καλυψώ, δῖα θεάων, ποντοπορευέμεναι ἐπ' ἄριστερά χειρὸς ἔχοντα."

³⁰³ Hom. *Od.* 270-273.

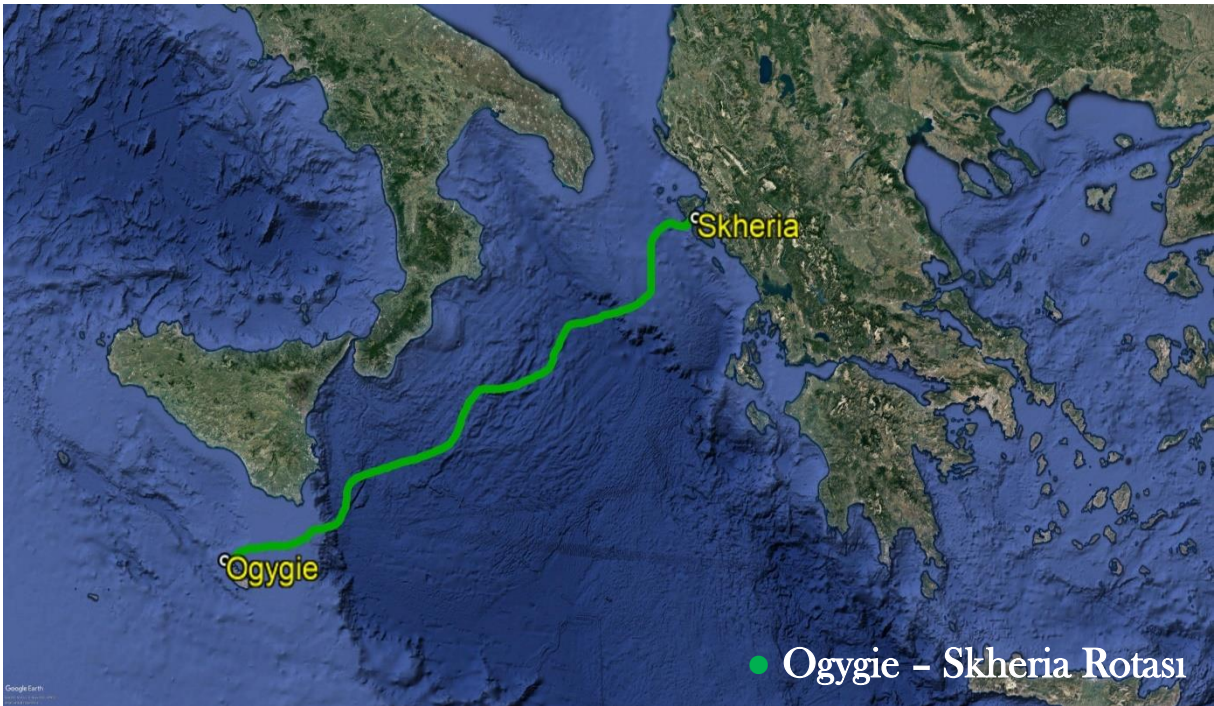
da (*Nat.* iv. 19. 1) Skheria'yı Korkyra Adası olarak göstermişlerdir.

İlk kez Odysseus'un rotasını harita üzerinde gösteren Abraham Ortelius da Skheria'nın lokalizasyonunu Korkyra Adası olarak göstermiştir (Wolf, 2004: 310). Bradford (1967: 182 vd.) Phaiakların ülkesinin Korkyra olduğundan emin olduğunu belirtmiş ve Odysseus'un bir sal ile Malta'dan Korfu Adası'na tek başına on sekiz günde gerçekleştirdiği yolcuğu makul bulmuştur. Bradford bu güzergâhın coğrafi gerçekliklere uygun olduğunu da şöyle açıklamıştır:

“Eğer Kalpso Odysseus'a Büyük Ayı'yı sağında tutarak veya direkt ona doğru seyretmesini söyleseydi, bu yolculuğun tamamen hayal ürünü bir coğrafyada gerçekleştiği söylenebilirdi. Eğer yolculuğun beş günde veya elli günde gerçekleştiği belirtilseydi bu absürd bir sav olurdu. Fakat bu mesafe için on sekiz gün her açıdan bakıldığında gayet olası bir süredir. “Kalkan gibi görünen kara” terimi denizden adaya yaklaşanlar için Korfu Adası'nın mucizevi bir şekilde doğru tasviridir.”

Korfu Adası'nın batı kıyılarında denize dökülen Afionas, Ermones gibi birçok nehir ve kumlu koyların bulunması da Homeros'un adayı tasvir edişine uymaktadır.³⁰⁴

Odysseus'un diğer bazı durakları gibi Phaiakların ülkesi için de az da olsa farklı görüşler ortaya atılmıştır. İtalya'nın en güneyinde yer alan Calabria'yı³⁰⁵ ve Kıbrıs Adası'nı,³⁰⁶ Phaiakların ülkesi olarak gösteren teoriler de bulunmaktadır.

Har. 2. 9. Ogygie - Skheria Rotası.

³⁰⁴ Korkyra'yı Phaiakların ülkesi olarak gösteren ve çeşitli kanıtlar öne süren diğer kaynaklar için bk. ve krş. Freely, 2018: 177-180; Huler, 2010: 329; Halliburton, 2011: 199-204; Schoder, 1987: 323.

³⁰⁵ Wolf, 2004: 326.

³⁰⁶ Obregon, 2002: 86.

2.2.15 Ithake (=Ιθάκη)

Phaiaklar tarafından Ithake'ye götürülen Odysseus armağanlarıyla beraber karaya bırakılmıştır. Ithake'de Odysseus oğlu Telemakhos,³⁰⁷ çobanlar Eumaios ve Philoitios'un yardımlarıyla Antinoos ve Eurymakhos'un başını çektiği karısı Penelope'ye talip olanları³⁰⁸ ve sadık olmayan hizmetçileri öldürmüştür.³⁰⁹

Res. 2. 4. Odysseus'un Dönüşü. Terakota Plak. Yak. MÖ 460-450. (Metropolitan Müzesi – New York)

³⁰⁷ Odysseus ve oğlu Telemakhos'un tanışmaları için bk. ve krş. Hom. *Od.* xvi. 1-234; Apollod. *Bibl.* xvi. 7. 31.

³⁰⁸ Homeros'a göre taliplerin sayısı yüz sekizdi. Fakat tam liste vermemiş, sadece bazılarının adlarından söz etmiştir. Apollodoros ise liste vererek yüz otuz altı talipten bahsetmiştir. Taliplerin listesi için bk. Apollod. *Bibl.* xvi. 7. 27-30.

³⁰⁹ Odysseus Ithake'ye döndükten sonra yaşananlar için bk. ve krş. Hom. *Od.* xii. 1-389, xxi. 140-434; Apollod. *Bibl.* xvi. 7. 31-33; Hyg. *Fab.* 125.

Homeros'un Ithake'den söz ederken çevre adaların adlarını da vermesi (Dulikhion, Same, Zakynthos),³¹⁰ Ithake Adası'nın Kuzeybatı Yunanistan'da bulunan adalardan biri olduğunu kesinleştirmektedir.

Homeros Odysseus'un bırakıldığı Ithake Limanı'nı şöyle tasvir etmiştir:

“Bir limanı vardır deniz ihtiyarı Phorkys'in Ithake ilinde / denize uzanan iki burun yamyassı olur limanda / ve yalçın kayalıklarıyla sarar bu koyu / Bu burunlar azgın rüzgârların iri dalgalarından / korurlar limanı dışarıya doğru / ve gelince demir atma yerine sağlam yapılı gemiler / durabilirler koyun içinde bağlanmadan.”³¹¹

Ithake, Antik Dönemlerden itibaren aynı isimle anılan ve Ionia Adalarından biri olan Ithaki Adası olarak kabul edilmiştir. Strabon (i. 2. 20) da bunu kabul etmekle beraber Homeros'un Ithake'yi Ion Adaları'nın en batısında göstermesi³¹² gibi çelişkiler olduğunu da belirtmiştir. Modern araştırmacıların birçoğu da Ithake'yi günümüzdeki Ion Adaları'dan olan aynı isimli adaya yerleştirmişlerdir. Homeros'un Ithake Adası ile verdiği detayların (kayalık olması, limanın özellikleri vb.) birçoğu günümüzün Ithake'sine uymaktadır. Fakat Odysseia'da verilen Ithake'nin günümüzdeki Levkas ve Paliki olduğunu öne süren teoriler de bulunmaktadır.³¹³

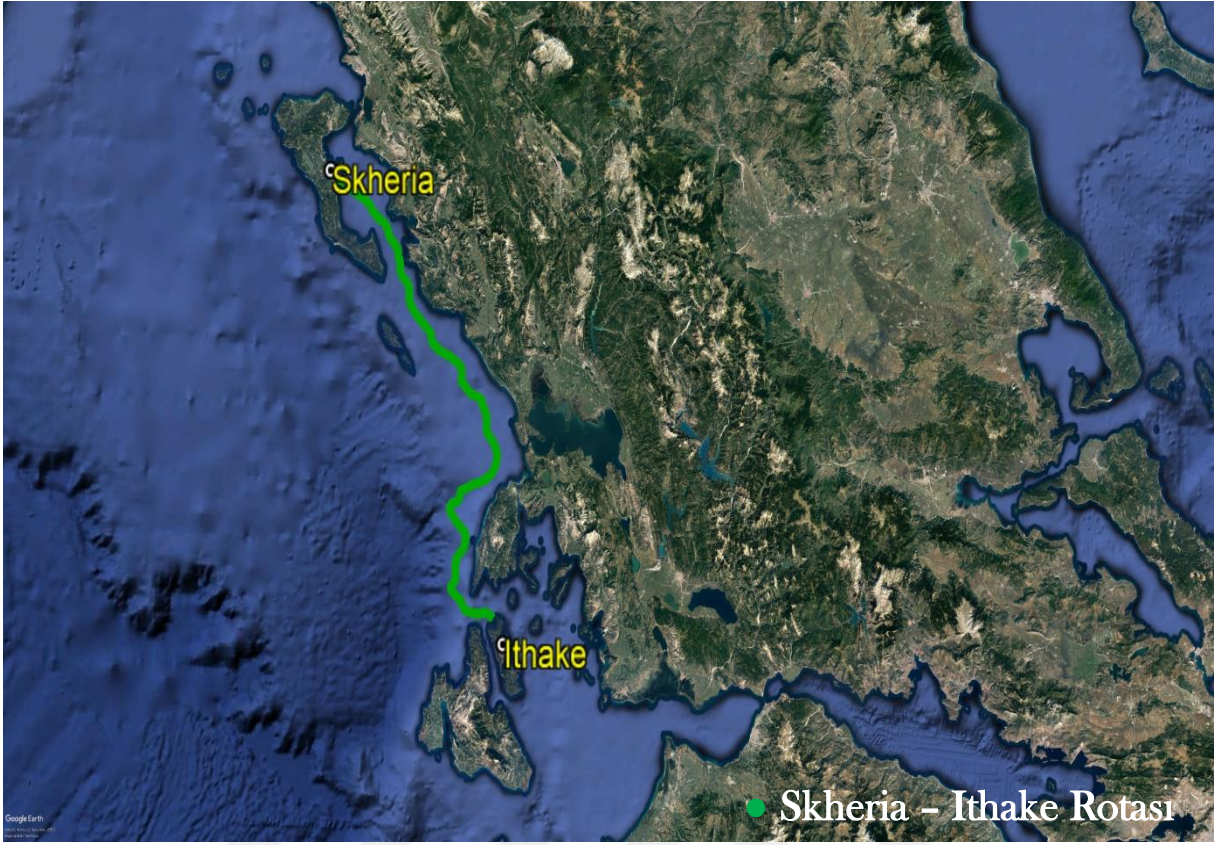
Ithake'nin lokalizasyonu yine de kesin kanıtlar içermemektedir. Heinrich Schliemann mitolojik epiğin kılavuzluğunda hem Troia hem de Mykene kentini bulmuştur. Arthur Evans klasik mitoloji verilerini takip ederek Girit'te Knossos'u ve labirent sarayını bulmuştur. Fakat Ithake'de Wilhelm Dörpfeld'in Odysseus'un sarayını araması esnasında mitolojinin önderliği tam anlamıyla başarılı olamamıştır. Bunun nedenini Campbell (2016: 166) Odysseia'nın diğerleri gibi yarı tarihsel bir kahraman sagası olmasından çok; ölmüş olduğu düşünülen kral ve kocasına uzun zaman sadık kalan, karakterinde oldukça fazla derinlik barındıran bir kadın temasına dayanan halis bir roman olmasına bağlamıştır.

³¹⁰ Hom. *Od.* i. 246.

³¹¹ Hom. *Od.* xiii. 96-101. “Φόρκυος δέ τις ἐστὶ λιμὴν, ἀλίιο γέροντος / ἐν δήμῳ Ἰθάκης: δύο δὲ προβλήτες ἐν αὐτῷ / ἀκταὶ ἀπορρῶγες, λιμένος ποτιπεπηυῖαι / αἶ τ' ἀνέμων σκεπώωσι δυσαήων μέγα κῶμα / ἔκτοθεν: ἔντοσθεν δέ τ' ἄνευ δεσμοῖο μένουσι / νῆες εὖσσελμοι, ὅτ' ἂν ὄρμου μέτρον ἴκωνται.”

³¹² Hom. *Od.* ix. 25.

³¹³ Ithake'nin günümüzdeki Levkas ve Palliki olduğunu öne süren teoriler için bk. ve krş. Freely, 2018: 277; Huler, 2010: 346 vd.; Bradford, 1967: 203 vd.; Obregon, 2002:89.

Har. 2. 10. Skheria - Ithake Rotası.

Har. 2. 11. Odysseus'un Rotasi.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AENEAS'IN ROTASI

3.1 Aeneas – Aineias (=Aiveías)

Homeros'ın İlyada adlı eserinde Tanrıça Aphrodite ile Ankhises'in oğlu, Hektor'un kuzeni olarak geçen Aineias,³¹⁴ Latince'de Aeneas olarak adlandırılmıştır. Roma'nın kuruluş efsanelerinde “Remus ve Romulus Efsanesi” ile beraber “Aeneas Efsanesi” de önemli bir yer tutmaktadır. Efsaneye göre Troia Savaşı sonunda, Troialılar ve müttefikleri savaşı kaybetmiş ve şehir talan edilmiştir. Aeneas ile bazı Troialılar atalarından kalan *palladium*³¹⁵ ile birlikte şehirden kaçmışlardır.³¹⁶ Maceralı ve uzun bir yolculuktan sonra İtalya'nın batısına ulaşan Aeneas buradaki mücadelelerden sonra Lavinium'u kurmuştur (Gruen, 1995: 6). Romalı tarihçi Titus Livius'a göre (*Perioch.* 1.2.6) Aeneas Lavinium yakınlarındaki Numikus Nehri'nde boğularak öldükten sonra “*Jupiter Indiges*”³¹⁷ olarak tapınılan bir figür haline gelmiştir. Daha sonra Iulius Caesar ve Augustus'un da mensup olduğu Iulian sülalesinin atası olarak anılacak olan oğlu Askanius (=Iulus) da Alba Longa şehrini kurmuştur. Askanius'un ölümünden Roma'nın Romulus tarafından kuruluşuna kadar geçen sürede Alba Longa'yı on iki kral yönetmiştir.³¹⁸

Aeneas'ın Troia Savaşı sonrası akıbeti üzerine farklı teoriler bulunmaktadır. İlyada'da geçen “*Güçlü Aineias kral olacak Troialılara / Kral olacak çocuklarının çocukları*”³¹⁹ pasajı, Aeneas'ın bir toplumun atası olacağına ve soyunun kral olarak hüküm süreceğine dair izler taşımaktadır. Homeros'un bu dizelerinden dolayı Antikçağ'da birçok yazar Aeneas'ın Troia'dan ayrılarak başka bir yerde kendi krallığını kurduğunu belirtmiştir. Aeneas'ın Trakya'ya gidip oraya yerleştiğini belirten yazarların yanında Arkadia'ya gittiğini ve orada öldüğünü aktaran yazarlar da bulunmaktadır.³²⁰ Strabon (xiii.1.53), Aeneas'ın Troia'dan ayrılmayarak Priamos'un krallığını devam ettirdiğini belirtmiştir. Fakat Aeneas ile ilgili en çok vurgulanan iddia, Troia Savaşı'ndan sonra İtalya'ya yelken açtığı ile ilgili iddiadır. MÖ 7. ve 6. yüzyıllarda yaşamış olan Sicilyalı şair Stesikhoros (*FGrH* 480 F6b.), Aeneas'ın

³¹⁴ Hom. *Il.* ii. 819-823.

³¹⁵ Pallas Athena'nın sihirli nitelikler taşıyan, Troia şehrini koruduğuna inanılan heykel. Roma'nın kuruluş efsanelerinde önemli rol oynamıştır. Ayrıntılı bilgi için bk. Erhat, 2018: 233 vd.

³¹⁶ Dion. Hal. *Ant.* 1.47. 1-4.

³¹⁷ Smith, etimolojik bir yorum yaparak “*Jupiter Indiges*” tabirinin “yerli” anlamında kullanılmış olabileceğini ve bu vesileyle İtalya kökenli tanrıların kastedilmiş olma ihtimalinin olduğunu belirtmiştir; bk. Smith, 1870: 573.

³¹⁸ Titus Livius bu on iki kralın isimlerini de vermiştir: Silvius, Aeneas Silvius, Latinus Silvius, Alba, Atys, Capys, Capetus, Tiberinus, Agrippa, Romulus Silvius, Proca, Amulius; bk. *Perioch.* 1.3.

³¹⁹ Hom. *Il.* xx. 307-308.

³²⁰ Dion. Hal. *Ant.* 1.49. 1-4.

Troia'dan batıya doğru yolculuk ettiğini belirten ilk kaynaktır. Thukydides (vi.2.3) de Troialıların Aeneas önderliğinde Sicilya'ya giderek yerleştiklerini, Elymealılar adını aldıklarını, Eryks ve Segesta şehirlerini kurduklarını belirtmiştir.

Aeneas'ın Romalılar tarafından bilinmesinin izleri MÖ 6. yüzyıla kadar sürülebilmektedir. Etrüsk mezarlarından çıkarılan ve Aeneas'ın Troia'dan kaçışını tasvir eden kalıntılar, Romalıların MÖ 6. yüzyıldan beri Aeneas'a aşına olduklarını göstermektedir (Alföldi, 1965: 123). Aeneas ve yolculuğu ile ilgili Hellen geleneğini en kapsamlı şekilde Halikarnassoslu Dionysios "*Rhomaïke Arkhailogia (= Ρωμαϊκή Αρχαιολογία)*" adlı eserinde aktarmıştır. Halikarnassoslu Dionysios (*Ant. İ.72. 2*) Roma şehrinin kuruluşu ile Aeneas arasında bağlantı kuran en erken kaynakların MÖ 5. yüzyılda yaşamış olan Lesboslu Hellanikos ve öğrencisi Sigeionlu Damastes olduğunu belirtmiştir. Lesboslu Hellanikos, Odysseus'un dönüş yolculuğu sırasında Aeneas'ın Roma'yı kurduğunu ve yanan gemilerden kurtulan Troialı kadın "Rhome" adından mülhem kente Roma adını verdiğini belirtmiştir.³²¹ MÖ 3. yüzyılda yaşamış olan Sicilyalı tarihçi Timaios, Lavinium'daki tapınakta saklanan kutsal eşyalar hakkında orada yaşayanların kendisine bilgiler verdiğini aktarmıştır. Timaios kendisine anlatılan bu kutsal eşyaların Aeneas'ın İtalya'ya getirdiği penatesler³²² ve Troia yapımı topraktan yapılmış bir kap olduğunu belirtmiştir.³²³ Timaios ayrıca Aeneas'ın hem Roma'yı hem de Lavinium'u kurduğunu belirtmiştir (Donlan, 1970: 110). Fakat Roma'nın kuruluş tarihini Kartaca'nın da kurulmuş olduğu tarih olan MÖ 814 yılı olarak göstermiştir.³²⁴

MÖ 3. yüzyılda yaşamış olan Gnaeus Naevius ve Quintus Ennius Roma Devleti'nin kuruluş tarihi ile Aeneas arasında bağlantı kurmuşlardır. Naevius ve Ennius, Aeneas'ın babası ve Troialılarla savaş sonrası ayrılıp İtalya'ya gidişlerine değinmiş ve Romulus'u Aeneas'ın torunu olarak tanıtmışlardır.³²⁵ Naevius ve Ennius'tan sonra MÖ 3. ve 2. yüzyıllarda yaşamış olan Marcus Porcius Cato da *Origines* adlı eserinde Aeneas'ın İtalya'ya gelişini, Turnus ve Mezentius ile mücadelesini anlatmıştır. Vergilius da daha sonra Cato'nun bu ayrıntılı anlatısını ele almıştır (Bremmer and Horsfall, 1987: 22)

MÖ 6. yüzyılda Romalılar tarafından bilinen "Aeneas Efsanesi", MÖ 3. yüzyılda Romulus efsanesi ile birleştirilerek Roma Devleti'nin kuruluşu ile Troia arasındaki ilişkinin ana unsurlarından olmuştur (Songül, 2013: 10). Fakat Romulus'un Aeneas'ın torunu olarak

³²¹ Dion. Hal. *Ant. 1.72.*

³²² Roma'da vatani ve aileyi koruyan tanrılardır. Her evde Lares ve Vesta ile birlikte Penatlara da tapılmıştır. Ayrıntılı bilgi için bk. ve krş. Erhat, 2018: 241; Bayladı, 2005: 403.

³²³ Dion. Hal. *Ant. 1.67. 4.*

³²⁴ Dion. Hal. *Ant. 1.74. 1.*

³²⁵ Naevius ve Ennius'un Aeneas ile Roma Devleti'nin kuruluşu hakkında verdikleri bilgilerin ayrıntılı yorumu için bk. krş. Rutherford, 2005: 21; Albrecht, 1997: 120 vd.

ele alınması kronolojik olarak imkânsızdır. Çünkü Troia Savaşı MÖ 12. yüzyıla, Roma Devleti'nin kuruluşu ise MÖ 753 yılına tarihlenmektedir. Bu durum arada uzun bir tarihsel boşluğun oluşmasına neden olmuştur (Forsythe, 2006: 94). Plutarkhos (*Rom.* 3. 1-3), Fabius Pictor'un Peparethoslu Diokles'in eserini kaynak olarak kullandığını ve Aeneas'ın soyundan gelenlerin uzun süre Alba Longa'da yaşadktan sonra Roma Devleti'ni kurduklarını aktardığını belirtmiştir. Titus Livius (*Perioch.* 1.3) Troia Savaşı ile Roma Devleti'nin kuruluşu arasında sürece değinerek, Alba Longa'yı Roma Devleti'nin kuruluşuna kadar Aeneas soyundan on iki kralın yönettiğini belirtmiştir.

Aeneas'ın Romalıların atası olarak uygun görülmesi çeşitli tartışmalara neden olmuştur. Romalılar, bazı araştırmacıların öne sürdüğü gibi kökenlerinin Etrüsklere veya Yunanlılara dayandığını reddederek,³²⁶ Aeneas'ı ata olarak kabul etmişlerdir. Cornell (1995: 65) Romalıların Aeneası ataları olarak kabul etmelerinin nedenini; Roma'nın geçmişini kuruluşundan daha eskilere dayandırma isteği, doğudaki Hellenistik krallıklarla yaptıkları mücadelelerde Roma – Troia bağına çıkar unsuru olarak kullanmak istemeleri ve kendi kültürlerinde bulunan tanrılara ve atalara saygı ve vatan sevgisi gibi unsurların Aeneas'ın kişilik unsurlarından olması olarak açıklamıştır.

Özellikle Augustus döneminde Aeneas Roma tarihinin ve şiirinin en önemli figürlerinden biri haline gelmiştir. Şüphesiz bunun en önemli nedeni Augustus'un isteği ve Gaius Maecenas'ın sağladığı imkânlar sayesinde Vergilius'un yazmaya başladığı “*Aeneis*” adlı eserdir. Eserin Aeneas'ın Troia'dan İtalya'ya yolculuğunun anlatıldığı ilk altı bölümü Odysseia Destanı'nı; Aeneas'ın İtalya'daki savaşının anlatıldığı ikinci altı bölümü ise İlyada Destanı'nı anımsatmaktadır.³²⁷ Nitekim Vergilius'un eserine “*Arma virumque cano = Savaşların ve bir yiğidin şarkısını söylüyorum*”³²⁸ sözleriyle başlaması İlyada ve Odysseia Destanlarının etkisini açıkça göstermektedir. Vergilius'un kullandığı şiir ölçüsü de, Homeros'un kullanmış olduğu altılı “daktilik” ölçüdür. Bu ölçü Latince'ye Vergilius'tan iki yüz yıl kadar önce girmiş olmasına rağmen, bu ölçüyü hakkıyla kullanabilen ilk Romalı, Vergilius'tur. Bu üç eserde de “*ayağına çabuk Akhilleus*”, “*Pius Aeneas*” gibi kalıplaşmış sıfatlar ve diğer pekçok teknik benzer bir şekilde kullanılmıştır (Powell, 2018: 683). Fakat Vergilius, çizmiş olduğu Aeneas portresinde Akhilleus ile Odysseus'u model olarak kullanmasının yanında, bazı yönleriyle bu figürlerden tamamen farklı bir kahraman profili

³²⁶ Roma'nın kökeni hakkındaki farklı iddialar için bk. Dion. Hal. *Ant.* 1.72.

³²⁷ Erim, 1987: 138. Vergilius, İlyada ve Odysseia Destanlarının yanı sıra Rhodoslu Apollonios'un *Argonautika* adlı eserinden de etkilenmiştir. Vergilius'un Apollonios'un eserinden nasıl yararlandığı ile ilgili ayrıntılı bilgi için bk. Hunter, 1993: 170-188.

³²⁸ Verg. *Aen.* i. 1.

ortaya çıkarmıştır. Karısını, oğlunu, anne-babasını adasında bırakan Odysseus'un aksine, Aeneas talan edilen Troia'dan kaçarken vatanını sırtında taşımıştır. Aeneas omuzlarına bir aslan postu yayarak babası Ankhises'i yüklenmiş ve ondan vatanın kutsal nesnelereyle penatlarını eline almasını istemiştir. Yanında oğlu ve daha sonra yolunu kaybedip ölecek olan karısı da vardır. Odysseus için gezinti ve dönüş olan yol,³²⁹ Aeneas için kaçış ve sürgündür.³³⁰ Odysseus dünya güzelliğinin maceracı geçirgenliğinde "*Dios Odysseus = Tanrısal Odysseus*"; Aeneas ise vatanına dindarlık ve din bağlarıyla bağlı "*Pius Aeneas = Dindar Aeneas*" olarak verilmiştir (Cassin, 2018: 53). Aeneas'ın dindarlığı birçok antik yazar tarafından da vurgulanmıştır. Hatta Apollodoros (*Bibl. Ep. V. 21*) Troia yağmalanırken babasını sırtında taşıyarak kaçan Aeneas'ın geçmesine dindarlığından ötürü Yunanlıların izin verdiğini belirtmiştir. Aeneas figürü, özgürce eylemde bulunan bir karakter yerine evrensel bir hikâyenin taleplerine ve onun getirdiği sorumluluklara göre hareket eden, kaderin bir enstrümanı olan bir figürdür (Beye, 1993: 242). Vergilius'un eserinin başında belirttiği gibi "*fato profugus*", yani yolu kader tarafından çizilmiştir.³³¹ Dönem dönem müphem olmasına ve acı verici fedakârlılara yol açmasına rağmen (*sunt lacrimae rerum = gerçeğin gözyaşları vardır*)³³² Aeneas, kendi seçmediği (*Italiam non sponte sequor = İtalya'yı kendi irademle aramıyorum*)³³³ görevini yerine getirmesi gerektiğinin farkındadır (Nappi, 2018: 658). Ayrıca Homeros'un eserlerinde anlam eylemde yatar, karakterler eylemleriyle gösterdikleri kişilerdir. Fakat Vergilius'un "Aeneis" adlı eseri, Theseus ile ilgili Atina mitosları gibi, bir propaganda aracı olmuş ve Augustus'un bulunduğu mevkiye hakkıyla geldiğini ve Roma'nın tarihsel serüveninin tanrıların iradesiyle şekillendiğini kanıtlamayı hedeflemiştir. Çok katmanlı ve alegorik bir dille yazılmış olan Vergilius'un eserindeki tüm olaylar ve karakterler Roma'nın doğuş mitosuna, bu devasa imparatorluğun nasıl yükseldiğine dair bir mitos yaratma amacına hizmet etmiştir (Powell, 2018: 684). Bu yüzden Aeneas tüm eser boyunca "*eylemin dışındaki kahraman*" olarak görülmektedir.

Aeneas'ın en önemli özelliklerinden biri olarak gösterilen "*Pietas*" kavramı, Cicero'nun belirttiği gibi,³³⁴ tanrılar için, vatan için veya anne-baba için olması farketmeksizin, bu erdeme sahip kişinin görevini yerine getirmeye hazır olduğu, tamamen Romalı bir erdem olarak addedilmiştir. Roma'da yurttaşın görev bilinci (anne-babaya, atalara, tanrılara ve Roma'nın erdemlerine saygı) olarak kullanılan pietas kavramı, Kyniklerden

³²⁹ Hom. *Od.* i. 1-2.

³³⁰ Verg. *Aen.* i. 1-2; ii. 639.

³³¹ Verg. *Aen.* i. 2-3.

³³² Verg. *Aen.* i. 463.

³³³ Verg. *Aen.* iv. 361.

³³⁴ Cic. *Inv.* ii. 66; *De Nat.* i. 41.

Stoalılara aktarılan insan sevgisinin bir Romalı tarafından sadece bir Romalıya uygulanacak şekilde kapsamı daraltılmış halidir (Gören, 2007: 124). Vergilius'un "Aeneis" adlı eserindeki Stoa felsefesini irdeleyen³³⁵ Bowra (1933: 8-21), Stoacıların iyiliği dört ölçütle (iustitia=adalet, temperantia=ölçülülük, fortitudo=cesaret, prudentia=bilgelik) beraber tanımladıklarını ve Roma'daki pietas ülküsünün bu dört ölçütle beraber değerlendirilmesi gerektiğini açıklamış ve bir bütün olarak ele alındığında Aeneas'ın "*pius*" olarak adlandırılmayı hak ettiğini belirtmiştir.

Vergilius'un edebi ve felsefi olarak da takdir edilen ve oldukça derin izler bırakan "Aeneis" adlı eseri, Avrupa kültürünün önemli yapıtaşlarından olan Dante Alighieri, Edmund Spenser ve John Milton gibi birçok ünlü düşünürü ve şairi de önemli ölçüde etkilemiştir. Dante'nin "İlahi Komedi" ve Milton'un "Kayıp Cennet" adlı eserlerindeki ölümler diyarı ve öte dünya ile ilgili tasavvurlarda Vergilius etkisi açıkça görülmektedir.³³⁶ Ayrıca 20. yüzyıl edebiyatının en önemli klasikleri arasında sayılan ve kendi türü içinde benzersiz olarak addedilen³³⁷ Herman Broch'un "Vergilius'un Ölümü" ile Ursula K. Le Guin'in Aeneis Destanı'nda nispeten sönük kalan Lavinia karakterine yoğunlaşarak yazmış olduğu "Lavinia" adlı eserleri Vergilius'un felsefesini, son günlerini, tamamlanmamış eseri olan Aeneis'i temel olarak önemli izler bırakmışlardır.³³⁸

³³⁵ Vergilius'un "Aeneis" adlı eserindeki Stoa felsefesinin izleri için bk. ve karşılaştırma için Powell, 2018: 687-688; Gören, 2007: 123-136.

³³⁶ Öte dünya ve ölümler diyarı ile ilgili Vergilius, Dante ve Milton'un görüşleri arasındaki paralellikler için bk. Macdonald, 1987.

³³⁷ Arendt, 1949: 476-483.

³³⁸ Herman Broch'un "Vergilius'un Ölümü" adlı eserinin Vergilius ve felsefesi açısından ayrıntılı yorumu için bk. ve karşılaştırma için Ziolkowski, 1980: 1-30; Hardin, 1970: 219-227.

Res. 3. 1. Roma sikkesi. Yak. MÖ I. yüzyıl.

3.2 Aeneas'ın Rotası

Troia ile Roma Devleti'nin kuruluşu arasındaki bağ özellikle İmparator Augustus döneminde çok fazla popüler hale gelmiştir. İmparator Augustus cumhuriyet rejiminin şekli yapısını koruyarak, imparatorluk rejiminde de seçkin bir akıllar grubu olmayı sürdüren eski senatörlerin öfkesini yatıştırmayı başarmıştır. Augustus'un ortaya attığı ve destek verdiği edebi, sanatsal ve dini proje, yeni rejimi cumhuriyet rejiminin devamıymış gibi göstermeyi amaçlayan propagandist bir projeydi (Powell, 2018: 673). Augustus'un bu projesinde ve kültürel programında özellikle Publius Vergilius Maro, Titus Livius ve Publius Ovidius Naso önemli bir yere sahip olmuşlardır. Bu yazarlar Roma'nın ilk yıllarındaki efsanelere atıfta bulunarak, mevcut siyasi durum ile mitsel öğelerle de bezenmiş geçmiş arasında bir bağ kurmaya çalışıyorlardı. Özellikle Vergilius Latince'yi şiirde en iyi kullanan yazarlardan olmuş ve Augustus'un yeni döneminin edebiyattaki en önemli mimarı haline gelmiştir. “Aeneis” adlı eserinde Troia'dan Roma'ya kadar olan Aeneas'ın yolculuğunu hayal – gerçek karışımı bir kurgu ile yazmış, Roma tarihini Troia köklerine bağlayarak ona görkemli bir geçmiş sağlamıştır. Vergilius'un henüz eserinin başında yazmış olduğu “*Latin soyu, Albali atalar, işte buradan türeyip gelmiş / yüce Roma'nın surları işte bu çağdan kalmıştır*”³³⁹ dizeleri, Aeneis Destanı'nın yazılma nedenini açıkça ortaya çıkarmaktadır. Vergilius kendi döneminde bilinen Aeneas ile ilgili bilgileri değerlendirerek Troia'yı Roma'ya bağlayan destanını yazmıştır. Ayrıca Yunan – Roma soyları üzerine yeni bağlar eklemiştir. Roma soylu

³³⁹ Verg. Aen. i. 6-7.

ailelerinin kökenlerini, Aeneas'ın rotası sırasında uğradığı bazı kentlerin adlarına bağlayarak bu yolculuğa bir tarihsellik ve gerçeklik ile Roma soylularına kadim bir geçmiş sağlamıştır.³⁴⁰

Vergilius öncesi birçok kaynakta da Aeneas'ın Troia'nın yıkılışından sonra İtalya'ya gittiği belirtilmiştir. Ancak Aeneas'ın Troia'dan İtalya'ya kadar sürecek olan yolculuk rotasını net bir şekilde kurgulayan ve destansı bir şekilde yazan ilk yazar Vergilius'tur. Vergilius'un yazmış olduğu Aeneas'ın rotasının; Iason, Odysseus gibi diğer mitolojik figürlerin Akdeniz'de gerçekleşen rotalarından farkı, lokasyonların isimleriyle ve net bir şekilde verilmesidir. Iason'un, Odysseus'un ve diğer mitolojik figürlerin Akdeniz rotaları ile ilgili gerek antik gerekse modern kaynaklarda birçok farklı görüş ve ihtilaf varken, Aeneas'ın rotasında tüm lokasyonlar bellidir.

Vergilius "*Aeneis*" adlı eserini, Aeneas'ın yolculuğunun ortalarından başlatmıştır. Aeneis Destanı'nın başladığı yer, Homeros'un *Odysseia* adlı eserini anımsatmaktadır. Nitekim Homeros da öyküsüne, Odysseus Kalypso ile birlikte Ogygie Adası'ndayken başlamıştır. Homeros'un ve Vergilius'un *Odysseia* ve *Aeneis* adlı eserlerine, olayların kronolojik düzeni içerisinde değil de, neredeyse ortasından başlamaları akıllara Romalı ozan Horatius'un (*Art.* 147-149) "*in medias res = işlere ortasından girişin*" öğüdünü getirmektedir.³⁴¹ Aeneas'ın rotasını ve yolculuk boyunca yaşadığı serüvenleri Vergilius on iki kitaplık eserinin ilk altı kitabında vermiştir.

Aeneis Destanı'nın başlangıcı *Odysseia* ile büyük benzerlikler göstermektedir. Aeneas ve yirmi gemiden oluşan Troialılar yedi yıl boyunca batıya doğru Akdeniz'de yolculuk yaptıktan sonra Sicilya'nın güney ucunu döndükleri sırada büyük bir fırtına çıkmıştır. Bu fırtına sırasında Aeneas şunları söylemiştir:

"Ey yakınlarının gözleri önünde, Troia'nın yüce surlarında ölüme kavuşmuş yiğitler! / Benden dört defa, beş defa daha mutlusunuz siz! / Ey Tydeusoğlu, Grek soyunun en yiğidi! / Keşke verseydim canımı Troia Ovası'nda, / Senin elinden olsaydı keşke orada ölümüm!"³⁴²

Bu dizeler, Odysseus'un da Skheria'ya varmadan önce, büyük fırtına sırasında söyledikleri dizelerin bir benzeridir:

"Çok mutluymuş Danaolar, çok / Ne iyi ettiler öldüler engin Troia'da / Öldüler Atreusoğulları uğruna! / Can çekişen Peleusoğlunun çevresinde o gün / Bir sürü Troialı tunç kargılarını yağdırdıydı başıma / Ben de o gün ölseydim keşke."³⁴³

³⁴⁰ Verg. *Aen.* (Türkan Uzel'in Önsöz'ü, 20).

³⁴¹ Edebiyatta Homeros'tan beri kullanılan bu yazım tekniği, modern dönem sanatında da (sinema, tiyatro) geri dönüşlerle (=flashback) çok fazla kullanılan etkili bir teknik olmuştur.

³⁴² Verg. *Aen.* i. 94-98.

³⁴³ Hom. *Od.* v. 306-311.

Bu fırtına sırasında Aeneas'ın himayesindeki bazı gemiler batmış, kalan yedi gemi ile Kuzey Afrika kıyılarına ulaşmışlardır. Burada kocası Sychaeus'un öldürülmesi üzerine Fenike'deki vatani Tyros'u terk eden ve Kartaca şehrini kurmak için hazırlıklar yapan Dido onları karşılamıştır. Odysseus'un Skheria'da rotasını ve başından geçenleri anlatması³⁴⁴ gibi; Aeneas da Dido'ya ve orada bulunanlara Troia'nın nasıl düştüğünü, tahta atı, Sinon'u, Laokoon'u, Priamos'un ölümünü, Troia'dan nasıl kaçtığını, karısı Creusa'nın karanlığa karışıp ortadan kayboluşunu ve Kartaca'ya kadar olan rotasını anlatmıştır.³⁴⁵

3.2.1 Troia (=Τροία)

Savaş sonrası Troia talan edilirken Aeneas'ın rüyasında görmüş olduğu Hektor, “*Sana emanet ediyor Troia kutsal eşyayı, ocak tanrılarını; kader yoldaşı olarak al onları yanına! O büyük surları ara kutsal eşyalar için; denizleri dolaşarak surlarını kuracaksın sonunda!*”³⁴⁶ sözleriyle Aeneas'a penatesleri de yanına alarak Troia'dan ayrılmasını salık vermiştir. Aeneas sırtına babasını, yanına oğlu Ascanius'u (=Iulus) ve karısı Creusa'yı alarak yoldaşlarıyla beraber yola çıkmıştır. Ceres Tapınağı'na geldiklerinde Aeneas karısı Creusa'nın yanlarında olmadığını fark etmiş ve onu bulabilmek için Troia'ya geri dönmüştür. Troia'nın sokaklarında görmüş olduğu Creusa'nın hayali ona, yıllarca sürgüne katlanıp engin denizleri açtıktan sonra Hesperia (=Ἑσπερία)³⁴⁷ toprağına varacağını belirtmiş ve boşlukta kaybolmuştur. Aeneas geri döndüğünde birçok yeni insanın da kendilerine katıldığını görmüş ve beraber yola çıkmışlardır.³⁴⁸

³⁴⁴ Hom. *Od.* vii. 240 vdd.

³⁴⁵ Verg. *Aen.* ii. 5 vdd.

³⁴⁶ Verg. *Aen.* ii. 293-295. “*Sacra suosque tibi commendat Troia penatis: hos cape fatorum comites, his moenia quaere magna, pererrato statues quae denique ponto.*”

³⁴⁷ Batı İtalya.

³⁴⁸ Troia'nın düşüşü ve Aeneas ile yoldaşlarının Troia'dan ayrılış süreci için bk. Verg. *Aen.* ii. 1-800.

Res. 3. 2. Troia'dan Kaçış. Pompei – 1618 / 1619 Gian Lorenzo Bernini (Borghese Gallery – Roma).

3.2.2 Antandros (= Ἄντανδρος)

Aeneas ve yoldaşları Ida Dağı'nın³⁴⁹ eteklerinde bulunan Antandros'a gelmişlerdir. Burada donanmalarını oluşturduktan sonra, Anchises'in isteğiyle bahar gelmek üzereyken denize açılmışlardır.³⁵⁰

Antandros, Ida Dağı'nın güney eteklerinde, Edremit (= Ἀδραμύττειον) Körfezi'nin kuzeyinde bulunan bir kenttir. Kent günümüzde Balıkesir'in Edremit ilçesinin Altınoluk beldesinde yer alır. Herodotos, Antandros'u bir Pelasg yerleşimi³⁵¹ olarak gösterirken; Vergilius, Phryg yerleşimi³⁵² olduğunu belirtmiştir. Strabon da eserinde Antandros ile ilgili önemli bilgiler vermiştir. Strabon Antandros'u, antik yazarlardan Alkaios'un bir Leleg kenti,

³⁴⁹ Bugünkü Kaz Dağı.

³⁵⁰ Antandros'ta yaşananlar için bk. Verg. *Aen.* iii. 1-14.

³⁵¹ Hdt. vii. 42.

³⁵² Verg. *Aen.* iii. 7.

Skepsislilerin ise kendi ülkelerine komşu bir Kilikia kenti olarak verdiklerini belirtmiştir.³⁵³ Strabon ayrıca Edremit (= Ἀδραμύττειον) Körfezi ile ilgili bilgi verirken, Ida Dağı'ndan getirilen kerestelerden ve bunların pazarlanmasından da söz etmiştir.³⁵⁴ Aeneas da donanmasını Ida Dağı'nın eteklerinde oluşturmuştur.

3.2.3 Aenos / Ainos (= Αἴνος)

Antandros'tan inşa ettikleri yirmi gemi ile ayrılan Aeneas ve yoldaşları Trakya kıyılarında karaya çıkmışlardır. Aeneas burada kendi ismini vermiş olduğu Ainos kentini kurmaya başlamıştır. Aeneas sunular sunup, bir boğa kurban ettikten sonra sunakları örtmek için yapraklı dallar koparmak isteyince, dallardan kan aktığını görmüş ve Polydoros'un kendisine şöyle seslendiğini duymuştur:

“Niye beni Aeneas, parçalıyorsun, benim gibi bir zavallıyı?/Koru toprak altındaki bu ölüyü/ Dindar ellerini günaha sokmaktan koru!/ Göndermedi ki Troia seni düşman olarak bana!/ Şu gördüğün kan da akıyor dalından bir ağacın/ Ah, kaç buradan, kaç!/ Bu vahşi topraklardan, bu haris kıyılardan/ Polydoros'um ben; bağrıma saplanan kargılar örttü beni/ Toprağa atılan tohumlar gibi kök saldı/ Sipsivri mızraklar geliştirdi hepsinden.”³⁵⁵

Polydoros, Trakya kralını savaş için eğitmek amacıyla Troia kralı Priamos tarafından hediyelerle gönderilmiştir. Ancak Troia'nın düştüğünü gören Trakya kralı Agamemnon'un tarafına geçerek altınları almış ve Polydoros'u öldürmüştür.³⁵⁶

Aeneas ve yoldaşları Polydoros'un anısına cenaze töreni düzenleyip, sunaklar kurduktan sonra dalgaların yatışmasıyla güneye doğru yola çıkmışlardır.³⁵⁷

Ainos, Yunanistan sınırında bulunan, Edirne iline bağlı günümüzdeki Enez ilçesine lokalize edilmektedir. Herodotos³⁵⁸ ve Thukydides,³⁵⁹ Ainos'un bir Aiolo kolonisi olduğunu belirtmişlerdir. Diğer antik yazarların Ainos kentinin ilk sakinleri ile ilgili ortak görüşleri, kente ilk yerleşenlerin Mytileneliler (=Μυτιλήνη)³⁶⁰ olduğudur.³⁶¹ Ayrıca Strabon, kentin efsanevi Thrak kralı Poltys'ten dolayı daha önce Poltyobria olarak da anıldığını belirtmiştir.³⁶²

³⁵³ Strab. xiii. 1. 51.

³⁵⁴ Strab. xiii. 1. 51.

³⁵⁵ Verg. *Aen.* iii. 41-46.

³⁵⁶ Verg. *Aen.* iii. 48-59.

³⁵⁷ Ainos'ta yaşananlar için bk. Verg. *Aen.* iii. 13-70.

³⁵⁸ Hdt. vii. 58.

³⁵⁹ Thuk. vii. 57.

³⁶⁰ Lesbos Adası (=Midilli).

³⁶¹ Suda A. 1389; Harp. *Lex.* a. 54; Strab. xii. 8. 51.

³⁶² Strab. xii. 6. 1.

Har. 3. 1. Troia – Aenos Rotası.

3.2.4 Delos (= Δῆλος)

Aeneas ve yoldaşları Trakya'dan ayrıldıktan sonra Delos Adası'na yelken açmışlardır. Delos Adası'nda Apollon Tapınağı'nın kâhini, Aeneas'ın soyunun buradan başlayıp bütün dünyaya egemen olacağı, ataları Dardanos'un yurdunu aramaları gerektiğini söylemiştir. Aeneas'ın babası Anchises kehanetteki yerin, Girit Adası olduğunu ve üçüncü günün şafağında adaya ulaşabileceklerini belirtmiştir.³⁶³

Ege Denizi'ndeki Kyklad Adaları (=Κυκλάδες) topluluğunun içerisinde bulunan Delos Adası mitolojide Leto'nun Apollon ile Artemis'i doğurduğu yer olarak geçmektedir.³⁶⁴ Ege Denizi'nde bulunan mitolojik, tarihsel ve arkeolojik önemi en büyük adalardan biridir. Prehistorik Dönemler'den Hellenistik Dönem'e kadar uzanan süreçte inşa edilmiş olan birçok kutsal yapı barındırmaktadır. Adada Apollon kültü MÖ 9. yüzyıldan itibaren bulunmaktadır. Antik dönemlerde kehanet açısından büyük önem taşıyan adadaki ilk Apollon Tapınağı da MÖ 7. yüzyıla veya öncesine tarihlendirilmektedir (Pantazis et al. 2008: 56). Aeneis Destanı'nda da Delos Adası'nın rotalardan biri olarak gösterilmesinin nedeni, adanın önemli bir kehanet merkezi durumunda olmasıdır.

³⁶³ Delos Adası'nda yaşananlar için bk. Verg. *Aen.* iii. 73-120.

³⁶⁴ Hom. *Hym.* 1.

3.2.5 Crēta / Krete (= Κρήτη)

Anchises, kehanette belirtilen yerin Girit olduğunu söyleyince; Aeneas ve yoldaşları güneye doğru yolculuklarına devam etmiş ve Girit Adası'na gelmişlerdir. Adaya ulaştıklarında Aeneas kendisine vadedilen topraklara geldiklerini düşünerek, kuracakları yeni kent ile ilgili “*adını Pergamea koyuyorum... / pergameamque voco...*”³⁶⁵ demiştir. Adaya yerleşmek için hazırlıklar yapılırken ağaçları, ekinleri ve insanları etkileyen büyük bir salgın başlamış ve Anchises geldikleri yoldan geri dönerek Phoebus'a³⁶⁶ danışılmasını öğütlemiştir. Ancak Aeneas'ın rüyasında gördüğü Troia'dan getirmiş olduğu Penatlar, Apollon'un mesajını getirdiklerini ve buradan ayrılarak Dardanosların gerçek yurdu olan, Greklerin “Hesperia” dedikleri İtalya'ya yerleşmesi gerektiğini söylemişlerdir. Bunun üzerine birkaç kişiyi Girit'te bırakarak tekrar Akdeniz'e açılmışlardır.³⁶⁷

Böylece Trakya'da kent kurma girişimi kötü kehanet nedeniyle, Girit'te ise salgın nedeniyle tamamlanamamıştır. Girit'teki Pergamum kentinin kuruluşunu Vergilius Aeneas'a dayandırırken; Velleius Paterculus kentin Agamemnon tarafından,³⁶⁸ Servius ise Agamemnon'un donanmasında bulunan Troialı esirler tarafından kurulduğunu belirtmiştir.³⁶⁹

3.2.6 Strophades (=Στροφοάδες)

Girit Adası'ndan ayrılan Aeneas ve yoldaşları bulutlu, fırtınalı, gece-gündüzün belli olmadığı, yollarını tam kestiremedikleri üç günlük yolculuğun ardından Peloponnesos Yarımadası'nın batısında bulunan Strophades Adaları'na ulaşmışlardır. Burada kurdukları sofrayı yağmalayan ve kirleten Harpylerle karşılaşmışlar ve onlarla çarpışarak uzaklaştırmışlardır. Bir kayanın üzerine konan Harpy Kelaino (=Κελαινώ) yollarının amacının İtalya olduğu, ancak kendilerine karşı işledikleri suçlardan dolayı açlıktan kıvranarak tüm kaplarını kemirmeden onlara vadedilen kenti surlarla çeviremeyecekleri kehanetinde bulunmuştur. Daha sonra notosun (=güney rüzgârı) yelkenlerini doldurmasıyla tekrar kuzeye doğru yolculuklarına devam etmişlerdir.³⁷⁰

Strophades'te yaşananlar Apollonios'un Argonautika adlı eserinde, Iason ve Argonautların Phinopolis'te Harpyalarla yaşadıkları serüvenleri anımsatmaktadır. Apollonios, Phineus'un yaşadığı yer olan Phinopolis'ten kaçan Harpyaların, Kalais ve Zetes

³⁶⁵ Verg. *Aen.* iii. 133.

³⁶⁶ Apollon'na atfedilen sıfatlardan biri.

³⁶⁷ Girit Adası'nda yaşananlar için bk. Verg. *Aen.* iii. 131-191.

³⁶⁸ Vell. i. 1.

³⁶⁹ Serv. *Aen.* iii. 133.

³⁷⁰ Strophades Adaları'nda yaşananlar için bk. Verg. *Aen.* iii. 192-270.

tarafından Strophades Adaları'na kadar kovalandıklarını belirtmiştir.³⁷¹

Strophades Adaları, günümüzde Zakynthos (=Ζάκυνθος) Adası'na bağlıdır ve Stamfani ve Arpia adlı iki küçük adadan oluşur. İonia Adalar grubu içerisinde yer alan ada, Antik Dönemde "Plotae" olarak da adlandırılmıştır.³⁷² Strophades Adaları günümüzde de Yunanistan'ın kuş popülasyonu açısından önemli olan bölgelerinden biri olarak gösterilmektedir.³⁷³

Har. 3. 2. Aenos – Strophades Rotası.

3.2.7 Actium / Action (=Ἄκτιον)

Strophades'ten kuzeye yönelen Aeneas ve yoldaşları Yunanistan'ın kuzey kıyılarındaki adalardan Zacynthos, Dulichium, Same, Neritos ve Ithake'yi geride bırakmışlardır. Ithake'yi geçerken Odysseus'u (Lat. Ulixēs) doğurup besleyen bu toprakları lanetlemişlerdir. Leukata Dağı'nın dumanlı doruğunu gördükten sonra gemicilere korku salan Apollon Tapınağı'na ulaşmışlardır. Daha sonra Actium kıyılarına varan Aeneas ve yoldaşları burada Zeus'a (Lat. Iupiter) adaklar adayıp, Troia oyunları düzenlemiş ve tekrar yola

³⁷¹ Apol. Rhod. *Argon.* ii. 180 – 300.

³⁷² Plin. *Nat.* 1.11; Mela. ii. 110.

³⁷³ http://www.ornithologiki.gr/page_cn.php?tID=1866&aID=898. Erişim: 12 Haziran 2019.

çıkışlardır.³⁷⁴

Yunanistan'ın kuzeyindeki Arta Körfezi'nin girişinde bulunan Actium, Antik Akarnania'da bulunan kentlerden biriydi. Thukydides (i. 29), Apollon Tapınağı bulunan bu kentin Korinthos kolonisi olduğunu belirtmiştir. Bu kentte Apollon adına düzenlenen antik bir festival yapılmaktaydı. Augustus MÖ 31'deki Actium Savaşı'nda Antonius ve Kleopatra'yı burada yendikten sonra Apollon Tapınağı'nı genişletmiş ve dört yılda bir düzenlenen müzik, jimnastik, at yarışlarının olduğu festivali canlandırmıştır.³⁷⁵

3.2.8 Buthrotum / Bouthroton (=Βουθρωτόν)

Kuzeye doğru ilerleyen Aeneas ve yoldaşları Epeirus³⁷⁶ kıyıları boyunca ilerledikten sonra Khaonia³⁷⁷ Koyu'na girmişler ve Buthrotum kentine ulaşmışlardır. Buthrotum'da, Troia Savaşı sonrası Akhilleus'un oğlu Neoptolemos tarafından Yunanistan'a köle olarak getirilen Hektor'un karısı Andromakhe ve Priamos'un oğlu kâhin Helenus ile karşılaşmışlardır. Helenus burada kurmuş olduğu Pergama kentinin kralı, Neoptolemos da onun eşidir. Kâhin Helenus, Aeneas'a kullanacakları güvenli güzergâhlar ve rota ile ilgili bilgiler vermiştir. Helenus ve Andromakhe tarafından birçok armağanla donatılan Aeneas ve arkadaşları uygun rüzgârların esmesiyle Buthrotum'dan ayrılmışlardır.³⁷⁸

Buthrotum, günümüzde Arnavutluk'un Yunanistan sınırlarında bulunan ve "Butrint" olarak adlandırılan antik bir kenttir. En erken yerleşimlerin MÖ 10. ve 8. yüzyılların arası olarak gösterildiği³⁷⁹ Buthrotum, Epeiros kavimlerinden olan Khaonialıların en önemli kentlerinden biriydi.³⁸⁰ Halikarnassoslu Dionysios da (*Ant. İ. 51. 1*) Aeneas'ın Troia'nın yıkımından sonraki yolculuğunda uğradığı güzergâhlardan biri olarak Buthrotum'u da göstermiştir.

3.2.9 Castrum Minervae – Castro

Buthrotum'dan sonra İtalya'ya kısa deniz yolculuğu mesafesinde olan Keraunia'ya (=κεραύνια)³⁸¹ gelen Aeneas ve yoldaşlarının gemilerinin bir kısmı denizde kalmış, bir kısmı

³⁷⁴ Actium'da yaşananlar için bk. Verg. *Aen.* iii. 270-284.

³⁷⁵ Suet. *Aug.* 18.

³⁷⁶ Epeiros, Yunanistan'ın kuzey batısında, Korfu Adası'nın karşısında bulunan bölgeye verilen isimdir.

³⁷⁷ Strabon (vii. 7. 5) Khaonia'yı Akrokeraunia (=Kervaniya) Dağları ile Thyamis Nehri'nin arasındaki bölge olarak konumlandırmıştır. Vergilius (*Aen.* iii. 335) Khaonialıların atasının Troialı Khaon olduğunu belirtmiştir.

³⁷⁸ Buthrotum'da yaşananlar için bk. Verg. *Aen.* iii. 293-505.

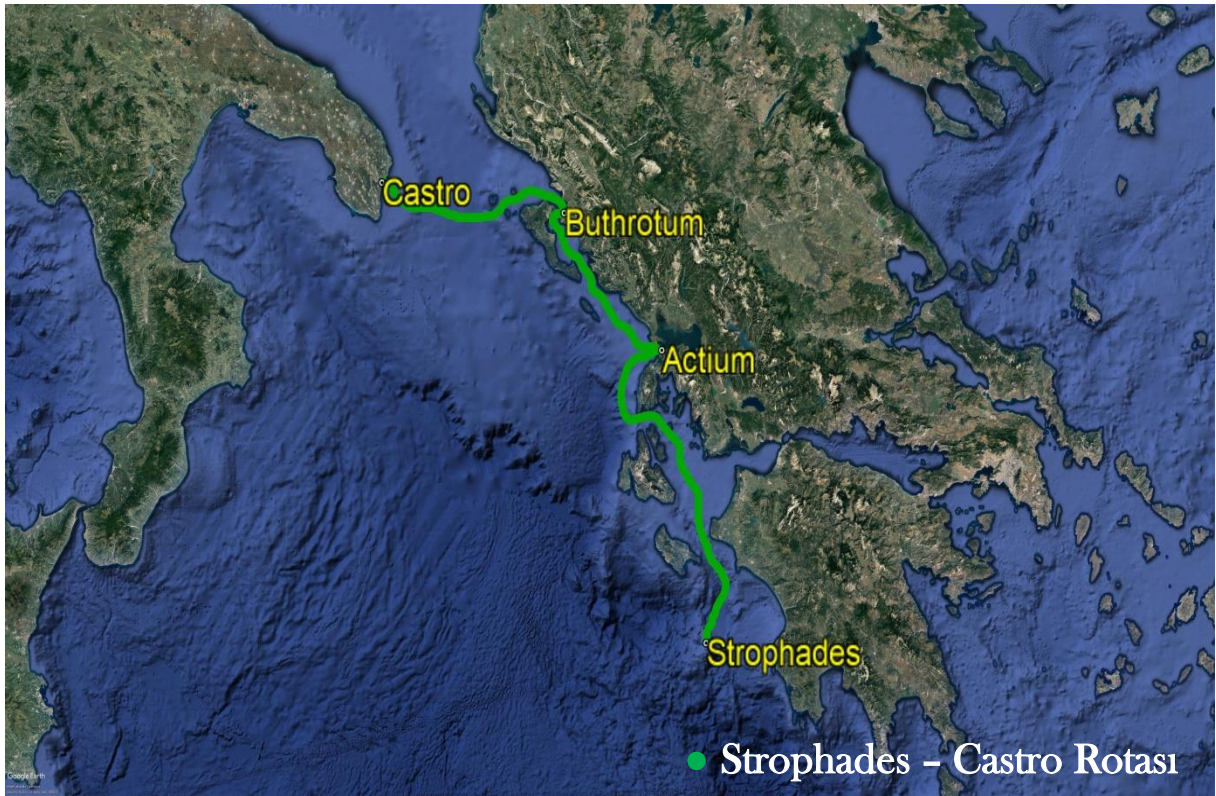
³⁷⁹ Ceka, 2002: 19.

³⁸⁰ Strab. vii. 7. 5.

³⁸¹ Günümüzde Arnavutluk sınırlarında bulunan Keravniya Dağları'nın (Malet e Vetëtimës) bulunduğu bölge. Strabon (viii. 7. 5) Keraunia'yı büyük bir kayanın üzerindeki bir yerleşim yeri olarak açıklamıştır.

ise karaya yaklaşmışlardır. Rüzgârları dinleyen ve gökyüzünü izleyen dümenci Palinurus, yola çıkmaları gerektiğini belirtmiştir. Ion Denizi ve Adriyatik Denizi'nin birleştiği yerde yolculuklarına devam ederken önce İtalya tepelerini, daha sonra da yaklaşacakları koyu ve tepenin doruğunda bulunan Athena (Lat. Minerva) Tapınağı'nı görmüşlerdir. Burada karaya çıkıp Helenus'un verdiği tavsiyeler gereğince³⁸² Tanrıça Hera'ya (Lat. Iuno) adaklar sunduktan sonra hızla tekrar denize açılmışlardır.³⁸³

Castro, günümüzde İtalya'nın Puglia Bölgesi'ndeki Lecce'de bulunan bir kasabadır. Strabon, (vi. 3. 5) Castro'nun Giritlilerin kolonisi olarak anlatıldığını ve buradaki Athena Tapınağı'nın da bir zamanlar çok zengin ve önemli olduğunu belirtmiştir.

Har. 3. 3. Strophades – Castro Rotası.

³⁸² Helenus'un güzergâh ile ilgili bilgiler vermesi ve yolculuk süresince de bu bilgilere vurgu yapılması, Vergilius'un üzerindeki Homeros ve Rhodoslu Apollonios etkilerini göstermesi açısından da önemlidir. Nitekim Apollonios'un "Argonautika" adlı eserinde Phineus, Homeros'un "Odysseia" adlı eserinde de Kirke benzer şekilde rota ile ilgili bilgiler vermişlerdir. Bu bilgilere her üç eserin de muhtelif yerlerinde birçok vurgu yapılmıştır.

³⁸³ Aeneas ve yoldaşlarının Buthrotum sonrası yolculukları ve Castro'da yaşananlar için bk. Verg. *Aen.* iii. 506-550.

3.2.10 Aetna / Aitna (=Αἴτνη)

Castro sonrası İtalya'nın güneyinden batıya doğru Tarentum Koyu'nu,³⁸⁴ Lacinium'u,³⁸⁵ Caulonia'yı³⁸⁶ geçen Aeneas ve yoldaşları Kharybdis'in sesini ve girdaplarını farkederek güneye, Sicilya Adası'na doğru inmişlerdir. Aetna Dağı'nın korkunç sesini duyup, lavlar saçan halini gördükten sonra gemilerini karaya çekip ormanda saklanmışlardır. Gün ağarınca Odysseus'un adamlarından Akhamenides karşlarına çıkmıştır. Akhamenides, buranın Kykloplar'ın toprakları olduğunu, Odysseus'un Kyklop Polyphemos'u kör edip adadan ayrıldığını, kendisinin kaçamadığını belirtmiştir. Polyphemos'u ve diğer Kyklopları gören Aeneas ve adamları Akhamenides'i de yanlarına alıp ayrılmışlardır.³⁸⁷

Vergilius, Kyklopların yaşadıkları yeri Sicilya Adası'nda, günümüzde Catania şehrinde bulunan Aetna Dağı'nın çevresinde göstermiştir. Odysseus'un adamlarından Ithakeli Akhamenides'i de adada göstermesi eserinin birçok yerinde olduğu gibi burada da Homeros etkisini gözler önüne sermektedir.

3.2.11 Drepanum / Drepana (=Δρέπανα)

Kyklopların yaşadığı yerden ayrılan Aeneas ve yoldaşları, Helenus'un uyarılarını dikkate alarak Skylla ve Kharybdis rotası yerine güneye yönelmişlerdir. Sicilya Adası'nın kuzeydoğusunda bulunan Pelorum Burnu'ndan esen rüzgârlarla Pantagias Nehri'nin³⁸⁸ ağzından, Megara Koyu'ndan,³⁸⁹ Thapsus³⁹⁰ şehrinin önünden geçmişlerdir. Ortygia'da³⁹¹ yörenin tanrılarına tapındıktan sonra, Helorus'tan,³⁹² Pachynus Burnu'ndan,³⁹³ Gela,³⁹⁴ Acragas,³⁹⁵ Selinus³⁹⁶ kentlerinden ve Lilybaeum³⁹⁷ açıklarından ilerleyerek Drepanum

³⁸⁴ Bugünkü Taranto Koyu.

³⁸⁵ Önemli bir Hera Tapınağı'nın bulunduğu, bugünkü Capo Colonna.

³⁸⁶ Calabria Bölgesi'nde, bugünkü Monasterace'de bulunan antik şehir.

³⁸⁷ Castro – Aetna arasındaki yolculuk ve Kyklopların ülkesinde yaşananlar için bk. Verg. *Aen.* iii. 550-680.

³⁸⁸ Syracuse yakınlarında bulunan bugünkü Porcaria Nehri. Nehir ile ilgili ayrıntılı bilgi için bk. ve krş. Ovid. *Fast.* iv. 471; Thuk. vi. 6.

³⁸⁹ Sicilya'nın doğusunda, Megara kentinin bulunduğu koy. Megara kentinin konumu ve ayrıntılı bilgi için bk. Strab. vi. 2. 2; Ptol. *Geog.* iii. 4. 14.

³⁹⁰ Sicilya'nın doğusunda bulunan bir antik yerleşme. Ayrıntılı bilgi için bk. ve krş. Thuk. vi. 97; Serv. *Aen.* iii. 689.

³⁹¹ Syracuse'da bulunan ve önemli bir kült merkezi olan ada. Ayrıntılı bilgi için bk. Strab. i. 2. 14; vi. 2. 4; Paus. v. 7. 3.

³⁹² Syracuse'nın güneyinde bulunan bir antik şehir. Pausanias eserinin birçok yerinde Helorus – Syracuse yoluna değinmiştir; bk. Paus. vi. 66, 70; vii. 80.

³⁹³ Sicilya'nın güneydoğu ucunda bulunan burun. Bugünkü Pachino.

³⁹⁴ Sicilya'nın güneyinde bulunan bir antik şehir. Gela ile ilgili ayrıntılı bilgi için bk. ve krş. Thuk. vi. 4; Hdt. vii. 153, 154, 156; Strab. vi. 2. 6.

³⁹⁵ Antik Dönemde Sicilya'daki en önemli kentlerden biri. Bugünkü Agrigento. Ayrıntılı bilgi için bk. ve krş. Diod. iv. 79. 1, 3; Serv. *Aen.* iii. 704; Thuk. vi. 4.

³⁹⁶ Sicilya'nın güneybatısında bulunan antik şehir. Bugünkü Selinunte kenti. Kentin konumu ve ayrıntılı bilgi için bk. ve krş. Skylaks *Periplus* 13; Ptol. *Geog.* iii. 4. 5; Thucydides vi. 4; vii. 57.

Koyu'na girmişlerdir. Drepanum kentinde Aeneas'ın babası Anchises ölmüştür. Aeneas'ın Dido'ya anlattığı, Troia'dan Drepanum şehrine kadar devam eden yolculuk serüveni burada sona ermiştir.³⁹⁸

Drepanum, günümüzde Sicilya Adası'nda bulunan Trapani şehrine yakın antik bir yerleşmedir. Kent adını Hellece "orak" anlamına gelen "*drepanon* (=δρέπανον)"dan almıştır. Çünkü şehir kıvrımlı bir limana sahiptir (Smith, 1870: 788). Kent, I. Kartaca Savaşı sırasında (MÖ 249) yaşanan Drepana Deniz Savaşı nedeniyle de bilinmektedir. Halikarnassoslu Dionysios (*Ant.* 1.52. 1) da Drepanum'u Aeneas'ın yolculuğundaki rotalardan biri olarak göstermiştir.

Har. 3. 4. Castro – Drepanum Rotası.

3.2.12 Carthāgō / Karkhedon (=Καρχηδών)

Drepanum kentinden ayrılan Aeneas ve arkadaşlarını, büyük bir fırtına Kuzey Afrika kıyılarına Kartaca kenti yakınlarına sürüklemiştir. Burada kraliçe Dido tarafından kurulan Byrsa adlı kente ulaşmışlardır. Dido, misafirperverlikle karşıladığı Aeneas'a âşık olmuş ve

³⁹⁷ Sicilya'nın güneybatısında bulunan ve bugünkü adı Marsala olan antik şehir. Roma ile Kartaca arasında yaşanan (MÖ 218) II. Kartaca Savaşı'nda ilk deniz çatışmasının olduğu yerdir. Şehrin konumu ve ayrıntılı bilgileri için bk. *Serv. Aen.* i. 196; iii. 687; iii. 705; iii. 707.

³⁹⁸ Kyklopların yaşadıkları yerden Drepanum'a kadar olan yolculuk rotası ve Drepanum'da yaşananlar için bk. *Verg. Aen.* iii. 682-715.

Aeneas da yeni kentin kurulmasında Dido'ya yardım etmeye başlamıştır. Burada bir yıl kaldıktan sonra tanrıların isteği ile Aeneas Kartaca'dan ayrılmaya ve İtalya'ya gitmeye karar vermiştir. Aeneas ve adamlarının ayrıldığını gören Dido, bu duruma dayanamayarak kendini öldürmüştür ve kendi isteği gereğince yakılmıştır.³⁹⁹

Dido, son nefesini verirken Aeneas'ı ve bütün soyunu lanetlemiştir ve iki topluluk arasında sevgi ve barış olmaması için dualar etmiştir.⁴⁰⁰ Bu durum daha sonra Kartacalılar ile Romalılar arasında yaşanacak olan şiddetli savaşa mitolojik bir açıklama getirmesi bakımından önemlidir (Powell, 2018: 681).

Kartaca MÖ 814'te kurulduğu varsayılan⁴⁰¹ bir Fenike kolonisidir. Fenike dilinde “*Qart Hadasht = Yeni Kent*” anlamına gelen Kartaca, Fenikelilerin ilk kolonisi olan Kıbrıs'taki Kition ve İspanya'daki Kartagena için de kullanılmıştır.⁴⁰² Kartaca hızla gelişerek en önemli Fenike kolonisi haline gelmiştir. Şehrin coğrafi konumu ve tarıma uygunluğu hızlıca büyümesinde önemli etkenler olmuştur. Kartacalı yazar Magon'un yazdığı MÖ 5. veya 4. yüzyıla ait tarım risalesi, Roma Senatosu'nun emriyle hem Yunanca hem de Latince'ye çevrilmiştir (Miles, 2010: 81). Kartaca kenti, Batı Akdeniz'in hâkimiyeti için Yunan şehir devletleri⁴⁰³ ve Roma ile⁴⁰⁴ bir dizi savaş gerçekleştirmiştir.

3.2.13 Drepanum / Drepana (=Δρέπανα)

Kartaca'dan ayrılı Aeneas ve adamları açık denizde geriye dönüp baktıklarında Kartaca'da, Dido'nun cenazesinin alevlerini görmüşlerdir. Fırtına Aeneas ve yoldaşlarını tekrar Sicilya Adası'na, Drepanum'a sürüklemiştir. Aeneas, burada ölmüş olan babasının anısına gemi, koşu, yumruk, ok yarışları gibi birçok cenaze oyunları düzenlemiştir. Cenaze oyunları yapılırken Troialı kadınlar aradıkları toprakların burası olduğunu kararlaştırarak, kendilerini yıllardır farklı yerlere taşıyan gemileri ateşe vermişlerdir. Fakat sonrasında başlayan sağanak yağmur gemilerden sadece dört tanesinin zarar görmesine neden olmuştur. Aeneas bunun üzerine yolculuk nedeniyle yorgun düşmüş olan erkekleri, yaşlıları ve korkan kadınları burada Troialı Acestas⁴⁰⁵ ile bırakmış ve Acesta⁴⁰⁶ adında bir kent kurmalarını

³⁹⁹ Drepanum – Kartaca arası yolculuk serüveni ve Kartaca'da yaşananlar için bk. Verg. *Aen.* i. 34-756; iv. 1-705.

⁴⁰⁰ Verg. *Aen.* iv. 620-630.

⁴⁰¹ Abulafia, 2012: 96.

⁴⁰² Kartaca'nın kuruluş efsaneleri için bk. Moscati, 1973: 137-145; Abulafia, 2012: 102-103.

⁴⁰³ Hdt. vii. 165-167.

⁴⁰⁴ Polyb. i. 7; i. 60.

⁴⁰⁵ Halikarnassoslu Dionysios da (*Ant.* 1.52. 1) Acestas'ın Troia Savaşı'ndan sonra Aeneas'tan önce Drepanum'a gelenlerden olduğunu belirtmiştir.

⁴⁰⁶ Günümüzdeki Segeta kenti.

istemiştir.⁴⁰⁷

Har. 3. 5. Drepanum – Carthāgō – Drepanum Rotası.

3.2.14 Cumae / Kume (=Kύμη)

Sicilya'dan kuzeye, Napoli Körfezi'ne doğru giderken dümenci Palinurus denize düşmüştür. Yola devam eden Aeneas ve arkadaşları Cumae'de, Apollon Tapınağı'nda bulunan Sibylla'ya⁴⁰⁸ danışmak için demirlemişlerdir. Sbylla önce yolculuğu ile ilgili kehanetlerde bulunmuştur. Aeneas yeraltı ülkesine gitmek istediğini söyleyince, Sbylla bu yolculuk için altın dalı getirmesini istemiştir. Aeneas büyülü bir ağaçtan altın bir dal kopararak Sbylla ile birlikte yeraltı ülkesine inmişlerdir. Buranın giriş kısmını geçtikten sonra “acı – elem ırmağı” anlamına gelen⁴⁰⁹ Acheron Nehri karşılına çıkmıştır. Aeneas Palinurus'un, Dido'nun, Priamos'un oğlu Deiphobus'un hayaletlerini görmüştür. Tartaros'un⁴¹⁰ kapısından geçerek Elysium'a⁴¹¹ gelmişlerdir. Elysium'da babası Anchises

⁴⁰⁷ Kartaca – Drepanum arası yolculuk ve Drepanum'da yaşananlar için bk. Verg. *Aen.* v. 1-861.

⁴⁰⁸ Tanrı Apollon'un kehanetlerini bildiren rahibe. Ayrıntılı bilgi için bk. ve krş. Erhat, 2018: 270-271; Bayladı, 2005: 457-458.

⁴⁰⁹ “Theoi Greek Mythology”, <https://www.theoi.com/Khthonios/PotamosAcheron.html>. Erişim Tarihi: 05 Haziran 2019.

⁴¹⁰ Yeraltındaki ölümler ülkesinin en derin yeri. Ayrıntılı bilgi için bk. ve krş. Erhat, 2018: 279; Bayladı, 2005: 473-474.

Aeneas'a Romulus'un, Roma'nın ilk hükümdarlarının ve Augustus'un ruhlarını göstermiş, daha sonra Sbylla ve Aeneas yeryüzüne geri dönmüşlerdir.⁴¹²

Aeneas'ın Styks Irmağı'nın⁴¹³ kıyısında hala gömülmemiş olan Palinurus'u görmesi, Odysseus'un Hades'teyken hala gömülmemiş olan Elpenor'un hayaletini gördüğü bölümü⁴¹⁴ anımsatmaktadır. Dido'nun hayaletini uzaktan seyrettiği bölüm ise, Odysseus'un Aias'ın hayaletiyle karşılaştığı bölüm⁴¹⁵ ile benzerlikler göstermektedir. Babası Anchises'in Aeneas'a Roma krallarının ruhlarını gösterdiği ve Roma'nın geleceği ile ilgili söylediği sözler ise siyasi vurgunun oldukça yoğun olduğu ve eserin yazılma amacının daha net olarak ortaya çıktığı bölümdür.⁴¹⁶

Homeros öte dünyanın konumunu daha düşsel bir şekilde aktarırken; Vergilius eserindeki diğer rotalar gibi öte dünyanın konumunu da tam olarak vermiştir. Vergilius'un aktardığı öte dünya, İtalya'nın Campania Bölgesi'nde Cumae kıyılarında, Vesuvius Yanardağı'nın⁴¹⁷ yakınlarında, yer sarsıntılarının olduğu, etrafında sülfürik alevlerin yükseldiği ve gizemli seslerin duyulduğu bir bölgedir (Dürüşken, 2003: 78). Vergilius öte dünyaya giriş kapısı olarak gösterdiği yer olan Avernus Gölü ile ilgili, üzerinden hiçbir kuşun uçarak geçemediği, berbat bir koku olduğu ve bu yüzden Greklerin burayı Aornos (=Ἄορνος / kuşuz) olarak adlandırdıkları bilgisini vermiştir.⁴¹⁸

3.2.15 Cāiēta / Kaiete (=Καιήτη)

Aeneas ve yoldaşları Cumae'den ayrılıp kuzeye doğru yelken açmışlardır. Gemiler Caieta Koyu'nda demirlemişler ve burada Aeneas'ın sütanesi Caieta ölünce, adı öldüğü topraklara verilmiştir. Aeneas sütanesinin cenaze törenini izledikten sonra uygun rüzgârların da esmesiyle tekrar yola çıkmışlardır.⁴¹⁹

Caieta, günümüzde Lazio Bölgesi'nde, Latina ilinde bulunan bir liman şehri konumundaki Gaeta şehridir. Vergilius gibi diğer Antik Dönem yazarlarının birçoğu şehrin adını, burada ölen Aeneas'ın sütanesinden aldığını belirtmiştir.⁴²⁰

⁴¹¹ Vergilius'un (*Aen.* 10. 351) "çiçeklerle dolu, sevimli bir orman" olarak nitelediği Elysium'u; Homeros (*Od.* 563-564) "ölümsüz dünyanın ucundaki ova" olarak nitelemiştir.

⁴¹² Drepanum – Cumae arası yolculuk ve yeraltı ülkesinde yaşananlar için bk. Verg. *Aen.* v. 720-871; vi. 1-900.

⁴¹³ Tanrıların üzerine yemin ettiği yeraltı ırmağı. Ayrıntılı bilgi için bk. ve krş. Erhat, 2018: 277; Bayladı, 2005: 467-468.

⁴¹⁴ Hom. *Od.* xi. 51-80.

⁴¹⁵ Hom. *Od.* xi. 543-551.

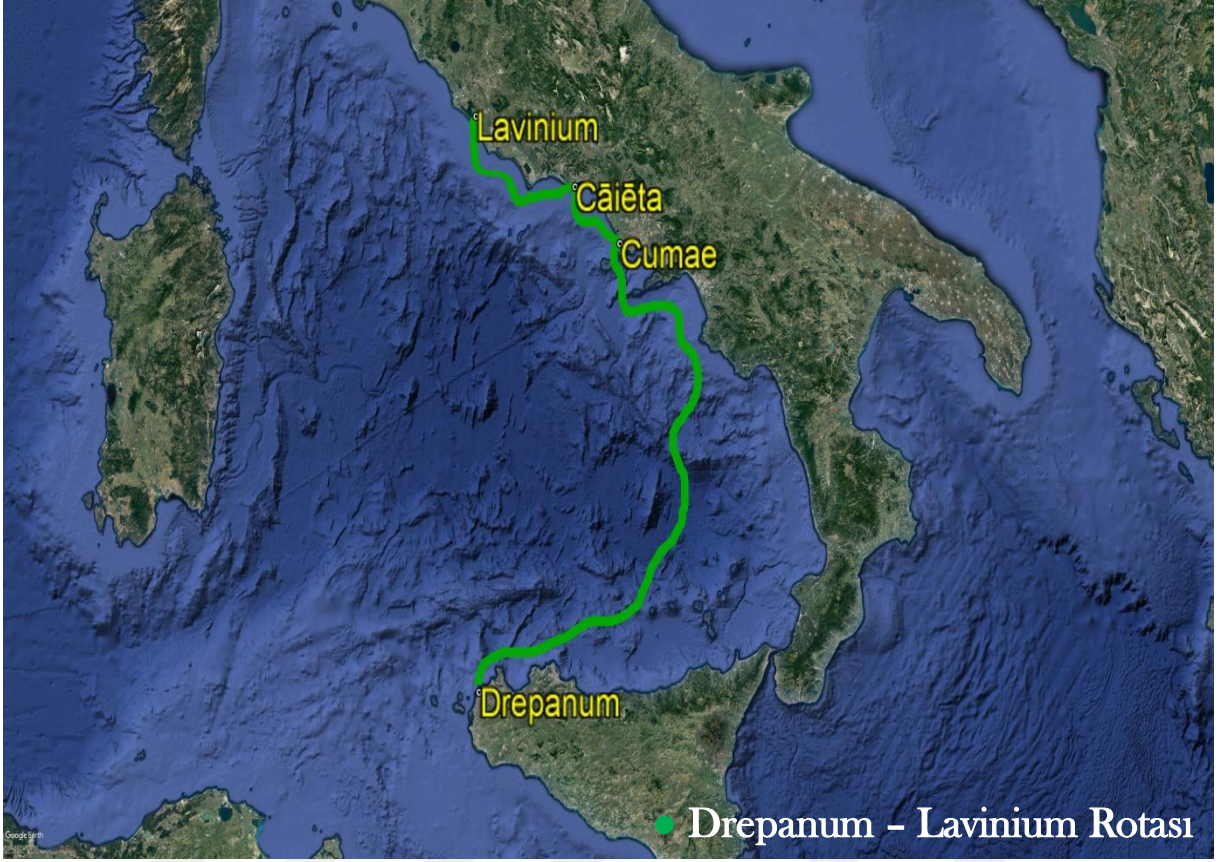
⁴¹⁶ Verg. *Aen.* vi. 722-885.

⁴¹⁷ Vezüv Yanardağı.

⁴¹⁸ Verg. *Aen.* vi. 238-242.

⁴¹⁹ Cumae – Caieta arası yolculuk ve Caieta'da yaşananlar için bk. Verg. *Aen.* vi. 900-901; vii. 1-9.

⁴²⁰ Dion. Hal. *Ant.* 1.52. 1; Ovid. *Met.* xiv. 441; Solin. 2. 13.

Har. 3. 6. Drepanum – Lavinium Rotası.

3.2.16 Lavinium / Laouinion (= Λαοῦνιον)

Aeneas ve arkadaşları Caieta'dan kuzeye doğru yelken açmışlardır. Kirke'nin yaşadığı koya⁴²¹ girmeden yollarına devam ederek Tiber Nehri'nin denize döküldüğü yerde, Latinus'un krallığını yaptığı Latium Bölgesi'nde karaya çıkmışlardır.⁴²² Burada sofraya kuran Aeneas ve yoldaşları tüm yiyecekleri yedikten sonra doymadıkları için kutsal ekmekleri, adak kaplarını da yiyip bitirince Harpy Kelaino'nun kehaneti gereğince buraya yerleşeceklerini anlamışlardır. Kızı Lavinia komşu Rutulia ülkesinin kralı Turnus ile nişanlı olan kral Latinus, kızını yabancı biriyle evlendirmesi gerektiği ile ilgili bir kehanetten haberdar olunca Aeneas ve arkadaşlarını iyi karşılamıştır. Aeneas ve Lavinia arasında verilen evlilik kararı sonrası Turnus kendisini destekleyenlerle beraber Troialılara saldırmıştır. Aeneas, Yunanistan'dan gelip Palatine Tepesi'ne (sonraki dönemlerde Roma şehrinin kurulacağı yer) Evandros ile Turnus'a karşı ittifak kurmak için görüşmeye giderken beyaz bir domuz ve etrafında otuz

⁴²¹ Vergilius'un eserinin bu bölümünde de Odyssea'nın etkileri görülmektedir. Kirke'nin büyü otlarla hayvana dönüştürdüğü insanlardan söz etmiştir. Vergilius, Kirke'nin ülkesini Caieta ile Latium arasındaki "Monte Circeo" ya konumlandırmıştır.

⁴²² Caieta – Latium arası güzergâhta yaşananlar için bk. Verg. *Aen.* vii. 7-36.

yavru görmüştür. Aeneas, Buthrotum'da karşılaşmış olduğu Priamos'un oğlu Helenus'un kehanetine göre Lavinium şehrini kuracağı yerin burası olduğunu anlamıştır. Aeneas ile ittifak kuran Evandros'un oğlu Pallas'ı Turnus öldürmüştür. Çatışmalardan sonra Aeneas ile Turnus aralarındaki ihtilafı teke tek çarpışarak çözmeye karar vermişlerdir. Kazananın Lavinia ile evlenmesi ve Latium'un kralı olması kararı alınmıştır. Aeneas'ın yaralaması ile yere düşen Turnus, canının bağışlanması için yalvarmıştır. Ancak Aeneas, Pallas'ın kemerini Turnus'un göğsünde asılı görünce onu öldürmüştür. Böylece Troialılar kendilerine vadedilen topraklara hâkim olmuşlardır. Vergilius'un Aeneis adlı eseri Aeneas'ın Turnus'u öldürmesi ile sona ermektedir.⁴²³

Lavinium kentinin bulunduğu Latium Bölgesi, İtalya Yarımadası'nın batısında ve orta kısmında bulunan, günümüzde İtalya'ya başkentlik yaptığı gibi Antik Roma'ya da başkentlik yapmış olan Roma şehrinin kurulduğu bölgedir. Bölgeye günümüzde Lazio Bölgesi adı verilmektedir. Strabon (iii.10) İtalik kavimlerden Latinlerin yaşadıkları bölge'ye daha sonra yine İtalik kavimlerden Rutullerin, Volskların, Aequilerin, Hernicilerin de yerleşmiş olduklarını belirtmiştir. Aeneas'ın daha sonra eşi olacak olan, Latinus'un kızı Lavinia'nın adını verdiği Lavinium kenti,⁴²⁴ kuruluşu Aeneas Efsanesi ile özdeşleştirilen antik bir liman şehridir. Günümüzde Roma'nın güneybatısında bulunan "*Pratica di Mare*" kasabası Lavinium şehri ile ilişkilendirilmektedir. Roma'ya 28 km mesafede bulunan Pratica Di Mare Kasabası ile Aeneas Efsanesi arasındaki bağlantı ile ilgili bilinen ilk bilgi, Lavinium kentinde korunmuş olan Troia penatlarından söz eden Timaios tarafından verilmiştir (Koptev, 2010: 12).

⁴²³ Vergilius yedinci kitabından başlayarak, onikinci kitabının sonuna kadar Aeneas ve yoldaşlarının Latium'da yaşadıklarını anlatmıştır.

⁴²⁴ Lavinium'un kuruluş efsaneleri için bk. ve krş. Dion. Hal. *Ant.* 1.45. 1; 1. 59. 1;1. 63. 1; Liv. *Perioch.* 1. 1; Euseb. *Chron.* 106; Var. *R.* 2. 4. 13; Strab. v. 3. 2.

Har. 3. 7. Vergilius'un Eserinde Aeneas'ın Rotası.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

AKDENİZ'İN DİĞER MİTOLOJİK ROTALARI

4.1 Aleksandros'un Rotası / Troia (=Τροία) - Sparta (=Σπάρτα) – Troia (=Τροία)

Troia Savaşı'nın nedeni olarak kabul edilen Aleksandros'un (=Paris) Sparta kralı Menelaos'un karısı Helene'yi kaçırmaması sonrası izledikleri güzergâh⁴²⁵ farklı yazarlar tarafından farklı şekillerde anlatılmıştır. Euripides “*Helene*” ve “*Elektra*” adlı tragedyelerinde bu konuya değinmiştir. Euripides Aphrodite'yi kendisine tercih ettiği için Aleksandros'a içerleyen Hera'nın, hayali bir Helene silüeti oluşturduğunu ve Aleksandros'un bu silüetle evlendiğini; gerçek Helene'nin ise Hermes tarafından Mısır'a, Proteus'un gözetimine götürüldüğünü belirtmiştir. Ayrıca Euripides insanları kışkırtmak ve savaş çıkmasını sağlamak için Helene'nin silüetini Troia'ya Zeus'un gönderdiğini belirtmiştir.⁴²⁶

Apollodoros bu konuda farklı bir bilgi vermektedir. Ona göre Helene ile birlikte yola çıkan Aleksandros, başlayan büyük bir fırtına sonucu Sidon'a (=Σιδών)⁴²⁷ demirlemek zorunda kalmıştır. Takip edilme korkusu yaşayan Aleksandros'un Phoinike'de (=Φοινική)⁴²⁸ ve Kıbrıs'ta uzun zaman kaldığını ve bu ihtimal ortadan kalkınca da Helene ile beraber Troia'ya geldiğini belirtmiştir.⁴²⁹

Herodotos da Aleksandros'un Helene ile birlikte Sparta'dan ayrıldıktan sonra izlediği rota ile ilgili bilgiler vermiştir. Aleksandros'un gemisinin Ege Denizi'nde ters rüzgârlar tarafından Mısır kıyılarına sürüklediğini ve Nil'in Kanobos (=Κάνωβος)⁴³⁰ denilen ağzına yanaştığını belirtmiştir. Burada Mısır kralı Proteus'un Aleksandros'u ihanet ile suçlayarak Helene'yi ve Sparta'dan gelen eşyaları alıkoyduğunu ve Aleksandros'un Troia'ya yanında Helene olmadan döndüğünü yazmıştır.⁴³¹

⁴²⁵ Troia - Sparta arası rota ile ilgili herhangi bir bilgi bulunmazken, dönüş rotası (=Sparta – Troia) ile ilgili birçok yazar farklı görüşler öne sürmüştür.

⁴²⁶ Eur. *Hel.* 31-51; 582 vd; 669 vd; Eur. *El.* 1280 vd.

⁴²⁷ Lübnan'ın güneyinde bulunan antik şehir. Günümüzde Sayda olarak bilinir.

⁴²⁸ Bereketli Hilal'in (Mezopotamya) Akdeniz'e bakan batı kıyıları. Günümüzdeki Lübnan toprakları.

⁴²⁹ Apollod. *Bibl. Ep.* xii. 3. 4.

⁴³⁰ Nil Nehri'nin batı kollarından birinin Akdeniz'e döküldüğü yerde bulunan liman kentiydi. İskenderiye'ye 25 km mesafede bulunan bu antik şehrin olduğu yerde günümüzde “Abu Qir” kasabası bulunmaktadır.

⁴³¹ Herodotos'un Aleksandros'un yolculuğu ile ilgili verdiği bilgiler için bk. Hdt. ii. 113-120.

Har. 4. 1. Apollodoros'a Göre Aleksandros'un Sparta – Troia Rotası

Har. 4. 2. Herodotos'a Göre Aleksandros'un Sparta – Troia Rotası

4.2 Nostoi (=Νόσται) – Dönüşler

Eski Yunanlar, Troia Savaşı'nın hikâyesini ve sonrasını anlatan İlyada ve Odysseia Destanları'na büyük önem vermişlerdir. Bu destanlar en azından Klasik Çağ'dan itibaren çocukların eğitiminde büyük önem taşımış ve ders kitabı olarak kullanılmıştır (Sowerby, 2012: 7). Fakat Troia Savaşı ve sonrası, İlyada ve Odysseia Destanları dışında “*epik çember - epikos kyklos* (= *Ἐπικὸς Κύκλος*)” adı verilen ve Homeros sonrası yazılan birçok destanlar çemberine de konu olmuştur (Kaya, 2017: 2). Günümüze kadar sadece fragmanları ulaşan bu destanlardan⁴³² biri olan ve Troizenli Agias'ın yazdığı düşünülen⁴³³ Nostoi (=Dönüşler)⁴³⁴ Troia Savaşı sonrası kahramanların eve dönüş hikâyelerini anlatmaktadır. Nostoi'un yazarının daha erken bir tarihe ait olan Odysseia'nın izlerini takip ederek, diğer kahramanların dönüşleri ile ilgili boşlukları doldurmak amacı taşıdığı düşünülmektedir (Danek, 2015: 365). Nostoi dışında kahramanların dönüş hikâyeleri ile ilgili bazı bilgilere Apollodoros'un Bibliotheka adlı eserinin *Epitome*'sinden, Homeros'un eserlerinden ve diğer bazı Antik Dönem yazarlarından da ulaşılabilmektedir.

Troia Savaşı sonrası Menelaos hemen yola çıkılmasını istemesine rağmen, Agamemnon bir süre daha kalıp Athena'ya kurbanlar kesilmesi için ısrar etmiştir. Bunun üzerine Menelaos, Diomedes ve Nestor birlikte eve dönüş yolculuğuna başlamışlardır. Sounion (=Σούνιον)⁴³⁵ Burnu'na vardıklarında Menelaos'un dümencisi Phrontis ölmüş ve yola devam etmeleri gerekmesine rağmen Menelaos mola verip yoldaşını gömmüştür. Diomedes ülkesi Argos'a (=Ἀργός)⁴³⁶, Nestor ise Pylos'a (=Πύλος)⁴³⁷ güvenli bir şekilde ulaşmışlardır.⁴³⁸ Menelaos ve gemileri ise mola sonrası tekrar yola çıkmışlardır. Malea Burnu'na ulaştıklarında büyük bir kasırga başlamış ve gemilerin çoğu Girit Adası'nda bulunan Gortyna'ya (=Γόρτυνα)⁴³⁹ kadar sürüklenmişlerdir. Gemilerin birçoğu parçalanmış

⁴³² Konusu doğrudan ya da dolaylı olarak Troia Savaşı ile ilgili olan bu destanlar çemberi şu eserlerden oluşuyordu: On bir bölümden oluşan *Kypria*, iki bölümlük *Ilioupersis* (=Ilion'un Yıkılışı), dört bölümden oluşan *Ilias Parva* (=Küçük İlyada), beş bölüm içeren *Aithiopsis* (=Etiyopya), Odysseus'un eve dönüşü sonrası olanları anlatan ve adını Odysseus ile Kirke'nin oğlu Telegonos'tan alan, Odysseia Destanı'nın devamı niteliğindeki *Telegonia*, beş bölümden oluşan *Nostoi*.

⁴³³ Hom. *Il.* (Azra Erhat'ın Önsöz'ü, 36).

⁴³⁴ Dönüş-nostos (=νόστος) ve acı-algos (=ἄλγος) kelimelerinden oluşan “nostalji” kavramının kökeninde de “nostos” sözcüğü yer almaktadır. Nostalji “geri dönüş acısı”dır. İnsanın hem uzakta olduğu için çektiği acı, hem de geri dönmek için katlandığı sıkıntılardır. Konu ile ilgili ayrıntılı bilgi için bk. ve krş. Cassin, 2018: 16-18; Powell, 2018: 618.

⁴³⁵ Attika Bölgesi'nin güneydoğu ucundaki burun.

⁴³⁶ Peloponnesos Yarımadası'nın doğusunda bulunan antik şehir. Günümüzde de “Argos” adı ile anılır.

⁴³⁷ Peloponnesos Yarımadası'nın güneybatısında bulunan antik şehir. Bölgede günümüzde de “Eski Pylos” ve “Yeni Pylos” olmak üzere iki farklı yerleşim yeri bulunmaktadır.

⁴³⁸ Apollod. *Bibl. Ep.* xv. 6. 1. Daha geç kaynaklarda Diomedes'in ülkesi Argos'tan tekrar ayrıldığı ve İtalya'ya da Adriyatik'e yerleştiği ile ilgili bilgiler de bulunmaktadır. Diomedes'in Argos'tan tekrar ayrılması ile ilgili ayrıntılı bilgi için bk. Malkin, 1998: 234-257; Kerényi, 2018: 604.

⁴³⁹ Günümüzde Girit Adası'nın güneyinde bulunan bir belde.

ve sadece beş gemi rüzgârların ve dalgaların etkisiyle Mısır'a sürüklenmiştir.⁴⁴⁰ Menelaos daha sonra Mısır, Libya, Phoinike ve Kıbrıs'a gidip gelerek büyük hazineler biriktirmiştir.⁴⁴¹ Menelaos sekiz yıl dolaştıktan sonra Mykene Limanı'na gelmiştir ve orada babası Agamemnon'un katilinden öç alan Orestes ile karşılaşmış ve Sparta'da krallığını tekrar elde etmiştir.⁴⁴² Daha sonra Hera tarafından ölümsüzleştirilerek, Helene ile beraber ElySION'a gittiği belirtilmiştir.⁴⁴³

Herodotos, Helene'nin Troia Savaşı sırasında Ilion'da olmadığını; orada olması durumunda Aleksandros'un taleplerine bakılmadan Yunanlılara geri verilmiş olacağını belirtmiştir. Herodotos, Troia Savaşı sonrası Menelaos'un kendisine söylenenleri dinleyerek Mısır'a gittiğini ve Helene'yi ve bütün servetini geri kazandığını belirtmiştir.⁴⁴⁴

Agamemnon'un güzergâhı ile ilgili çok fazla bilgi bulunmamaktadır. Menelaos'tan sonra yola çıkan Agamemnon ve arkadaşları Tenedos'a uğramıştır. Tenedos Adası'nda Neoptolemos kurban kesmek için iki gün beklemiştir. Ancak Agamemnon ve yanındakiler yola devam etmiş ve Tenos'ta (=Τήνος)⁴⁴⁵ büyük bir fırtınaya yakalanmışlardır ve gemilerin birçoğu batmıştır. Fırtına sırasında Aias ve birçok arkadaşı ölmüştür.⁴⁴⁶ Agamemnon ise ülkesi Mykene'ye geldiğinde karısı Klytaimnestra ve Aigisthos tarafından öldürülmüştür.⁴⁴⁷ Neoptolemos ise Tenedos'ta iki gün kaldıktan sonra Helenos'la beraber karayoluyla Molossia ülkesine gitmiş ve Molossialıları yendikten sonra orada kral olarak hüküm sürmüştür.⁴⁴⁸

⁴⁴⁰ Menelaos'un Troia'dan Mısır'a kadar devam eden yolculuğu için bk. ve krş. Apollod. *Bibl. Ep.* xv. 6. 1; Hom. *Od.* iii. 130 vd; 276 vd.

⁴⁴¹ Menelaos'un Mısır'a gelişi ve sonrasında yaşananlar için bk. ve krş. Apollod. *Bibl. Ep.* xv. 6. 29; Hom. *Od.* iii. 302; Paus.. *Des.* x. 25. 2. Menelaos'un Mısır kralı Proteus'un sarayında Helene'yi bulduğunu anlatan kaynaklar da vardır. Bu kaynaklara göre Aleksandros ve Helene kaçtıktan sonra rüzgâr onları Mısır'a savurmuştur. Mısır'da, Aleksandros'un işlediği suçtan dolayı Helene Proteus tarafından alıkonulmuş ve Menelaos'un yanında sadece Helene'nin bulutlardan yapılmış bir hayaleti kalmıştır. Gerçek ve bulutlardan yapılmış hayalet Helene için bk. Apollod. *Bibl. Ep.* iii. 5.

⁴⁴² Apollod. *Bibl. Ep.* xv. 6. 30.

⁴⁴³ Hom. *Od.* iv. 561-569; Apollod. *Bibl. Ep.* xv. 6. 30.

⁴⁴⁴ Herodotos'un Aleksandros'un ve Menelaos'un yolculukları ve Helene'nin durumu ile ilgili verdiği ayrıntılı bilgiler için bk. Hdt. ii. 113-120.

⁴⁴⁵ Kyklad Adalarından biri. Günümüzdeki Tinos Adası.

⁴⁴⁶ Agamemnon vedağher kahramanların yolculuğu, Tenedos Adası'nda yaşananlar ve Tenos'taki fırtına sonucu Aias'ın ölümü için bk. ve krş. Apollod. *Bibl. Ep.* xv. 6. 5-8; Hom. *Od.* iv. 499-511; Verg. *Aen.* i. 39-45; Hyg. *Fab.* 116; Sen. *Agam.* 532-556.

⁴⁴⁷ Agamemnon'un öldürülmesi için bk. ve krş. Hom. *Od.* iii. 193 vd; iii. 303-305; iv. 529-537; Apollod. *Bibl. Ep.* xv. 6. 23; Aiskh. *Ag.* 1379 vd; Soph.. *El.* 8-10; Sen. *Agam.* 875-909; Paus. ii. 16.6; Hyg. *Fab.* 117.

⁴⁴⁸ Apollod. *Bibl. Ep.* xv. 6. 12-14

Diğer kahramanların dönüşleri ile ilgili de muhtelif ve kısıtlı bilgiler bulunmaktadır. Odysseia'da (iii.190-192) Nestor, Philoktetes⁴⁴⁹ ve Idomeneus'un ülkelerine döndüklerini belirtmiştir. Pindaros (*Nem.* iv. 46) Teukros'un Salamis'e döndüğünü fakat babası tarafından kovulduğu için Kıbrıs Adası'na giderek oraya yerleştiğini belirtmiştir. Apollodoros (*Bibl. Ep.* xv.6.15), Guneus, Antiphos, Phidippos gibi birçok kahramanın yerleştikleri yerler ve akıbetleri ile ilgili bilgiler vermiştir.

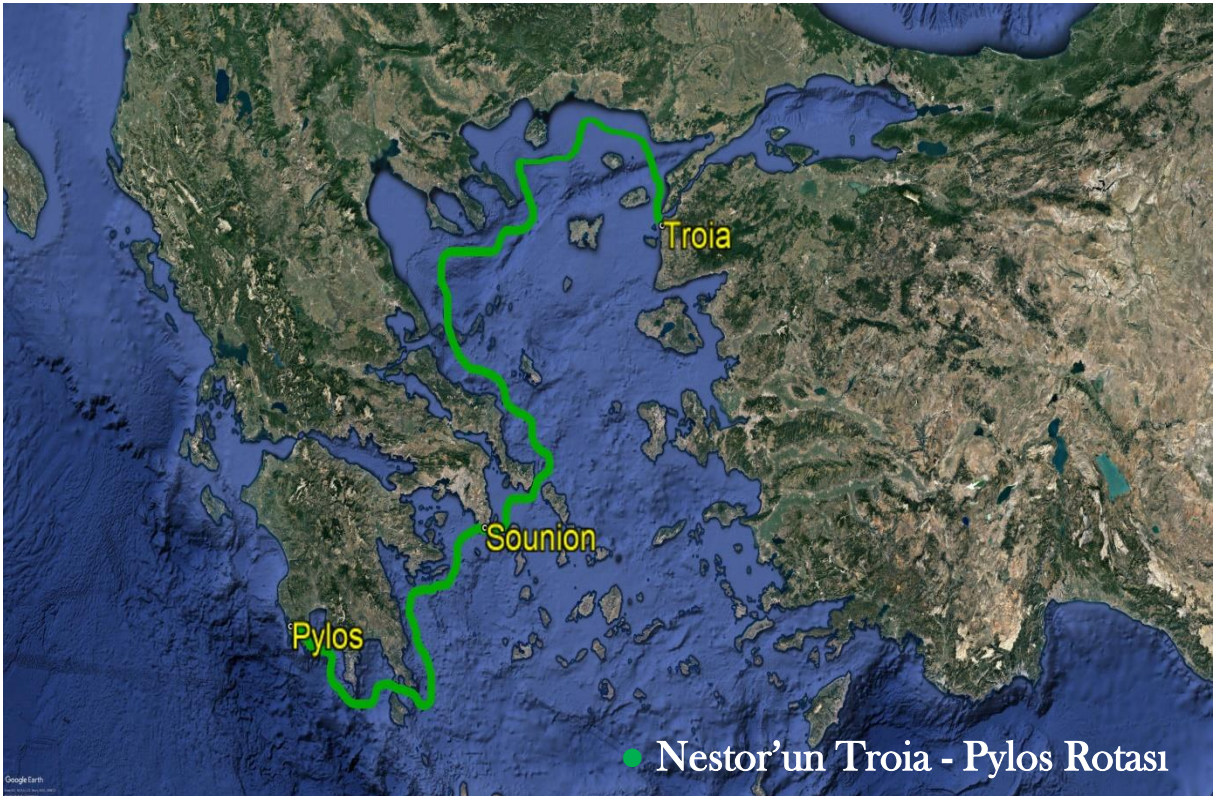
⁴⁴⁹ Odysseia'da Nestor, Philoktetes'in ülkesine döndüğünü belirtmesine rağmen birçok kaynakta İtalya'ya yerleştiği belirtilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bk. Malkin, 1998: 214- 226.

Har. 4. 3. Menelaos'un Troia – Sparta Rotası. Malea Burnu'ndaki fırtına Menelaos'un gemilerini Gortyna'ya, oradan da Misir'a sürüklemiştir. Menelaos, Libya, Phoinike ve Kibris'ta sekiz yıl geçirdikten sonra ülkesine dönmüştür.

Har. 4. 4. Diomedes'in Troia – Argos Rotası.

Har. 4. 5. Nestor'un Troia – Pylos Rotası.

Har. 4. 6. Agamemnon'un Troia – Mykene Rotası.

SONUÇ

Akdeniz coğrafyası, kadim kültürlerin tohumlarının yeşerdiği, insanlık tarihi değerlendirilirken kerteriz alınan en önemli coğrafyalardan birini oluşturmaktadır. Mitoloji de Akdeniz coğrafyası tarihinin tamamlayıcı unsurlarından olmuştur. Nitekim Antik Dönemlerden günümüze eğitim-sanat-edebiyat gibi alanlarda değerlendirmede bulunulurken mitolojinin tüm bu alanların mütemmim cüz-ü (=sine qua non) olduğu gerçeği yadsınamaz bir durumdur. Dönemin sosyal, siyasal ve ekonomik koşulları göz önüne alındığında ve daha geniş bir perspektiften bakıldığında mitolojik miras karşımıza eşsiz bir hazine çıkarmaktadır. Bu çalışmada ele alınan rotalar dönemin coğrafya algısı, toplumsal ve siyasal yapısı ile ilgili önemli ipuçları barındırmaktadır.

Altın madenciliği, deniz ticareti ve dönemin coğrafya bilgisi ile ilgili önemli bilgiler edinmemizi sağlayan Argonautların yolculuğu Antik Dönemden günümüze kadar önemli izler bırakmıştır. Altın Post için Iolkos'tan yola çıkan Argonautların Kolkhis'e gidiş rotaları Antik Dönem yazarları tarafından aynı şekilde verilirken; dönüş rotaları ile ilgili oldukça farklı görüşler bulunmaktadır. Argonautların Iolkos – Kolkhis rotası, Çanakkale Boğazı'ndan Gürcistan'a kadar olan şeridin Antik Dönemdeki panoramasını çizmesi açısından çok önemlidir. Argonautlar'ın Iolkos'tan başlayıp Kolkhis'te biten gidiş güzergâhları üzerinde bulunan rotalar reel Akdeniz coğrafyasında karşılıkları bulunan ve üzerinde ihtilafların olmadığı lokasyonlardır. Bu güzergâh üzerinde sadece Symplegades ve Phinopolis'in lokalizasyonları ile ilgili farklı yazarlar tarafından farklı bilgiler verilmiştir. Bu anlamda özellikle Apollonios tarafından coğrafi, kültürel, ekonomik ve sosyolojik özellikleri de verilen gidiş rotasındaki lokalizasyonlar, Antik Dönem Akdeniz coğrafyası ile ilgili önemli bilgiler elde etmemize neden olmaktadır. Argonautların Iolkos – Kolkhis rotası, kültürel etkileşim ve gelişim açısından çok önemli bir yere sahip olan ve günümüz dünyasında büyük önem kazanan “Kültür Rotaları” kapsamında değerlendirilebilecek bir rotadır. Apollonios'un ve diğer Antik Dönem yazarlarının vermiş olduğu ayrıntılar çok önemli kültürel motiflerle bezelidir. Gerek Iolkos'tan başlayıp Kolkhis'te sona erecek olan bir deniz rotası gerekse de Çanakkale'den başlayıp Kolkhis'te sona erecek olan bir kara rotası “Kültür Rotaları” mefhumunun ruhuna uygun rotalar olacaktır. Çünkü bu rotadaki lokalizasyonların coğrafi konumları, yaşam şekilleri, ekonomik faaliyetleri, dinsel inançları, kimlik özellikleri detaylarıyla verilmiştir. Bu çerçeveden bakıldığında Argonautlar'ın Iolkos – Kolkhis rotası, Avrupa Konseyi'nin “Kültür Rotaları” konseptine oldukça uygun bir rotadır. Bu rotanın Avrupa Konseyi “Kültür Rotaları” kapsamına alınması, hem kültürel anlamda uluslararası bir

etkileşimin başlamasına hem de ulusal anlamda çok da farkında olunmayan bir değer ortaya çıkmasına ve kültürel anlamda ivme yakalanmasına neden olacaktır.

Birçok Antik yazar tarafından farklı şekillerde verilen dönüş rotaları ise dönemin coğrafya bilgisi ve algısı ile ilgili önemli bilgiler elde etmemize neden olmaktadır. Dönemin coğrafya ve denizcilik bilgisi göz önüne alındığında dönüş rotası olarak en makul rotanın, gidiş rotasının bir benzeri olduğu açıktır. Fakat Homeros'tan itibaren farklı şekillerde verilen dönüş rotaları bizlere Antik Dönem yazarlarının bilinen dünyanın sınırlarının ötesini tamamen okyanus olarak tasavvur ettiklerini göstermektedir. Argonautların özellikle dönüş rotaları ile ilgili Antik ve Modern kaynakları derinlemesine irdeleyen ulusal ve uluslararası kaynaklar oldukça kısıtlıdır. Bu çalışmada Antik ve Modern literatür derinlemesine irdelenmiş, olası lokalizasyonlar ile ilgili hipotezler üretilmiş ve Argonautlar'ın dönüş rotası sistematik bir hale getirilmiştir.

Odysseus'un rotası, Antik Dönem'den günümüze üzerine sayısız çalışmalar yapılmış ancak kesin bir sonuca ulaşılamamış bir rotadır. Kyklopların Ülkesi, Ölüler Ülkesi, büyücü tanrı Kirke'nin Adası gibi mitolojik yerlerin bulunduğu rota her ne kadar hayal ürünü olarak görülse de; arkeoloji biliminin rehberliğinde 19. yüzyıldan itibaren Homeros dünyasının kalıntıları ortaya çıkarılmaya başlamıştır. Homeros'un yolculuk boyunca üzerinde durduğu Zephyros, Boreas, Notos, Euros rüzgârlarının ve yıldızların yol göstericiliği dikkate alındığında, rotalar fantastik coğrafyalar olarak görülmesine rağmen Akdeniz coğrafyası ile ilgili mantıklı ve doğru birçok bilgi mevcuttur. Rüzgârların ve yıldızların yol göstericiliği yanında Phaiakların denizcilik özellikleri, Ismaros, Lotosiyenlerin Ülkesi, Ölüler Ülkesi gibi güzergâhlarda kullanılan birçok ayrıntı eserin salt düşsel bir boyutu olmadığını, Akdeniz coğrafyası ve denizciliği ile ilgili önemli bilgileri de içerdiğini ortaya çıkarmaktadır. Ayrıca gemi yapımı, ekonomik faaliyetler, dinsel inançlar, Antik Dönem'de denizlerde bulunan tehlikeli geçitler, mitolojik varlıklar ve korkular gibi birçok alanda Odysseus'un rotası vasıtasıyla bilgi sahibi olunmaktadır. Odysseus'un rotası Antik Dönemlerden itibaren genellikle coğrafi olarak değil, metaforik olarak değerlendirilmiştir. Bunun yanında Odysseus'un hem karakteristik özelliği, hem de yolculuğu boyunca karşılaştığı rotalar metaforik olarak da değerlendirilmiş, hatta güzergâhının coğrafi özelliklerinden çok, bu alanda eserler verilmiştir. Yolculuğu, yaşadıkları, dönüşümleriyle örnek insan modelinin arketipi olarak görülmüş ve Antik Dönemler'den günümüze edebiyattan sanata birçok alanda paha biçilmez bir esin kaynağı olmuştur.

Odysseus'un güzergâhının Akdeniz coğrafyasındaki lokalizasyonları ile ilgili daha çok Modern Dönem'de çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmada Odysseus'un rotasını özellikle

coğrafi olarak değerlendiren Antik ve Modern kaynaklar irdelenmiş; olası lokalizasyonlar çıkarılmıştır.

Vergilius'un yolculuğun ayrıntılarını ve lokasyonları net olarak verdiği Aeneas'ın yolculuğu ve rotaları ise diğer mitolojik rotalara göre yazılış amacı ve rotaların netliği bakımından farklılık içermektedir. Vergilius'tan önce üzerinde durulan ancak ayrıntılarıyla rotasının belirtilmediği Aeneas'ın Troia – Lavinium yolculuğu, Augustus'un isteği ile Vergilius tarafından destansı bir şekilde yazılmıştır. Roma'ya şanlı bir geçmiş kazandırmak amacıyla Augustus'un ve daha sonra Avrupa'da Rönesans Dönemi'nde bilim adamı ve sanatçılara destek veren Mesen sınıfına adını veren Gaius Maecenas'ın destekleriyle Vergilius bu destanı yazmıştır. Vergilius'un vermiş olduğu rotada, özellikle Strophades, Kykloplar, Carthāgō, Cumae bölümlerinde Homeros'un Odyseia; İtalya'da yaşananlar bölümünde ise İlyada eserlerinin etkisi açık bir şekilde görülmektedir. Destanın yazılış tarzı irdelendiğinde ise Vergilius'un hem Homeros'tan hem de Apollonios'tan etkilendiği açıktır. Fakat Aenis adlı eserin en büyük farkı politik bir amaçla yazılmasıdır. Aeneas, her şeyden önce vatanını, inançlarını sırtında taşıyan, görev bilinciyle hareket eden, yolu kader tarafından çizilmiş (=fato profugus) Pius Aeneas (=Dindar Aeneas) olarak verilmiştir. İtalya'ya gelen Aeneas'ın, köklerine geri dönmüş bir kahraman olarak görevini yerine getirmiş olduğu addedilmiştir. Hem Vergilius'un eserinde, hem de diğer eserlerde başından beri Aeneas, tüm Romalıların aile babası (=paterfamilias), Romulus'un ve imparator Augustus'un atası olarak verilmiştir. Bu yüzden Aeneas'ın yolculuğu ve İtalya'ya gelişi bir destandan veya edebi bir eserden çok daha fazla özelliğe sahiptir. Aeneas'ın hikâyesi, Romalıların o dönemde dünyanın en önemli medeniyeti olmasını sağlayan ahlaki ve siyasi özelliklere ve karşılaşılan sorunlara açıklık getirmek amacı gütmesi açısından da önemlidir. Bu yüzden Aeneas'ın rotasında ve yolculuğunda başından beri determinist bir yapı hakimdir.

Iason ve Argonautlar'ın, Odysseus'un ve Aeneas'ın Akdeniz'deki yolculuk rotalarını anlatan eserler dışında, Klasik Dönem'de Yunanistan'da, "kyklos=çember" olarak adlandırılan ve Troia Savaşı ile ilgili birçok destanlar zincirinden biri olan Nostoi (Dönüşler) adlı destan da kahramanların Troia Savaşı sonrası dönüşlerini ele almıştır. Günümüze kadar sadece fragmanları ulaşan bu destan da Akdeniz'deki rotalar ve o dönemdeki isimleri açısından önemli ipuçları barındırmaktadır.

KAYNAKÇA

Antik Kaynaklar ve Kısaltmalar Listesi

- Aiskh. (= Aiskhylos)
Ag. (= Agamemnon) Eu. (= Eumenides)
Kullanılan Metin ve Çeviri: Aiskhylos, *Oresteia:Agamemnon. Libation-Bearers. Eumenides.* Trans.: A. H. Sommerstein. Cambridge, Mass.-London 2009 (The Loeb Classical Library).
- Aiskh. Pr. (= Aiskhylos, *Prometheus Desmotes*)
Kullanılan Metinler ve Çeviriler: Aiskhylos, *Persians. Seven Against Thebes. Suppliants. Prometheus Bound.* Trans.: A. H. Sommerstein, vol. I. Cambridge - Massachusetts - London 2008 (The Loeb Classical Library).
Aiskhylos, *Zincire Vurulmuş Prometheus.* Çev.: S. Eyuboğlu-A. Erhat. İstanbul 2018.
- Amm. Marc. (= Ammianus Marcellinus, *Rerum Gestarum Libri*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: Ammianus Marcellinus, *History.* Trans. J. C. Rolfe, vol. II. Cambridge - Massachusetts - London 1940 (The Loeb Classical Library).
- Apol. Rhod. *Argon.* (= Apollonios Rhodios, *Argonautica*)
Kullanılan Metinler ve Çeviriler: Apollonios Rhodios, *Argonautica.* Trans.: W. H. Race. Cambridge - Massachusetts - London 2008 (The Loeb Classical Library).
Rodoslu Apollonios, *Argonautika.* Çev.: A. Çokona. İstanbul 2018.
- Apollod. (= Apollodoros)
Bibl. (= Bibliotheke) Epit. (= Epitome)
Kullanılan Metinler ve Çeviriler: *The Library.* Trans.: J. G. Frazer, vol. I-II. Cambridge, Mass.-London vol. I.

- 2001; vol. II. 2002 (The Loeb Classical Library).
Apollodoros, *Bibliotheka*. Sunuş-Ekler-Notlar, J. G. Frazer. Çev.: N. Nirven. İstanbul 2017.
- Aristot. *HA*. (= Aristoteles, *Historia Animalium*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: Aristoteles, *History of Animals, Books VII-X*. Trans.: D. M. Balme, vols. IX-XI. Cambridge - Massachusetts - London 1991 (The Loeb Classical Library).
- Aristot. *Mir*. (= Aristoteles, *De Mirabilibus Auscultationibus*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *On Marvellous Things Heard*. With an English translation by W. S. Hett, vol. XIV. Cambridge, Mass.-London 2006 (The Loeb Classical Library).
- Arr. *Anab*. (= Arrianus, *Anabasis*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: Arrian, *Anabasis Alexandri*. Trans.: P. A. Brunt, vol. I-II. Cambridge - Massachusetts - London 1976-1983 (The Loeb Classical Library).
- Arr. *Ind*. (= Arrianus, *Historia Indica*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: Arrian, *Indica*. Trans.: P. A. Brunt. Cambridge - Massachusetts - London 2000 (The Loeb Classical Library).
- Arr. *Periplus* (= Arrianus, *Periplus Ponti Euxini*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *Arriani Periplus Ponti Euxini*. Arrianus'un Karadeniz Seyahati. Çev.: M. Arslan. *Libri I* (2015) 95-126.
- Caes. *Gall*. (= Caesar, *De Bello Gallico*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: Caesar, *The Gallic War*. Trans.: H. J. Edwards. Cambridge - Massachusetts - London 1930 (The Loeb Classical Library).
- Cato *Orig*. (= M. Porcius Cato, *Origines*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: M. Porcius Cato, *Origines*. Ed. H. Peter. (*Historicorum Romanorum Reliquiae*, vol. I). 1914.

- Cic. *Att.* (= Cicero, *Epistulae ad Atticum*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *Letters to Atticus*. Edited and translated by D. R. Shackelton Bailey, vol. I-IV. Cambridge, Mass.-London 1999 (The Loeb Classical Library).
- Cic. *Inv.* (= Cicero, *De Inventione*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *On Invention. The Best Kind of Orator. Topics*. Trans.: H. M. Hubbell. Cambridge - Massachusetts - London 1999 (The Loeb Classical Library).
- Cic. *Nat.* (= Cicero, *De Natura Deorum*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *De Natura Deorum*. With an English H. Hackham. London, New York 1961 (The Loeb Classical Library).
- Cic. *Sen.* (= Cicero, *De Senectute*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *On Old Age; Divination*. With an English translation by W. A. Falconer. Cambridge, Mass.-London 2013 (The Loeb Classical Library).
- Cic. *Tusc.* (= Cicero, *Tusculanarum Disputationum*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *Tusculan Disputations*. With an English translation by J. E. King, vol. XVIII. Cambridge, Mass.-London 2019 (The Loeb Classical Library).
- Diod. (= Diodorus Siculus, *Bibliotheca Historike*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *Diodorus of Sicily*. Trans.: C. H. Oldfather, vol. III. Cambridge - Massachusetts - London 1939 (The Loeb Classical Library).
- Dion. Hal. *Ant.* (= Dionysios Halikarnassos, *De Antiquitates Romanae*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: Dionysius of Halicarnassus. *The Roman Antiquities*. Trans.: E. Carry, vol. I-VII. London vol. I 2001-vol. VII. 1984 (The Loeb Classical Library).

- Enn. *Ann.* (= Ennius, *Annales*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *The Annals of Q. Ennius*. Edited with Introduction and Commentary by O. Skutsch. Oxford 1985.
- Eur. *El.* (= Euripides, *Elektra*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: Euripides, *Elektra*. Edited and translated by G. Murray, vol. II. Clarendon Press, Oxford. 1913.
- Eur. *Hel.* (= Euripides, *Helene*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: Euripides, *Helene*. Edited and translated by G. Murray, vol. III. Clarendon Press, Oxford. 1913.
- Eur. *Med.* (= Euripides, *Medeia*)
Kullanılan Metinler ve Çeviriler: Euripides, *Medea*. Edited and translated by D. Kovacs, vol. I. Cambridge, Mass.-London 2012 (The Loeb Classical Library).
Euripides, *Medea*. Çev.: A. Çokona. İstanbul 2018.
- Euseb. *Chron.* (= Eusebios, *Chronicorum*)
Kullanılan Metinler ve Çeviriler: Eusebi, *Chronicorum* (Liber Prior). Ed. A. Schoene. Berlin 1875.
The Chronicle of St. Jerome. Translated by R. Pearse. Ipswich 2005.
- FGrH *Die Fragmente der griechischen Historiker*. F. Jacoby. I-XV. Berlin-Leiden 1923-1958.
- Harpok. *Lex.* (= Harpokration, *Lexicon in decem oratores Atticos*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: Harpokration, *Lexicon in decem oratores Atticos*. Ed. W. Dindorf, *Harpocratonis lexicon in decem oratores Atticos*, vol. I. Oxford: Oxford University Press, 1853 (repr. Groningen: Bouma, 1969): 1-310.
- Hdt. (= Herodotos, *Historiai*)
Kullanılan Metinler ve Çeviriler: Herodotos, *The Persian Wars*. Trans.: A. D. Godley, vols. I-IV. Cambridge - Massachusetts - London 1920-2004 (The

- Loeb Classical Library).
Herodotos, *Tarih*. Çev.: M. Ökmen. İstanbul 2018.
- Hes. *Theog.* (= Hesiodos, *Theogonia*)
Kullanılan Metinler ve Çeviriler: *Theogony*. With an English translation by M. L. West. Oxford 1966.
Hesiodos, *Theogonia / İşler ve Günler*. Çev.: S. Eyuboğlu-A. Erhat. İstanbul 2018.
- Hippokr. *Aer.* (= Hippokrates, *Peri Aeron*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: Hippocrates, *Airs, Waters, Places*. With an English translation by W. H. Jones I-IV. London, New York 1923 (The Loeb Classical Library).
- Hom. *Hym.* (= *hymni Homerici*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: Hesiodos, *The Homeric Hymns and Homerica*. Ed.: H. G. Evelyn-White, Cambridge, Mass.-London 1914 (The Loeb Classical Library).
- Hom. *Il.* (= Homeros, *İlyada*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: Homeros, *İlyada*. Çev.: A. Erhat – A. Kadir. İstanbul 2014.
- Hom. *Od.* (= Homeros, *Odyseia*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: Homeros, *Odyseia*. Çev.: A. Erhat – A. Kadir. İstanbul 2014.
- Hor. *Art.* (= Quintus Horatius Flaccus, *De Arte Poetica Liber*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: Horatius, *Ars Poetica: Şiir Sanatı*. Çev.: C. C. Çevik. İstanbul 2016.
- Hor. *Car.* (= Quintus Horatius Flaccus, *Carmina*)
Kullanılan Metin: Q. Horatius Flaccus. *Epistulae, Carmina* (Q. Horati Flacci Opera, Ed. F. Klingner, 1959).
- Hyg. *Fab.* (= Hyginus, *Fabulae*)
Kullanılan Metin: Hyginus, *Fabulae*. Ed. H. J. Rose, *Hygini Fabulae*. Leiden 1934.

- Ksen. *Anab.* (= Ksenophon, *Anabasis*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: Xenophon, *Anabasis*.
Trans.: C. L. Brownson, vol. III. Cambridge, Mass.-
London 2001 (The Loeb Classical Library).
- Liv. *Perioch.* (= Livius, *Ab Urbe Condita Librorum Periochae*)
Kullanılan Metinler ve Çeviriler: Livy, *From the
Founding of the City*. Trans.: A. C. Schlesinger, vols. I-
XIV. London - New York 1967 (The Loeb Classical
Library).
Titus Livius, *Roma Tarihi: Şehrin Kuruluşundan
İtibaren*. Çev.: S. Şenbark. İstanbul 1992.
- Mela (= Pomponius Mela, *De Chorographia*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *Pomponius Mela's
Description of the World*. Trans.: F. E. Romer. Ann
Arbor 1998.
- Orphica *Argon.* (= Orphica, *Argonautica*)
Kullanılan Metinler ve Çeviriler: *Orpheus' Argonautica:
Language, Tradition, Allusion, and Translation*. Trans.:
J. A. Inman. The University of Texas. Austin 2014.
Orphica, *Argonautica*. Ed. G. Dottin, *Les argonautiques
d'Orphée*. Paris, Les Belles Lettres, 1930: 3-54.
- Ovid. *Met.* (= Ovidius, *Metamorphoses*)
Kullanılan Metinler ve Çeviriler: *Metamorphoses*.
Trans.: F. J. Miller, vols. III-IV. Cambridge -
Massachusetts - London 2005 (The Loeb Classical
Library).
Ovidius, *Dönüşümler*. Çev.: İ. Z. Eyuboğlu. İstanbul
2017.
- Ovid. *Fast.* (= Ovidius, *Fasti*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *Fasti*. With an English
translation by J. G. Frazer, vol. V. Revised by G. P.
Goold. Cambridge, Mass.-London 2003 (The Loeb
Classical Library).

- Paus. (= Pausanias, *Periegesis tes Hellados*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *Description of Greece*.
Trans.: W. H. Jones – H. A. Ormerod – R. E.
Wycherley, vols. I-V. New York 1918-2004 (The Loeb
Classical Library).
- Phil. *Her.* (= Philostratus, *Heroicus*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *Heroicus. Gymnasticus.*
Discourses. Trans.: J. Rusten and J. König. Cambridge,
Massachusetts and London 2014. (The Loeb Classical
Library).
- Pind. *Nem.* (= Pindaros, *Nemean*)
Kullanılan Metinler ve Çeviriler: Pindar. *Nemean Odes.*
Isthmian Odes. Fragments. Trans.: W. H. Race,
Cambridge, Mass.-London 1997 (The Loeb Classical
Library).
Pindaros, *Bütün Zafer Şarkıları*. Çev.: E. Gören.
İstanbul 2015.
- Pind. *Pyth.* (= Pindaros, *Pythian*)
Kullanılan Metinler ve Çeviriler: *Pythian Odes*. Trans.:
W. H. Race. Cambridge - Massachusetts - London 1997
(The Loeb Classical Library).
Pindaros, *Bütün Zafer Şarkıları*. Çev.: E. Gören.
İstanbul 2015.
- Plat. *Leg.* (= Platon, *Leges, [νόμοι]*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: Plato, *Laws*. Trans.: R. G.
Burry, vol. I. Cambridge - Massachusetts - London
1961 (The Loeb Classical Library).
- Plat. *Phaedo* (= Platon, *Phaedo*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: Plato, *Euthyphro, Apology,*
Crito, Phaedo, Phaedrus. Trans.: H. N. Fowler, vol. I.
London – New York 1913 (The Loeb Classical Library).
- Plin. *Nat* (= Gaius Plinius Secundus “Yaşlı”, *Naturalis Historia*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: Gaius Plinius Secundus,
Natural History. Trans.: H. Rackham, vols. I-V.

- Cambridge – Massachusetts - London 1961-1999 (The Loeb Classical Library).
- Plut. (= Plutarkhos, *Bioi Paralleloi*)
Rom. (= *Romulus*) *Them.* (= *Themistokles*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: Plutarkhos, *Plutarch's Lives*. With an English translation by B. Perrin, vol. I-XI. London, New York 1959 (The Loeb Classical Library).
- Polyb. (= Polybios, *Historiai*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: Polybius, *The Histories*. Trans.: W. R. Paton, vol. II-III-VI. Cambridge - Massachusetts - London 2010- 2012 (The Loeb Classical Library).
- Ptol. *Geog.* (= Claudius Ptolemaios, *Geographike Hyphegesis*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *Claudii Ptolemaei Geographia*. Ed. C. F. A. Nobbe. Lipsiae 1845. Claudius Ptolemy, *The Geography*. Trans. & Ed.: E. L. Stevenson. New York 1991.
- Sen. *Agam.* (= Seneca, *Agamemnon*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: Seneca. *Tragedies*. Translated by M. F. Justus. Cambridge, London 1917 (The Loeb Classical Library).
- Sen. *Med.* (= Seneca, *Medea*)
Kullanılan Metinler ve Çeviriler: *Tragedies I: Hercules; Trojan Women; Phoenician Women; Medea; Phaedra*. Edited and translated by F. G. Fitch, vol. VIII/I. Cambridge, Mass.-London 2002 (The Loeb Classical Library).
Seneca, *Medea*. Çev.: Ç. Dürüşken. İstanbul 2017.
- Serv. *Aen.* (= Maurus Servius Honoratus, *Commentarius in Vergilii Aeneida*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *Servii Grammatici qui feruntur in Vergilii carmina commentarii*. Ed.: G. Thilo. Leipzig 1881.

- Sil. *Pun.* (= Silius İtalicus, *Punica*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: Silius İtalicus, *Punica*. Trans.: J. D. Duff, vol. I. Cambridge - Massachusetts - London 1934 (The Loeb Classical Library).
- Skylaks *Periplus* (= Skylaks, *Periplus Scylacis*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: Scylaks, *Periplus Scylacis*. Ed. K. Müller, *Geographi Graeci Minores, vol. I*. Paris (1990) 15-96.
- Solin. (= Gaius Iulius Solinus, *Polyhistor*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: Gaius Iulius Solinus, *Polyhistor*. Trans.: M. A. Agnant. Paris 1847.
- Soph. *Ant.* (=Sophokles, *Antigone*)
Kullanılan Metinler ve Çeviriler: Sophocles. *Antigone. The Women of Trachis. Philoctetes. Oedipus at Colonus*. Trans.: H. Lloyd-Jones. Cambridge, Mass.-London 1994 (Loeb Classical Library).
Sophokles, *Antigone*. Çev.: A. Çokona. İstanbul 2018.
- Soph. *El.* (= Sophokles, *Elektra*)
Kullanılan Metinler ve Çeviriler: Sophocles. *Ajax. Electra. Trachiniae. Philoctetes*. Trans.: F. Storr. The Macmillan Company, London-New York 1913 (The Loeb Classical Library).
Sophokles, *Elektra*. Çev.: A. Erhat. İstanbul 2018.
- Strab. (= Strabon, *Geographika*)
Kullanılan Metinler ve Çeviriler: Strabon, *The Geography of Strabo*. Trans.: H. L. Jones, vol. I. London - New York 1917 (The Loeb Classical Library).
Strabon, *Geographika (Antik Anadolu Coğrafyası: XII-XIII-XIV)*. Çev.: A. Pekman. İstanbul 2015.
- Suda (= Suda-Suidas, *Suidae Lexicon*)
Kullanılan Metin: *Suidae Lexicon*. Ed. A. Adler I-IV. Leipzig- Teubner 1928-1971.

- Suet. *Aug.* (= Suetonius, *Augustus*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *The Lives of the Caesars*. Edited and translated by J. C. Rolfe I-II. Cambridge, Mass.-London 2001 (The Loeb Classical Library).
- Tac. *Germ.* (= Tacitus, *Germania*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *The Annals*. With an English translation by W. Peterson. London, New York 1925 (The Loeb Classical Library).
- Theophr. *Lap.* (= Theophrastos, *De Lapidibus*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: Theophrastus, *Enquiry into Plants and Minor Works on Odours and Weather Signs*. With an English translation by A. Hort vol. I-II. Cambridge - London 1916 (The Loeb Classical Library).
- Thuk. (= Thukydides)
Kullanılan Metinler ve Çeviriler: Thucydides, *History of the Peloponnesian War*. Trans.: C. F. Smith, vol. I-III. Cambridge - Massachusetts 2003 (The Loeb Classical Library).
Thukydides, *Peloponnes Savaşı*. Çev.: T. Gökçol. İstanbul 1976.
- Val. Flacc. *Argon.* (= Caius Valerius Flaccus, *Argonauticon*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *Argonautica*. Trans.: J. H. Mozley. Cambridge - Massachusetts - London 1998 (The Loeb Classical Library).
- Var. *R.* (= Marcus Terentius Varro, *De Re Rustica*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *On Agriculture*. With an English translation by W. D. Hooper. Revised by H. Body. Cambridge, Mass.-London 1967 (The Loeb Classical Library).
- Vell. (= Velleius Paterculus, *Historia Romana*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *Roman History*. With an English translation by F. Shipley. London 1924 (The Loeb Classical Library).

Verg.

(= Vergilius)

Aen. (= *Aeneis*)

Georg. (= *Georgica*)

Kullanılan Metinler ve Çeviriler: Virgil, *Eclogues*, *Georgics*, *Aenid*, *the Minor Poems*. With an English translation by H. Fairclough I-II. Cambridge, Mass.-London 1966-1967 (The Loeb Classical Library).

Vergilius, *Aeneas*. Çev.: İ. Z. Eyuboğlu. Ankara 1995.

Vergilius, *Aeneas*. Çev.: T. Uzel. İstanbul 2019.

Vergilius, *Georgica* (=Çiftçilik Sanatı). Çev.:Ç. Dürüşken. İstanbul 2015.

MODERN KAYNAKLAR

- Abulafia 2005 D. Abulafia, *Tarih Boyunca Akdeniz Uygarlıkları*. (N. Hüseyini, Çev.) Oğlak Yayıncılık, İstanbul 2005.
- Abulafia 2012 D. Abulafia, *Büyük Deniz: Akdeniz'de İnsanlık Tarihi*. (G. Ç. Güven, Çev.) Alfa Tarih, İstanbul 2012.
- Adalı 2017 B. Adalı, *Argo Gemicilerinin Destanı*. Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2007.
- Agizza 2001 R. Agizza, *Antik Yunan'da Mitoloji: Masallar ve Söylenceler*. Arkeoloji ve Sanat Yayınları İstanbul 2001.
- Albrecht 1997 M. Albrecht, A History of Roman Literature. *Mnemosyne Supplements*, (vol.165) (1997) 76-359. Leiden-New York- Köln: Brill Publishing.
- Alföldi 1965 A. Alföldi, *Early Rome and the Latins*. The University of Michigan Press, Michigan 1965.
- Alighieri 2011 D. Alighieri, *İlahi Komedy*. Oğlak Yayıncılık, İstanbul 2011.
- Anday 2000 M. C. Anday, *Rahatı Kaçan Ağaç (Toplu Şiirleri I)*. Adam Yayınları, İstanbul 2000.
- Arendt 1949 H. Arendt, The Achievement of Herman Broch. *The Kenyon Review*, (11)3 (1949) 476-483.
- Arslan 2000 M. Arslan, Kolkhis Bölgesi'nin Tarihi Coğrafyasına İlişkin Bazı Notlar. *Arkeoloji ve Sanat Dergisi*, (97) (2000) 26-40.
- Arslan 2006 M. Arslan, Pontos'tan Karadeniz'e: Bir Adlandırmanın Ardındaki Önyargılar, Varsayımlar ve Gerçekler. *OLBA*, (XIV) (2006) 71-87.
- Arslan 2010 M. Arslan, *İstanbul'un Antikçağ Tarihi: Klasik ve Hellenistik Dönemler*. Odin Yayıncılık, İstanbul 2010.
- Aydın 1997 M. Ç. Aydın, Odysseus'tan Bugüne. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, (0)6 (1997) 455-462.

- Bacon 1925 J. R. Bacon, *The Voyage of the Argonauts*. Small, Maynard & Company Publishers, Boston 1925.
- Bacon 1931 J. R. Bacon, The Geography of the Orphic Argonautica. *The Classical Quarterly*, (25)3/4 (1931) 172-183.
- Baedeker 1911 K. Baedeker, *The Mediterranean: Seaports and Sea Routes*. Karl Baedeker Publisher, Leipzig 1911.
- Bass 1972 G. F. Bass, *A History of Seafaring: Based on Underwater Archaeology*. Thames and Hudson, London 1972.
- Bayladı 2005 D. Bayladı, *Mitoloji Sözlüğü*. Say Yayınları, İstanbul 2005.
- Beall 1991 E. F. Beall, Hesiod's Prometheus and Development in Myth. *Journal of History of Ideas*, (III)52 (1991) 355-371.
- Beye 1993 C. R. Beye, *Ancient Epic Poetry: Homer, Apollonius, Virgil*. Cornell University Press, Ithaca – London 1993.
- Bowra 1933 C. M. Bowra, Aeneas and the Stoic Ideal. *The Classical Association: Greece & Rome*, (3)7 (1933) 8-21.
- Bradford 1967 E. Bradford, *Ulysses Found: A Modern Adventure of Discovery in the Mediterranean*. Sphere Books, London 1967.
- Brandherm 2016 D. Brandherm, 6: Stelae, Funerary Practice, and Group Identities in the Bronze and Iron Ages of SW Iberia: A Moyenne Durée Perspective. Ed. J. T. Koch, B. Cunliffe. *Celtic from the West 3, Atlantic Europe in the Metal Ages: Questions of Shared Language (Celtic Studies Publication)*, 179. Oxbow Books, Oxford 2016.
- Braudel 2015 F. Braudel, *Akdeniz: Tarih, Mekan, İnsanlar ve Miras*. (N. Erkut ve A. Derman, Çev.) Metis Yayıncılık, İstanbul 2015.
- Braudel 2016 F. Braudel, *Bellek ve Akdeniz: Tarihöncesi ve Antikçağ*. (A. Berktaş, Çev.) Metis Yayıncılık, İstanbul 2016.

- Braund 1994 D. Braund, *Georgia in Antiquity: A History of Colchis and Transcaucasian Iberia 550BC-AD562*. Oxford University Press, New York 1994.
- Bremmer-Horsfall 1987 J. Bremmer – N. Horsfall, Roman Myth and Mythography. *Bulletin Supplement (University of London. Institute of Classical Studies)*, No. 52 (1987) 1-111.
- Bridgman 2005 T. P. Bridgman, *Hyperboreans. Myth and History in Celtic-Hellenic Contacts*. Routledge, London 2005.
- Brisson 2004 L. Brisson, *How Philosophers Saved Myths*. The University of Chicago Press 2004.
- Bulfinch 2012 T. Bulfinch, *Klasik Yunan ve Roma Mitolojisi*. (Ö. U. Hoşafçı, Çev.) İnkılap Kitabevi, İstanbul 2012.
- Bulloch 1985 A. W. Bulloch, Hellenistic Poetry. Ed. P. E. Easterling et al. *The Cambridge History of Classical Literature: 1, Greek Literature*, (1985) 541-621. Cambridge.
- Butcher 1904 S. H. Butcher, *Harvard Lectures on Greek Subjects*. The Macmillan Company, London 1904.
- Campbell 2016 J. Campbell, *Batı Mitolojisi: Tanrının Maskeleri III*. (K. Emiroğlu, Çev.) Işık Yayınları, İstanbul 2016.
- Campbell 2018 J. Campbell, *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu*. (S. Gürses, Çev.) İthaki Yayınları, İstanbul 2018.
- Carpenter 1948 R. Carpenter, The Penetration of the Black Sea. *American Journal of Archaeology*, (LII)1 (1948) 1-3.
- Cassin 2018 B. Cassin, *Nostalji İnsan Ne Zaman Evindedir: Odysseus, Aeneas, Arendt*. (S. Kıvrak, Çev.) Kolektif Kitap, İstanbul 2018.
- Casson 1991 L. Casson, *The Ancient Mariners: Seafarers and Sea Fighters of the Mediterranean in Ancient Times*. Princeton University Press, New Jersey 1991.
- Casson 2002 L. Casson, *Antik Çağ'da Denizcilik ve Gemiler*. Homer Kitabevi, İstanbul 2002.

- Ceka 2002 N. Ceka, *Buthrotum: Its History and Monuments*. Cetis Tirana, Tiran 2002.
- Cornell 1995 T. J. Cornell, *The Beginnings of Rome: Italy and Rome from the Bronze Age to the Punic Wars (c.1000-264 BC)*. Routledge, London – New York 1995.
- Danek 2015 G. Danek, The Greek Epic Cycle and Its Ancient Reception. A Companion. *Nostoi*, Ed. M. Fantuzzi, C. Tsagalis (XX) (2015) 355-379.
- Delage 1930 E. Delage, *La geographie dans les Argonautiques d'Apollonios de Rhodes*. Bordeaux: Feret et Fils 1930.
- Demir 2016 M. Demir, Hellen (Yunan) Kolonizasyon Dönemi Esnasında Hellen-Kolkhis (Gürcistan) İlişkilerinin Başlangıcı ve Süreci Üzerine Değerlendirmeler. *K. Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi*, (17)38 (2016) 135–149.
- Demiralp 2018 D. Demiralp, Odysseus'un Doğaüstü Seyahati Bağlamında Bir İnceleme: Homeros Çağı'nda Öbür Dünya Algısı Üzerine. *Amisos*, (3)4 (2018) 123-131.
- Doksanaltı *et al.* 2013 E. M. Doksanaltı – İ. Karaoğlan – L. U. Erdoğan, Giresun – Aretias / Khalkeritis 2011 – 2012 Kazıları Ön Raporu. Ed. M. Tekocak, *K. Levent Zoroğlu'na Armağan*, Armağan Dizisi (3) (2013) 175–190.
- Donlan 1970 W. Donlan, The Foundation Legends of Rome: An Example of Dynamic Process. *Classical World*, (64)4 (1970) 109-114.
- Dufner 1988 C. M. Dufner, *The Odyssey in the Argonautica: Reminiscence, Revision, Reconstruction*. Princeton University, New Jersey 1988.
- Dürüşken 2005 Ç. Dürüşken, Vergilius'ta Yeraltı Dünyası. *Navisalvia*, *Sina Kabağaç'ı Anma Toplantısı 2003*, Ed. F. Akyol (2005), Arkeoloji Sanat Yayınları, 64–81.
- Eco 2015 U. Eco, *Efsanevi Yerlerin Tarihi*. (K. Atakay, Çev.) Doğan Egmont Yayıncılık, İstanbul 2015.

- Elderkin 1910 G. W. Elderkin, The Fountain of Glauce at Corint. *American Journal of Archaeology*, (XIV)1 (1910) 19-34.
- Emir 1911 O. Emir, Argonautlar Efsanesi: Bir Mitos'un Ardındaki Gerçekler ve Kolkhis. *Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, (69) (1911) 9-23.
- Erhat 2018 A. Erhat, *Mitoloji Sözlüğü*. Remzi Kitabevi, İstanbul 2018.
- Erim 1987 M. Erim, *Latin Edebiyatı*. Remzi Kitabevi, İstanbul 1987.
- Estin-Laporte 2003 C. Estin – H. Laporte, *Yunan ve Roma Mitolojisi*. (M. Eran, Çev.) TÜBİTAK, İstanbul 2003.
- Faivre 1993 A. Faivre, *The Golden Fleece and Alchemy*. Suny Press, Albany 1993.
- Fiske 1921 B. A. Fiske, *Invention: The Master-Key to Progress*. E. P. Dutton and Company, New York 1921.
- Forsythe 2006 G. Forsythe, *A Critical History of Early Rome: From Prehistory to the First Punic War*. University of California Press, California 2006.
- Frazer 2017 J. G. Frazer, *Bibliotheca: Yunan Mitolojisi Apollodoros*. (N. Nirven, Çev.) Pinhan Yayıncılık, İstanbul 2017.
- Freely 2018 J. Freely, *Homeros İçin Bir Gezi Rehberi: Türkiye ve Akdeniz Boyunca Odysseus'un İzinde*. (A. Yılmaz, Çev.) Alfa Basım, İstanbul 2018.
- Frye 1984 R. N. Frye, *The History of Ancient Iran*. C.H. Beck Publishing, Munich 1984.
- Gibbon 1901 E. Gibbon, *The History of the Decline and Fall of the Roman Empire*. Methuen Publishing, London 1901.
- Goethe 2001 J. W. V. Goethe, *Faust*. (C. Öner, Çev.) Oda Yayınları, İstanbul 2001.
- Gören 2007 E. Gören, Antik Çağ Destan Geleneğinde Ruh ve Öte Dünya. *Doğu Batı Dergisi*, (10)40 (2007) 123-139.
- Gruen 1995 E. Gruen, *Culture and National Identity in Republican Rome*. Cornell University Press, Ithaka 1995.

- Hale 1768 T. Hale, *A Compleat Body of Husbandry*. 2nd ed. Vol. 3) Thomas Osborne, London 1768.
- Halliburton 2011 R. Halliburton, *The Glorious Adventure Through the Mediterranean in the Wake of Odysseus*. Tauris Parke Paperbacks, London 2011.
- Hansen 2018 W. Hansen, *Yunan ve Roma Mitolojisi*. (Ü. H. Yolsal, Çev.) Say Yayınları, İstanbul 2018.
- Hardin 1970 J. N. Hardin, The Theme of Salvation in the Novels of Herman Broch. *PMLA*, (85)2 (1970) 219-227.
- Harmatta 1996 J. Harmatta, Scythians. *UNESCO Collection of History of Humanity: From the Seventh Century BC to the Seventh Century AD, (vol.3)* (1996) 182.
- Hasluck 1910 F. W. Hasluck, *Cyzicus*. Cambridge University Press, Cambridge 1910.
- Henry 1906 R. M. Henry, On Plants of the Odyssey. *The Classical Review*, (20)9 (1906) 434-436.
- Horkheimer-Adorno 1986 M. Horkheimer – T. W. Adorno, *Aydınlanmanın Diyalektiği: Felsefi Fragmanlar I*. (O. Özügül, Çev.) Kabalcı Yayınevi, İstanbul 1986.
- Huler 2010 S. Huler, *Hiçkimse'nin Ülkeleri*. (F. G. Atay, Çev.) Arkadaş Yayınevi, Ankara 2010.
- Hunter 1993 R. L. Hunter, *The Argonautica of Apollonius*. Cambridge University Press, New York 1993.
- İncekara 2017 Ü. İncekara, Giresun Adası (Aretias) Makroomurgasız Faunası Üzerine İlk Araştırma ve Bazı Ekolojik Notlar. *Karadeniz Fen Bilimleri Dergisi*, (1)7 (2017) 66-75.
- Kabaağaçlı 2017 C. Ş. Kabaağaçlı, *Anadolu Efsaneleri*. Bilgi Yayınevi, Ankara 2017.
- Karadağ 2017 B. Karadağ, Homeros ve Felsefe Tarihinde Alegorik Homeros Yorumları. *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi*, (III)5 (2017) 223-244.
- Kavafis 1999 K. Kavafis, *Bütün Şiirleri*. (H. Millas , Ö. İnce, Çev.) Varlık Yayınları, İstanbul 1999.

- Kaya 2017 M. A. Kaya, Troia ve Troia Savaşı: Efsane ve Tarih. *Akademik-der Tarih, Eğitim, Bilim ve Kültür Dergisi*, (1) (2017) 1-14.
- Kerenyi 2018 K. Kerenyi, *Yunan Mitolojisi: Tanrılar, İnsanlar ve Kahramanlar*. (O. Özügül, Çev.) Say Yayınları, İstanbul 2018.
- Koçhan 2014 N. Koçhan, Kyzikos: Hellespontos'ta Bir Eyalet Merkezi. *Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, (31) (2014) 69-91.
- Koptev 2010 A. Koptev, Timaeus of Tauromenium and Early Roman Chronology. *Studies in Latin Literature and Roman History*, Ed. C. Deroux (XV) (2010) 5-48.
- Knight 1995 V. Knight, *The Renewal of Epic: Responses to Homer in the Argonautica of Apollonius*. Brill Publishing 1995.
- Liverani 2014 M. Liverani, *The Ancient Near East: History, Society and Economy*. Routledge, London 2014.
- Lordkipanidze 2001 O. Lordkipanidze, The Golden Fleece: Myth, Euhemeristic Explanation and Archaeology. *Oxford Journal of Archaeology*, (1)20 (2001) 1-38. doi: 10.1111/1468-0092.00121.
- Macdonald 1987 R. R. Macdonald, *The Burial-Places of Memory: Epic Underworlds in Vergil, Dante and Milton*. University of Massachusetts Press, Amherst 1987.
- Malkin 1998 I. Malkin, *The Returns of Odysseus: Colonization and Ethnicity*. University of California Press, 1988.
- Matthews 1995 V. J. Matthews, Antimachus of Colophon. *Mnemosyne Supplements*, (vol.155) (1995) 207-264. Leiden-New York- Köln: Brill Publishing.
- Miles 2010 R. Miles, *Carthage Must Be Destroyed: The Rise and Fall of an Ancient Civilization*. Penguin Books, London 2010.
- Mitchell 1945 J. P. Mitchell, *Our Good Neighbors in Soviet Russia*. Noble and Noble, New York 1945.

- Moscato 1973 S. Moscato, *The World of the Phoenicians*. Cardinal Books London 1973.
- Mutlu-Alper 2015 S. Mutlu, K. Alper, Herakles Sütunları. *Arkeoloji ve Sanat Dergisi*, (150) (2015) 177-181.
- Nappi 2018 M. Nappi, Kahramanlık Mitolojisi ve Efsane Dizileri. Ed. U. Eco, *Antik Yunan*, 636-659. Alfa Tarih, İstanbul 2018.
- Obregon 2002 M. Obregon, *Beyond the Edge of the Sea: Sailing with Jason and the Argonauts, Ulysses, the Vikings, and the Other Explorers of the Ancient World*. Modern Library, New York 2002.
- Öztürk 2011 Ö. Öztürk, *Pontus: Antikçağ'dan Günümüze Karadeniz'in Etnik ve Siyasi Tarihi*. Genesis Kitap, Ankara 2002.
- Pantazis et al. 2008 G. Pantazis, E. Lambrou, K. Nikolitsas, M. Papathanassiou, A. Iliodromitis, The Orientation of Delos' Monuments. *Mediterranean Archaeology and Archaeometry*, (9)1 (2008) 55-68.
- Pearson 1938 L. Pearson, Apollonius of Rhodes and the Old Geographers. *The American Journal of Philology*, (155)4 (1938) 443-459. doi: 10.2307/291181.
- Ploetz 1883 C. Ploetz, *Epitome of Ancient Mediaeval and Modern History*. (9th ed.) (William H. Tillinghast, Trans.) Houghton & Company, Boston 1883.
- Powell 2018 B. B. Powell, *Klasik Mitoloji*. (S. O. Çavuş, Çev.) Bilge Kültür Sanat, İstanbul 2018.
- Radwin - D'Attilio 1986 G. E. Radwin – A. D'Attilio, *Murex Shells of the World: An Illustrated Guide to the Muricidae*. Stanford University Press, California 1986.
- Regan 2009 A. R. Regan, *The Geography of Kingship in Apollonius Rhodes* (Unpublished Doctoral Dissertation). University of Michigan, Michigan 2009.

- Rolle 1977 R. Rolle, Urartu und die Reiternomaden. *Saeculum*, (28)3 (1977) 291–339.
- Rutherford 2005 R. Rutherford, *Classical Literature: A Concise History*. Blackwell Publishing, Cornwall 2005.
- Sears 2017 K. Sears, *Mitoloji 101: Eski Yunan ve Roma Mitolojisi Hakkında Bilmeniz Gereken Her Şey*. (E. Duru, Çev.) Say Yayınları, İstanbul 2017.
- Schoder 1987 R. V. Schoder, Odysseus' Route. *The Classical Journal*, (82)4 (1987) 319-324.
- Seaton 1887 R. C. Seaton, Symplegades and Planctae. *The American Journal of Philology*, (VIII)29 (1887) 433-440.
- Severin 1985 T. Severin, *The Jason Voyage*. Guernsey Press Limited London 1985.
- Severin 1986 T. Severin, The Quest for Ulysses. *National Geographic*, (170)2 (August) (1986) 197-225.
- Shakespeare 2008 W. Shakespeare, *Hamlet*. İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2008.
- Shakespeare 2013 W. Shakespeare, *Venedik Taciri*. Remzi Kitabevi, İstanbul 2013.
- Shewan 1919 A. Shewan, The Scheria of the Odyssey. *The Classical Quarterly*,(13)1 (1919) 4-11.
- Silver 2005 M. Silver, *Taking Ancient Mythology Economically*. Brill Publishers, Leiden-New York-Köln 2005.
- Smith 1870 W. Smith, *Greek and Roman Geography*. Vol. I. Little, Brown and Company, Boston 1870.
- Smith 2013 N. Smith, *Jason and the Argonauts*. Osprey Publishing, Oxford 2013.
- Songul 2013 G. Songul, *Aeneas Efsanesi'nin Roma ve Troia İlişkilerine Yansıması*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) 1988.
- Sowerby 2012 R. Sowerby, *Yunan Kültür Tarihi*. (Ö. U. Hoşafçı, Çev.) İnkılap Yayınları, İstanbul 2012.

- Sterenberg 2007 M. K. Sterenberg, *Myth and the Modern Problem: Mythic Thinking in Twentieth Century Britain*. Northwestern University, Evanston 2007.
- Suny 1994 R. G. Suny, *The Making of the Georgian Nation*. (2nd ed.) (William H. Tillinghast, Trans.) Indiana University Press, Indiana 1994.
- Theroux 1978 P. Theroux, A Circuit of Corsica. *The Atlantic Monthly*, (242)5 (1978) 90-93.
- Thompson 2018 D. W. Thompson, *A Glossary of Greek Birds*. Forgotten Books, London 2018.
- Tsetskhladze 1999 G. R. Tsetskhladze, *Pichvnari and Its Environs*. Presses Universitaires Franc-Comtoises, Besançon 1999.
- Ünsal 2010 V. Ünsal, Doğu Karadeniz'in Tarihi Coğrafyası. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (8)2 (2010) 129-144.
- West 2005 M. L. West, "Odyssey" and "Argonautica". *The Classical Quarterly*, (55)1 (2005) 39-64. doi: 10.1093/cq/bmi003.
- Wolf 2004 A. Wolf, Mapping Homer's Odyssey. G. Toliás, D. Loupis (Ed.), "International Conference on the History of Cartography, Athens, 11-16 July 1999" (2004) 309-334. Conference Publication.
- Ziolkowski 1980 T. Ziolkowski, Broch's Image of Vergil and Its Context. *Modern Austrian Literature*, (13)4 (1980) 1-30.
- Zwingle 2002 E. Zwingle, Black Sea Coast: Crucible of the Gods. *National Geographic*, (202)3 (September) (2002) 74-101.

EKLER

EK-1

Apollonios (<i>Argon. I. 18-227</i>)			
Iason (Ίάσων)	Admetos (Ἄδμητος)	Akastos (Ἄκαστος)	Aithalides (Αἰθαλίδης)
Amphidamas (Ἀμφιδάμας)	Amphion (Ἀμφίων)	Ankaeos (Ἀνκαεος)	Ankaeos (Ἀνκαεος) (2)
Argos (Ἄργος)	Areios (Ἄρειος)	Asterion (Ἀστερίων)	Asterios (Ἀστέριος)
Augeias (Αὐγείας)	Boutes (Βούτης)	Ekhion (Ἐχίων)	Erginos (Εργίνος)
Erubotes (Ερυβώτης)	Euphemos (Εύφημος)	Eurydamas (Εὐρυδάμας)	Eurytion (Εὐρυτίων)
Eurytos (Εὐρυτος)	Herakles (Ἡρακλῆς)	Hylas (Ἕγλας)	Idas (Ἴδας)
Idmon (Ἴδμων)	Iphiklos (Ἴφικλος)	Iphitos (Ἴφιτος)	Iphitos (Ἴφιτος) (2)
Kalais (Κάλαις)	Zetes (Ζήτης)	Kastor (Κάστωρ)	Polydeukes (Πολυδεύκης)
Kanthon (Κάνθος)	Kerheus (Κηφεύς)	Klytios (Κλυτίος)	Koronos (Κόρωνος)
Laokoon (Λαοκόων)	Laodocos (Λαόδοκος)	Lynkeus (Λυγκεύς)	Meleagros (Μελέαγρος)
Menoitios (Μενοίτιος)	Mopsos (Μόψος)	Nauplios (Ναύπλιος)	Oileus (Οἴλεύς)
Orpheus (Ὀρφεύς)	Palaimon (Παλαίμων)	Peleus (Πηλεΰς)	Periklymenos (Περικλύμενος)
Phaleros (Φάληρος)	Phlias (Φλίας)	Polyphemos (Πολύφημος)	Talaos (Ταλαός)
Telamon (Τελαμών)	Tiphys (Τίφυς)		

Apollonios'un "Argonautika" Adlı Eserine Göre Argonautlar. (*D. Akdeniz*)

EK-2

Pseudo-Apollodoros (<i>Bibl. I. 9. 16</i>)			
Iason (Ίάσων)	Admetos (Άδμητος)	Akastos (Άκαστος)	Aktor (Άκτωρ)
Amphiaraos (Άμφιάραος)	Ankaeos (Άνκαεος)	Argos (Άργος)	Askalaphos (Άσκάλαφος)
Asterios (Άστέριος)	Atalante (Άταλάντη)	Augeias (Αυγείας)	Autolykos (Αυτόλυκος)
Boutes (Βούτης)	Erginos (Εργίνος)	Euphemos (Εύφημος)	Euryalos (Ευρύαλος)
Eurytos (Εϋρτος)	Herakles (Ηρακλής)	Hylas (Ήλας)	Íalmenos (Ίάλμενος)
Iphiklos (Ίφικλος)	Iphitos (Ίφιτος)	Kaineus (Καινεύς)	Kalais (Κάλαις)
Zetes (Ζήτης)	Kastor (Κάστωρ)	Polydeukes (Πολυδεύκης)	Kerheus (Κηφεύς)
Laertes (Λαέρτης)	Leitos (Λήιτος)	Lynkeus (Λυγκεύς)	Meleagros (Μελέαγρος)
Menoitios (Μενοίτιος)	Orpheus (Όρφεύς)	Palaimon (Παλαίμων)	Peleus (Πηλεύς)
Peneleos (Πηνελέως)	Periklymenos (Περικλύμενος)	Phanos (Φᾶνος)	Poias (Ποίας)
Polyphemos (Πολύφημος)	Staphulos (Στάφυλος)	Telamon (Τελαμών)	Theseus (Θησεύς)
Tiphys (Τίφυς)			

Pseudo-Apollodoros'un "Bibliothek" Adlı Eserine Göre Argonautlar. (*D. Akdeniz*)

EK-3

Hyginus (<i>Fab. 14</i>)			
Iason (Ίάσων)	Admetos (Άδμητος)	Akastos (Άκαστος)	Aktor (Άκτωρ)
Aithalides (Αιθαλίδης)	Amphidamas (Άμφιδάμας)	Amphion (Άμφίων)	Ankaeos (Άνκαεος)
Ankaeos (Άνκαεος) (2)	Argos (Άργος)	Asklepios (Άσκληπιός)	Asterion (Άστερίων)
Asterios (Άστέριος)	Augeias (Αύγείας)	Boutes (Βούτης)	Deukalion (Δευκαλίων)
Ekhion (Έχίων)	Erginos (Εργίνος)	Erubotes (Ερυβώτης)	Euphemos (Εύφημος)
Eurydamas (Εύρυδάμας)	Eurymedon (Εύρυμέδων)	Eurytion (Εύρυτίων)	Eurytos (Εύρυτος)
Herakles (Ηρακλής)	Hippalkimon (Ίππάλκιμον)	Hylas (Ήλας)	Idas (Ίδας)
Idmon (Ίδμων)	Íolaos (Ίόλαος)	Iphiklos (Ίφικλος)	Iphiklos (Ίφικλος) (2)
Iphitos (Ίφιτος)	Iphitos (Ίφιτος) (2)	Kaineus (Καινεύς)	Kaineus (Καινεύς) (2)
Kalais (Κάλαις)	Zetes (Ζήτης)	Kastor (Κάστωρ)	Polydeukes (Πολυδεύκης)
Kerpheus (Κηφεύς)	Klytios (Κλυτίος)	Koronos (Κόρωνος)	Laokoön (Λαοκόων)
Lynkeus (Λυγκεύς)	Meleagros (Μελέαγρος)	Menoitios (Μενοίτιος)	Mopsos (Μόψος)
Nauplios (Ναύπλιος)	Neleus (Νηλεύς)	Oileus (Οϊλεύς)	Orpheus (Όρφεύς)
Palaimon (Παλαίμων)	Peleus (Πηλεύς)	Periklymenos (Περικλύμενος)	Peirithoos (Πειρίθους)
Phaleros (Φάληρος)	Philoktetes (Φιλοκτήτης)	Phlias (Φλίας)	Phokos (Φῶκος)
Priasos (Πρίασος)	Peirithous (Πειρίθους)	Polyphemos (Πολύφημος)	Telamon (Τελαμών)
Theseus (Θησεύς)	Tiphys (Τίφυς)		

Hyginus'un "Fabulae" Adlı Eserine Göre Argonautlar. (*D. Akdeniz*)

EK-4

Gaius Valerius Flaccus (<i>Argon. I. 350-484</i>)			
Iason (Ίάσων)	Admetos (Άδμητος)	Akastos (Άκαστος)	Aithalides (Αιθαλίδης)
Amphidamas (Αμφιδάμας)	Amphion (Άμφίων)	Ankaeos (Άνκαεος)	Argos (Άργος)
Asterion (Άστερίων)	Asterios (Άστέριος)	Boutes (Βούτης)	Deukalion (Δευκαλίων)
Ekhion (Έχίων)	Erginos (Εργίνος)	Erubotes (Ερυβώτης)	Euphemos (Εύφημος)
Eurytion (Εϋρυτίων)	Eurytos (Εϋρυστος)	Herakles (Ηρακλής)	Hylas (Ύλας)
Idas (Ίδας)	Idmon (Ίδμων)	Iphiklos (Ίφικλος)	Iphis (Ίφης)
Iphitos (Ίφιτος)	Kalais (Κάλαις)	Zetes (Ζήτης)	Kastor (Κάστωρ)
Polydeukes (Πολυδεύκης)	Kanthos (Κάνθος)	Kerheus (Κηφεύς)	Klymenos (Κλύμενος)
Laodocos (Λαόδοκος)	Lynkeus (Λυγκεύς)	Meleagros (Μελέαγρος)	Menoitios (Μενόιτιος)
Mopsos (Μόψος)	Nauplios (Ναύπλιος)	Nestor (Νέστωρ)	Oileus (Οϊλεύς)
Orpheus (Όρφεύς)	Peleus (Πηλεύς)	Periklymenos (Περικλύμενος)	Phaleros (Φάληρος)
Philoktetes (Φιλοκτήτης)	Phlias (Φλίας)	Polyphemos (Πολύφημος)	Talaos (Ταλαός)
Telamon (Τελαμών)	Tiphys (Τίφυς)	Tydeus (Τυδεύς)	

Gaius Valerius Flaccus'un "Argonautica" Adlı Eserine Göre Argonautlar. (D. Akdeniz)

EK-5

Orpheos Argonautika (110-229)			
Iason (Ίάσων)	Admetos (Άδμητος)	Akastos (Άκαστος)	Aithalides (Αΐθαλίδης)
Amphidamas (Αμφιδάμας)	Amphion (Άμφίων)	Ankaeos (Άνκαεος)	Argos (Άργος)
Areios (Άρειος)	Asterion (Άστερίων)	Asterios (Άστέριος)	Augeias (Αύγείας)
Boutes (Βούτης)	Ekhion (Έχίων)	Erginos (Έργινος)	Euphemos (Εύφημος)
Eurydamas (Εύρυδάμας)	Eurytion (Εύρυτίων)	Eurytos (Εϋρυτος)	Herakles (Ηρακλής)
Hylas (Ήλας)	Idas (Ίδας)	Idmon (Ίδμων)	Iphiklos (Ίφικλος)
Iphiklos (Ίφικλος) (2)	Iphitos (Ίφιτος)	Kalais (Κάλαϊς)	Zetes (Ζήτης)
Kastor (Κάστωρ)	Polydeukes (Πολυδεύκης)	Kanthos (Κάνθος)	Kerheus (Κηφεύς)
Koronos (Κόρωνος)	Laodocos (Λαόδοκος)	Lynkeus (Λυγκεύς)	Meleagros (Μελέαγρος)
Menoitios (Μενοίτιος)	Morsos (Μόσος)	Nauplios (Ναύπλιος)	Oileus (Οϊλεύς)
Orpheus (Όρφεύς)	Palaimon (Παλαίμων)	Peleus (Πηλεύς)	Periklymenos (Περικλύμενος)
Phaleros (Φάληρος)	Phlias (Φλίας)	Polyrhemos (Πολύρημος)	Talaos (Ταλαός)
Telamon (Τελαμών)	Tiphys (Τίφυς)		

Orpheos Argonautika'ya Göre Argonautlar. (D. Akdeniz)

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, Adı	AKDENİZ Deniz
Uyruğu	Türkiye Cumhuriyeti
Doğum Tarihi	11. 11. 1978
Medeniz Hali	Evli
Telefon	0507 2398428
E-posta	araf.akdeniz@gmail.com

Eğitim Derecesi	Okul / Program	Mezuniyet Yılı
Lise	Anadolu Öğretmen Lisesi	1996
Lisans	Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Tarih Öğretmenliği	2000
Lisans	Akdeniz Üniversitesi Turizm Rehberliği	Devam ediyor (III. Sınıf)

İş Deneyimi, Yıl	Çalıştığı Yer	Görev
Tarih Öğretmenliği, 19 Yıl	Çok Programlı Anadolu Lisesi (MEB)	Tarih Öğretmeni

Yabancı Dil	İngilizce: Çok iyi (2018 YÖKDİL 97,50 - YDS 91,00) İspanyolca: İyi (Turizm Rehberliği Bölümü Lisans Eğitimi)
-------------	---

YAYINLAR

KİTAP TANITIMLARI

D. Akdeniz, Sea Peoples of the Bronze Age Mediterranean c. 1400 BC – 1000 BC. Yazarlar: R. D'Amato – A. Salimbeti, Libri IV (2018) 5-7. DOI: 10.20480/lbr.2018002.

D. Akdeniz, The Ancient Mariners: Seafarers and Sea Fighters of the Mediterranean in Ancient Times. Yazar: L. Casson, Libri IV (2018) 361-365. DOI: 10.20480/lbr.2018041.

D. Akdeniz, Yunan ve Roma'da Ölü Kültü. Yazar: T. Akçay, Libri IV (2018) 55-58. DOI: 10.20480/lbr.2018011.

